

Praca Wysokiej Jakości

Praca Wysokiej Jakości dla Śląska

Mechanizmy, instrumenty i rozwiązania
dla zwiększenia liczby dobrze płatnych
miejsc pracy w Województwie Śląskim

Praca zbiorowa pod redakcją:
Mieczysława Bąka, Przemysława Kulawczuka, Anny Szcześniak

Praca Wysokiej Jakości dla Śląska

Mechanizmy, instrumenty i rozwiązania dla zwiększenia
liczby dobrze płatnych miejsc pracy w Województwie Śląskim

Praca zbiorowa pod redakcją:
Mieczysława Bąka, Przemysława Kulawczuka, Anny Szcześniak

Warszawa, 2010

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Śląskie.
Pozytywna energia

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.
Nr umowy: UDA-POKL.08.01.02-24-025/08-00

W przypadku cytowania fragmentów należy umieścić przypis:

„Praca Wysokiej Jakości dla Śląska. Mechanizmy, instrumenty i rozwiązania dla zwiększania liczby dobrze płatnych miejsc pracy w Województwie Śląskim.”

Praca zbiorowa pod redakcją: Mieczysława Bąka, Przemysława Kulawczuka, Anny Szcześniak

Poglądy przedstawione w niniejszej publikacji należą do jej autorów i w żadnym stopniu nie odzwierciedlają stanowiska Unii Europejskiej.

Wszelkie uwagi i zapytania dotyczące niniejszej publikacji należy kierować pod adres wydawcy:
Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym (IBnDiPP)

ul. Trębacka 4, 00-074 Warszawa
tel.: (22) 630 98 01-04, faks: (22) 826 25 96
e-mail: iped@kig.pl, www.iped.pl

Autorzy:

Mieczysław Bąk
Paulina Bednarz
Ewa Kulawczuk
Przemysław Kulawczuk
Anna Szcześniak

Współpraca:

Ariadna Bednarz
Marta Danielczuk
Piotr Michalik

Projekt okładki i opracowanie graficzne publikacji:
Agnieszka Góralczyk

Skład i druk:
www.rytter.pl

ISBN: 978-83-62556-00-7
Warszawa, 2010

Elektroniczna wersja publikacji dostępna na stronach:
www.iped.pl
www.praca-slask.pl

Publikacja jest dystrybuowana bezpłatnie.

©Copyright by: Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym.

Spis Treści

Wprowadzenie	7
1. Konstrukcja wzorca miejsc pracy wysokiej jakości w Województwie Śląskim	11
1.1. Wprowadzenie do koncepcji wzorca miejsc pracy wysokiej jakości	11
1.2. Cechy – stymulanty pracy wysokiej jakości	12
1.3. Poziom agregacji i oddziaływania wzorca	14
1.4. Uzyskane wyniki preferencji w zakresie określenia wzorca miejsc pracy wysokiej jakości	17
2. Modyfikacja wzorca miejsc pracy wysokiej jakości z punktu widzenia optyki rozwoju regionalnego w Województwie Śląskim	21
2.1. Wzorzec miejsc pracy wysokiej jakości a optyka rozwoju regionalnego	21
3. Kryteria determinacji dziedzin reprezentujących największe potencjały z punktu widzenia tworzenia miejsc PWJ w Województwie Śląskim	29
3.1. Ogólna koncepcja kryteriów determinacji branż o największych potencjałach PWJ	29
4. Trendy w zakresie kształtowania się pracy wysokiej jakości w Województwie Śląskim. Jedyne nietypowe województwo w Polsce?	33
4.1. Właściwości terytorialne Województwa Śląskiego z punktu widzenia rynku pracy	33
4.2. Zatrudnienie ogółem jako miernik potencjału rynku pracy	34
4.3. Fundusz wynagrodzeń	37
4.4. Potencjały zatrudnieniowo - wynagrodzeniowe	41
4.5. Potencjały wzrostu działów PKD	44
4.6. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia w działach PKD w Województwie Śląskim	48
4.7. Wnioski z analizy trendów rozwoju rynku pracy w Województwie Śląskim – pierwsze przybliżenie	53
Aneks statystyczny do rozdziału 4	54
Metodyka obliczeń w taksonomii numerycznej	60
5. Badanie porównawcze w zakresie wspierania pracy wysokiej jakości w Województwie Śląskim i trzech regionach porównawczych	63
5.1. Podobieństwa i różnice w trendach rynku pracy	63
5.1.1. Stopa bezrobocia	63
5.1.2. Struktura zatrudnienia	67
5.1.3. Dochody ludności	68
5.1.4. Aktywność zawodowa	58
5.2. Mechanizmy przyczyniające się do utraty dobrze płatnych miejsc pracy	69
5.3. Mechanizmy wspierające tworzenie miejsc pracy wysokiej jakości	71
5.4. Śląsk na tle regionów porównawczych	74
6. Instytucje rozwoju gospodarczego w Województwie Śląskim i w wybranych regionach metropolitalnych	79
6.1. Województwo Śląskie	79
6.1.1. Opis regionu	79

6.1.2. Gospodarka	79
6.1.3. Filozofia rozwiązań instytucjonalnych w zakresie rynku pracy	82
6.1.4. Wybrane programy	84
6.1.5. Podsumowanie	96
6.2. Styria	97
6.2.1. Opis regionu	97
6.2.2. Gospodarka	98
6.2.3. Rozwiązania instytucjonalne	99
6.2.4. Wybrane programy	102
6.2.5. Podsumowanie	103
6.3. Walonia	104
6.3.2. Gospodarka	105
6.3.3. Rozwiązania instytucjonalne i regionalne programy wsparcia	107
6.3.4. Podsumowanie	112
6.4. Nadrenia-Północna Westfalia	112
6.4.1. Opis regionu	112
6.4.2. Gospodarka	113
6.4.3. Rozwiązania instytucjonalne	115
6.4.4. Wybrane programy	118
6.4.5. Podsumowanie	119
7. Rekomendacje dla Województwa Śląskiego w zakresie tworzenia miejsc pracy wysokiej jakości	121
7.1. Rekomendacje w zakresie rozwoju dziedzin o dużych potencjałach tworzenia nowych miejsc pracy	121
7.1.1. Rekomendacje dla dziedzin o rosnącym zatrudnieniu	122
7.2. Rekomendacje w zakresie rozwoju dziedzin przyszłości, załączkowych i niszowych	126
7.3. Rekomendacje w zakresie przeciwdziałania utracie miejsc pracy w dziedzinach tradycyjnych, ale zapewniających miejsca pracy wysokiej jakości	127
8. Plan rozwoju miejsc pracy wysokiej jakości na poziomie lokalnym	131
8.1. Cele planu działań lokalnych w zakresie rozwoju PWJ	131
8.2. Możliwe działania w zakresie rozwoju PWJ na szczeblu lokalnym. Rezultaty i produkty planu działań lokalnych	132
8.3. Źródła finansowania działań	138
8.4. Harmonogram i osoby odpowiedzialne	139
9. Analiza agregatowych danych statystycznych w zakresie wyodrębnienia dziedzin zapewniających miejsca pracy wysokiej jakości w Województwie Śląskim	141
9.1. Dochód z pracy jako podstawowa miara miejsc pracy wysokiej jakości	141
9.1.1. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie pracownika	141
9.2. Bezpieczeństwo miejsca pracy	143
9.2.1. Nakłady ZUS na pracownika (inwestycje socjalne)	143
9.2.2. Majątek trwały	146
9.2.3. Kapitały własne	149

9.2.4. Przychodowość aktywów	152
9.2.5. Przychodowość pracy	154
9.2.6. Efektywność wynagrodzeniowa majątku	156
9.2.7. Rotacja zatrudnienia	158
9.2.8. Wypadki przy pracy	160
9.3. Komfort pracy	161
9.3.1. Świadczenia socjalne na pracownika	161
9.3.2. Udział wydatków na świadczenia społeczne w wynagrodzeniach ogółem	163
9.3.3. Nakłady na środki trwałe na pracownika	165
9.3.4. Nakłady na maszyny i urządzenia	167
9.3.5. Wartość zespołów komputerowych	169
9.3.6. Nakłady na nowe zestawy komputerowe	172
9.3.7. Nakłady na zestawy komputerowe na pracownika	175
9.4. Możliwości rozwoju zawodowego	177
9.4.1. Przychody ze sprzedaży	177
9.4.2. Nakłady na nowe maszyny i urządzenia	180
9.4.3. Nakłady na nowe obiekty	183
9.4.4. Inwestycje w rozwój kapitału ludzkiego	186
9.4.5. Rentowność nakładów na pracę (zysk brutto na 100 jednostek poniesionych nakładów na koszty pracy)	188
9.4.6. Rentowność pracy	190
9.5. Praca z nowymi technologiami (także naukowa i B+R)	192
9.5.1. Wartości niematerialne i prawne	192
9.5.2. Wartości niematerialne i prawne na pracownika	196
9.5.3. Wartość praw autorskich i licencji na pracownika	198
9.5.4. Wartość patentów i wynalazków na pracownika	200
9.5.5. Koszty prac rozwojowych	202
9.5.6. Koszty prac rozwojowych na pracownika	204
10. Analiza wybranych danych statystycznych w podregionach Województwa Śląskiego	209
10.1. Potencjały zatrudnieniowe	209
10.1.1. Zatrudnienie ogółem	209
10.1.2. Przyjęcia i zwolnienia z pracy	211
10.2. Potencjały rozwojowe	215
10.2.1. Środki trwałe	215
10.3. Potencjały wynagrodzeniowe i dochodowe	216
10.3.1. Wynagrodzenia na jednego pracownika	216
10.3.2. Świadczenia socjalne na jednego pracownika	219
10.3.3. Przychodowość pracy	220
10.3.4. Rentowność pracy	221
Bibliografia	222

Wprowadzenie

Śląsk jest dla Polski miejscem szczególnym. Literatura, film, teatr pokazują Śląsk jako miejsce ciężkiej, odważnej pracy, jako miejsce na ziemi, gdzie walka o byt jest szczególnie trudna i związana z dużymi wyrzeczeniami. Równocześnie praca ta jest rzetelna, uczciwa, oparta na osobistym staraniu, na duchu współpracy i jest ponadto wysokiej jakości. Ale czym jest praca wysokiej jakości? Praca wysokiej jakości to praca dająca satysfakcję, interesująca, pozwalająca na rozwój i realizowanie celów życiowych, zapewniająca godne wynagrodzenie i dobre warunki. Taka praca przynosi jednocześnie ponadprzeciętne efekty i zaangażowanie, skłaniając pracownika do identyfikacji z celami firmy i troski o jej przyszłość. Można więc uznać, że tworzenie stanowisk pracy spełniających wymienione powyżej cechy jest korzystne, zarówno dla pracownika, jak i pracodawcy. Uzyskanie takiej pracy jest ważną aspiracją życiową, zarówno dla młodych ludzi wkraczających na rynek pracy po okresie edukacji, jak i dla pracowników o długim stażu.

Gospodarka rynkowa, a raczej regulowana gospodarka rynkowa, w wielu krajach wymaga wspomagania rynku pracy poprzez stymulowanie tworzenia nowych miejsc pracy. Podobnie jest i w Polsce. Polska posiada wieloletnie doświadczenia ze wspierania rozwoju rynku pracy: dobre i złe. Jednak nauka z tych działań jasno pokazuje, że stymulowanie powstawania nowych miejsc pracy bez względu na ich jakość, jest mało celowe. Pracownicy potrzebują pracy dającej perspektywy rozwoju, odpowiedni poziom zarobków, a także takiej, która odpowiada wyzwaniom przyszłości. Pracownicy nie akceptują nisko płatnej pracy o czym świadczy skala emigracji zarobkowej. Celem przedstawianego opracowania, jest zidentyfikowanie branż, spełniających w największym zakresie cechy miejsc pracy wysokiej jakości, określenie ich potencjału rozwojowego i zaproponowanie działań mogących przyspieszyć proces ich tworzenia, jak również zapobiegających utracie dobrych miejsc pracy.

Województwo Śląskie mające wieloletnie tradycje przemysłowe należy do najbardziej rozwiniętych regionów w kraju. Jednak rozwój regionu był w dużym stopniu powiązany z rozwojem przemysłu ciężkiego, przy słabym oddziaływaniu bodźców rynkowych, w okresie gospodarki planowej. Spowodowało to opóźnienie procesów restrukturyzacyjnych w porównaniu do innych regionów europejskich o podobnych tradycjach. Rozpoczęte z opóźnieniem procesy tworzenia nowych gałęzi przemysłu, przede wszystkim przemysłu motoryzacyjnego, doprowadziły do powstania alternatyw zatrudnieniowych, jednak w dalszym ciągu w gospodarce regionu istotną rolę odgrywa górnictwo węgla kamiennego. Ze względu na wagę tego zagadnienia w opracowaniu poświęcono wiele uwagi możliwościom wprowadzenia zmian w funkcjonowaniu tego działu, tak aby uzyskać więcej czasu na rozwój nowych dziedzin gospodarki i tworzenie miejsc pracy w przemyśle i usługach przyszłości.

Porównanie Śląska do innych aglomeracji o podobnej historii gospodarczej, takich jak Styria czy Nadrenia-Północna Westfalia pokazuje również, że w regionie zbyt wolno rozwijają się usługi, a także gospodarka oparta na wiedzy. Śląskie firmy nie są zainteresowane inwestowaniem w badania i rozwój, w tworzenie wartości intelektualnych i wykorzystywaniem wyników badań. Nakłady na B+R należą do najniższych w Unii Europejskiej co powoduje, że przemysł regionu rozwija się głównie z wykorzystaniem importowanych technologii. Na obecnym etapie rozwoju Śląsk potrzebuje wsparcia w zakresie przeprowadzania zmian adaptacyjnych. Wymaga to sformułowania

mechanizmów wspierających tworzenie dobrze płatnych miejsc pracy. Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym wspólnie z Regionalną Izbą Gospodarczą w Katowicach podjął się realizacji projektu: *Praca wysokiej jakości (PWJ). System identyfikacji dziedzin o dużych potencjałach wzrostu zatrudnienia wysokiej jakości w Województwie Śląskim. Mechanizmy, instrumenty i rozwiązania*. Projekt był realizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki i współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Zasadniczym celem realizowanego projektu było zbudowanie systemu pozwalającego na identyfikację dziedzin i przedsiębiorstw, które posiadają duży potencjał tworzenia miejsc pracy wysokiej jakości w Województwie Śląskim i zaproponowanie działań mających na celu większe wykorzystanie tych potencjałów. Cel ten był realizowany poprzez następujące cele szczegółowe: 1) zidentyfikowanie zasadniczych trendów rozwojowych i mechanizmów wpływających na tworzenie miejsc pracy wysokiej jakości w Województwie Śląskim i wybranych regionach porównawczych; 2) zidentyfikowanie mechanizmów prowadzących do utraty miejsc pracy wysokiej jakości; 3) opracowanie propozycji mechanizmów, narzędzi rozwojowych i rozwiązań mających na celu lepsze wykorzystanie istniejących potencjałów lub zbudowanie nowych przez partnerstwa na szczeblu powiatów. Cele te zostały w pełni zrealizowane w trakcie trwania projektu, a przedstawiony raport zawiera opis uzyskanych rezultatów.

Prezentowany raport składa się z dziesięciu rozdziałów. W rozdziałach pierwszym, drugim i trzecim sformułowano koncepcję wzorca miejsc pracy wysokiej jakości w Województwie Śląskim. Wzorec ten został sformułowany w oparciu o współpracę z ekspertami rynku pracy na Śląsku: pracownikami powiatowych urzędów pracy oraz pracownikami samorządowymi ze szczebla gmin, miast i powiatów. W ramach tej części pracy zostały również opracowane kryteria determinacji dziedzin tworzących miejsca pracy wysokiej jakości. W rozdziale czwartym omówiono zasadnicze trendy rozwoju rynku pracy, w tym pracy wysokiej jakości w Województwie Śląskim, pokazując różnice w rozwoju Górnośląskiego Związku Metropolitalnego i pozostałych powiatów regionu. Procesy restrukturyzacyjne na obszarze Powiatów Śląska przebiegły szybciej, co zaowocowało znacznie większym zróżnicowaniem gospodarki i znaczącym uniezależnieniem od przemysłu ciężkiego.

W rozdziale piątym przeprowadzono badanie porównawcze w zakresie wspierania pracy wysokiej jakości w Regionie Śląskim i trzech regionach porównawczych obejmujących: Styrię, Walonię oraz Nadrenię-Północną Westfalię. W tym rozdziale przeanalizowano: podobieństwa i różnice w trendach rynku pracy, mechanizmy przyczyniające się do utraty dobrze płatnych miejsc pracy, jak również mechanizmy wspierające tworzenie miejsc pracy wysokiej jakości. W rozdziale szóstym przedstawiono rozwiązania instytucjonalne w zakresie rozwoju regionalnego i rozwoju rynku pracy we wspomnianych regionach. Rozdział siódmy obejmuje rekomendacje dla polityki wspierania rynku pracy zmierzające to tworzenia miejsc pracy wysokiej jakości. W rozdziale ósmym przedstawiono wzorcowy model rozwoju miejsc pracy wysokiej jakości na poziomie lokalnym, który w praktyce wykorzystali beneficjenci projektu (samorzady miast, gmin i powiatów oraz powiatowe urzędy pracy na Śląsku) do budowy własnych planów działania. Rozdział dziewiąty jest prezentacją statystyczną zagregowanych danych statystycznych w zakresie różnych miar będących kryteriami determinacji dziedzin gospodarki oferujących miejsca pracy wysokiej jakości. W rozdziale dziesiątym przeprowadzono analizy statystyczne w podziale na podregiony.

Według zespołu autorskiego Instytutu przedstawiony raport może stać się ważną podstawą do przeorientowania polityki wspierania rynku pracy na Śląsku w kierunku większego wsparcia tych dziedzin, które tworzą miejsca pracy wysokiej jakości pracy oczekiwanej, pracy dobrej, pracy marzeń...

*Zespół autorski
Instytutu Badań nad Demokracją
i Przedsiębiorstwem Prywatnym*

Konstrukcja wzorca miejsc pracy wysokiej jakości w Województwie Śląskim

Rynek pracy w Polsce znajduje się w okresie przejściowym - od rozwoju intensywnego opartego na produktywności do rozwoju opartego na innowacjach i budowaniu nowych jakości. Transformacja ta najogólniej polega na wyczerpywaniu się potencjałów w zakresie przyciągania pracowników do wykonywania pracy niskiej jakości, nie wymagającej istotnego wysiłku intelektualnego...

Przemysław Kulawczuk

1.1.

Wprowadzenie do koncepcji wzorca miejsc pracy wysokiej jakości

Rynek pracy w Polsce znajduje się w okresie przejściowym - od rozwoju intensywnego opartego na produktywności do rozwoju opartego na innowacjach i budowaniu nowych jakości. Transformacja ta najogólniej polega na wyczerpywaniu się potencjałów w zakresie przyciągania pracowników do wykonywania pracy niskiej jakości, nie wymagającej istotnego wysiłku intelektualnego. Z obserwacji tendencji na rynku pracy wynika, że polityka wspierania tworzenia jakichkolwiek miejsc pracy nie cieszy się dużym zainteresowaniem pracowników, którzy z reguły jak najszybciej chcą opuścić tymczasowe, niskopłatne czy też charakteryzujące się monotonią miejsca pracy. Dość powszechną obserwacją jest też niska trwałość tych miejsc pracy, co z reguły oznacza, że wkrótce po zakończeniu wsparcia dla funkcjonowania miejsc pracy niskiej jakości ulegają one likwidacji. Pomimo faktu, iż obserwacje te zostały potwierdzone w wielu badaniach to polityka tego rodzaju jest ciągle jeszcze kontynuowana w niektórych powiatach kraju i Śląska.

Wraz z rozwojem gospodarczym i wzrostem przeciętnego wykształcenia rosną również aspiracje pracowników, co musi znajdować swoje odzwierciedlenie w coraz wyższej jakości rynku pracy. W opinii dużej części pracowników, pro-

blemem polityki rynku pracy nie jest brak miejsc pracy w ogóle, ale brak dobrych miejsc pracy, które oprócz tego, że są w stanie zapewnić dobre warunki materialne pracownikom, to również związane są z dużym komfortem pracy i rozwojem osobistym i zawodowym pracowników. Wychodząc z założenia, że potrzeby rynku pracy wymagają w szczególności powstawania miejsc pracy wysokiej jakości, zespół Regionalnej Izby Gospodarczej w Katowicach oraz Instytutu Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym Krajowej Izby Gospodarczej zainicjował projekt pt. „Praca wysokiej jakości. System identyfikacji dziedzin o dużych potencjałach wzrostu zatrudnienia wysokiej jakości w Województwie Śląskim. Mechanizmy, instrumenty i rozwiązania.” mający na celu zaproponowanie rozwiązań praktycznych, wchodzących w zakres polityki rynku pracy i polityki wspierania przedsiębiorczości. Wydaje się, że problemy strukturalne Województwa Śląskiego stanowią dużą barierę rozwojową.

Śląsk jest postrzegany jako obszar charakteryzujący się dominacją przemysłów uważanych za tradycyjne, o dużych problemach strukturalnych i poważnych trudnościach rozwojowych. Dotychczasowy model rozwoju Śląska, oparty na przemyśle ciężkim oraz na górnictwie ulega stopniowemu przemodelowaniu w kierunku rozwoju różnych przemysłów, z których najważniejszą rolę odegrać ma przemysł samochodowy oraz dziedziny oparte na wiedzy. Rynek pracy Województwa Śląskiego również znajdu-

je się w okresie przejściowym. Charakteryzuje go duże zmiany w zatrudnieniu, szybka utrata dobrze płatnych miejsc pracy w ciężkich przemysłach oraz stopniowe i powolne odbudowywanie rynku pracy w zakresie przemysłów i dziedzin nowoczesnych. Jednakże te nowoczesne dziedziny nie zapewniają aż tak dużych korzyści finansowych jak przemysł ciężki.

Ważnym czynnikiem wpływającym na rynek pracy jest też degradacja Śląska jako miejsca podejmowania ważnych decyzji gospodarczych o charakterze ogólnokrajowym. Centralizacja kapitału, która wystąpiła we wszystkich regionach kraju, przeniosła szereg funkcji decyzyjnych do stolicy, a proces prywatyzacji dokonany został w większości na rzecz kapitału zagranicznego, co doprowadziło do utraty przez Województwo Śląskie znaczącej liczby miejsc pracy o charakterze kierowniczym i zarządczym. Oddolny rozwój przedsiębiorczości nie był w stanie w żadnym stopniu zniwelować tych negatywnych trendów.

Obserwowane zjawiska spowodowały degradację Śląska jako zagłębia wysoko płatnych miejsc pracy a powstające nowe miejsca pracy, w ilości znacznie mniejszej charakteryzowały się gorszymi parametrami dochodowymi. Rynek pracy zmieniał się również w korzystnym kierunku. Nie sposób nie zauważyć pewnej poprawy w jakości życia na Śląsku: powstały nowoczesne centra handlowe, zmniejszyła się emisja zanieczyszczeń, uporządkowaniu uległy centra miast, znacząco zwiększyła się oferta w zakresie szkolnictwa wyższego. Wydaje się jednak, że te pozytywne zmiany nie były w stanie odmienić negatywnych skutków restrukturyzacji przemysłu dla rynku pracy regionu. Obserwacje dotyczące trendów rozwojowych w zakresie rynku pracy i gospodarki regionu zostaną zaprezentowane w dalszej części pracy. Bez wątplenia Województwo Śląskie potrzebuje wsparcia w zakresie przeprowadzania zmian prowadzących do adaptacji do nowej sytuacji. Wymaga to sformułowania mechanizmów wspierających tworzenie miejsc pracy wysokiej jakości.

Pojęcie „miejsce pracy wysokiej jakości” może być rozumiane na wiele sposobów. Istotnego znaczenia nabrało więc zbudowanie wzorca miejsc pracy wysokiej jakości, czyli modelu do którego można dążyć w ramach prowadzenia polityki wspierania rynku pracy. Jednocześnie należy podkreślić, iż konstruowanie wzorca na podstawie tylko literatury przedmiotu

wydaje się być obarczone zbyt wysokim ryzykiem niepowodzenia. Może ono oznaczać, że podobnie jak to miało miejsce wielokrotnie dotychczas na wielu obszarach kraju, wspierano tworzenie miejsc pracy, których pracownicy nie potrzebowali. Zbudowanie wzorca miejsc pracy wysokiej jakości w Województwie Śląskim jest zadaniem szczególnie wymagającym, ponieważ pracownicy w tym regionie są przyzwyczajeni do dobrych zarobków, poszanowania pracowników oraz do dobrego klimatu zatrudnienia. Jednak te dodatkowe wymagania wcale nie muszą komplikować procesu budowy wzorca, ponieważ mogą one stanowić wyraz wysokiego standardu oczekiwań, który wzbogaca wzorzec a nie ogranicza go.

1.2.

Cechy – stymulanty pracy wysokiej jakości

W celu skonstruowania wzorca miejsc pracy opracowano listę cech, które potencjalnie mogłyby spełniać oczekiwania pracowników, ale także spełniać kryteria nowoczesnego rozwoju gospodarczego.

O ile te pierwsze można dość łatwo ustalić, np. w oparciu o oceny pracowników, o tyle kryteria nowoczesnego rozwoju gospodarczego mogą budzić znacznie więcej kontrowersji. Przyjęto w uproszczeniu, że kryteria nowoczesnego rozwoju gospodarczego są w stanie spełnić miejsca pracy, które byłyby korzystne dla sfery przedsiębiorczości. Potencjalne cechy, które mogłyby zawierać zbudowany wzorzec miejsc pracy wysokiej jakości nazwano Stymulantami (Wysokiej Jakości), czyli cechami, których spełnienie zbliża dane miejsce pracy do wzorca.

Zespół projektowy uważał, że nie jest możliwe zbudowanie wzorca miejsc pracy wysokiej jakości w oparciu tylko o oczekiwania pracowników bez uwzględnienia interesów związanych z kreowaniem przedsiębiorczości i rozwoju gospodarczego. W związku z tym postanowiono, że wzorzec będzie skonstruowany w oparciu o oceny menedżerów rynku pracy (specjalistów powiatowych urzędów pracy) i pracowników samorządowych Województwa Śląskiego. W sumie w ocenie cech – stymulant wzorca miejsc pracy wysokiej jakości wzięły udział 23 osoby. W tabeli 1 zaprezentowano listę cech, które potencjalnie mogły być elementem wzorca.

Tabela

1

Cechy oceniane przez menedżerów rynku pracy i pracowników samorządowych Województwa Śląskiego

Cecha	Opis z punktu widzenia pracownika lub pracodawcy
▶ 1. Trwałość	Przeciętny okres trwania zatrudnienia na nowo stworzonym stanowisku w latach.
▶ 2. Dochód z pracy	Wypracowana stawka godzinowa na jedno miejsce pracy.
▶ 3. Rentowność pracy	Poziom kwoty zysku brutto na jedno stanowisko pracy rocznie, im wyższy tym większa skłonność do zatrudniania nowych pracowników.
▶ 4. Majątkochłonność pracy	Poziom wymaganego majątku trwałego (MT) i obrotowego (MO) dla utworzenia jednego miejsca pracy MT/L, MO/L, (MT + MO)/L.
▶ 5. Komfort pracy	Poziom warunków pracy zapewniany przez pracodawcę, w tym korzyści dodatkowe (fringe benefits = parking, stołówka, imprezy zakładowe, troska socjalna itp.).
▶ 6. Niska rotacyjność	Duży poziom przywiązania pracowników do miejsca pracy – odwrotność trwałości miejsc pracy.
▶ 7. Wysoka ocena pracodawcy	Pracownicy są skłonni pracować za średnie wynagrodzenie u pracodawców, którzy są wysoko cenieni. Obniżeniu ulega skłonność do uzyskiwania jak najwyższych wynagrodzeń.
▶ 8. Szybki wzrost branży	Szybki wzrost branży dający szansę na awans – pracownicy szukający możliwości awansu poszukują dziedzin niekoniecznie dających najwyższe zarobki, ale charakteryzujących się najwyższą dynamiką wzrostu.
▶ 9. Duże korzyści pozapłacowe ale finansowe	Stosowanie formuły ekstra wynagradzania opcjami na akcje jako metody na silne wiązanie pracowników z firmą.
▶ 10. Praca etatowa z zus-em	Pracownicy preferują pracę stabilną z ZUS-em w odróżnieniu od pracy sezonowej, tymczasowej itp.
▶ 11. Praca wymagająca odpowiedzialności i inicjatywy	Pracownicy preferują wykonywanie pracy, która przynosi odpowiedzialność za swoje działania i wymaga inicjatywy – w odróżnieniu od pracy automatycznej.
▶ 12. Praca wymagająca wykształcenia specjalistycznego	Pewność pracy - jest to stosunkowo najprostszy klucz kwalifikowania miejsc pracy w zależności od uzyskanego wykształcenia.
▶ 13. Praca w wolnych zawodach	Niezależność, dochody, prestiż.
▶ 14. Praca na stanowisku kierowniczym	Władza, pieniądze, satysfakcja z wyników.
▶ 15. Praca w charakterze przedsiębiorcy	Niezależność, dochodowość, etos przedsiębiorcy itp.
▶ 16. Praca naukowa i b+r	Niezależność, podróże, sława.
▶ 17. Praca dla kobiet w okresie wychowania dzieci	Godzenie obowiązków domowych z możliwością wychowywania dzieci.
▶ 18. Praca dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych	Możliwość podejmowania pracy w okresie niepełnosprawności – poczucie niezależności, bycia potrzebnym społeczeństwu.
▶ 19. Praca z vip-ami i cudzoziemcami	Interesujące otoczenie osobowe, podróże.
▶ 20. Praca z najnowszymi technologiami	Rozwój zawodowy.
▶ 21. Praca w specjalistycznym przemyśle	Prestiż znanego wytwórcy, stabilność zatrudnienia.
▶ 22. Praca w sektorze publicznym	Stabilność zatrudnienia.
▶ 23. Inna, jaka?	

Źródło: Opracowanie własne.

Cechy te były oceniane w trakcie dwóch spotkań, w których uczestniczyli przedstawiciele gmin, miast i powiatowych urzędów pracy, zwani dalej ekspertami rynku pracy. Wyniki pracy tej grupy roboczej zostaną przedstawione w dalszej części rozdziału.

1.3.

Poziom agregacji i oddziaływania wzorca

W czasie pracy nad wzorcem zespół ekspertów rynku pracy rozważał, jaki obszar terytorialny powinien być objęty wzorcem. W szczególności chodziło o odpowiedź na pytanie czy obszary Górnośląskiego Związku Metropolitarne powinny być objęte tak samo skonstruowanym wzorcem jak obszary bardziej peryferyjne w stosunku do centrum województwa. Postawienie tego problemu uzmysłowiło, że oczekiwania w zakresie wzorca mogą istotnie różnić się w zależności od tego jaki obszar miał obejmować wzorzec. Na obrzeżach województwa oczekiwania mogły być inne, ze względu na niższy poziom rozwoju gospodarczego i tam, jak spodziewano się, suma oczekiwań będzie w większym stopniu preferowała cechy stymulanty będące nośnikami rozwoju i przedsiębiorczości, a w nieco mniejszym stopniu korzyści dla pracowników. Jak okazało się później zbudowany obraz oceny był znacznie bardziej złożony, niż początkowa hipoteza.

Podczas poszukiwania właściwego stopnia (poziomu) agregacji terytorialnej dla wzorca przetestowano kilka wariantów. Poproszono zatem ekspertów rynku pracy o wskazanie w ilu

wariantach terytorialnych powinien być przygotowany wzorzec. Podkreślono, że nie musi funkcjonować tylko jeden uniwersalny wzorzec dla całego województwa, że możliwych jest kilka modeli z punktu widzenia różnych preferencji lokalnych. Badanym przedstawiono cztery alternatywy agregacji potencjalnych wzorców: 1) model unitarny – jeden dla całego województwa, 2) model floty – dwa wzorce, jeden dla Górnośląskiego Związku Metropolitarne (GZM) i drugi dla pozostałej części województwa, 3) model dużego podziału obejmujący wzorce dla GZM, dawnych miast wojewódzkich i dla powiatów oraz 4) model detaliczny obejmujący jeszcze dodatkowo podział powiatów na rolnicze i nierolnicze. W przedstawionej poniżej tabeli 2 podano podział ideowy możliwości określania wzorca PWJ.

Dokonując wyboru określonego stopnia agregacji, zasadnicza linia dyskusji dotyczyła dylematu na ile polityka rynku pracy powinna być dopasowana do warunków miejscowych, co w praktyce oznaczałoby bardzo dużą liczbę polityk, czy też powinna być to polityka jednolita, identyczna dla całego województwa. Wydaje się, że pierwsze rozwiązanie byłoby bardzo dobre z punktu widzenia uwzględniania miejscowych warunków, natomiast bardzo różnicowałoby całe województwo. Drugie rozwiązanie oznaczałoby taką samą politykę wspierania dla całego województwa, co oznaczałoby jej istotne niedopasowanie do warunków miejscowych. Rozwiązanie to charakteryzowałoby się jednak prostotą i wysokim poziomem wykonalności. W trakcie dyskusji eksperci w większości opowiedzieli się za jednolitą polityką wobec całego obszaru województwa.

Tabela

2

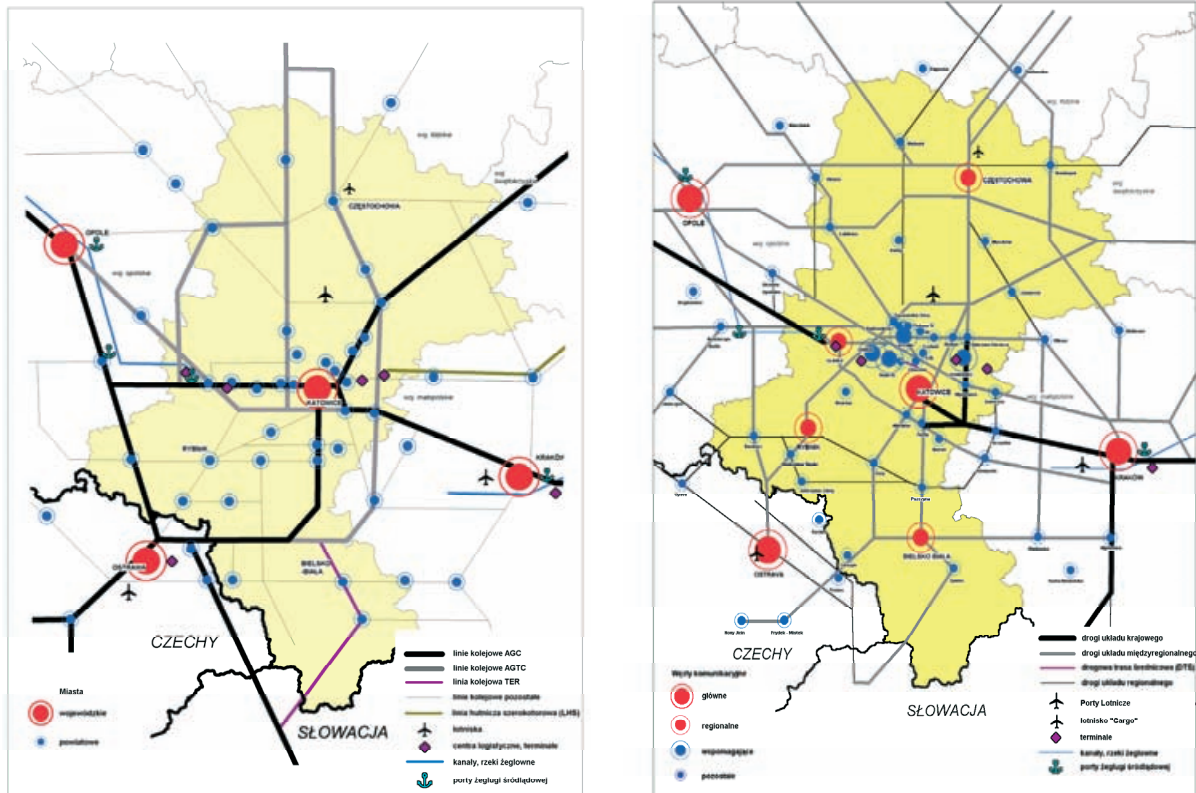
Podział ideowy zakresu agregacji wzorca PWJ na Śląsku

Zakres terytorialny	Model unitarny	Model floty ¹	Model dużego podziału	Model detaliczny
▶ Górnośląski Związek Metropolitarne		1	1	1
▶ Dawnych miast wojewódzkich	1		2	2
▶ Miast powiatowych		2		3
▶ Terenów rolniczych			3	4

Źródło: Opracowanie własne.

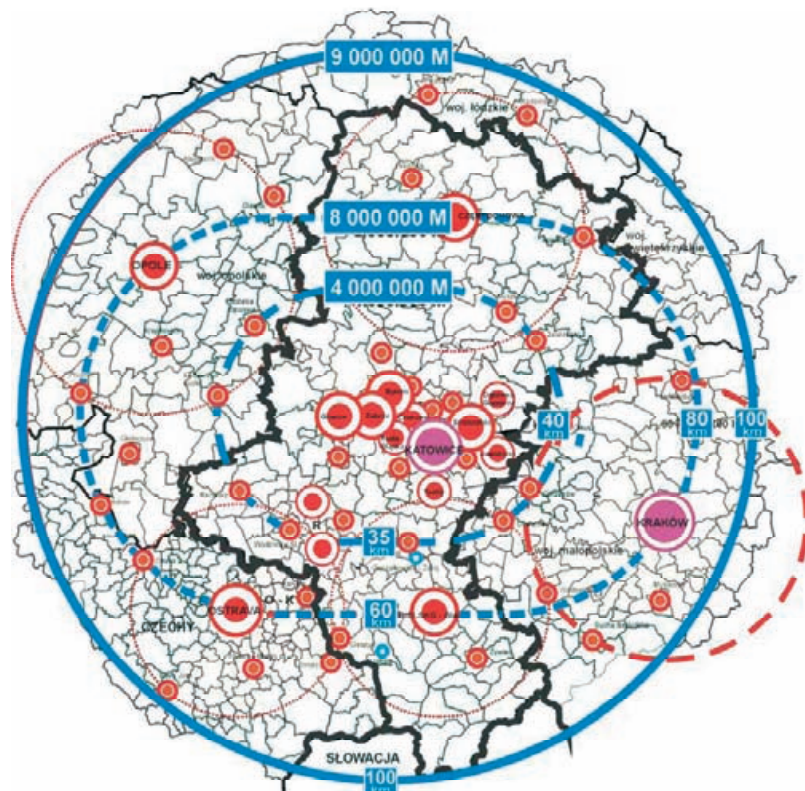
¹ Nazwa „model floty” odwołuje się do przekonania, że na rynku pracy Województwa Śląskiego, „flagowym okrętem” jest Górnośląski Związek Metropolitarne, natomiast pozostałe powiaty Śląska pełnią rolę jednostek wspierających, ale bez których sytuacja metropolii (okrętu flagowego) byłaby zagrożona ze względu na dośrodkowy ruch w zakresie dojazdów do pracy. Pojęcie to posiadało również pozytywny wydźwięk, ponieważ usuwało często dotychczas stosowane pojęcie „obszary peryferyjne” i podkreślało rolę poszczególnych jednostek w powodzeniu całej grupy. Stąd nazwa „model floty”.

Rysunek 1i2 Skomunikowanie transportowe w Województwie Śląskim: kolejowe i drogowe

Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Śląskiego, Marszałek Województwa Śląskiego, Katowice 2004, s. 24 i 25.

Rysunek 3 Koncentracja ludności wokół Aglomeracji Śląskiej

Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Śląskiego, Marszałek Województwa Śląskiego, Katowice 2004, s. 52.

W szczególności przytaczano argument, że województwo jest relatywnie dobrze skomunikowane i dotarcie do dużych miejscowości nie stanowi problemu. Ponadto województwo nie jest aż tak rozległe jak na przykład Mazowsze czy Wielkopolska i prowadzenie polityki unitarnej jest możliwe.

Po trzecie, wskazywano, że województwo charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem urbanizacji i problematyka rozwoju obszarów typowo wiejskich jest kwestią mniejszej wagi. Ponadto wskazywano na bardzo dużą koncentrację ludności wokół Aglomeracji Śląskiej. W efekcie większość ekspertów rynku pracy opowiedzia-

ła się za modelem unitarnym i to rozwiązanie zostało przyjęte jako obowiązujące w pracach projektowych. Słuszność tego podejścia można zilustrować mapami przedstawiającymi skomunikowanie Województwa Śląskiego oraz duży zakres koncentracji ludności wokół aglomeracji. Mapy zostały zaczerpnięte z opracowanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego *Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Śląskiego z roku 2004*.

Mapa na rysunku 4 przedstawia administracyjny podział Województwa Śląskiego. Warto zwrócić uwagę na bardzo dużą liczbę powiatów grodzkich.

Rysunek 4 Podział administracyjny Województwa Śląskiego

Źródło: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Śląskie_administracja.png za: Aotearoa.

Przedstawione na rysunkach mapy wskazują na bardzo dużą koncentrację ludności na stosunkowo niedużym obszarze i, jak wydaje

się, w pełni uzasadniają zastosowanie podziału unitarnego dla sformułowania wzorca miejsc pracy wysokiej jakości.

1.4.

Uzyskane wyniki preferencji w zakresie określenia wzorca miejsc pracy wysokiej jakości

Procedowanie przy ustalaniu preferencji zostało oparte o dyskusję, w trakcie której uczestnicy określali cechy ważne i mniej ważne. Bardzo istotnym działaniem było powiązanie analizowanych cech proponowanego wzorca z możliwymi do uzyskania danymi statystycznymi. Eksperti stwierdzili, że przedstawiona lista posiada charakter zbyt szczegółowy i zaproponowali cechy bardziej zagregowane. Ostatecznie eksperci zaproponowali, aby zbudować nową listę cech, w podziale na cechy ważne i mniej ważne.

Do **ważnych cech** eksperci rynku pracy Województwa Śląskiego zaliczyli:

1. Dochód z pracy (wynagrodzenia, korzyści finansowe);

2. Bezpieczeństwo (uwzględnia takie cechy, jak: praca z ZUS, trwałość pracy, niska rotacyjność, praca w sektorze publicznym);
3. Motywowanie połączone z wynikami pracy. Funkcjonowanie systemów motywacyjnych połączonych z oceną wyników pracy jest kluczowe dla miejsca pracy. Ułatwia rzetelne traktowanie pracownika i czytelne zasady awansów oraz czytelne ścieżki kariery. Problemem jest jednak sposób pomiaru;
4. Komfort pracy (uwzględnia komfort, wysoką ocenę pracodawcy, praca dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych).
Do **mniej ważnych cech, ale wartych uwzględnienia** eksperci rynku pracy Województwa Śląskiego zaliczyli:
5. Możliwości rozwoju zawodowego (szybki wzrost branży, praca wymagająca specjalistycznego wykształcenia, rentowność pracy);
6. Pracę z nowymi technologiami (także pracę naukową i B+R).

Tabela

3

Cechy wzorca pracy wysokiej jakości (PWJ) dla Województwa Śląskiego i statystyczne narzędzia pomiarowe

Nazwa cechy wzorca PWJ	Statystyczne narzędzia pomiarowe
▶ 1. Dochód z pracy jako podstawowa miara miejsc PWJ	<ul style="list-style-type: none"> • Wynagrodzenia miesięczne na pracownika
▶ 2. Bezpieczeństwo socjalne pracowników	<ul style="list-style-type: none"> • Nakłady ZUS na pracownika (inwestycje socjalne) • Majątek trwały • Kapitały własne • Przychodowość aktywów • Przychodowość pracy • Efektywność wynagrodzeniowa majątku • Rotacja zatrudnienia
▶ 3. Motywowanie połączone z wynikami pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Roczne przyrosty funduszu wynagrodzeń • Roczne przyrosty przeciętnego wynagrodzenia brutto
▶ 4. Komfort pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Świadczenia socjalne na pracownika • Nakłady na środki trwałe na pracownika • Nakłady na maszyny i urządzenia • Wartość zespołów komputerowych • Nakłady na nowe zestawy komputerowe • Nakłady na zestawy komputerowe na pracownika • Udział wydatków na świadczenia społeczne
▶ 5. Możliwości rozwoju zawodowego	<ul style="list-style-type: none"> • Przychody ze sprzedaży • Nakłady na nowe maszyny i urządzenia • Nakłady na nowe obiekty • Inwestycje w rozwój kapitału ludzkiego • Rentowność nakładów na pracę • Rentowność pracy
▶ 6. Praca z nowymi technologiami (także naukowa i B+R)	<ul style="list-style-type: none"> • Wartości niematerialne i prawne • Wartości niematerialne i prawne na pracownika • Wartość praw autorskich i licencji na pracownika • Wartość patentów i wynalazków na pracownika • Koszty prac rozwojowych • Koszty prac rozwojowych na pracownika

Źródło: Opracowanie własne.

Podczas pierwszego spotkania tak zwanej grupy roboczej sformułowano nowe opisy cech, natomiast podczas drugiego spotkania grupy ekspertów przedyskutowano narzędzia pomiarowe dla poszczególnych cech. Zestawienie cech zaadaptowanych do wzorca i narzędzi pomiarowych tych cech przedstawiono w tabeli 3.

Analizując przedstawiony powyżej wzorzec miejsc pracy wysokiej jakości można stwierdzić, iż kluczowym czynnikiem w określeniu czy dane miejsce pracy jest wysokiej jakości była wysokość dochodu z pracy. Czynnikiem ten został oceniony jako najważniejszy. Na drugim miejscu eksperci rynku pracy Województwa Śląskiego ulokowali bezpieczeństwo socjalne pracy. Tak wysoka preferencja dla ochrony pracy świadczyć może o małym poczuciu pewności siebie pracowników oraz o dużych zagrożeniach bezpieczeństwa socjalnego na terenie Województwa Śląskiego. Umieszczenie na trzeciej pozycji motywowania połączonego z wynikami pracy jest prawdopodobnie wyrazem oczekiwań, że odpowiednia praca wymaga wynagrodzenia związanego z wynikami pracy,

co stanowi odzwierciedlenie tradycyjnych cech etyki pracy ludności Śląska, jak również stanowi odpowiedź na współczesne wymagania w tym zakresie.

Czwarte miejsce komfortu pracy wydaje się być wyrazem oczekiwania coraz lepszych warunków pracy w regionie, w którym tradycyjnie te warunki należały do ciężkich lub bardzo ciężkich. Ocena ta jest wynikiem znaczących przewartościowań, które wskazują, że oprócz sfery dochodowej ważny jest również czynnik dobrych warunków pracy i korzystnego środowiska pracy. Uzupełnieniem dążenia do wyższego komfortu pracy i wyższej motywacji jest chęć zrealizowania programu rozwoju zawodowego. Czynnikiem ten ma znacznie o tyle, że jakość kapitału ludzkiego w poważnym stopniu decyduje o możliwościach rozwoju gospodarki całego regionu, jak i poszczególnych przedsiębiorstw. Dopełnieniem listy cech o kluczowym znaczeniu jest możliwość pracy z nowymi technologiami, w tym pracy naukowej i badawczo-rozwojowej.

Tabela

4

Wzorzec Miejsc Pracy Wysokiej Jakości w Województwie Śląskim i potencjalne konsekwencje zastosowania go dla rozwoju gospodarczego

Cecha wzorca miejsc Pracy Wysokiej Jakości	Możliwe konsekwencje zastosowania wzorca dla rozwoju gospodarczego Województwa Śląskiego
▶ 1. Dochód z pracy	Wspieranie rozwoju przedsiębiorstw i dziedzin o dużej efektywności ekonomicznej i możliwościach wypłacania wysokich zarobków.
▶ 2. Bezpieczeństwo socjalne pracy	Preferowanie tworzenia miejsc pracy o dużej trwałości, np. w przemyśle, średnich i dużych przedsiębiorstwach. Preferowanie wspierania stałej pracy a nie pracy czasowej, w ograniczonym wymiarze itp. Jest to generalnie sprzeczne z polityką wspierania tzw. elastycznych form pracy. Preferowanie miejsc pracy w sektorze publicznym gwarantującym trwałość i pewność zatrudnienia.
▶ 3. Motywowanie połączone z wynikami pracy	Silne postawienie na rozwój kapitału ludzkiego w najnowocześniejszych dziedzinach, wspieranie rozwoju edukacji, która daje możliwości uzyskiwania praktycznych zawodów oferujących konkretne korzyści dla pracowników. Wykorzystanie w rozwoju kapitału ludzkiego śląskiej etyki pracy oraz tradycji i rzetelności pracowniczej i kupieckiej Śląska.
▶ 4. Komfort pracy	Dbałość o zapewnienie pracownikom wysokiej jakości środowiska pracy zwłaszcza w specjalistycznych przemysłach.
▶ 5. Możliwości rozwoju zawodowego	Wciąganie pracowników w różne formy zaangażowania na rzecz zakładów pracy, podnoszenie kwalifikacji, stymulowanie rozwoju edukacji w regionie, konieczność tworzenia nowych form partycypacji pracowników w zarządzaniu przedsiębiorstwami.
▶ 6. Praca z nowymi technologiami (także naukowa i b+r)	Przyciągnięcie do regionu dziedzin stanowiących bieguny wzrostu, szybki wzrost nauki i działalności badawczo-rozwojowej.

Źródło: Opracowanie własne.

Przyjęcie tego typu modelu niesie określone konsekwencje dla rozwoju regionu, jak i rynku pracy Województwa Śląskiego. W przedstawionej tabeli 4 określono potencjalne konsekwencje przyjęcia wzorca miejsc pracy wysokiej jakości dla rozwoju Województwa Śląskiego.

Przedstawione zasadnicze cechy wzorca miejsc pracy wysokiej jakości Województwa Śląskiego, oparte na ocenach ekspertów rynku pracy, wskazują zarówno na konieczność podejmowania działań zgodnych z dotychczasową polityką stymulowania rynku pracy (np. w zakresie wspierania przedsiębiorczości, inwestycji, poprawy jakości życia), ale także zupełnie działań przeciwnych do dotychczas podejmowanych. Bardzo duża preferencja w zakresie bezpieczeństwa socjalnego pracy wskazuje na konieczność promowania nie elastycznych form zatrudnienia, ale trwałych miejsc pracy. Jest to wyraźna preferencja pracowników i w tym kierunku (to jest w kierunku tworzenia trwałych miejsc pracy) powinna iść polityka rynku pracy. Jak wydaje się obserwacja ta stoi w po-

ważnej sprzeczności z dotychczasową polityką rynku pracy prowadzoną zarówno w Polsce, jak i w poszczególnych regionach, które preferują tak zwane elastyczne formy zatrudnienia.

Jak wydaje się, uzyskane wyniki w zakresie preferencji tworzących wzorce miejsc pracy wysokiej jakości w Województwie Śląskim z pewnością będą bardzo trudne do zrealizowania, zwłaszcza w zakresie oczekiwań dotyczących budowy wysokiego statusu materialnego nowo tworzonych miejsc pracy. Duże oczekiwania ekspertów rynku pracy Województwa Śląskiego w zakresie stymulowania stałych miejsc pracy wydają się mocno uzasadnione, ale całkowicie zmieniają dotychczasową optykę działania powiatowych i wojewódzkiego urzędów pracy. Działania te muszą wspierać miejsca pracy oparte na nowych inwestycjach, zamiast popierania zatrudnienia tymczasowego, prac interwencyjnych, robót publicznych czy innych tego rodzaju działań. Problematyka ta zostanie jednak szeroko przeanalizowana w kolejnych częściach raportu.

Modyfikacja wzorca miejsc pracy wysokiej jakości z punktu widzenia optyki rozwoju regionalnego w Województwie Śląskim²

Praktycznie realizowana polityka rozwoju regionalnego akcentuje bardzo zróżnicowane cele. Najczęściej w literaturze przedmiotu spotyka się cele wyrównawcze i rozwojowe. Cele wyrównawcze są związane z wyrównywaniem poziomu rozwoju gospodarczego (dochodów) pomiędzy różnymi obszarami tego samego regionu. Ich realizacja doprowadza do zmniejszenia migracji wewnątrzregionalnych i prowadzi do zmniejszenia ruchu dojazdowego...

Przemysław Kulawczuk

2.1.

Wzorec miejsc pracy wysokiej jakości a optyka rozwoju regionalnego

Praktycznie realizowana polityka rozwoju regionalnego akcentuje bardzo zróżnicowane cele. Najczęściej w literaturze przedmiotu spotyka się cele wyrównawcze i rozwojowe. Cele wyrównawcze są związane z wyrównywaniem poziomu rozwoju gospodarczego (dochodów) pomiędzy różnymi obszarami tego samego regionu. Ich realizacja doprowadza do zmniejszenia migracji wewnątrzregionalnych i prowadzi do zmniejszenia ruchu dojazdowego do pracy w metropolii. Realizacja celów wyrównawczych jest więc bardziej korzystna dla obszarów peryferyjnych w relacji do metropolii, niż dla niej samej. Czasami realizacja celów wyrównawczych do tego stopnia zmniejsza strumień dojazdów do pracy, że metropolia doznaje poważnego uszczerbku w zakresie chętnych do pracy w zawodach mniej płatnych, co prowadzi do powstania trudnego rynku usług. Realizując cele wyrównawcze należy alokować maksimum pomocy rozwojowej w obszarach peryferyjnych.

Wspieranie tylko celów rozwojowych prowadzi z reguły do największych transferów do tych miejsc regionu, które charakteryzują się i tak największą efektywnością i dynamiką, co z reguły ma miejsce w metropolii. W efekcie wspierania

jedynie celów rozwojowych dochodzi do szybszego rozwoju metropolii i wolniejszego rozwoju peryferii, co prowadzi do zwiększania się różnic wewnątrzregionalnych. W rezultacie, tego typu polityka wpływa na nasilenie na początku ruchu dojazdowego do pracy do metropolii, a po pewnym czasie - do silnych migracji do metropolii. W końcowym rezultacie powstaje konieczność ogromnych inwestycji w transport dojazdowy oraz z czasem duża konieczność urbanizacji terenów podmiejskich. Polityka tego rodzaju generuje więc również duże koszty.

Polityka regionalna, która alokuje wszystkie albo większość środków w istniejących biegunach wzrostu wydaje się mało celowa. Często uważa się, że bieguny wzrostu położone w obszarach centralnych regionu i tak będą się rozwijać bez pomocy rozwojowej. Problemem jest natomiast stymulowanie rozwoju poza typowymi obszarami nagromadzenia potencjałów rozwojowych. Województwo Śląskie jest o tyle specyficzne, że metropolia koncentruje zarówno potencjały rozwojowe, jak i obszary problemowe. Praktyka pokazuje, że istnieje konieczność godzenia realizacji celów wyrównawczych i rozwojowych. Oznacza to konieczność tworzenia miejsc pracy, zarówno w sektorze prywatnym, jak i publicznym, w przedsiębiorstwach i jednostkach, które zwiększają stopień wykorzystania miejscowych potencjałów rozwojowych.

² Praca wysokiej jakości będzie, poczynając od 2 rozdziału, określana skrótem PWJ.

Ponadto, obserwacje wielu zróżnicowanych wewnętrznie regionów wskazują także na konieczność zagospodarowywania dochodów, które powstają na danym biedniejszym obszarze, właśnie na tym obszarze. Obszary niedorozwinięte stanowią bardzo często główne źródło kapitałów, które transferowane są do obszarów metropolitarnych, tylko dlatego, że nie ma w nich odpowiednich koncepcji biznesowego wykorzystania powstających tam dochodów (np. poprzez powstawanie centrów handlowo-usługowych, placówek kulturalnych, nowych przedsiębiorstw itp.).

Migracje do miast metropolii z obszaru peryferii wynikają także z chęci zapewnienia sobie lepszej jakości życia, poprzez dostęp do wielu usług niedostępnych na peryferiach (kulturalnych, sportowych, edukacyjnych, rekreacyjnych itp.). Jednak większa dbałość o zapewnienie wyższej jakości życia na obszarach peryferyjnych w połączeniu z mniejszym zagęszczeniem ludności i wynikającymi stąd problemami może skutecznie podnosić atrakcyjność zamieszkiwania poza metropolią.

Ważnym czynnikiem decydującym o rozwoju regionu jest z jednej strony wyłączenie z eksploatacji zamortyzowanych potencjałów rozwojowych i tworzenie nowych potencjałów, głównie poprzez działania inwestycyjne. Po roku 1990 polskie gminy, w tym i gminy Województwa Śląskiego, przeżywały okres szybkiego rozwoju inwestycyjnego. Transformacja gospodarcza uwolniła społeczną inicjatywę i pozwoliła zbudować sprawny samorząd. Ponadto akcesja Polski do Unii Europejskiej przyspieszyła proces rozwoju lokalnego i umożliwiła gminom realizację nowych zadań wspieranych przez środki Unii Europejskiej. Ważnym czynnikiem rozwoju polskich gmin: miejskich, wiejskich czy miejsko-wiejskich jest lokalizacja w nich nowych inwestycji. Istnieje wiele czynników lokalizacji inwestycji i rozwoju miast i warto dokonać przeglądu wybranych koncepcji w tym zakresie, zwłaszcza najświeższych³.

Ważnym czynnikiem rozwoju miast jest uzyskanie specyficznej równowagi przestrzennej. Jedną z ostatnich prac w tym zakresie jest publikacja E. Glassera, *The Economics Approach*

*to Cities*⁴. Autor analizuje przyczyny wyższej produktywności jednych lokalizacji od innych. Stwierdza, że ekonomia daje trzy odpowiedzi, które tłumaczą zróżnicowania. Pierwsza grupa czynników to bodźce inwestycyjne zachęcające do lokalizacji biznesu w danym miejscu, druga grupa czynników jest związana z osiągnięciem równowag na podstawowych rynkach (pracy, mieszkaniowym, transportowym itp.). Trzecia grupa czynników to dobra polityka ekonomiczna, która może podnosić poziom użyteczności jednostek, w tym właścicieli kapitału (w uproszczeniu właściciele kapitału lokując swoje kapitały w danej lokalizacji mogą uzyskać ich wyższą „użyteczność”). Autor wskazuje na znaczenie równowagi przestrzennej, w ramach której wybór lokalizacji jest wyznaczony przez równanie funkcji użyteczności o następujących składnikach:

dochody + inne korzyści

=

koszty mieszkalnictwa – koszty dojazdu⁵

Glasser wskazuje na wysokie koszty mieszkań jako na czynnik, który musi być zrównoważony np. niższymi kosztami dojazdu albo wyższymi dochodami, które muszą osiągać pracownicy. Jak pisze J. Zaucha: „Zakłada się, że gospodarstwa domowe będą skłonne zapłacić najwyższą możliwą cenę za usługi mieszkaniowe pod warunkiem pozostania na niezmiennym poziomie użyteczności. Innymi słowy, marginalny wzrost kosztów dojazdu do pracy jest kompensowany przez spadek wydatków na usługi mieszkaniowe, aby poziom użyteczności pozostał niezmienny (warunek Alonso)”⁶.

Ważnym czynnikiem decydującym o sukcesie rozwojowym miast jest ich wewnętrzne zróżnicowanie. Jak wykazało inne badanie Glassera⁷, zróżnicowanie aglomeracji sprzyja zwiększeniu liczby samozatrudnionych, podczas gdy miasta zdominowane przez wąskie gałęzie przemysłu charakteryzują się niższym poziomem przedsiębiorczości. Z drugiej strony wzrost koncentracji przemysłu nie sprzyja rozwojowi przedsiębiorczości. Czynnikiem, który ma kluczowe znaczenie dla rozwoju przed-

³ Przegląd ten został dokonany na podstawie pracy: P. Kulawczuk, M. Bąk, A. Szcześniak, *Lokalizacja inwestycji w polskich gminach. Czy etyka samorządowa sprzyja rozwojowi gmin?* [w:] *Spółeczna odpowiedzialność biznesu w małych i średnich przedsiębiorstwach*, IBnDiPP, Warszawa 2008.

⁴ Glasser E., *The Economics Approach to Cities*, NBER Working Paper No 13696, Cambridge, MA 2007a.

⁵ Tamże, s. 5.

⁶ Zaucha J., *Rola przestrzeni w kształtowaniu relacji gospodarczych*, FRUG, Gdańsk 2007, s. 35.

⁷ Glasser E., *Entrepreneurship and the City*, NBER Working Paper 13551, Cambridge, MA 2007b.

siębiorczości w amerykańskich miastach jest nagromadzenie zróżnicowanej siły roboczej⁸. Artykuł wskazuje na konieczność utrzymywania zróżnicowanych struktur gospodarczych miast jako czynników sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości.

Wraz z rozwojem miast następuje proces migracji biznesu. Zjawisko to jest szczególnie silnie obserwowane w Ameryce. Rassi-Hansberg, Sarte i Owens⁹ przeanalizowali skutki rozpraszania działalności biznesowej przez przedsiębiorstwa w miarę wzrostu miast. Wraz ze wzrostem liczby mieszkańców przedsiębiorstwa mają skłonność do przenoszenia coraz większej produkcji poza obszar centralny miast, często na peryferia i utrzymywanie w centrach tylko tej produkcji, która ma bezpośredni związek z lokalnym rynkiem. W efekcie, w centrach obszarów metropolitarnych kumulują się pracownicy ze szczebla kierowniczego i ubywa pracowników bezpośrednio produkcyjnych. W relacji do wszystkich obszarów miast, proporcja ludności i zatrudnienia obejmująca obszary centralne i krańcowe rośnie. Oznacza to straty obszarów pośrednich.

Ważnym czynnikiem sprzyjającym lokalizacji nowych inwestycji jest dostępność niedrogich mieszkań dla potencjalnych pracowników nowych przedsiębiorstw. Zarówno w Europie, jak i w Ameryce obserwowano po roku 2000 bardzo szybki wzrost cen mieszkań. Wzrost cen mieszkań był, jak wykazują Gyourko, Mayer i Sivai¹⁰, znacząco wyższy niż wzrost dochodów gospodarstw domowych o wysokich dochodach. Autorzy wyjaśniają przyczynę wzrostu cen mieszkań w czołowych miastach USA jako czynnik ograniczenia dostępu do przestrzeni w tych miastach¹¹. Oznacza to, że nie przygotowano dostatecznej liczby nowych lokalizacji mieszkaniowych, które zaspokajałyby potrzeby osób o wyższych dochodach w skali całego kraju. Na podstawie wywodów autorów można wywnioskować, że istotnym czynnikiem wzrostu cen mieszkań w USA było ograniczenie dostępu do przestrzeni.

Atrakcyjność miast i gmin jako miejsca loka-

lizacji inwestycji i zamieszkania zależy w znacznym stopniu od jakości centrów miejscowości. W ostatnich latach, zarówno w USA jak i w Europie, uruchomiono szereg programów rewitalizacji centrów miast. Interesujących obserwacji w zakresie nieoczekiwanych skutków rewitalizacji dokonał Vigdor¹². Autor zajmuje się analizą wpływu rewitalizacji miast na możliwości zarobkowe osób o niższych dochodach. Na podstawie obserwacji praktyki amerykańskiej autor konstatuje, że rewitalizacja miast podnosi poziom czynszów i zmniejsza możliwości zatrudnienia dla osób ubogich. Autor stwierdza, że poziom cen w rewitalizowanych rejonach rośnie w stopniu wyższym niż skłonność gospodarstw domowych do płacenia wyższych stawek czynszu¹³. Sytuacja taka prowadzi jednak do wzrostu wartości nieruchomości i prestiżu zamieszkania w zrewitalizowanych częściach miasta. Wbrew obawom Vigdora należy przyznać, że rewitalizacja jest korzystna jeżeli chodzi o przyciąganie nowych inwestorów. Biznes wykazuje tendencję do lokowania się w miejscach atrakcyjnych architektonicznie i rewitalizacja miast sprzyja lokalizacji nowych inwestycji uwzględniających czynnik estetyki.

Wiele publikacji, analizując czynniki rozwoju miast i gmin, wskazuje na jakość kapitału ludzkiego. Jedną z interesujących publikacji w tym zakresie jest artykuł Glassera i Saiza¹⁴. Autorzy wykazują, że „wyedukowane miasta” (*educated cities*) rosły szybciej niż miasta z mniejszymi zasobami wykształconego kapitału ludzkiego. Miasta te były znacznie bardziej wydajne i to decydowało o wzroście liczby ich ludności a nie to, że były atrakcyjnymi miejscami do zamieszkania. Jak udowadniają autorzy, „wyedukowane miasta” znacznie lepiej znoszą szoki ekonomiczne, nawet na obszarach objętych zastoje. Umiejętności kapitału ludzkiego są czynnikiem, który zwiększa zdolności adaptacyjne miast do dużych zmian¹⁵.

Takiemu pogładowi przeczą wyniki badania Shapiro, zawarte w artykule *Smart Cities. Quality of Life, Productivity and the Growth Effects of*

⁸ Tamże s. 30-31.

⁹ Rassi-Hansberg E., Sarte P., Owens III R., *Firm Fragmentation and Urban Patterns*, NBER Working Paper 11839, Cambridge, MA 2005.

¹⁰ Gyourko J., Mayer C., Sivai T., *Superstar Cities*, NBER Working Paper 12355, Cambridge, MA 2006.

¹¹ Tamże, s. 32-33.

¹² Vigdor J., *Is Urban Decay Bad? Is Urban Revitalization Bad Too?*, NBER Working paper 12955 Cambridge, MA 2007.

¹³ Tamże, s. 32-33.

¹⁴ Glasser E., Saiz A., *The Rise of the Skilled City*, NBER Working Paper 10191, Cambridge MA, 2003.

¹⁵ Tamże s. 42-44.

¹⁶ Shapiro J., *Smart Cities. Quality of Life, Productivity and the Growth Effects of Human Capital*, NBER Working paper 11615, Cambridge, MA 2005.

*Human Capital*¹⁶. Shapiro wykazuje w oparciu o neoklasyczny model, że wzrost zatrudnienia w amerykańskich miastach w 60% oparty był na wzroście produktywności, a w 40% na wzroście jakości życia. Obserwacje te przeczą dominującemu obecnie pogładowi, że kapitał ludzki przyczynia się wyłącznie do wzrostu produktywności. Nie jest więc kompletne założenie, że wyedukowana populacja generuje tylko wzrost produktywności. Liczą się również możliwości korzystania z tego wzrostu, które są alokowane w polepszenie jakości życia.

Wiele miast i gmin osiąga sukces rozwojowy mierzony napływem nowych mieszkańców. Jednak osiągnięta pozycja nie może ograniczać dalszego wysiłku rozwojowego. Rose¹⁷ wskazuje na bardzo interesującą zależność (w literaturze znaną jako prawo Gibrata) mówiącą o tym, że nie istnieje korelacja pomiędzy wielkością miejscowości liczoną według liczby mieszkańców a tempem wzrostu liczby jego mieszkańców. Jego obserwacje prowadzą do wniosku, że mniejsze miasta mogą mieć większe stopy wzrostu niż duże. Może to wynikać z faktu, iż korzyści ze skupiania (aglomeracji) mogą być większe w mniejszych miejscowościach, w których koszty zewnętrzne (np. dojazdu do pracy) są większe niż w dużych miastach. Prawo Gibrata potwierdza, że przewagi dużych miast w zakresie skupiania ludności nie są dane raz na zawsze i że istotnym czynnikiem jest konkurencja o nowych mieszkańców pomiędzy miastami. Artykuł Rose wskazuje na szanse małych miejscowości w zakresie budowania korzyści ze skupiania się ludności (aglomeracji).

Z problemem tym wiąże się bezpośrednio rola miast i gmin jako centrów konsumpcji. W polskiej praktyce ciągle nierozstrzygnięta jest dyskusja na temat roli centrów handlowych (obiektów wielkopowierzchniowych) w rozwoju gospodarczym. Amerykańscy autorzy (Glasser, Kolko, Saiz) udowodnili empirycznie, że miasta z większymi udogodnieniami konsumpcyjnymi (centra handlowe, rozrywkowe, kulturalne, gastronomia itp.) rozwijają się znacznie szybciej niż miasta z niższym poziomem tego typu udogodnień. Autorzy przyjmują jako wyjściowe równanie mówiące, że nadwyżka wydajności miasta i nadwyżka udogodnień

konsumpcyjnych muszą się odzwierciedlać w wyższym koszcie mieszkalnictwa¹⁸. Autorzy dzielą miasta amerykańskie na trzy kategorie z punktu widzenia oferowanych udogodnień konsumpcyjnych. Do pierwszej grupy zaliczają miasta bardzo zdywersyfikowane, z rozbudowaną się architekturą, z wysokim poziomem kapitału ludzkiego (np. Nowy Jork, San Francisco, europejskim odpowiednikiem jest Londyn, Paryż czy Barcelona). Przeciwnieństwem tego typu miast są miasta zależne od monokultur przemysłowych, o znacznie mniej zróżnicowanej strukturze wykształcenia czy zatrudnienia (zaliczają do nich np. Detroit, Filadelfię czy Pittsburgh, natomiast w Europie odpowiadają im takie miasta jak: Manchester czy Edynburg). Istnieje również trzecia klasa miast, o mniejszej gęstości zaludnienia, tak zwane miasta samochodowe, jak na przykład Los Angeles, które pomimo braku interwencji rządowej (np. w zakresie zapewnienia dobrego transportu) ciągle się rozwijają, stale zapewniając wysokie udogodnienia konsumpcyjne¹⁹. Autorzy zalecają władzom samorządowym zwrócić większej uwagi na udogodnienia konsumpcyjne, ponieważ one stanowią ważny czynnik rozwoju miast²⁰.

Ważnym czynnikiem rozwoju miast i gmin jest dostępność transportowa. Zauważalna staje się stopniowa poprawa w tym zakresie w Polsce po wstąpieniu do Unii Europejskiej. Można się spodziewać, że wraz ze zwiększeniem się dostępności transportowej do obecnie peryferyjnych gmin, również i one staną się celem znaczących inwestycji. Jednak istotne znaczenie posiada również dostępność międzyregionalna. Zespół autorów²¹ przebadał determinanty wzrostu urbanizacji w Brazylii w latach 1970-2000. Autorzy stwierdzili, że podniesienie dostępności transportowej, zwłaszcza połączeń międzyregionalnych oraz podniesienie poziomu edukacyjnego ludności miały duży wpływ na rozwój miast. Negatywnie na rozwój miast wpływał natomiast rozwój przestępczości. Ważnym stymulatorem rozwoju miast był także rozwój sektora prywatnego. Czynniki związane z jakością zarządzania, w szczególności w zakresie gospodarki przestrzennej oraz wykorzystania ziemi – również

¹⁷ Rose A., *Cities and Countries*, NBER Working paper 11762, Cambridge, MA 2005.

¹⁸ Glasser E., Kolko J., Saiz A., *Consumer City*, NBER Working Paper 7790, Cambridge Ma 2000, s. 6.

¹⁹ Tamże, s. 20-21.

²⁰ Tamże, s. 23.

²¹ Mata D. da, Deichmann U., Henderson J. V., Lall S. V., Wang H. G., *Determinants of City Growth in Brazil*, NBER Working Paper 11585, Cambridge Ma, 2005.

posiadały znaczący wpływ na tempo rozwoju miast, na co szczególnie wpływ wywiera także tempo powiększania się dochodów pracowniczych. Według autorów, polepszenie transportu międzyregionalnego obniżało istotnie koszty prowadzenia biznesu i stymulowało wzrost odleglejszych miast²².

Jakość zarządzania przestrzenią i mieszkalnictwem mają istotny wpływ na rozwój miast i gmin. Glasser, Gyourko i Sacks w artykule *Urban Growth and Housing Supply*²³ stwierdzają, że ograniczona regulacja oraz mniejsza gęstość zaludnienia ułatwiają proces rozwoju mieszkalnictwa i zwiększenia zatrudnienia. W przeciwieństwie do tego nadmierne regulacje, a zwłaszcza zablokowanie przestrzeni urbanistycznej, podwyższa ceny gruntów, prowadząc do wysokich kosztów mieszkań²⁴. Sprzyja temu mało elastyczna podaż zasobów mieszkaniowych w wielu miejscach USA.

Jeżeli dana gmina osiągnie już sukces w zakresie lokalizacji pierwszych inwestycji, powstaje pytanie, jak dalej kontynuować politykę w tym zakresie. Zespół autorów²⁵ zbadał relację pomiędzy lokalizacją przedsiębiorstwa w ramach zgrupowania podobnych jednostek (klastrow) a ich zdolnością do ekspansji poprzez proces fuzji i przejęć. Na podstawie zbudowanego modelu autorzy stwierdzili, że jednostki zlokalizowane w klastrach mają większe możliwości realizacji przejęć innych firm, a także dzięki niższym kosztom tych przejęć, mają niższe poziomy zadłużenia i większą płynność finansową²⁶. Artykuł wskazuje na zalety lokalizowania w konkretnych miejscach przedsiębiorstw zbliżonych branżowo.

Ważnym źródłem inwestycji w gminach są inwestorzy zagraniczni. Czynniki lokalizacji inwestycji w ujęciu międzynarodowym są dość złożone. Wskazuje się tutaj na czynniki podatkowe, dostępność transportową, koszty dostępnych zasobów, w tym zasobów pracy. Wbrew pozorom nie istnieją jasne zależności pomię-

dzy nominalnymi wartościami stawek podatkowych a wielkością przepływów kapitału. Backus, Henniksen i Storesletten zbadali zależność pomiędzy wielkością przepływów kapitałowych w 25 krajach OECD a różnymi miarami podatkowymi. Wykazali oni, że istnieje ujemna zależność pomiędzy wielkością przepływów a wartością przychodu z podatków korporacyjnych. Związki pomiędzy efektywnymi stawkami podatkowymi, skonstruowanymi na podstawie stawek oficjalnych, a wielkościami alokacji kapitału są bardzo nieznaczące. Artykuł ten wskazuje na słabość koncepcji pomiaru efektywnych stawek podatkowych oraz pokazuje, że nie one decydują o przepływach kapitału²⁷.

Bardzo istotnym czynnikiem zwiększającym wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na małe otwarte gospodarki są lokalne rynki finansowe. Zespół autorów²⁸ wskazał na rolę lokalnych rynków finansowych, które wzmacniają wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na małe otwarte gospodarki. Lokalne rynki finansowe, poprzez finansowanie MSP, sprzyjają nawiązywaniu i utrzymywaniu kontaktów pomiędzy sektorem MSP a dużymi przedsiębiorstwami utworzonymi w wyniku bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Według obliczeń autorów rozwinięte lokalne rynki finansowe zapewniają dwukrotnie lepszą stopę wzrostu niż w przypadku braku takich rynków²⁹.

Sukces w przyciąganiu bezpośrednich inwestycji zagranicznych często sprzyja osiągnięciu podobnych wyników przez regiony sąsiadujące. Zespół autorów³⁰ skonstatował, że większość analityków inwestycji zagranicznych porównuje dane bilateralne, obejmujące zależności pomiędzy źródłem kapitału a różnymi alternatywnymi lokalizacjami. To spojrzenie sprawdza się w szczególności przy modelach obejmujących bezpośrednio inwestycje zagraniczne realizowane na platformie eksportowej. Autorzy zauważają, że koszty stałe w lokalizacji

²² Tamże, s. 24-25.

²³ Glasser E., Gyourko J., Sacks R., *Urban Growth and Housing Supply*, NBER Working Paper 11097, Cambridge, MA 2005.

²⁴ Tamże, s. 22.

²⁵ Almozan A, de Matta A., Titman S., Vysal V., *Financial Structure, Liquidity, and Firm Locations*, NBER Working Paper 13660, Cambridge Ma, 2007.

²⁶ Tamże, s. 20.

²⁷ Backus D., Henniksen E., Storesletten K., *Cities and the Global Allocation of Capital*, NBER Working Paper 13624, Cambridge MA, 2007, s. 18-19.

²⁸ Alfaro L., Chanda A., Kalemlı-Ozcan S., Sayek S., *How Does Foreign Direct Investment Promote Economic Growth? Exploring the Effects of Financial Markets on Linkages*, NBER Working Paper 12522, Cambridge, MA 2006.

²⁹ Tamże, s. 33.

³⁰ Blonigen B., Davies R. B., Waddell G., Naughton M., *FDI In Space: Spatial Autoregressive Relationships In Foreign Direct Investment*, NBER Working Paper 10939, Cambridge MA 2004.

ojczystej kapitału utrudniają podjęcie decyzji o ekspansji produkcji do nowych lokalizacji³¹. Autorzy stwierdzają, że istnieją silne korelacje dodatnie pomiędzy inwestycjami zagranicznymi lokowanymi w danym kraju a inwestycjami zagranicznymi lokalizowanymi w kraju sąsiednim³². Może to oznaczać, że sukces jednego kraju w zakresie przyciągania inwestycji generuje sukces krajów sąsiednich.

Kulawczuk, Bąk i Szcześniak zwracają uwagę na rolę mierzalnych korzyści inwestorów z delokalizacji działalności przemysłowej z krajów Europy Zachodniej do Europy Centralnej. Korzyści te w zasadniczym stopniu wynikają z różnic w kosztach zasobów (w tym zasobów pracy), a także różnic w opodatkowaniu pomiędzy krajami. Wyliczone w oparciu o dwuczynnikowy model, wartości korzyści sięgają 50% nowo tworzonej wartości dodanej³³.

Przegląd wybranych pozycji świeżej literatury w zakresie lokalizacji inwestycji wskazuje, że czynniki rozwoju miast są relatywnie złożone, chociaż coraz silniej podkreśla się rolę zróżnicowania zarówno branżowego, jak i w zakresie kapitału ludzkiego. Miasta rosną nie tylko w wyniku wzrostu produktywności, ale także w wyniku podwyższania się jakości życia. Na proces podwyższania się jakości życia pozytywnie wpływa lokalizacja udogodnień: centrów handlowych, usługowych, kulturalnych czy gastronomicznych. Sukces w zakresie przyciągania inwestycji, będący udziałem najaktywniejszych miast i gmin, szybko rozszerza się na regiony sąsiadujące. O lokalizacji inwestycji w coraz większym stopniu decydują bezpośrednie korzyści osiągane przez inwestorów w wyniku

przemieszczeń działalności gospodarczej. Poszukiwanie przyczyn przepływów kapitału zagranicznego tylko w czynnikach podatkowych daje rezultaty niezgodne z realiami. Ważnym czynnikiem sukcesu w zakresie przyciągania inwestycji i rozwoju miast jest jakość zarządzania przestrzenią i polityka w zakresie promocji inwestycji. Jeżeli polityka ta zakłada hamowanie dostępności przestrzennej dla inwestorów, skutkuje to stałym wzrostem cen mieszkań i gruntów.

Przedstawione rozważania analityczne zachęcają do uzupełnienia wzorca miejsc pracy wysokiej jakości Województwa Śląskiego o trzy dodatkowe cechy:

- 1. Praca zawiększająca miejscowe potencjały**
- 2. Praca eksploatująca miejscowe dochody**
- 3. Praca zapewniająca wysoką jakość życia**

Te dodatkowe czynniki, możliwe do uwzględnienia we wzorcu, wynikające z podstaw polityki regionalnej, mogą istotnie skierować wysiłki rozwojowe w kierunku budowy trwałych i skutecznych mechanizmów rozwojowych, sprzyjających zarówno rozwojowi, jak i celom wyrównawczym. Nowy, uzupełniony wzorzec mógłby przedstawiać się w sposób następujący:

Wzorzec uzupełniony o trzy dodatkowe cechy pozwoli na wszechstronną analizę jak można skutecznie eksploatować i zwiększać istniejące potencjały rozwojowe, jak zwiększać dochody regionu poprzez eksploatację miejscowych dochodów oraz jak budować atrakcyjność zamieszkania poza metropolią poprzez zapewnienie wysokiej jakości życia.

³¹ Tamże, s. 2-4.

³² Tamże, s. 4.

³³ Kulawczuk P., Bąk M., Szcześniak A., *Tax and Labor Cost Competition in Central Europe in European Union Pre-Accession Period*, IPED Working Paper Series No 1, Warsaw 2005.

Tabela

5

Kompleksowy wzorzec miejsc pracy wysokiej jakości dla Województwa Śląskiego

**Cechy wzorca miejsc pracy wysokiej jakości w województwie śląskim
Po uwzględnieniu optyki polityki regionalnej**

1. Dochód z pracy
2. Bezpieczeństwo socjalne pracy
3. Motywowanie połączone z wynikami pracy
4. Komfort pracy
5. Możliwości rozwoju zawodowego
6. Praca z nowymi technologiami (także naukowa i b+r)
7. Praca zawięszająca miejscowe potencjały
8. Praca eksploatująca miejscowe dochody
9. Praca zapewniająca wysoką jakość życia

Źródło: Opracowanie własne.

Kryteria determinacji dziedzin reprezentujących największe potencjały z punktu widzenia tworzenia miejsc PWJ w Województwie Śląskim

Dla wspierania rozwoju dziedzin tworzących miejsca pracy wysokiej jakości trzeba sformułować kryteria ich determinacji. Jak wydaje się, najprościej byłoby sformułować kryteria oparte o wartość wielkości wynagrodzeń oraz dynamikę wzrostu danej branży. Rozwiązanie to nie daje jednak jednoznacznych odpowiedzi. Nawet jeżeli poszczególne branże charakteryzują się wysokimi wynagrodzeniami...

Przemysław Kulawczuk

3.1.

Ogólna koncepcja kryteriów determinacji branż o największych potencjałach PWJ

Dla wspierania rozwoju dziedzin tworzących miejsca pracy wysokiej jakości trzeba sformułować kryteria ich determinacji. Jak wydaje się, najprościej byłoby sformułować kryteria oparte o wartość wielkości wynagrodzeń oraz dynamikę wzrostu danej branży. Rozwiązanie to nie daje jednak jednoznacznych odpowiedzi. Nawet jeżeli poszczególne branże charakteryzują się wysokimi wynagrodzeniami na jednego pracownika to mogą być **małe i niszowe** i w efekcie mogą nie reprezentować istotnego potencjału zatrudnieniowego, nawet pomimo wysokich stóp wzrostu. Jest to sytuacja, w której podstawa wzrostu jest mała lub bardzo mała. Nie można jednak tego typu dziedzin od razu traktować jako posiadających małe potencjały, ponieważ takich dziedzin może być wiele i dopiero ich suma może dać inne odpowiedzi. Często dziedziny niszowe są „pokrywane” w większych działach czy sekcjach działalności gospodarczej.

Funkcjonuje dość powszechne przekonanie, że **dziedziny zwyczajowo zaliczane do tradycyjnych już wyczerpały swoje potencjały** wzrostowe oraz, że nie ma sensu wspierać tych dziedzin, które się już rozwinęły. Nawet jeżeli statystycznie tradycyjne dziedziny mogą być w danym regionie rozwinięte to stopień ich

rozwoju może być istotnie zróżnicowany na danym obszarze. Oznacza to również, że koncentracji miejsc pracy w pewnych częściach regionu w określonych dziedzinach, umownie zaliczanych do tradycyjnych, w jednej części województwa, może towarzyszyć istotny niedorozwój w innych częściach województwa. Wówczas można te tradycyjne dziedziny rozwijać tworząc miejsca pracy wysokiej jakości tam, gdzie istnieje szczególnie niedorozwój.

W polityce rozwoju regionalnego i nauce zarządzania często akcentuje się podejście do rozwoju poprzez **wykorzystanie aktywów i istniejących potencjałów**. Polega ono na tym, że dana organizacja czy obszar powinien przede wszystkim rozwijać się poprzez wykorzystanie posiadanych przez siebie aktywów i potencjałów. Tego typu podejście jest w pełni uzasadnione, może jednak nadmiernie konserwować dotychczasowe niekorzystne kierunki rozwoju działalności. W efekcie statyczne wykorzystywanie tylko istniejących miejscowych potencjałów może prowadzić do entropii, czyli zamierania organizacji czy obszaru. Często jednak opieranie się tylko na wewnętrznych potencjałach prowadzi do stagnacji obszaru.

Ważnym czynnikiem rozwoju gospodarczego jest **dyfuzja innowacji**, czyli rozprzestrzenianie się nowych idei i koncepcji gospodarowania. Dyfuzja innowacji wymaga **otwartości terytorialnej i łatwej adaptowalności** przenoszonych rozwiązań. Pierwsza cecha: otwartość terytorialna oznacza, że na danym obsza-

rze istnieją jednostki, które chcą przyswoić sobie nowe techniki gospodarowania, teren jest otwarty na nowe przedsiębiorstwa, bariery wejścia są niskie oraz istnieje życzliwość w zakresie rozwijania rynku. Łatwa adaptowalność przynoszonych rozwiązań i sposobów gospodarowania wynika w zasadniczym stopniu z posiadania **kultury technicznej, biznesowej i pracowniczej**, która jest dopasowana do nadchodzących rozwiązań, technik i technologii.

Tworząc kryteria determinacji dziedzin reprezentujących duże potencjały warto rozważyć trzy zakresy oddziaływania:

1. Duże branże rozwojowe o znaczących potencjałach, o których roli można sądzić na podstawie danych statystycznych.
2. Małe, niszowe branże zależkowe, których potencjały nie znajdują wystarczającego odzwierciedlenia w istniejących statystykach, które mogą być delimitowane w wyniku obserwacji tendencji jakościowych, zarówno w danym regionie, kraju jak i na świecie.

Nie wyklucza to oczywiście wspomagającego wykorzystania statystyk krajowych czy regionalnych.

3. Znaczące branże tracące potencjały, o roli których można sądzić na podstawie danych statystycznych oraz kierunków oddziaływania na ich rozwój w oparciu o analizę polityk gospodarczych czy trendów w zakresie zarządzania.

Z punktu widzenia dążenia do uzyskania szybkich przyrostów dużej liczby miejsc pracy najskuteczniejszym działaniem jest oddziaływanie na grupę pierwszą. Z punktu widzenia długookresowego oddziaływania na tworzenie miejsc pracy najwyższej jakości – celowym jest szczególne zainteresowanie dziedzinami zależkowymi lub niszowymi. Z punktu widzenia oddziaływania na rozwój regionów dotkniętych problemami strukturalnymi ważnym zagadnieniem jest zmniejszanie tempa spadku liczby miejsc pracy w dziedzinach dotkniętych przemianami a jednocześnie dysponujących miejscami pracy wysokiej jakości.

Tabela

6

Kryteria statystycznej determinacji branż tworzących miejsca pracy wysokiej jakości

Kryteria determinacji branż reprezentujących największe potencjały pwj	Mierniki statystyczne (wielkości podstawowe w ostatnim roku oraz dynamika zmian w latach 1999-2007 lub 2002-2007)
▶ Potencjały zatrudnieniowe	Zatrudnienie ogółem Przyjęcia i zwolnienia z pracy
▶ Potencjały rozwojowe	Majątek trwały Aktywa obrotowe Wartości niematerialne i prawne Kapitały własne
▶ Potencjały wynagrodzeniowe i dochodowe	Wynagrodzenia brutto ogółem Ubezpieczenia społeczne i świadczenia socjalne (pracodawcy) Przychody ze sprzedaży Zysk brutto
▶ Komfort pracy	Nakłady na nowe obiekty Nakłady na maszyny i urządzenia Nakłady na zestawy komputerowe
▶ Motywowanie i inwestycje w kapitał ludzki	Wynagrodzenia na 1 pracownika Świadczenia społeczne i socjalne na 1 pracownika Nakłady na szkolenia na 1 pracownika
▶ Praca z nowymi technologiami, b+r, naukowa	Prawa autorskie i licencje na 1 pracownika Wartość patentów i wynalazków na 1 pracownika Koszty zakończonych prac rozwojowych na 1 pracownika
▶ Bezpieczeństwo socjalne miejsc pracy	Wskaźniki przyjęć do pracy Wskaźniki zwolnień Wskaźniki przyrostów względnych
▶ Wzrost branż	Przychodowość majątku Przychodowość kapitałów własnych Przychodowość pracy
▶ Kondycja ekonomiczna branż	Rentowność majątku Rentowność kapitałów własnych Rentowność sprzedaży Rentowność pracy

Źródło: Opracowanie własne.

W przedstawionej na sąsiedniej stronie tabeli 6 zaprezentowano przyjęte kryteria statystycznej determinacji dziedzin gospodarowania reprezentujących największe potencjały z punktu widzenia tworzenia miejsc pracy wysokiej jakości. Zarówno kryteria, jak i mierniki spełnienia tych kryteriów zostały opracowane metodą ekspertów, która ponadto uwzględniała dostępność danych statystycznych. Kryteria determinacji zostały opracowane na podstawie przetłumaczenia wzorca PWJ (opracowanego w oparciu o oceny ekspertów rynku pracy i zalecenia polityki regionalnej) na wielkości ekonomiczno-statystyczne, możliwe do obliczenia za pomocą dostępnych danych statystycznych.

Tabela 6 wskazuje zestaw agregatowych kryteriów determinacji oraz wskaźników wsadowych, które mogą służyć do wyliczenia agregatów. Dobór wskaźników wsadowych wynikał w dużym stopniu z celu miary agregatowej oraz dostępności wskaźników wsadowych.

Z punktu widzenia wyznaczenia dziedzin załączkowych czy niszowych jako potencjalnie atrakcyjnych z punktu widzenia PWJ, do szczególnych kryteriów determinacji dziedzin wiodących zaliczono:

1. **Wysoką wartość dodaną w relacji do przychodu czy obrotu;**
2. **Duże znaczenie dla rozwoju gospodarczego, stymulator rozwoju innych branż;**
3. **Wysoki poziom innowacyjności, inicjatywy i przedsiębiorczości;**
4. **Pracę z nowoczesnymi technologiami;**
5. **Zgodność branży z krajowymi interesami ekonomicznymi i interesami unii europejskiej;**
6. **Możliwość osiągnięcia przewag konkurencyjnych;**
7. **Możliwości rozwiązania ważnych problemów;**
8. **Kreatywność pracy;**
9. **Wysokie możliwości współpracy międzynarodowej;**
10. **Branżę wykorzystującą specjalistyczne kwalifikacje.**

Przedstawione powyżej kryteria zostały określone metodą ekspertów, w oparciu o obserwacje dotychczasowych trendów rozwojowych dziedzin innowacyjnych, czy związanych z nowoczesnymi technologiami. Zdecydowana większość tych kryteriów posiada charakter jakościowy.

Kryteria determinacji dużych branż tracących na znaczeniu, jako potencjalnie atrakcyjnych w zakresie retencji miejsc PWJ objęły kryteria ujęte w tabeli 4 oraz dodatkowo kryterium możliwości prowadzenia programów retencji (utrzymania) miejsc PWJ.

Trendy w zakresie kształtowania się pracy wysokiej jakości w Województwie Śląskim. Jedyne nietypowe województwo w Polsce?

Województwo Śląskie na przestrzeni lat 1999-2007 straciło ponad 152 tys. miejsc pracy. Oznaczało to spadek z 1.185.859 miejsc pracy w 1999 r. do 1.033.058 w roku 2007. W tym samym czasie zatrudnienie w Górnośląskim Związku Metropolitalnym (GZM) zatrudnienie spadło z 652.690 pracowników do 565.740 osób, a więc o 86.950 (czyli 13,3%). Z kolei zatrudnienie w Powiatach Śląska (czyli na pozostałym obszarze województwa)...

Przemysław Kulawczuk

4.1.

Właściwości terytorialne Województwa Śląskiego z punktu widzenia rynku pracy

Województwo Śląskie na przestrzeni lat 1999-2007 straciło ponad 152 tys. miejsc pracy. Oznaczało to spadek z 1.185.859 miejsc pracy w 1999 r. do 1.033.058 w roku 2007. W tym samym czasie zatrudnienie w Górnośląskim Związku Metropolitalnym (GZM)³⁴ zatrudnienie spadło z 652.690 pracowników do 565.740 osób, a więc o 86.950 (czyli 13,3%). Z kolei zatrudnienie w Powiatach Śląska (czyli na pozostałym obszarze województwa) spadło z 533.169 do 467.318 pracowników, a więc o 65.851 osób (12,4%). Wydawać by się mogło, że różnice pomiędzy dwoma obszarami są niewielkie i w pełni uzasadniają rozpatrywanie Województwa Śląskiego jako całości. Jednak tego typu podejście wydaje się wadliwe. Z reguły metropolie rozwijają się szybciej z punktu widzenia wielkości rynku pracy niż obszary peryferyjne, tymczasem na Śląsku tak nie jest. Metropolia szybciej traci miejsca pracy niż Powiaty Śląska.

Po drugie, na przestrzeni lat 2002-2007 fundusz wynagrodzeń na Śląsku wzrósł o 34,2%

- z 19,2 mld zł do 25,8 mld zł. W tym samym czasie fundusz wynagrodzeń w przedsiębiorstwach zlokalizowanych na terenie GZM wzrósł z 11,6 mld do 15,9 mld zł, a więc o 36,4%. Natomiast odpowiednie wartości funduszu wynagrodzeń dla pozostałych Powiatów Śląska wyniosły 7,6 mld zł w 2002 r. i 9,9 mld zł w 2007 r., a więc fundusz wynagrodzeń wzrósł o 30,9%. O ile wolniejszy wzrost funduszu wynagrodzeń w Powiatach Śląska w relacji do GZM nie dziwi, to z punktu widzenia produktywności szybszy wzrost funduszu wynagrodzeń w metropolii silnie dotkniętej problemami strukturalnymi może wytwarzać poważne zagrożenie masową upadłością nieefektywnego przemysłu ciężkiego. Dlatego szczególna koncentracja analizy na trendach rynku pracy i gospodarki funkcjonujących w GZM posiada uzasadnienie jako czynnik ostrzegawczy.

Ponadto, przeprowadzona w dalszej części analiza według działów PKD wykazała znaczące różnice pomiędzy tymi obszarami, tak że rozpatrywanie ich rozdzielnie posiada oczywistą logikę. Analiza wstępnych danych pozwala na sformułowanie hipotezy, że obszary Górnośląskiego Związku Metropolitalnego charakteryzują się istotnymi odmiennymi właściwościami, że uzasadnione jest rozpatrywanie ich rozdzielnie od pozostałych Powiatów Śląska.

³⁴ Górnośląski Związek Metropolitalny (GZM) obejmuje 14 miast na prawach powiatu: Bytom, Chorzów, Gliwice, Katowice, Mysłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice, Tychy, Zabrze, Dąbrowa Górnicza, Sosnowiec, Jaworzno. Pozostałe powiaty województwa nazwano Powiatami Śląska.

4.2.

Zatrudnienie ogółem jako miernik potencjału rynku pracy

Informacje o wielkości zatrudnienia ogółem pokazują, gdzie istniały największe potencjały zatrudnienia. Oddziaływanie na dziedziny o największych potencjałach zatrudnieniowych z reguły daje największe rezultaty.

Górnośląski Związek Metropolitarny

Analizę rynku pracy z punktu widzenia miejsc pracy wysokiej jakości można zacząć od analizy zmian w zasobach miejsc pracy w szczegółowych działach PKD na przestrzeni lat 1999-2007. W tym okresie w Górnośląskim Związku Metropolitarnym zatrudnienie spadło o niemal 87 tys. pracowników, przy czym największe spadki odnotowano w górnictwie węgla kamiennego (spadek o 41 tys.), budownictwie (o 25 tys.), ochronie zdrowia i pomocy społecznej (17 tys. osób) oraz w produkcji metali (o ponad 15 tys. pracowników). Charakterystycznym jest, że spadało również zatrudnienie w handlu hurtowym (o prawie 8 tys. osób), a także detalicznym (o niemal 4 tys. osób). Zatrudnienie wzrosło w największym stopniu w administracji (o ponad 8 tys. osób), w edukacji (o ponad 7 tys. osób) oraz w przemyśle motoryzacyjnym (wzrost niemal o 7 tys. pracowników).

W przemyśle spadek zatrudnienia nie dotyczył tylko przemysłu wydobywczego. Zatrudnienie spadało również i w innych przemysłach: produkcji maszyn i urządzeń (niemal o 7 tys.), odzieżowym (spadek o ponad 5 tys. pracowników), spożywczym (spadek o ponad 2 tys. pracowników) i kilku innych. Wzrosty zatrudnienia zostały odnotowane w przemyśle gumowym i tworzyw sztucznych (o ponad 3 tys. pracowni-

ków), produkcji wyrobów metalowych (wzrost o niemal 4 tys.) a także w zakresie działalności gospodarczej pozostałej (o około 5 tys.). Jest charakterystycznym, że w GZM spadało zatrudnienie w obsłudze nieruchomości, w sferze badawczo-rozwojowej, turystyce i gastronomii, a także w działalności wydawniczej. Wzrosło nieco zatrudnienie w informatyce oraz w transporcie. Te wzrosty nie rekompensowały jednak spadków zatrudnienia w pozostałych usługach.

Obserwacje dotyczące zmian w zatrudnieniu w GZM wskazują na to, że rynek pracy tego obszaru jest dotknięty bardzo dużymi problemami strukturalnymi, poważnym spadkiem zatrudnienia w przemyśle wydobywczym oraz w większości innych przemysłów, istotnym wzrostem zatrudnienia w kilku innowacyjnych przemysłach oraz poważnym kryzysem w handlu i usługach.

O ile spadek zatrudnienia w przemyśle nie jest jakąś odmienną tendencją w relacji do innych dużych aglomeracji światowych, jednak z reguły tracone miejsca pracy w przemyśle są z nadwyżką rekompensowane przez przyrost liczby miejsc pracy w handlu i usługach. Tymczasem na obszarze GZM spadało również zatrudnienie w handlu i usługach.

Bardzo gorzką obserwacją jest fakt, iż zdecydowana większość nowych miejsc pracy została utworzona w dziedzinach, które tradycyjnie zaliczają się do sfery publicznej: w administracji i edukacji a dziedziny nowoczesnej gospodarki zrekomensowały jedynie nieliczne utracone miejsca pracy. Symptomatycznym jest bardzo duży spadek zatrudnienia w ochronie zdrowia, który jest charakterystyczny dla całej Polski w analizowanym okresie. W GZM bardzo spadło też zatrudnienie w budownictwie, co może świadczyć o zmniejszeniu roli tej dziedziny w gospodarce regionu, a także stosunkowo niskiej roli nowych inwestycji w GZM.

Tabela

7

Zatrudnienie w dziedzinach o kluczowym znaczeniu dla Górnośląskiego Związku Metropolitarnego

Opis	1999	2007	Zmiana 1999-2007
▶ Ogółem	652690	565740	-86950
▶ Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego	135085	93944	-41141
▶ Edukacja	47966	55038	7072
▶ Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	58107	40958	-17149
▶ Budownictwo	60399	35053	-25346
▶ Działalność gospodarcza, pozostała	26836	31881	5045

▶ <i>Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne</i>	21224	30020	8796
▶ <i>Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami</i>	33017	25136	-7881
▶ <i>Produkcja metali</i>	36949	21303	-15646
▶ <i>Poczta i telekomunikacja</i>		18994	
▶ <i>Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	25497	18619	-6878
▶ <i>Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń</i>	13210	17108	3898
▶ <i>Transport lądowy; transport rurociągowy</i>	13355	14849	1494
▶ <i>Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę</i>	13062	14774	1712
▶ <i>Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep</i>	7794	14706	6912
▶ <i>Handel detaliczny, z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowych i motocykli; naprawa artykułów użytku osobistego i domowego</i>	17019	13222	-3797
▶ <i>Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno- rentowych</i>	11975	11817	-158
▶ <i>Obsługa nieruchomości</i>	14178	11371	-2807
▶ <i>Produkcja artykułów spożywczych i napojów</i>	11770	9611	-2159
▶ <i>Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem</i>	6656	7586	930
▶ <i>Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych</i>	4147	7383	3236
▶ <i>Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych</i>	5861	6746	885
▶ <i>Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	5662	5982	320
▶ <i>Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych</i>	6881	5867	-1014
▶ <i>Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody</i>	5923	5437	-486
▶ <i>Informatyka</i>	3661	5130	1469
▶ <i>Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką</i>	7006	4519	-2487
▶ <i>Hotele i restauracje</i>	5185	3950	-1235
▶ <i>Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne</i>	2783	3591	808
▶ <i>Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych</i>	5188	3499	-1689
▶ <i>Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	3318	3343	25
▶ <i>Działalność badawczo-rozwojowa</i>	4517	3296	-1221
▶ <i>Produkcja wyrobów chemicznych</i>	3834	3036	-798
▶ <i>Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków</i>	2652	2786	134
▶ <i>Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich</i>	7780	2297	-5483
▶ <i>Ubezpieczenia oraz fundusze emerytalno-rentowe, bez gwarantowanej prawnie opieki społecznej</i>	3270	1858	-1412
▶ <i>Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji</i>	3061	1589	-1472
▶ <i>Produkcja pozostałego sprzętu transportowego</i>	2473	1494	-979
▶ <i>Przetwarzanie odpadów</i>	1701	785	-916
▶ <i>Włókiennictwo</i>	1347	666	-681
▶ <i>Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka (z wyłączeniem mebli), wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania</i>	1802	613	-1189
▶ <i>Pozostałe górnictwo</i>	2860	572	-2288

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

Analizując dane zwarte w tabeli 7 warto zwrócić uwagę, że spośród 41 dziedzin przedstawionych w tabeli 7, w 12 odnotowano na przestrzeni lat 2001-2007 wzrosty zatrudnienia a w aż 28 – spadki. Generalnie zmiany w zatrudnieniu ogółem w Górnośląskim Związku Metropolitalnym odzwierciedlały głęboki kryzys strukturalny gospodarki regionu oraz próby jego pokonania poprzez rozwój nowych dziedzin. Według sytuacji na koniec 2007 r. tendencje negatywne ciągle przeważały nad pozytywnymi.

Powiaty Śląska

Powiaty Śląska, podobnie jak GZM, charakteryzowały się zmniejszeniem rozmiarów rynku pracy w latach 1999-2007. W tym czasie liczba zatrudnionych w analizowanym obszarze spadła o 12,4%, - z 533.169 do 467.318 pracowników, a więc o 65.851 osób. W tabeli 8 przedstawiono zmiany liczebności zatrudnienia w działach PKD.

Tabela 8 Zatrudnienie w dziedzinach o kluczowym znaczeniu dla Powiatów Województwa Śląskiego

Opis	1999	2007	Zmiana 1999-2007
▶ Ogółem	533169	467318	-65851
▶ Edukacja	51779	61557	9778
▶ Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	60439	39147	-21292
▶ Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne	20149	26454	6305
▶ Produkcja artykułów spożywczych i napojów	26395	26338	-57
▶ Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego	53223	24046	-29177
▶ Budownictwo	36144	23636	-12508
▶ Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń	18346	20339	1993
▶ Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep	12958	20169	7211
▶ Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami	24356	19062	-5294
▶ Handel detaliczny, z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowymi i motocyklami; naprawa artykułów użytku osobistego i domowego	17410	18251	841
▶ Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych	9166	14599	5433
▶ Produkcja metali	18830	14273	-4557
▶ Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana	19135	14205	-4930
▶ Działalność gospodarcza, pozostała	9540	14171	4631
▶ Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana	9472	12737	3265
▶ Transport lądowy; transport rurociągowy	11898	12510	612
▶ Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana	7019	8478	1459
▶ Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	9932	7580	-2352
▶ Obsługa nieruchomości	7556	7489	-67
▶ Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	5676	6798	1122
▶ Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich	10220	6706	-3514
▶ Włókiennictwo	11471	6221	-5250
▶ Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych	4778	6060	1282
▶ Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	16353	5205	-11148
▶ Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych	7695	4941	-2754
▶ Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne	4438	4912	474
▶ Hotele i restauracje	5090	4856	-234
▶ Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka	4236	4459	223

▶ <i>Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody</i>	4054	4175	121
▶ <i>Produkcja skór wyprawionych i wyrobów ze skór wyprawionych</i>	4575	4165	-410
▶ <i>Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką</i>	4898	3579	-1319
▶ <i>Produkcja wyrobów chemicznych</i>	3276	3351	75
▶ <i>Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków</i>	1325	2875	1550
▶ <i>Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja</i>	1981	2057	76
▶ <i>Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru</i>	2341	1364	-977
▶ <i>Działalność usługowa pozostała</i>	1107	869	-238
▶ <i>Przetwarzanie odpadów</i>	1385	787	-598
▶ <i>Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych</i>	1011	338	-673

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

Pierwsza obserwacja dotycząca zmian w zatrudnieniu w poszczególnych działach PKD wskazuje na bardzo duże spadki zatrudnienia w górnictwie, budownictwie, produkcji metali, produkcji maszyn czy ochronie zdrowia lub przemyśle włókienniczym. Zmiany te szły w podobnym kierunku co w GZM, ale przebiegały znacznie ostrzej niż w metropolii. Przykładowo w górnictwie zatrudnienie w Powiatach Śląska spadło o 54,8%, w porównaniu do analogicznego spadku w metropolii wynoszącego 30,5%. Zmiany restrukturyzacyjne w górnictwie na obszarze Powiatów Śląska przebiegały więc znacznie bardziej ostro niż na terenie GZM. Oznacza to, że obszar Powiatów znajduje się w większości po restrukturyzacji, podczas gdy na obszarze GZM restrukturyzacja ciągle nie przekroczyła masy krytycznej. Po drugie, na terenie Powiatów Śląska zatrudnienie rosło najszybciej w edukacji, przemyśle samochodowymi i w administracji, ale także w innych dziedzinach takich jak: produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych, produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, produkcja mebli oraz wiele innych dziedzin. W sumie na 38 analizowanych działów PKD spadek zatrudnienia zanotowano w 19, czyli w 50% liczebności w porównaniu do 70% działów PKD, w których możliwe było policzenie zmian w Górnośląskim Związku Metropolitalnym. Oznacza to, że restrukturyzacja przebiega szybciej w Powiatach Śląska niż w GZM o czym świadczy większa liczba działów PKD ze wzrostami zatrudnienia. Ponadto w Powiatach Śląska handel detaliczny odnotował lekki wzrost zatrudnienia w relacji do pokaźnego spadku w GZM. Poza tym w Powiatach Śląska straty zatrudnienia w usługach były mniejsze niż w GZM.

Zmiany te mogą również wskazywać na spadający ruch dojazdowy do metropolii i poszukiwanie pracy na terenach poza metropolią przez oso-

by, które były do tej pory zatrudnione na obszarze GZM. Ta obserwacja jest generalnie sprzeczna z rosnącym ruchem dojazdowym do metropolii w większości dużych ośrodków w kraju.

4.3.

Fundusz wynagrodzeń

Wydaje się, że informacje na temat ogólnego funduszu wynagrodzeń w poszczególnych dziedzinach pokazują z jaką siłą (mocą) poszczególne dziedziny gospodarki zasilają rynek pracy w wynagrodzenia, czyli realizują główny motyw podejmowania pracy przez pracowników. Działy gospodarki, które dysponują większymi możliwościami w tym zakresie znajdują się w lepszej sytuacji i są bardziej preferowanymi miejscami zatrudnienia przez pracowników.

Górnośląski Związek Metropolitalny

W roku 2007 ogólny fundusz wynagrodzeń w Górnośląskim Związku Metropolitalnym wyniósł 15.888,7 mln i wzrósł o 4.240 mln w porównaniu do roku 2002 (czyli o ponad 36%). Na 45 analizowanych działów PKD jedynie w sześciu spadł fundusz wynagrodzeń a w aż 38 działach - wzrósł. Wzrosty dotyczyły zarówno dziedzin, które zwiększały zatrudnienie, jak i tych, w których zatrudnienie spadało. I tak na przykład w górnictwie, pomimo spadku zatrudnienia o ponad 30%, fundusz wynagrodzeń wzrósł o ponad 16,4%, sumarycznie o ponad 700 mln zł – najwięcej spośród wszystkich analizowanych działów PKD. Działo się to pomimo przeprowadzonej restrukturyzacji górnictwa. W budownictwie, pomimo spadku zatrudnienia o 42%, fundusz wynagrodzeń wzrósł o 45,7%. Dane te świadczą o ogromnym wzroście przeciętnych

wynagrodzeń w sferze budowlanej na przestrzeni 5 lat (z 1.747 zł w 2002 r. do 3.086 zł w 2007 r.). Budownictwo odnotowało przyrost funduszu wynagrodzeń o ponad 407 mln zł. W produkcji metali wzrost wynagrodzeń wyniósł 364 mln zł. W handlu hurtowym wynagrodzenia wzrosły o 215 mln zł, w działalności gospodarczej pozostałej fundusz wynagrodzeń wzrósł aż o 342 mln zł. Przyrosty powyżej 300 mln miały także prze-

mysł samochodowy oraz przemysł metalowych wyrobów gotowych. Generalnie fundusz wynagrodzeń wzrósł w zdecydowanej większości dziedzin, jednak w części działów PKD te wzrosty były kontrowersyjne (zwłaszcza w górnictwie). Procesy kształtowania wysokości wynagrodzeń w górnictwie zagrażają bytowi tej branży i jeżeli nie zostaną zatrzymane to górnictwu węgla kamiennego grozi masowa upadłość.

Tabela 9 Fundusz wynagrodzeń w Górnośląskim Związku Metropolitalnym w działach (sekcjach) PKD w dziedzinach o większym znaczeniu w tys. zł

Opis	2002	2007	2002-2007
▶ Ogółem	11648051	15888654	4240603
▶ Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu	4398149	5115779	717630
▶ Budownictwo	890873	1298080	407207
▶ Produkcja metali	581089	945813	364724
▶ Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami	652022	867246	215224
▶ Działalność gospodarcza, pozostała	512159	854275	342116
▶ Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	600457	747761	147304
▶ Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana	522564	708020	185456
▶ Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń	370407	694107	323700
▶ Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep	306167	646583	340416
▶ Transport lądowy; transport rurociągowy	314253	469673	155420
▶ Obsługa nieruchomości	311132	323596	12464
▶ Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	146504	267675	121171
▶ Informatyka	153870	255738	101868
▶ Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych	90074	240133	150059
▶ Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana	122238	213373	91135
▶ Handel detaliczny, z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowymi i motocykli; naprawa artykułów użytku osobistego i domowego	153137	207262	54125
▶ Produkcja artykułów spożywczych i napojów	134119	191682	57563
▶ Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody	160619	191203	30584
▶ Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych	117300	175050	57750
▶ Działalność badawczo-rozwojowa	138417	166370	27953
▶ Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych	140429	154383	13954
▶ Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	62150	144499	82349
▶ Produkcja wyrobów chemicznych	82934	134472	51538
▶ Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką	90414	109081	18667
▶ Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków	58643	107529	48886
▶ Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne	68286	105778	37492

▶ <i>Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	39820	86378	46558
▶ <i>Produkcja pozostałego sprzętu transportowego</i>	46448	55694	9246
▶ <i>Hotele i restauracje</i>	52819	51615	-1204
▶ <i>Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem</i>	23574	40467	16893
▶ <i>Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji</i>	31721	39936	8215
▶ <i>Przetwarzanie odpadów</i>	45364	33169	-12195
▶ <i>Edukacja</i>	22296	27906	5610
▶ <i>Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich</i>	29688	25655	-4033
▶ <i>Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami</i>	18625	24952	6327
▶ <i>Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru</i>	11971	23950	11979
▶ <i>Poczta i telekomunikacja</i>	12066	20144	8078
▶ <i>Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych</i>	6498	19918	13420
▶ <i>Pozostałe górnictwo</i>	46552	19358	-27194
▶ <i>Włókiennictwo</i>	16294	12171	-4123
▶ <i>Produkcja maszyn biurowych i komputerów</i>		11772	11772
▶ <i>Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka (z wyłączeniem mebli), wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania</i>	8172	11154	2982
▶ <i>Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno- rentowych</i>	18234	10487	-7747
▶ <i>Działalność usługowa pozostała</i>	7826	9573	1747
▶ <i>Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego</i>	7184	8931	1747

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice

Powiaty Śląska

Jednostki gospodarki narodowej zlokalizowane w Powiatach Śląska miały w roku 2007 fundusz wynagrodzeń sięgający 9.918 mln zł i zwiększył się on w relacji do roku 2002 o około 30%. Na terenie Powiatów Śląska fundusz wynagrodzeń charakteryzował się większą zmiennością niż w Górnośląskim Związku Metropolitalnym. W szczególności warto zwrócić uwagę na fakt, iż w Powiatach Śląska znacząco zmniejszył się fundusz wynagrodzeń w górnictwie (o ponad 21%, podczas gdy w GZM odnotowano wzrost o 13%). Kwotowo spadek funduszu wynagrodzeń w górnictwie wyniósł ponad 431 mln zł. Spadek ten został jednak w pełni zrekompenzowany wzrostem wynagrodzeń w przemyśle samochodowym o ponad 500 mln zł. Dynamicznie wzrastał fundusz wynagrodzeń w przemyśle spożywczym (o ponad 250 mln zł), w produkcji

metali (ponad 231 mln zł wzrostu), w produkcji wyrobów metalowych (wzrost o 219 mln zł), w przemyśle gumowym (wzrost o 217 mln zł) i w wielu innych. Generalną obserwacją jest spostrzeżenie, że w Powiatach Śląska następowały silne przemiany strukturalne w funduszu wynagrodzeń, które mocno ograniczyły dominację górnictwa na rzecz innych dziedzin przemysłu a proces ten jest poważnie zaawansowany. Jednocześnie, w odróżnieniu od GZM, w znacznie większej liczbie dziedzin handlowo - usługowych odnotowano pokaźne wzrosty funduszu wynagrodzeń. Reasumując, zmiany w funduszu wynagrodzeń poszczególnych działów PKD w Powiatach Śląska pokazują znacznie bardziej zdrowe tendencje niż w przypadku Górnośląskiego związku Metropolitalnego. Dane dotyczące funduszu wynagrodzeń w Powiatach Śląska przedstawiono w tabeli 10.

Tabela

10

Fundusz wynagrodzeń w Powiatach Województwa Śląskiego w działach (sekcjach) PKD w dziedzinach o większym znaczeniu

Opis	2002	2007	Zmiana 2002-2007
▶ Ogółem	7577330	9918167	2340837
▶ Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu	1948558	1516749	-431809
▶ Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep	289090	789398	500308
▶ Produkcja artykułów spożywczych i napojów	433954	683971	250017
▶ Budownictwo	434770	599213	164443
▶ Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń	370347	589493	219146
▶ Produkcja metali	306370	537644	231274
▶ Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana	372654	493413	120759
▶ Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami	339752	481344	141592
▶ Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana	206077	408316	202239
▶ Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych	190336	407746	217410
▶ Działalność gospodarcza, pozostała	228271	315478	87207
▶ Transport lądowy; transport rurociągowy	208458	309646	101188
▶ Handel detaliczny, z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowymi i motocykli; naprawa artykułów użytku osobistego i domowego	219391	306956	87565
▶ Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	424190	251978	-172212
▶ Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	177119	229778	52659
▶ Obsługa nieruchomości	153905	183954	30049
▶ Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	50143	144469	94326
▶ Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana	91452	141497	50045
▶ Włókiennictwo	144300	138272	-6028
▶ Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych	76456	136624	60168
▶ Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody	96339	128312	31973
▶ Produkcja wyrobów chemicznych	66761	122749	55988
▶ Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne	80076	108558	28482
▶ Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką	123622	95108	-28514
▶ Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich	74358	87006	12648
▶ Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków	48189	83907	35718
▶ Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka (z wyłączeniem mebli), wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania	44523	68183	23660
▶ Hotele i restauracje	42233	54834	12601
▶ Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji	32043	53684	21641
▶ Informatyka	24973	33296	8323
▶ Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru	29947	32469	2522
▶ Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	3948	32330	28382

▶ <i>Pozostałe górnictwo</i>	18417	29960	11543
▶ <i>Przetwarzanie odpadów</i>	19069	24476	5407
▶ <i>Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem</i>	12112	24233	12121
▶ <i>Działalność badawczo-rozwojowa</i>	14546	22248	7702
▶ <i>Produkcja maszyn biurowych i komputerów</i>		14245	14245
▶ <i>Działalność usługowa pozostała</i>	13645	14207	562
▶ <i>Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych</i>	23345	13911	-9434
▶ <i>Edukacja</i>	7375	9879	2504
▶ <i>Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczenie artykułów użytku osobistego i domowego</i>	4714	8197	3483
▶ <i>Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno- rentowych</i>	2631	5996	3365
▶ <i>Poczta i telekomunikacja</i>	2081	5933	3852

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

4.4.

Potencjały zatrudnieniowo - wynagrodzeniowe

Dla określenia roli poszczególnych branż w utrzymywaniu miejsc pracy oraz generowaniu wynagrodzeń sformułowano koncepcję potencjału zatrudnieniowo-wynagrodzeniowego. Ta miara miała pokazywać jakie branże faktycznie utrzymują miejsca pracy i generują dochody pracownicze – dla zobrazowania ich znaczenia w Województwie Śląskim, Górnośląskim Związku Metropolitalnym oraz Powiatach Śląska. Dlatego jako podstawowe przyjęto następujące cechy diagnostyczne:

1. **zatrudnienie ogółem w dziale PKD** – według stanu na rok 2007 – z wagą 0,30,
2. **przyrost zatrudnienia ogółem w dziale PKD** w latach 1999-2007 – z wagą 0,20,
3. **wynagrodzenia** w 2007 r. – z wagą 0,30,
4. **przyrost wynagrodzeń** w latach 2002-2007 – z wagą 0,20.

W efekcie powstała miara statycznie – dynamiczna, pokazująca potencjał poszczególnych dziedzin gospodarki z punktu widzenia ich faktycznego znaczenia dla regionu: liczby utrzymywanych przez te dziedziny miejsc pracy oraz generowanych przez te branże zarobków. Elementy statyczne tej miary miały łączną wagę równą 0,60, natomiast elementy dynamiczne (przyrostowe) miały sumaryczną wagę równą 0,40. Miarę obliczono za pomocą metody taksonomii numerycznej, której istota sprowadza się do znalezienia odległości do wzorca idealnego. Wzorzec idealny powstaje w wyniku przyjęcia największych wartości cech uznanych za pozy-

tywne. Uzyskany wynik taksonomii przedstawiony jest za pomocą liczby. Im mniejsza liczba, tym mniejsza odległość danego działu czy sekcji od wzorca idealnego i większy potencjał zatrudnieniowo-wynagrodzeniowy. Metodyka liczenia miar taksonomicznych została przedstawiona w Aneksie statystycznym do rozdziału 4.

Górnośląski Związek Metropolitalny

Wyniki taksonomii uszeregowane od dziedzin o największym potencjale zatrudnieniowo-wynagrodzeniowym do dziedzin o najmniejszych potencjałach (dla których były dostępne dane) zostały przedstawione w tabeli 11.

Taksonomia potencjału zatrudnieniowo-wynagrodzeniowego opierała się w 0,6 na wielkościach absolutnych a w 0,4 na przyrostach. W sytuacji, w której bardzo niewielka liczba działów PKD, przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie Górnośląskiego Związku Metropolitalnego, notowała wzrost zatrudnienia, to w praktyce ten złożony indeks pokazywał siłę dziedzin, które w najmniejszym stopniu zmniejszyły swoje potencjały zatrudnieniowe.

Do dziedzin o wysokich potencjałach można było zaliczyć górnictwo węglowe, budownictwo i działalność gospodarczą pozostałą. Dwie pierwsze dziedziny odnotowały absolutne spadki zatrudnienia na przestrzeni lat 1999-2007, natomiast trzecia dziedzina odnotowała wzrost.

Fakt, że największe potencjały zatrudnieniowo-wynagrodzeniowe reprezentują dziedziny, z których jedna przeżywa duże trudności strukturalne, wskazuje na to, że kondycja ekonomiczna na rynku pracy GZM jest poważnie zagrożona.

Tabela 11 Wyniki taksonomii w zakresie wykorzystania Potencjału Zatrudnieniowo – Wynagrodzeniowego (PZW) działań PKD Górnośląskiego Związku Metropolitalnego

Znaczenie potencjału	Górnośląski związek metropolitalny - Taksonomia ranking PZW = (0,3 ZO + 0,2 PRZYR ZO + 0,3 WYN + 0,2 PRZYR WYN)	Wynik	
▶ Wysokie	Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego	2,49	
	Działalność gospodarcza, pozostała	3,34	
	Budownictwo	3,47	
▶ Znaczące	Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami	3,66	
	Produkcja metali	3,67	
	Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń	3,69	
	Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep	3,74	
	Edukacja	3,84	
	Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana	3,86	
	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	3,89	
	Transport lądowy; transport rurociągowy	3,99	
	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne	4,12	
	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	4,19	
▶ Średnie	Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych	4,22	
	Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	4,26	
	Handel detaliczny	4,27	
	Poczta i telekomunikacja	4,29	
	Obsługa nieruchomości	4,30	
	Informatyka	4,32	
	Produkcja artykułów spożywczych i napojów	4,33	
	Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana	4,33	
	Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody	4,42	
	Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno- rentowych	4,43	
	Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych	4,44	
	Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych	4,45	
	Produkcja wyrobów chemicznych	4,47	
	Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne	4,48	
	Działalność badawczo-rozwojowa	4,48	
	Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków	4,48	
	Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana	4,48	
	Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	4,49	
	Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką	4,50	
	Hotele i restauracje	4,55	
	▶ Niskie	Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	4,58
		Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja	4,58
		Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru	4,59
		Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych	4,59
		Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami	4,60
		Ubezpieczenia oraz fundusze emerytalno-rentowe, bez gwarantowanej prawnie opieki społecznej	4,61
		Produkcja maszyn biurowych i komputerów	4,61
Działalność usługowa pozostała		4,61	
Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich		4,62	
Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka		4,62	
Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego		4,62	
Przetwarzanie odpadów		4,62	
Włókiennictwo		4,62	
Produkcja skór wyprawionych i wyrobów ze skór wyprawionych		4,63	
Pozostałe górnictwo		4,66	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

Warto również zwrócić uwagę, że odległości od wzorca idealnego w taksonomicznym modelu grawitacyjnym są bardzo duże dla kolejnych działów PKD i wynoszą powyżej 3,60 (przy odległości idealnej = 0). Świadczy to o niskiej jakości tych dziedzin jako źródeł wzrostu analizowanego potencjału. Pomimo tego do dziedzin, które reprezentowały relatywnie wysokie wskaźniki potencjału zaliczyć można: handel hurtowy i komisowy, produkcję metali, produkcję metalowych wyrobów gotowych, przemysł motoryzacyjny, edukację, produkcję maszyn i urządzeń, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię

elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę oraz transport lądowy. Poza przemysłem motoryzacyjnym wszystkie pozostałe dziedziny zaliczyć można było do tradycyjnych dziedzin gospodarki Śląska. Zdecydowanie brakuje dziedzin opartych na zaawansowanych technologiach.

Powiaty Śląska

W tabeli 12 przedstawiono wyniki taksonomii potencjału zatrudnieniowo – wynagrodzeniowego dla Powiatów Śląska.

Tabela 12 Wyniki taksonomii w zakresie Potencjału Zatrudnieniowo – Wynagrodzeniowego (PZW) działów PKD Powiatów Województwa Śląskiego

Znaczenie potencjału	Powiaty województwa śląskiego -taksonomia ranking PZW = (0,3 ZO + 0,2 PRZYR ZO + 0,3 WYN + 0,2 PRZYR WYN)	Wynik
▶ Wysokie	<i>Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep</i>	2,20
	<i>Produkcja artykułów spożywczych i napojów</i>	2,34
	<i>Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń</i>	2,62
	<i>Budownictwo</i>	2,93
	<i>Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych</i>	2,95
	<i>Produkcja metali</i>	2,95
	<i>Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami</i>	2,99
▶ Znaczące	<i>Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	3,04
	<i>Edukacja</i>	3,06
	<i>Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	3,13
	<i>Handel detaliczny</i>	3,16
	<i>Działalność gospodarcza, pozostała</i>	3,23
	<i>Transport lądowy; transport rurociągowy</i>	3,30
	<i>Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne</i>	3,43
▶ Średnie	<i>Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych</i>	3,62
	<i>Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	3,65
	<i>Obsługa nieruchomości</i>	3,68
	<i>Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych</i>	3,71
	<i>Ochrona zdrowia i pomoc społeczna</i>	3,81
	<i>Produkcja wyrobów chemicznych</i>	3,82
	<i>Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody</i>	3,82
	<i>Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne</i>	3,82
	<i>Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich</i>	3,87
	<i>Włókiennictwo</i>	3,88
	<i>Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków</i>	3,89
	<i>Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka</i>	3,89
	<i>Hotele i restauracje</i>	3,91
	<i>Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem</i>	3,92
<i>Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką</i>	3,97	
<i>Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja</i>	3,98	

	<i>Produkcja skór wyprawionych i wyrobów ze skór wyprawionych</i>	4,01
	<i>Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszów emerytalno- rentowych</i>	4,02
	<i>Produkcja pozostałego sprzętu transportowego</i>	4,02
	<i>Informatyka</i>	4,05
	<i>Pozostałe górnictwo</i>	4,06
	<i>Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru</i>	4,06
	<i>Przetwarzanie odpadów</i>	4,07
	<i>Działalność badawczo-rozwojowa</i>	4,08
	<i>Produkcja maszyn biurowych i komputerów</i>	4,08
► Niskie	<i>Działalność usługowa pozostała</i>	4,08
	<i>Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego</i>	4,10
	<i>Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami</i>	4,10
	<i>Poczta i telekomunikacja</i>	4,11
	<i>Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych</i>	4,12
	<i>Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych</i>	4,12
	<i>Ubezpieczenia oraz fundusze emerytalno-rentowe, bez gwarantowanej prawnie opieki społecznej</i>	4,17
	<i>Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę</i>	4,17
	<i>Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego</i>	4,30

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

Pierwszą obserwacją dotyczącą roli poszczególnych dziedzin w zapewnianiu potencjałów zatrudnieniowo-wynagrodzeniowych w Powiatach Śląska jest bardzo duża rola różnych dziedzin przemysłu. Do najważniejszych zaliczyć można było: przemysł motoryzacyjny, przemysł spożywczy, produkcję metalowych wyrobów gotowych, budownictwo, produkcję wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych, produkcję metali, handel hurtowy i komisowy. Górnictwo, które w metropolii śląskiej zajmuje pierwsze miejsce pod względem potencjału zatrudnieniowo-wynagrodzeniowego określonego zaproponowaną formułą, w Powiatach Śląska zajmuje miejsce ostatnie. To w górnictwie traci się najwięcej potencjału w Powiatach Śląska.

Z kolei dziedziny charakteryzujące się znaczącym potencjałem obejmują: produkcję maszyn i aparatury elektrycznej, edukację, produkcję maszyn i urządzeń, handel detaliczny, działalność gospodarczą pozostałą, transport lądowy, transport rurociągowy i wreszcie administrację publiczną i obronę narodową, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne. Dziedziny te chociaż w zdecydowanej większości zaliczają się do dziedzin tradycyjnych charakteryzują się istotnym zróżnicowaniem, co jest dość korzystną cechą dla regionu.

Reasumując, Powiaty Śląska reprezentują znacznie zdrowszą strukturę dziedzin niż Górnośląski Związek Metropolitalny z punktu widzenia

potencjału zatrudnieniowo-wynagrodzeniowego. Zasadniczą przyczyną tego stanu rzeczy jest znacznie większe zaawansowanie restrukturyzacji górnictwa w Powiatach Śląska niż w GZM.

4.5.

Potencjały wzrostu działów PKD

Zbliżoną metodę jak w odniesieniu do pomiaru potencjału zatrudnieniowo-wynagrodzeniowego zastosowano do sformułowania miary mającej na celu zmierzyć potencjał wzrostowy poszczególnych działów PKD z punktu widzenia rynku pracy. Ponieważ badanie miało na celu uporządkowanie poszczególnych działów PKD w zakresie potencjału wzrostu branży przyjęto, że potencjał ten będzie mógł być określony za pomocą następujących kategorii składowych dotyczących poszczególnych branż szczegółowych (działów PKD):

- 1. przychody ze sprzedaży** w 2007 r. (ostatni dostępny rok) – z wagą 0,25,
- 2. przyrost przychodów ze sprzedaży** w latach 1999-2007 – z wagą 0,15,
- 3. wynagrodzenia** w 2007 r. – z wagą 0,20,
- 4. przyrost wynagrodzeń** w latach 2002-2007 – z wagą 0,10,
- 5. przyjęcia do pracy** w 2007 r. – z wagą 0,15,
- 6. przyrost przyjęć do pracy** w latach 1999-2007 - z wagą 0,05,
- 7. zysk brutto** – z wagą 0,10.

Powyższe wielkości względne potraktowano jako cechy diagnostyczne będące stymulantami³⁵. Oznacza to, że im większa wartość cechy diagnostycznej, tym większy potencjał wzrostowy danej branży z punktu widzenia rynku pracy i efektywności gospodarowania. Podobnie jak w przypadku poprzedniej taksonomii, im mniejszy wynik liczbowy taksonomii tym bliżej do wzorca idealnego. Miara ta obejmowała wielkości statyczne z roku 2007 określające osiągnięte potencjały branż z łączną wagą 0,70 oraz wzrost tych potencjałów z poziomu bazowego w latach 1999 lub 2002 do poziomu roku 2007. Miara ta łączyła więc osiągnięty poziom rozwoju z dynamiką prowadzącą do osiągnięcia tego poziomu. Warto podkreślić, że przedstawiona miara łączy w sobie elementy efektywności gospodarowania oraz ważne elementy rynku pracy.

Górnośląski Związek Metropolitalny

W tabeli 13 przedstawiono wyniki obliczeń taksonomii potencjału wzrostowego branż z punktu widzenia cech określonych wcześniej.

Do dziedzin, które zanotowały wysokie i znaczące potencjały wzrostowe w Górnośląskim Związku metropolitalnym zaliczyć można: handel hurtowy i komisowy, produkcję metali, górnictwo, budownictwo, przemysł mo-

toryzacyjny, produkcję metalowych wyrobów gotowych. Dziedziny, które posiadały średnie potencjały wzrostowe to: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę, produkcja maszyn i urządzeń, działalność gospodarcza pozostała oraz produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych.

Warto zwrócić uwagę, że poza przemysłem motoryzacyjnym i maszynowym wśród działów PKD charakteryzujących się dużymi potencjałami wzrostowymi brakuje najnowocześniejszych dziedzin wytwórczości i usług rynkowych. W większości przeważały natomiast dziedziny, które reprezentowały niezbyt zaawansowany stopień przetwórstwa.

Warto zwrócić uwagę, że działem PKD, który miał największy potencjał wzrostowy był handel hurtowy. Dziedzina ta obejmuje nie tylko typowe hurtownie, ale również przedsiębiorstwa zajmujące się handlem zagranicznym, biura przedstawicielskie, siedziby europejskie lub krajowe przedsiębiorstw handlowych. Ten dział PKD z reguły bardzo szybko rozwija się w wielkich aglomeracjach (np. stołecznej), natomiast jego oddalenie od wzorca idealnego w GZM wynosiło aż 2,89 (przy wzorcu idealnym = 0). Pomimo faktu, że handel hurtowy rozwijał się najszybciej, tempo tego wzrostu nie było bardzo wysokie.

Tabela 13 Wyniki taksonomii w zakresie Potencjału Wzrostowego (PW) działów (sekcji) PKD Górnośląskiego Związku Metropolitalnego

Znaczenie potencjału	Taksonomia górnośląski związek metropolitalny – Potencjał wzrostowy	Wynik
▶ Wysokie	Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami	2,89
	Produkcja metali	3,15
▶ Znaczące	Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu	3,44
	Budownictwo	3,54
	Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep	3,65
	Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń	3,90
	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	4,01
▶ Średnie	Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana	4,01
	Działalność gospodarcza, pozostała	4,03
	Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	4,34

³⁵ Jak pisze W. Pluta: „(...) zmienne dzieli się na stymulanty i destymulanty. Kryterium podziału jest sposób oddziaływania każdej wyróżnionej zmiennej na stopień rozwoju badanych jednostek. Zmienne wywierające dodatni, stymulujący wpływ na poziom rozwoju jednostek nazwano stymulantami, w odróżnieniu od zmiennych działających hamująco, które noszą nazwę destymulant.”; Pluta W., *Wielowymiarowa analiza ekonomiczna*, s. 20.

	<i>Transport lądowy; transport rurociągowy</i>	4,54
	<i>Handel detaliczny, z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowymi i motocykli; naprawa artykułów użytku osobistego i domowego</i>	4,58
	<i>Produkcja artykułów spożywczych i napojów</i>	4,62
	<i>Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych</i>	4,63
	<i>Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych</i>	4,65
	<i>Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	4,70
	<i>Ochrona zdrowia i pomoc społeczna</i>	4,71
	<i>Obsługa nieruchomości</i>	4,71
	<i>Informatyka</i>	4,73
	<i>Ubezpieczenia oraz fundusze emerytalno-rentowe, bez gwarantowanej prawnie opieki społecznej</i>	4,75
	<i>Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych</i>	4,79
	<i>Produkcja wyrobów chemicznych</i>	4,81
	<i>Produkcja pozostałego sprzętu transportowego</i>	4,81
	<i>Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	4,83
	<i>Edukacja</i>	4,83
	<i>Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką</i>	4,84
	<i>Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody</i>	4,85
	<i>Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków</i>	4,85
	<i>Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne</i>	4,86
▶ Niskie	<i>Przetwarzanie odpadów</i>	4,86
	<i>Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne</i>	4,87
	<i>Poczta i telekomunikacja</i>	4,87
	<i>Działalność badawczo-rozwojowa</i>	4,89
	<i>Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych</i>	4,92
	<i>Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem</i>	4,92
	<i>Hotele i restauracje</i>	4,93
	<i>Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji</i>	4,95
	<i>Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru</i>	4,96
	<i>Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami</i>	4,96
	<i>Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych</i>	4,97
	<i>Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka (z wyłączeniem mebli), wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania</i>	4,98
	<i>Produkcja maszyn biurowych i komputerów</i>	4,98
	<i>Produkcja skór wyprawionych i wyrobów ze skór wyprawionych</i>	4,98
	<i>Włókiennictwo</i>	4,98
	<i>Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego</i>	4,98
	<i>Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich</i>	4,99
	<i>Działalność usługowa pozostała</i>	4,99
	<i>Pozostałe górnictwo</i>	5,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

Reasumując należy stwierdzić, iż dziedziny reprezentujące największe potencjały wzrostowe w GZM to dziedziny z jednej strony tradycyjne, z istotną domieszką nowoczesnego przemysłu oraz handlu hurtowego. Wydaje się, że takie

zestawienie nie jest najbardziej korzystne dla tego obszaru, który potrzebuje znacznie większej roli handlu detalicznego w rozwoju oraz znacznie większego rozwoju usług rynkowych.

Powiaty Śląska

W tabeli 14 przedstawiono wyniki obliczeń taksonomii potencjału wzrostowego branż z punktu widzenia cech określonych powyżej.

Do dziedzin o największych potencjałach wzrostowych w Powiatach Śląska zaliczyć można: przemysł motoryzacyjny, przemysł spożywczy, handel hurtowy, produkcję metali, produkcję metalowych wyrobów gotowych, produkcję maszyn i aparatury elektrycznej oraz budownictwo. Należy zwrócić szczególną uwagę na pierwsze miejsce przemysłu motoryzacyjnego i relatywnie bardzo wysoki wynik taksonomii (1,79). Dużą rolę odgrywa również na tym obszarze znacząca dynamika wzrostowa przemysłu spożywczego.

Do dziedzin o średnich potencjałach wzrostu na terenie Powiatów Śląska zaliczyć można: produkcję wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych, produkcję maszyn i urządzeń, handel detaliczny, naprawę artykułów użytku osobistego i domowego, produkcję wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych, działalność gospodarczą pozostałą, transport lądowy i transport rurociągowy oraz górnictwo. Wydaje się, że ta ostanía dziedzina nie powinna

pełnić istotniejszej roli ze względu na duży spadek zatrudnienia, jednak posiada ona znaczący potencjał sprzedażowy. Dziedziny o średnim potencjale wzrostu to tak naprawdę te dziedziny, które odnotowywały zarówno wzrosty jak i spadki wielkości kategorii ekonomicznych, jednak w całym zestawieniu wyników taksonomii reprezentowały one przynajmniej niektóre elementy wzrostowe.

Charakterystyka działów PKD posiadających największe potencjały wzrostowe z punktu widzenia przyjętej miary taksonomii w Powiatach Śląska wskazuje, że ich struktura jest znacznie bardziej nowoczesna od odpowiedniej struktury działów o największych potencjałach wzrostowych w Górnośląskim Związku Metropolitalnym. W obu obszarach bardzo słabo rozwijały się handel i usługi, przy czym na obszarze GZM rozwój ten był wolniejszy niż w Powiatach Śląska. Bardzo korzystną obserwacją jest rosnąca rola przemysłu samochodowego w Powiatach Śląska, ale do tej pory rozwój tego przemysłu jeszcze nie przewyższył strat miejsc pracy, które powstawały głównie w tradycyjnych dziedzinach wytwórczości: głównie w przemyśle ciężkim oraz w lekkim.

Tabela 14 Wyniki taksonomii w zakresie Potencjału Wzrostowego (PW) działów PKD Powiatów Województwa Śląskiego

Znaczenie potencjału	Taksonomia powiaty województwa śląskiego – potencjał wzrostowy	Wynik
▶ Bardzo wysokie	Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep	1,79
	Produkcja artykułów spożywczych i napojów	2,44
▶ Wysokie	Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami	2,63
	Produkcja metali	2,70
▶ Znaczące	Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń	2,95
	Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana	3,30
	Budownictwo	3,39
▶ Średnie	Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych	3,55
	Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana	3,62
	Handel detaliczny, z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowymi i motocykli; naprawa artykułów użytku osobistego i domowego	3,68
	Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	3,76
	Działalność gospodarcza, pozostała	3,86
	Transport lądowy; transport rurociągowy	3,91
	Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu	3,97

	<i>Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych</i>	4,04
	<i>Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	4,16
	<i>Obsługa nieruchomości</i>	4,18
	<i>Produkcja pozostałego sprzętu transportowego</i>	4,23
	<i>Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę</i>	4,27
	<i>Produkcja wyrobów chemicznych</i>	4,28
	<i>Przetwarzanie odpadów</i>	4,29
	<i>Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne</i>	4,31
	<i>Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody</i>	4,34
	<i>Ochrona zdrowia i pomoc społeczna</i>	4,34
	<i>Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków</i>	4,35
	<i>Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka (z wyłączeniem mebli), wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania</i>	4,35
	<i>Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką</i>	4,36
	<i>Edukacja</i>	4,36
	<i>Włókiennictwo</i>	4,37
	<i>Hotele i restauracje</i>	4,38
▶ Niskie	<i>Ubezpieczenia oraz fundusze emerytalno-rentowe, bez gwarantowanej prawnie opieki społecznej</i>	4,39
	<i>Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem</i>	4,39
	<i>Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne</i>	4,40
	<i>Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami</i>	4,40
	<i>Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich</i>	4,40
	<i>Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego</i>	4,42
	<i>Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji</i>	4,43
	<i>Pozostałe górnictwo</i>	4,46
	<i>Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru</i>	4,47
	<i>Informatyka</i>	4,47
	<i>Produkcja maszyn biurowych i komputerów</i>	4,47
	<i>Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych</i>	4,48
	<i>Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych</i>	4,48
	<i>Działalność badawczo-rozwojowa</i>	4,49
	<i>Działalność usługowa pozostała</i>	4,50
	<i>Poczta i telekomunikacja</i>	4,51
	<i>Produkcja skór wyprawionych i wyrobów ze skór wyprawionych</i>	4,52
	<i>Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych</i>	4,57

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

4.6.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenia w działach PKD w Województwie Śląskim

Dane o wysokości przeciętnych wynagrodzeń w poszczególnych dziedzinach gospodarki wskazują na jakość miejsc pracy z punktu widzenia motywacji finansowej pracowników. Jest to najważniejszy czynnik decydujący o podejmowaniu pracy przez pracowników.

Dane na ten temat przedstawiono w podziale na Górnośląski Związek Metropolitalny oraz Powiaty Śląska.

Górnośląski Związek Metropolitalny

W tabeli 15 przedstawiono wyliczone, na podstawie danych dostarczonych przez Urząd Statystyczny w Katowicach, wartości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w Górnośląskim Związku Metropolitalnym.

Tabela

15

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w złotych w działach PKD Górnośląskiego Związku Metropolitalnego

Górnośląski związek metropolitalny	2002	2007	1999-2007
▶ <i>Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego</i>	3724	4538	814
▶ <i>Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę</i>	3488	4218	729
▶ <i>Działalność badawczo-rozwojowa</i>	3081	4206	1125
▶ <i>Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych</i>	2968	4169	1202
▶ <i>Informatyka</i>	3236	4154	918
▶ <i>Produkcja metali</i>	2475	3700	1224
▶ <i>Produkcja wyrobów chemicznych</i>	2373	3691	1319
▶ <i>Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep</i>	2781	3664	883
▶ <i>Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami</i>	4084	3585	-499
▶ <i>Przetwarzanie odpadów</i>	2517	3521	1004
▶ <i>Produkcja maszyn biurowych i komputerów</i>	bd	3516	bd
▶ <i>Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń</i>	2346	3381	1035
▶ <i>Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych</i>	2190	3307	1117
▶ <i>Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków</i>	2133	3216	1083
▶ <i>Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	2224	3169	945
▶ <i>Produkcja pozostałego sprzętu transportowego</i>	2284	3107	823
▶ <i>Budownictwo</i>	1747	3086	1339
▶ <i>Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	2275	2972	698
▶ <i>Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody</i>	2443	2931	488
▶ <i>Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami</i>	1966	2875	910
▶ <i>Pozostałe górnictwo</i>	2579	2820	241
▶ <i>Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych</i>	1611	2710	1099
▶ <i>Transport lądowy; transport rurociągowy</i>	2082	2636	554
▶ <i>Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne</i>	2079	2455	376
▶ <i>Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego</i>	1614	2448	835
▶ <i>Obsługa nieruchomości</i>	1954	2372	418
▶ <i>Działalność gospodarcza, pozostała</i>	1496	2233	737
▶ <i>Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych</i>	1710	2193	482
▶ <i>Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru</i>	1900	2155	255
▶ <i>Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	1393	2153	760
▶ <i>Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji</i>	1363	2094	732

▶ <i>Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką</i>	1760	2012	251
▶ <i>Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych</i>	1066	1826	760
▶ <i>Produkcja artykułów spożywczych i napojów</i>	1140	1662	522
▶ <i>Włókiennictwo</i>	1083	1523	440
▶ <i>Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka (z wyłączeniem mebli), wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania</i>	732	1516	784
▶ <i>Handel detaliczny, z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowymi i motocykli; naprawa artykułów użytku osobistego i domowego</i>	897	1306	409
▶ <i>Hotele i restauracje</i>	760	1089	329
▶ <i>Działalność usługowa pozostała</i>	581	963	382
▶ <i>Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich</i>	658	931	273

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

Obserwacje danych na temat wysokości przeciętnych wynagrodzeń wskazują, że na obszarze GZM dwie dziedziny oferujące najwyższe przeciętne wynagrodzenia w 2007 r. to górnictwo i energetyka. Jak wskazują dane zawarte w tabeli - dziedziny, które oferują stosunkowo wysokie zarobki to działalność badawczo-rozwojowa i informatyka. Niestety te dziedziny charakteryzują się niedużym zatrudnieniem w GZM. Generalna ocena danych na temat wysokości przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń wskazuje, że w większości dziedzin kształtowały się one w roku 2007 powyżej 3.000 zł. Dotyczy to w szczególności większości dziedzin przemysłowych. Te relatywnie wysokie wynagrodzenia w przemyśle w poważnym stopniu są uzależnione od wysokich poziomów odniesienia funkcjonujących w górnictwie i energetyce. Bardzo niskie przeciętne wyna-

godzenia oferowały natomiast handel detaliczny oraz przemysł spożywczy, a także wiele dziedzin usługowych i przemysł lekki. Dziedziny te w większości zatrudniały kobiety. Oznacza to, że wysokiemu przeciętnemu wynagrodzeniu mężczyźni pracujących w przemyśle ciężkim i przemysłach przeróbki metali towarzyszył niski poziom zarobków kobiet. Niskie lub bardzo niskie wynagrodzenia kobiet mogą być poważnym czynnikiem hamującym konsumpcję oraz mogą utrwalać niedorozwój handlu i usług, tak charakterystyczny dla GZM.

Powiaty Śląska

Tabela 16 przedstawia wyniki obliczeń dotyczących przeciętnych wysokości wynagrodzeń w poszczególnych dziedzinach gospodarki Powiatów Śląska w 2007 r. w złotych.

Tabela 16 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w złotych w działach PKD Powiatów Śląska

Powiaty śląska	2002	2007	Zmiana 2002-2007
▶ <i>Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego</i>	3743	5256	1513
▶ <i>Produkcja maszyn biurowych i komputerów</i>	bd	4711	-
▶ <i>Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę</i>	2973	4034	1061
▶ <i>Działalność badawczo-rozwojowa</i>	2547	3621	1075
▶ <i>Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych</i>	2948	3430	482
▶ <i>Pozostałe górnictwo</i>	2425	3383	958
▶ <i>Informatyka</i>	2801	3327	526
▶ <i>Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep</i>	2266	3262	996
▶ <i>Produkcja metali</i>	2005	3139	1134
▶ <i>Produkcja wyrobów chemicznych</i>	2084	3053	968

▶ <i>Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	2102	2895	793
▶ <i>Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	2070	2671	602
▶ <i>Przetwarzanie odpadów</i>	1974	2592	618
▶ <i>Produkcja pozostałego sprzętu transportowego</i>	1044	2563	1519
▶ <i>Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody</i>	2115	2561	446
▶ <i>Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych</i>	1943	2526	583
▶ <i>Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków</i>	1842	2432	590
▶ <i>Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń</i>	1854	2415	561
▶ <i>Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych</i>	1709	2327	619
▶ <i>Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką</i>	2168	2214	46
▶ <i>Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja</i>	1744	2175	431
▶ <i>Produkcja artykułów spożywczych i napojów</i>	1432	2164	732
▶ <i>Budownictwo</i>	1448	2113	664
▶ <i>Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami</i>	1474	2104	630
▶ <i>Transport lądowy; transport rurociągowy</i>	1711	2063	352
▶ <i>Obsługa nieruchomości</i>	1692	2047	355
▶ <i>Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru</i>	1380	1984	604
▶ <i>Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych</i>	1498	1879	381
▶ <i>Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego</i>	1471	1856	385
▶ <i>Działalność gospodarcza, pozostała</i>	1262	1855	593
▶ <i>Włókiennictwo</i>	1522	1852	330
▶ <i>Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne</i>	1416	1842	426
▶ <i>Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych</i>	1454	1815	361
▶ <i>Poczta i telekomunikacja</i>	bd	1811	bd
▶ <i>Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami</i>	1010	1514	503
▶ <i>Handel detaliczny, z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowymi i motocykli; naprawa artykułów użytku osobistego i domowego</i>	1051	1402	351
▶ <i>Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	1111	1391	280
▶ <i>Działalność usługowa pozostała</i>	1232	1362	130
▶ <i>Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka</i>	952	1274	322
▶ <i>Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich</i>	720	1081	361
▶ <i>Hotele i restauracje</i>	769	941	172

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

Pierwsza obserwacja dotycząca poziomu przeciętnych wynagrodzeń w poszczególnych działach PKD wskazuje na to, że poza górnictwem, w większości dziedzin gospodarki wynagrodzenia w Powiatach Śląska są niższe niż

w GZM. Jednak ich poziom w porównaniu do poziomów obserwowanych w innych regionach kraju nie jest niski. Najwyraźniej efekt wyższego poziomu płac odniesienia górnictwa i energetyki jest znacznie słabszy i pracodawcy w Po-

wiatach Śląska są w stanie pozyskiwać pracowników za niższe wynagrodzenia niż w metropolii. Czynniki ten znacząco zwiększa atrakcyjność inwestowania w działalność przemysłową poza aglomeracją, ale wydaje się mniej korzystny dla pracowników w krótszym okresie. Jednak pracownicy mieszkający w Powiatach Śląska z reguły mogą korzystać z mniej zdegradowanego środowiska naturalnego oraz cieszyć się lepszą jakością życia. Można ocenić, że nieco niższym zarobkom pracowników na terenie Powiatów Śląska może towarzyszyć znacząco wyższa jakość życia. Tego typu złożenie czynników może

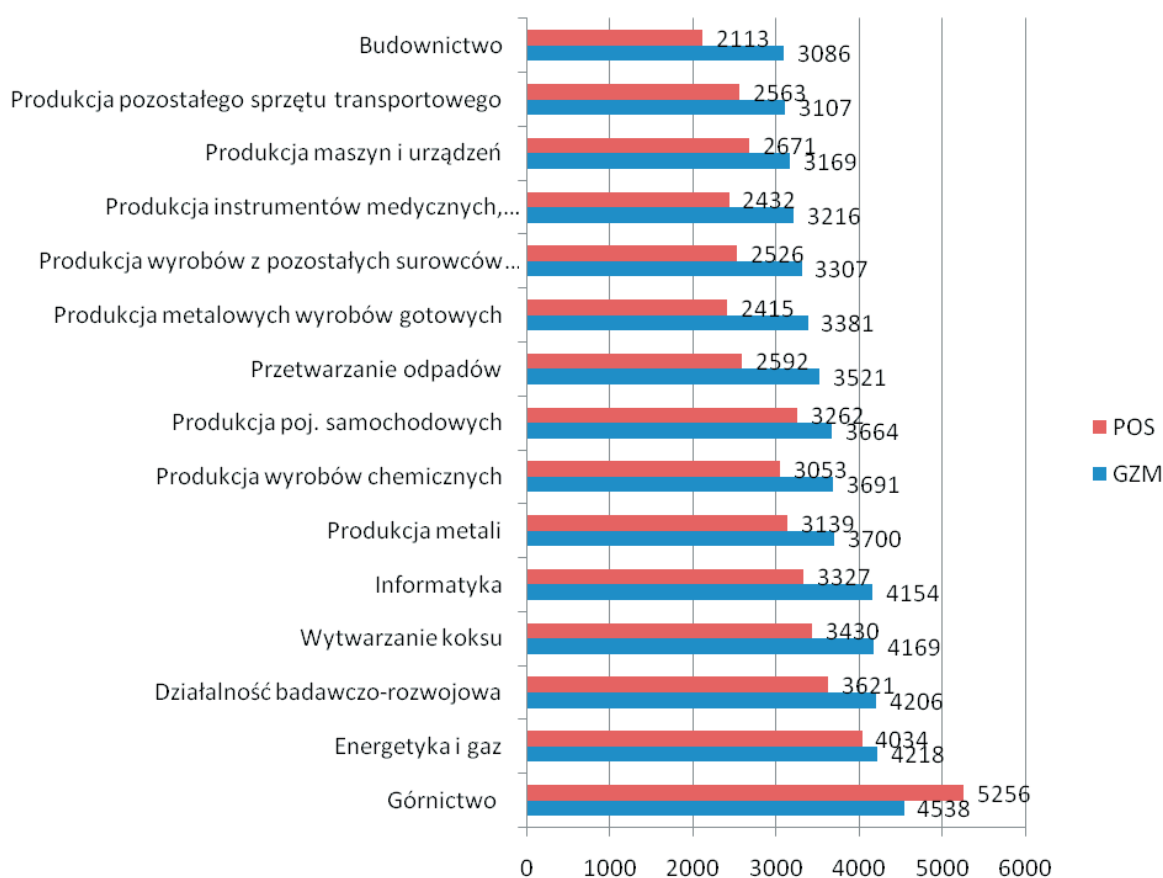
wydawać się korzystne.

Podobnie jak w GZM, w handlu zarówno detalicznym jak i hurtowym, przeciętne zarobki w Powiatach Śląska są niskie. Towarzyszy temu również niski poziom płac w usługach. Uwagi dotyczące „nieopłacenia” pracy kobiet w należytą wysokość, sformułowane w odniesieniu do GZM mają też pełne uzasadnienie w odniesieniu do Powiatów Śląska. W Powiatach Śląska, podobnie jak w GZM handel i usługi są bardzo niedorozwinięte. Na wykresie 1 pokazano porównanie wysokości przeciętnych wynagrodzeń pomiędzy GZM a Powiatami Śląska.

Wykres

1

Porównanie przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń w wybranych dziedzinach gospodarki Górnośląskiego Związku Metropolitalnego (GZM) i Powiatów Śląska (POS) w 2007 r. w złotych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

Analiza danych zawartych na wykresie 1 wskazuje, że we wszystkich (poza jedną) porównywanych dziedzinach gospodarki Górnośląskiego Związku Metropolitalnego i Powiatów Śląska, poziom wynagrodzeń w metropolii jest wyższy. Średnio rzecz biorąc spośród 14 najwyżej opłacanych dziedzin wynagrodzenia w metropolii są wyższe o około 18,7% niż analogiczne wynagrodzenia w Powiatach Śląska (3.675 zł w relacji do 3.096 zł). Ta różnica nie

jest jednak aż tak duża jak na Mazowszu, gdzie różnice w wynagrodzeniach pomiędzy Metropolią Stołeczną a Powiatami Mazowsza sięgają 60%. Stosunkowo niska różnica w poziomie wynagrodzeń pomiędzy GZM a pozostałym obszarem Śląska znacząco zniechęca do dojazdów do pracy do metropolii, co powoduje, że ruch dojazdowy na Śląsku nie jest aż tak utrudniony, jak na przykład na Mazowszu.

4.7.

Wnioski z analizy trendów rozwoju rynku pracy w Województwie Śląskim – pierwsze przybliżenie

Różnice w rozwoju pomiędzy GZM a Powiatami Śląska. Analiza danych ogólnych dotyczących potencjałów zatrudnieniowych, wynagrodzeniowych oraz wzrostowych wskazuje, że na Śląsku nie ma bardzo dużych różnic w poziomie wynagrodzeń pomiędzy obszarem metropolii a pozostałym obszarem Śląska. Rynek pracy i gospodarka obu części Śląska rozwija się jednak inaczej. Procesy restrukturyzacyjne na obszarze Powiatów Śląska przebiegły szybciej, co zaowocowało znacznie większym zróżnicowaniem gospodarki i znaczącym uniezależnieniem od przemysłu ciężkiego. Procesy te wystarczy wspierać, aby ta część Śląska mogła szybciej się rozwijać, zapewniając lepszy rynek pracy. Sytuacja w GZM pod tym względem jest znacznie bardziej złożona. Splot różnych niekorzystnych okoliczności może zagrozić GZM masową upadłością przemysłu ciężkiego, głównie górnictwa.

Niedorozwój handlu i usług. W obu częściach Śląska bardzo słabo rozwija się handel i usługi, zwłaszcza rynkowe. Śląsk jest obszarem poważnego niedorozwoju tej sfery co niewątpliwie wpływa na znaczne obniżenie jakości życia. Przyspieszenie rozwoju handlu i usług jest podstawowym warunkiem budowy dobrego jakościowo rynku pracy.

Słaby rynek pracy dla kobiet. Niedoro-

zwojowi sfery handlu i usług towarzyszy bardzo mało atrakcyjny poziom zarobków dla pracowników tych dziedzin, zwłaszcza dla kobiet. Na Śląsku problem ten jest szczególnie odczuwalny, co oznacza, że wysokiemu poziomowi zarobków mężczyzn towarzyszy często bardzo niski poziom zarobków kobiet. Przyczyny tego stanu rzeczy są z pewnością złożone, jednak nie można pominąć znaczenia bardzo wysokiego poziomu wynagrodzeń w górnictwie i energetyce, który stanowi punkt odniesienia dla wynagrodzeń w innych „męskich” zawodach.

Restrukturyzacja górnictwa a sytuacja GZM. Ponieważ w GZM proces zmian w górnictwie przebiega wolniej niż na obszarze Powiatów Śląska rynek pracy aglomeracji jest w większym stopniu uzależniony od kondycji górnictwa. Potencjalnie może stanowić to sytuację wybuchową w tym sensie, że może się okazać, że nieopłacalność wydobycia węgla przekroczy pewną masę krytyczną, której konsekwencją może być masowa upadłość kopalń i utrata dużej liczby dobrze płatnych miejsc pracy w GZM. Problem ten będzie szerzej rozpatrzony w dalszej części opracowania.

Inny rodzaj interwencji. Oba analizowane obszary wymagają interwencji zmierzającej w kierunku wzrostu roli dziedzin zapewniających miejsca pracy wysokiej jakości. Jak wydaje się sposoby oddziaływania muszą być jednak różne w obu obszarach. Zagadnieniu temu będą poświęcone kolejne rozdziały. Paradoksalnie interwencja na obszarze metropolii może okazać się znacznie trudniejsza niż na terenie Powiatów Śląska.

Aneks statystyczny do rozdziału 4

Tabela 17 **Zatrudnienie w dziedzinach o kluczowym znaczeniu dla Województwa Śląskiego**

Opis	1999	2007	Zmiana 1999-2007
Ogółem	1185859	1033058	-152801
Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego	188308	117990	-70318
Edukacja	99745	116595	16850
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	118546	80105	-38441
Budownictwo	96543	58689	-37854
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne	41373	56474	15101
Działalność gospodarcza, pozostała	36376	46052	9676
Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami	57373	44198	-13175
Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń	31556	37447	5891
Produkcja artykułów spożywczych i napojów	38165	35949	-2216
Produkcja metali	55779	35576	-20203
Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep	20752	34875	14123
Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana	44632	32824	-11808
Handel detaliczny	34429	31473	-2956
Transport lądowy; transport rurociągowy	25253	27359	2106
Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych	13313	21982	8669
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	29415	19979	-9436
Poczta i telekomunikacja		19267	
Obsługa nieruchomości	21734	18860	-2874
Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana	15134	18719	3585
Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno- rentowych	19670	16758	-2912
Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	12332	14384	2052
Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	15793	14326	-1467
Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych	11659	11927	268
Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana	10337	11821	1484
Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody	9977	9612	-365
Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich	18000	9003	-8997
Hotele i restauracje	10275	8806	-1469
Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne	7221	8503	1282
Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką	11904	8098	-3806
Włókiennictwo	12818	6887	-5931
Produkcja wyrobów chemicznych	7110	6387	-723
Informatyka	4317	5964	1647
Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków	3977	5661	1684
Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka	6038	5072	-966
Produkcja skór wyprawionych i wyrobów ze skór wyprawionych	4894	4429	-465
Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych	6199	3837	-2362
Działalność badawczo-rozwojowa	5224	3808	-1416
Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja	5042	3646	-1396
Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	3329	2545	-784
Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru	2883	2290	-593
Ubezpieczenia oraz fundusze emerytalno-rentowe, bez gwarantowanej prawnie opieki społecznej	7359	1932	-5427

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

Tabela 18 Wynagrodzenie ogółem w działach PKD w Województwie Śląskim

Opis	2002	2007	Zmiana 2002-2007
Ogółem	19225381	25806821	6581440
<i>Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu</i>	6346707	6632528	285821
<i>Budownictwo</i>	1325643	1897293	571650
<i>Produkcja metali</i>	887459	1483457	595998
<i>Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep</i>	595257	1435981	840724
<i>Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami</i>	991774	1348590	356816
<i>Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń</i>	740754	1283600	542846
<i>Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	895218	1201433	306215
<i>Działalność gospodarcza, pozostała</i>	740430	1169753	429323
<i>Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę</i>	1024647	999739	-24908
<i>Produkcja artykułów spożywczych i napojów</i>	568073	875653	307580
<i>Transport lądowy; transport rurociągowy</i>	522711	779319	256608
<i>Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych</i>	280410	647879	367469
<i>Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	328315	621689	293374
<i>Handel detaliczny, z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowymi i motocykli; naprawa artykułów użytku osobistego i domowego</i>	372528	514218	141690
<i>Obsługa nieruchomości</i>	465037	507550	42513
<i>Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych</i>	323623	497453	173830
<i>Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody</i>	256958	319515	62557
<i>Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych</i>	216885	291007	74122
<i>Informatyka</i>	178843	289034	110191
<i>Ochrona zdrowia i pomoc społeczna</i>	112293	288968	176675
<i>Produkcja wyrobów chemicznych</i>	149695	257221	107526
<i>Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	131272	227875	96603
<i>Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne</i>	148362	214336	65974
<i>Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką</i>	214036	204189	-9847
<i>Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków</i>	106832	191436	84604
<i>Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych</i>	140645	188961	48316
<i>Działalność badawczo-rozwojowa</i>	152963	188618	35655
<i>Włókiennictwo</i>	160594	150443	-10151
<i>Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich</i>	104046	112661	8615
<i>Hotele i restauracje</i>	95052	106449	11397
<i>Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji</i>	63764	93620	29856
<i>Produkcja pozostałego sprzętu transportowego</i>	50396	88024	37628
<i>Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka (z wyłączeniem mebli), wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania</i>	52695	79337	26642
<i>Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem</i>	35686	64700	29014

<i>Produkcja skór wyprawionych i wyrobów ze skór wyprawionych</i>	57286	61974	4688
<i>Przetwarzanie odpadów</i>	64433	57645	-6788
<i>Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru</i>	41918	56419	14501
<i>Pozostałe górnictwo</i>	64969	49318	-15651
<i>Edukacja</i>	29671	37785	8114
<i>Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami</i>	21959	30819	8860
<i>Poczta i telekomunikacja</i>	14147	26077	11930
<i>Produkcja maszyn biurowych i komputerów</i>	12036	26017	13981
<i>Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych</i>	11296	23795	12499
<i>Działalność usługowa pozostała</i>	21471	23780	2309
<i>Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego</i>	11898	17128	5230
<i>Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno- rentowych</i>	20865	16483	-4382

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

Tabela

19

Wyniki taksonomii w zakresie Potencjału Zatrudnieniowo – Wynagrodzeniowego (PZW) działów PKD Województwa Śląskiego

Znaczenie potencjału	Województwo śląskie - taksonomia. Ranking. Potencjał zatrudnieniowo-wynagrodzeniowy	PZW
▶ Bardzo wysokie	<i>Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego</i>	2,79
	<i>Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep</i>	2,89
	<i>Budownictwo</i>	3,00
	<i>Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń</i>	3,01
▶ Wysokie	<i>Działalność gospodarcza, pozostała</i>	3,02
	<i>Produkcja metali</i>	3,10
	<i>Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami</i>	3,13
	<i>Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	3,31
	<i>Produkcja artykułów spożywczych i napojów</i>	3,34
	<i>Transport lądowy; transport rurociągowy</i>	3,47
	<i>Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych</i>	3,48
	<i>Edukacja</i>	3,54
	<i>Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	3,58
	<i>Handel detaliczny</i>	3,64
▶ Średnie	<i>Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne</i>	3,73
	<i>Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę</i>	3,76
	<i>Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych</i>	3,77
	<i>Obsługa nieruchomości</i>	3,84
	<i>Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych</i>	3,94
	<i>Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	3,94
	<i>Ochrona zdrowia i pomoc społeczna</i>	3,96
	<i>Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody</i>	3,97
	<i>Informatyka</i>	3,97
	<i>Produkcja wyrobów chemicznych</i>	3,99

	<i>Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne</i>	4,01
	<i>Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków</i>	4,03
	<i>Poczta i telekomunikacja</i>	4,03
	<i>Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno- rentowych</i>	4,07
	<i>Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem</i>	4,08
	<i>Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych</i>	4,09
	<i>Hotele i restauracje</i>	4,10
	<i>Działalność badawczo-rozwojowa</i>	4,10
	<i>Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką</i>	4,10
	<i>Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka</i>	4,13
	<i>Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich</i>	4,13
▶ Niskie	<i>Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja</i>	4,14
	<i>Włókiennictwo</i>	4,14
	<i>Produkcja pozostałego sprzętu transportowego</i>	4,14
	<i>Produkcja skór wyprawionych i wyrobów ze skór wyprawionych</i>	4,16
	<i>Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru</i>	4,17
	<i>Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych</i>	4,19
	<i>Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami</i>	4,20
	<i>Produkcja maszyn biurowych i komputerów</i>	4,20
	<i>Działalność usługowa pozostała</i>	4,20
	<i>Przetwarzanie odpadów</i>	4,20
	<i>Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego</i>	4,21
	<i>Pozostałe górnictwo</i>	4,22
	<i>Ubezpieczenia oraz fundusze emerytalno-rentowe, bez gwarantowanej prawnie opieki społecznej</i>	4,23

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

Tabela 20 Wyniki taksonomii w zakresie Potencjału Wzrostowego (PW) działań PKD Województwa Śląskiego

Znaczenie potencjału	Województwo śląskie - taksonomia. Ranking. Potencjał wzrostowy	Wynik
▶ Bardzo wysokie	<i>Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami</i>	2,68
	<i>Produkcja metali</i>	2,89
	<i>Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep</i>	2,90
▶ Wysokie	<i>Budownictwo</i>	3,40
	<i>Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń</i>	3,46
	<i>Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu</i>	3,51
	<i>Produkcja artykułów spożywczych i napojów</i>	3,70
	<i>Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	3,80
	<i>Działalność gospodarcza, pozostała</i>	3,92
▶ Średnie	<i>Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych</i>	4,07
	<i>Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę</i>	4,08
	<i>Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	4,15
	<i>Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych</i>	4,23
	<i>Handel detaliczny, z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowymi i motocykli; naprawa artykułów użytku osobistego i domowego</i>	4,23
	<i>Transport lądowy; transport rurociągowy</i>	4,28

<i>Obsługa nieruchomości</i>	4,52
<i>Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych</i>	4,52
<i>Ochrona zdrowia i pomoc społeczna</i>	4,54
<i>Ubezpieczenia oraz fundusze emerytalno-rentowe, bez gwarantowanej prawnie opieki społecznej</i>	4,57
<i>Produkcja pozostałego sprzętu transportowego</i>	4,58
<i>Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	4,58
<i>Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych</i>	4,61
<i>Produkcja wyrobów chemicznych</i>	4,62
<i>Informatyka</i>	4,64
<i>Edukacja</i>	4,66
<i>Przetwarzanie odpadów</i>	4,66
<i>Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne</i>	4,67
<i>Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody</i>	4,67
<i>Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków</i>	4,68
<i>Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką</i>	4,68
<i>Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne</i>	4,69
<i>Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem</i>	4,74
<i>Hotele i restauracje</i>	4,74
<i>Działalność badawczo-rozwojowa</i>	4,75
<i>Poczta i telekomunikacja</i>	4,76
<i>Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka (z wyłączeniem mebli), wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania</i>	4,76
<i>Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami</i>	4,77
<i>Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji</i>	4,77
<i>Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych</i>	4,78
<i>Włókiennictwo</i>	4,78
<i>Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego</i>	4,79
<i>Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich</i>	4,79
<i>Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru</i>	4,80
<i>Produkcja skór wyprawionych i wyrobów ze skór wyprawionych</i>	4,80
<i>Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych</i>	4,81
<i>Produkcja maszyn biurowych i komputerów</i>	4,82
<i>Pozostałe górnictwo</i>	4,82
<i>Działalność usługowa pozostała</i>	4,83

► Niskie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

Tabela 21 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w złotych w działach PKD Powiatów Śląska

Dział PKD	2002	2007	Zmiana 2002-2007
▶ Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego	3730	4684	955
▶ Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	3255	4170	915
▶ Działalność badawczo-rozwojowa	3021	4128	1107
▶ Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych	2964	4104	1140
▶ Produkcja maszyn biurowych i komputerów	3235	4083	848
▶ Informatyka	3168	4039	871
▶ Produkcja metali	2290	3475	1185
▶ Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep	2504	3431	927
▶ Produkcja wyrobów chemicznych	2235	3356	1121
▶ Pozostałe górnictwo	2533	3137	604
▶ Przetwarzanie odpadów	2327	3056	728
▶ Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana	2171	3050	879
▶ Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	2047	2894	846
▶ Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	2089	2882	793
▶ Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń	2071	2856	785
▶ Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami	2794	2844	50
▶ Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków	1991	2818	827
▶ Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody	2308	2770	462
▶ Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana	2142	2768	626
▶ Budownictwo	1636	2694	1058
▶ Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami	1764	2543	778
▶ Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych	1676	2456	780
▶ Transport lądowy; transport rurociągowy	1916	2374	457
▶ Obsługa nieruchomości	1858	2243	384
▶ Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja	1531	2140	609
▶ Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego	1554	2124	570
▶ Działalność gospodarcza, pozostała	1415	2117	702
▶ Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką	1975	2101	126
▶ Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne	1660	2101	441
▶ Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru	1497	2053	556
▶ Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych	1629	2033	404
▶ Produkcja artykułów spożywczych i napojów	1350	2030	680
▶ Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych	1202	1824	622
▶ Włókiennictwo	1462	1820	358
▶ Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana	1184	1606	423
▶ Handel detaliczny	982	1362	380
▶ Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka	910	1304	394
▶ Działalność usługowa pozostała	875	1168	293
▶ Produkcja skór wyprawionych i wyrobów ze skór wyprawionych	1155	1166	11
▶ Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich	701	1043	342
▶ Hotele i restauracje	764	1007	244

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

Metodyka obliczeń w taksonomii numerycznej

A. Potencjał wzrostowy branży

1. Określenie cech diagnostycznych

Ponieważ badanie ma na celu uporządkowanie poszczególnych branż w zakresie potencjału wzrostu branży przyjęto, że potencjał ten będzie mógł być określony za pomocą następujących kategorii składowych dotyczących poszczególnych branż szczegółowych (działów PKD):

1. przychody ze sprzedaży w 2007 r. (ostatni dostępny rok) – z wagą 0,25,
2. przyrost przychodów ze sprzedaży w latach 1999-2007 – z wagą 0,15,
3. wynagrodzenia w 2007 r. – z wagą 0,20,
4. przyrost wynagrodzeń w latach 2002-2007 – z wagą 0,10,
5. przyjęcia do pracy w 2007 r. – z wagą 0,15,
6. przyrost przyjęć do pracy w latach 1999-2007 - z wagą 0,05,
7. zysk brutto – z wagą 0,10.

Powyższe wielkości względne potraktowano jako cechy diagnostyczne będące stymulantami³⁶. Oznacza to, że im większa wartość cechy diagnostycznej, tym większa ogólna efektywność podatkowa określonej grupy przedsiębiorstw (segmentu bazy podatkowej).

2. Uzasadnienie doboru cech diagnostycznych i ich wag

Były to dostępne dane statystyczne pokazujące kluczowe dla rynku pracy elementy określające potencjał i jego wzrost lub spadek:

1. przychody ze sprzedaży – pokazują siłę danej branży a ich przyrost wskazuje na tempo wzrostu,
2. wynagrodzenia obrazują kluczowy element rynku pracy a ich przyrost wskazuje na tempo wzrostu rynku od strony jakości pracy (poprzez wysokość wynagrodzeń),
3. przyjęcia do pracy są fundamentalną zmienną, która pokazuje stopień otwarcia branży na nowych pracowników a ich przyrost świadczy o dynamice tego zjawiska,

4. zysk brutto jest syntetyczną miarą efektywności gospodarowania w danej branży.

Wagi opracowano na podstawie ich znaczenia dla potencjału i wzrostu branż – zostały opracowane metodą ekspertów, w określeniu wag uczestniczyli eksperci z Instytutu Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym.

Obrazowo można przyjąć, iż cechy diagnostyczne to różne wymiary tego samego zjawiska, którym jest potencjał wzrostowy branży. Pomiar potencjału wzrostowego branży opiera się na porównaniu rzeczywistej wartości cech diagnostycznych w stosunku do pewnego idealnego zestawu wartości cech diagnostycznych. Ten idealny zestaw to najwyższe wartości rzeczywiste poszczególnych cech diagnostycznych (stymulant). W rezultacie rzeczywisty potencjał wzrostowy danej branży to odległość od idealnego hipotetycznego potencjału wzrostowego, w którym cechy diagnostyczne będące stymulantami przyjmują najwyższe rzeczywiste wartości.

3. Budowa macierzy cech diagnostycznych

Kolejnym etapem procedury badawczej było zbudowanie macierzy cech diagnostycznych. Zawierała ona wartości absolutne analizowanych cech diagnostycznych

4. Standaryzacja cech diagnostycznych

Dla uzyskania porównywalności poszczególnych cech diagnostycznych poddano je procedurze standaryzacji według następującego wzoru:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{S_j}$$

gdzie: $\bar{x}_j = \frac{\sum_{i=1}^m x_{ij}}{m}$, średnia cechy j

³⁶ Jak pisze W. Pluta: „(...) zmienne dzieli się na stymulanty i destymulanty. Kryterium podziału jest sposób oddziaływania każdej wyróżnionej zmiennej na stopień rozwoju badanych jednostek. Zmienne wywierające dodatni, stymulujący wpływ na poziom rozwoju jednostek nazwano stymulantami, w odróżnieniu od zmiennych działających hamująco, które noszą nazwę destymulant.” Pluta W., *Wielowymiarowa analiza ekonomiczna*, s. 20.

$$S_j = \left[\frac{\sum_{i=1}^m (x_{ij} - \bar{x}_j)^2}{m} \right]^{\frac{1}{2}}, \text{ odchylenia standardowe cechy } j$$

z_{ij} – standardowa wartość j-tej zmiennej (cechy) w i – tym obiekcie.³⁷

W efekcie obliczeń zbudowano macierz standaryzowanych cech diagnostycznych.

5. Określenie pozytywnego wzorca rozwoju

W oparciu o przygotowaną macierz standaryzowanych cech diagnostycznych można wyznaczyć maksymalne wartości cech diagnostycznych dla hipotetycznego obiektu, który można nazywać wzorcem pozytywnym rozwoju. Współrzędne pozytywnego wzorca rozwoju można znaleźć wyodrębniając największe wartości dla wszystkich kolumn (z_{pj}). Uzyskany w ten sposób pozytywny wzorec rozwoju będzie miał postać:

$$[Z] = [\max z_{pj}]$$

6. Określenie odległości poszczególnych grup przedsiębiorstw od wzorca pozytywnego

Dla zbadania odległości poszczególnych branż od pozytywnego wzorca rozwoju zastosowano podstawową euklidesową metrykę odległości, która znajduje zastosowanie w taksonomii numerycznej. Metryka ta określana jest wzorem:

$$dpi = \left[\sum_{j=1}^n (z_{ij} - z_j)^2 \right]^{\frac{1}{2}} \quad (i = 1,2,3 \dots, 35)$$

gdzie dpi – odległość i – tego obiektu od wzorca pozytywnego.³⁸

Ponadto przy poszczególnych wyrazach sumy elementów odległości umieszczono wagi poszczególnych zmiennych określone metodą ekspertów. Uzyskane wyniki obliczeń zaprezentowano na zamieszczonych listach. Im niższa liczba tym bliższa odległość od idealnego hipotetycznego najlepszego wzorca potencjału wzrostu branży.

B. Potencjał Zatrudnieniowo-Wynagrodzeniowy

Dla określenia roli poszczególnych branż w utrzymywaniu miejsc pracy oraz generowaniu wynagrodzeń sformułowano koncepcję potencjału zatrudnieniowo-wynagrodzeniowego. Ta miara miała pokazywać jakie branże faktycznie utrzymują miejsca pracy i generują dochody pracownicze – dla zobrazowania ich znaczenia w Województwie Śląskim. Dlatego jako podstawowe przyjęto następujące cechy diagnostyczne:

1. zatrudnienie ogółem w branży – według stanu na rok 2007 – z wagą 0,30,
2. przyrost zatrudnienia ogółem w branży w latach 2002-2007 – z wagą 0,20,
3. wynagrodzenia w 2007 r. – z wagą 0,30,
4. przyrost wynagrodzeń w latach 1999-2007 – z wagą 0,20.

W efekcie powstała miara statycznie – dynamiczna, pokazująca potencjał poszczególnych branż z punktu widzenia ich faktycznego znaczenia dla regionu: liczby utrzymywanych przez te branże miejsc pracy oraz generowanych przez te branże zarobków.

³⁷ Por. L. Pawłowicz, *Wybrane metody taksonomii numerycznej i ich zastosowania w badaniach ekonomicznych* Uniwersytet Gdański, Gdańsk, 1988, s. 11.

³⁸ L. Pawłowicz, *Wybrane metody taksonomii ...*, wyd. cyt. s.13 i dalsze.

Badanie porównawcze w zakresie wspierania pracy wysokiej jakości w Województwie Śląskim i trzech regionach porównawczych

W ramach projektu „Praca Wysokiej Jakości. System identyfikacji dziedzin o dużych potencjałach wzrostu zatrudnienia wysokiej jakości w Województwie Śląskim. Mechanizmy, instrumenty i rozwiązania” grupa robocza, składająca się z przedstawicieli urzędów pracy, gmin i powiatów wskazała trzy regiony o podobnych do Województwa Śląskiego tradycjach gospodarczych: Styrię, Walonię i Nadrenię-Północną Westfalię...

Paulina Bednarz, Ewa Kulawczuk, Przemysław Kulawczuk, Anna Szczęśniak

W ramach projektu „Praca Wysokiej Jakości. System identyfikacji dziedzin o dużych potencjałach wzrostu zatrudnienia wysokiej jakości w Województwie Śląskim. Mechanizmy, instrumenty i rozwiązania” grupa robocza, składająca się z przedstawicieli urzędów pracy, gmin i powiatów wskazała trzy regiony o podobnych do Województwa Śląskiego tradycjach gospodarczych: Styrię, Walonię i Nadrenię-Północną Westfalię. Regiony te mogą dostarczyć rozwiązań, mających zastosowanie przy tworzeniu miejsc pracy dających szansę rozwoju pracownikom i godziwe wynagrodzenie. Poniżej przedstawione zostały informacje o uwzględnionych w opracowaniu regionach, ich rynkach pracy, a także mechanizmach przyczyniających się do utraty dobrze płatnych miejsc pracy oraz mechanizmach wspierających tworzenie miejsc pracy wysokiej jakości.³⁹

Porównywane dane dotyczą dwóch regionów klasyfikowanych jako NUTS 2 (Województwo Śląskie i Styria) i dwóch klasyfikowanych jako NUTS 1 (Walonia i Nadrenia Północna Westfalia). Dane kluczowe dla porównania regionów zostały przedstawione w tabeli na końcu rozdziału. Tabela porównawcza została przygotowana w oparciu o dostępne, publikowane źródła Eurostatu. W miarę dostępności, dane

dla klasyfikacji NUTS 2 dla regionów Walonii i Nadrenii-Północnej Westfalii, zostały zawarte w tablicy. Przyjęty układ umożliwia porównanie regionów na tym samym poziomie klasyfikacji Nomenklatury Terytorialnych Jednostek Statystycznych.

5.1.

Podobieństwa i różnice w trendach rynku pracy

5.1.1.

Stopa bezrobocia

Województwo Śląskie

Śląsk ma nieco wyższą stopę bezrobocia, w porównaniu do Styrii i Nadrenii-Północnej Westfalii, jednak wyraźnie niższą niż Walonia. Biorąc pod uwagę dane z 2009 r. stopa bezrobocia w Styrii wynosiła 7,6%, w Nadrenii-Północnej Westfalii 8,7% a w Walonii 12%. Bezrobocie na Śląsku, podobnie jak w regionach porównawczych wzrosło w ostatnich dwóch latach.

W Województwie Śląskim mieszka 4,64 mln osób, czyli nieco ponad 12% ludności kraju.

³⁹ W kolejnym rozdziale - szóstym przedstawiono gospodarkę regionów zagranicznych, rozwiązania instytucjonalne wspierające tworzenie miejsc pracy wysokiej jakości oraz wybrane programy, służące wspieraniu przedsiębiorczości, w tym programy wspierania innowacji i transformacji tradycyjnych dziedzin przemysłu w kierunku przemysłów zaawansowanych technologicznie.

Liczba osób aktywnych zawodowo wynosiła w końcu 2008 r. 1.932 tysiące osób.⁴⁰ W 2008 r. było ponad 1,63 mln osób pracujących, a stopa bezrobocia wynosiła 6,9%, ale w podregionach bytomskim i częstochowskim sięgała 9,9% (najwyższa stopa bezrobocia występowała wtedy w powiecie myszkowskim (15,3%), zawierciańskim (13,2%) i w częstochowskim (13,0%), podczas gdy w tyskim jedynie 3,8%. W lutym 2010 r. bezrobocie wzrosło do 10,2% (w IV kwartale 2009 r. wynosiło 9,2%). Powoli rośnie zatrudnienie w sektorze prywatnym - w 2008 r. w tym sektorze pracowało nieco ponad 70% wszystkich pracujących (w roku 2000 ten wskaźnik wynosił 64,9%). W 2008 r. kobiety stanowiły blisko 44% wśród zatrudnionych, a wśród bezrobotnych - 59,5%.

Atutem rynku pracy w regionie jest duża liczba wysoko wykwalifikowanych pracowników. Wśród osób pracujących w województwie 21,9% posiadało wykształcenie wyższe, 7,3% legitymowało się wykształceniem średnim ogólnokształcącym, 33,4% posiadało wykształcenie policealne i średnie zawodowe, 32,4% posiadało kwalifikacje na poziomie zasadniczym zawodowym, natomiast 5% posiadało wykształcenie gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe.

Kobiety, dominujące w populacji bezrobotnych, są lepiej wykształcone niż mężczyźni - w końcu IV kwartału 2007 r. wykształcenie wyższe, policealne oraz średnie zawodowe i ogólnokształcące posiadało 43,1% kobiet bezrobotnych, podczas gdy odsetek mężczyzn o tym samym poziomie wykształcenia wyniósł 29,3% (przed rokiem odpowiednio: 41,5% i 27,5%).⁴¹ W końcu 2008 r. 18% bezrobotnych stanowili ludzie młodzi, do 25-go roku życia. Najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 25-34 lat (27,9%), a następnie osoby w wieku 45-54 lat (25,6 %). Za niekorzystny należy także uznać fakt, że wśród bezrobotnych zarejestrowanych w regionie w 2008 r. drugą co do wielkości grupę stanowiły osoby długoterminowo pozostające bez pracy - 10,5% od 12-24 miesięcy i 19,5% - powyżej 24 miesięcy. Jednocześnie w tym samym czasie w regionie było 12,2 tys. wolnych miejsc pracy, a w całym 2008 r. utworzono prawie 69 tys. nowych miejsc pracy.⁴²

Najwięcej ofert pracy zgłaszanych było w następujących zawodach: sprzedawcy i demonstratorzy, pracownicy obsługi biurowej, gospodarze budynków, robotnicy pomocniczy w budownictwie ogólnym, pomoce i sprzętaczki biurowe, hotelowe i podobne, robotnicy przy pracach prostych w przemyśle, spawacze i pokrewni, ślusarze i pokrewni, murarze i pokrewni, magazynierzy i pokrewni, pracownicy usług ochrony, agenci do spraw sprzedaży (handlowcy), pracownicy administracyjni, sekretarze i pokrewni, kierowcy samochodów ciężarowych, kelnerzy i pokrewni.

Na poziomie wyższego wykształcenia poszukiwani byli przede wszystkim: specjaliści ds. ekonomicznych i zarządzania, specjaliści szkolnictwa i wychowawcy, pielęgniarki, specjaliści do spraw zarządzania zasobami ludzkimi, inżynierowie i pokrewni, nauczyciele przedszkoli i programiści.

Władze regionu mają przed sobą trudne zadania, aby złagodzić niekorzystne tendencje na rynku pracy. Przede wszystkim od lat liczba mieszkańców zmniejsza się, a społeczeństwo starzeje się, co więcej przewiduje się, że ta tendencja będzie się pogłębiać. W związku z restrukturyzacją w górnictwie i hutnictwie setki osób, głównie mężczyzn, straciły pracę, co z uwzględnieniem tradycyjnego modelu rodziny śląskiej, w której mężczyzna zapewniał rodzinie utrzymanie, stworzyło trudną sytuację społeczną w województwie. Niemniej dzięki tym procesom maleje zatrudnienie w przemyśle i budownictwie na rzecz zatrudnienia w usługach.

Styria

Biorąc pod uwagę liczbę ludności, Styria jest mniejszym regionem niż Śląsk. Rynek pracy w tym pierwszym regionie obejmował w 2009 r. ponad 586 tys. osób, w tym ponad 35 tys. cudzoziemców. Stopa bezrobocia w regionie wynosiła 7,6%, i była wyższa niż średnia dla Austrii, wynosząca 7,1%. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w kwietniu 2009 r. była wyższa o ponad 10 tys. w porównaniu z kwietniem 2008 r., co świadczy, że również Styria, a zwłaszcza rozwinięty w regionie przemysł motoryzacyjny, zostały dotknięte skutkami kryzysu finan-

⁴⁰ http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/katow/ASSETS_09w06_01.pdf

⁴¹ *Bezrobocie w województwie śląskim w 2007 roku*, Urząd Statystyczny w Katowicach, marzec 2008.

⁴² Na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Katowicach.

sowego. Jedną z charakterystyk rynku pracy Styrii jest poszukiwanie zatrudnienia poza regionem. 7% mieszkańców regionu dojeżdża do pracy, głównie do aglomeracji Wiedeńskiej⁴³. Spadkowi liczby pełnoetatowych miejsc pracy towarzyszy wzrost miejsc pracy w niepełnym wymiarze, głównie dla kobiet. Ze względu na zatrudnienie kobiet, przede wszystkim w usługach, są one w mniejszym stopniu narażone na utratę pracy, niż mężczyźni, dla których liczba miejsc pracy, zwłaszcza w przemyśle spadała przez cały 2009 r., z perspektywą dalszego spadku w 2010 r.

Miejsca pracy dla mężczyzn tracone są głównie w przemyśle i w budownictwie. Najbardziej narażeni na utratę pracy są pracownicy przemysłu motoryzacyjnego, zarówno w fabrykach produkcji samochodów, jak i w firmach poddostawców, produkujących komponenty motoryzacyjne. W budownictwie poprawa na rynku pracy spodziewana jest dopiero około roku 2012. Jednak prognozy na 2010 r. przewidują również spadek liczby miejsc pracy w usługach. Brakuje także miejsc pracy dla przeciętnie lub nisko wykwalifikowanych pracowników biurowych, a także dla mających małe doświadczenie prawników i finansistów. Przekłada się to na rosnące problemy z zatrudnieniem osób wchodzących na rynek pracy, zwłaszcza absolwentów.

Perspektywy zatrudnienia mają osoby z wysokimi kwalifikacjami w zakresie weterynarii, a także osoby zajmujące się wdrażaniem nowych technologii w biznesie. Poszukiwani są również pracownicy w ochronie zdrowia, zwłaszcza pielęgniarki. Konieczna jest także znajomość języków obcych oraz nastawienie na ciągłe podnoszenie kwalifikacji. Równocześnie, w wyniku kryzysu, w 2009 r. zatrzymał się wzrost miejsc pracy w elektronice i przemyśle elektrycznym a w dalszym ciągu spodziewany jest spadek miejsc pracy w telekomunikacji. Pomimo spadku zatrudnienia w wymienionych sektorach, w dalszym ciągu poszukiwani są doświadczeni specjaliści w zakresie elektroniki, co oznacza, że osoby o wysokich kwalifikacjach w sektorze IT nie mają problemów z zatrudnieniem, nawet w okresie kryzysu.⁴⁴

Walonia

Rynek pracy w Walonii liczy około 1,5 mln osób aktywnych zawodowo, jest więc mniejszy w porównaniu do Śląska. Bezrobotni w Walonii stanowili w końcu 2009 r. 12%, wobec 8,1% w całej Belgii. W połowie 2008 r., przed wybuchem światowego kryzysu gospodarczego, stopę bezrobocia udało się obniżyć do 9,6%, ale jeszcze w końcu lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia odsetek bezrobotnych przekraczał 13%. Ogromnym problemem na terenie Walonii jest bezrobocie ludzi młodych, do 24 lat, wynoszące w końcu 2009 r. 33,5%.⁴⁵

Duża część osób nie zatrudnionych pracuje jedynie jako wolontariusze. Odnotowuje się także wysoką stopę wcześniejszych odejść na emeryturę, co powoduje, że stosunkowo mało osób w przedziale wiekowym 50-64 lata jest zarejestrowanych jako bezrobotni. W końcu 2009 r. odsetek bezrobotnych we wspomnianej grupie wiekowej wynosił 5,5%.⁴⁶

W końcu 2006 r. w regionie było 961.610 dostępnych miejsc pracy, zapewniających zatrudnienie i wynagrodzenie, głównie w małych i średnich firmach. Około 45% miejsc pracy dostarczały firmy zatrudniające powyżej 100 pracowników. Ponad 255 tys. stanowiły osoby samozatrudnione. Ponad 40 tys. mieszkańców Walonii pracuje we Flandrii.⁴⁷

Bezrobocie przedstawiane w publikacjach prasowych jest nawet wyższe niż wynika to z publikacji urzędu statystycznego Belgii. Jak wynika z publikacji „L’Echo” (18 marzec 2010 r.) w Walonii 230.325 osób poszukuje pracy lub pozostaje na zasiłku, co stanowi 15% całej siły roboczej regionu.⁴⁸ Wysokie bezrobocie wynika z ogromnego szoku, jaki przeszła gospodarka regionu w latach siedemdziesiątych, osiemdziesiątych i początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. W latach 1973-1995 Walonia straciła 50% miejsc pracy w przemyśle, w porównaniu do około 25% we Flandrii. W znacznej mierze był to wynik utarty miejsc pracy w przemyśle ciężkim i wydobywczym. W tych dziedzinach gospodarki, w latach 1973-1985 utracono 70% miejsc pracy, które później bardzo trudno

⁴³ Dane na podstawie EURES z kwietnia 2009 r.

⁴⁴ <http://ec.europa.eu/eures/main.jsp?lang=en&acro=lmi&catId=293&countryId=AT®ionId=AT2&langChanged=true>

⁴⁵ Principaux indicateur du Marche de l’emploi, <http://statbel.fgov.be/fr/statistiques/chiffres/travail/emploi/index.jsp>

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ <http://ec.europa.eu/eures/main.jsp?catId=295&acro=lmi&lang=en&countryId=BE®ionId=BE3&nuts2Code=null&nuts3Code=null>

⁴⁸ http://www.lecho.be/actualite/belgique/Recul_du_chomage_en_Wallonie.8887933-589.art

było odbudować.⁴⁹ Obecne wysokie bezrobocie utrzymuje się od wielu lat. Przed dziesięcioma laty, w 2000 r. wynosiło 10,7%.⁵⁰

Pomimo znaczącej liczby bezrobotnych, są sektory gdzie przedsiębiorstwa mają trudności ze znalezieniem kandydatów na wolne stanowiska, między innymi w usługach hotelarskich i farmacji. Miejsca pracy dostępne są także w obsłudze maszyn, zwłaszcza rolniczych i budowlanych, w przemyśle spożywczym, zwłaszcza piekarnictwie, w działach konstrukcyjnych przemysłu elektronicznego i elektrycznego, a także w zarządzaniu produkcją. Praca dostępna jest też dla pielęgniarek i kucharzy. Najwięcej trudności ze znalezieniem pracy mają osoby z doświadczeniem w pracy w handlu, naprawie samochodów i naprawie urządzeń gospodarstwa domowego, obsłudze nieruchomości, ochronie zdrowia i opiece społecznej, przemyśle i budownictwie.⁵¹

Nadrenia-Północna Westfalia

W gospodarce Nadrenii-Północnej Westfalii (NRW) pracuje ponad 8,1 mln osób. Biorąc pod uwagę liczbę pracujących jest to największy z porównywanych regionów. Wśród mieszkańców, a także na rynku pracy stosunkowo dużą grupę, liczącą ponad 11% stanowią pracownicy narodowości tureckiej, mieszkańcy byłej Jugosławii, jak również Włosi. W październiku 2009 r. stopa bezrobocia wynosiła w NRW 8,7%. W porównaniu do sytuacji z października 2008 r. (czyli na początku kryzysu gospodarczego), nastąpił wzrost liczby bezrobotnych o 9%. Zaobserwować można znaczne, regionalne zróżnicowanie bezrobocia, które w Nadrenii wynosi 5%, w Coesfeld 5,1%, a jednocześnie, w regionie Duisburga, 12,8%, w Gelsenkirchen 12,9%.⁵² Tak więc zróżnicowanie regionu pod względem stopy bezrobocia przypomina Śląsk.

Wolne miejsca pracy pojawiają się najczęściej dla pracowników o niskich kwalifikacjach, godzących się na niskie zarobki, a także dla pracowników biurowych, przedstawicieli handlowych, specjalistów w zakresie ochrony zdrowia, elektryków, przede wszystkim instalatorów sprzętów elektrycznych, a w budownictwie

dla malarzy. Najtrudniej znaleźć zatrudnienie sprzedawcom, pracownikom biurowym z niewielkim doświadczeniem, pracownikom magazynowym, pracownikom transportu, inspektorom ds. kontroli jakości, pracownikom ochrony, a także robotnikom pracującym przy montażu i wykwalifikowanym robotnikom przemysłu metalowego. Trudności ze znalezieniem pracy (wprawdzie nieco mniejsze niż wymienieni powyżej), mają również specjaliści w takich dziedzinach jak informatyka i telekomunikacja, księgowi, projektanci ogrodów.⁵³

Polityka rynku pracy na terenie NRW, podobnie jak w całym Niemczech, jest w dużym stopniu regulowana przez prawo federalne. Do końca XX wieku przeważało pasywne nastawienie w polityce zatrudnienia, które zmieniło się dopiero po reformach Hartza w latach 2002-2005, co oznaczało nacisk na aktywne formy zwalczania bezrobocia, większą kontrolę kosztów, badanie efektywności programów. Wprowadzono także indywidualne vouchery na kształcenie zawodowe i reorganizację służb zatrudnienia, poprzez zatrudnianie ekspertów, co ułatwiło prowadzenie aktywnej polityki. Jednocześnie, wraz z profesjonalizacją programów rynku pracy, zmniejszyła się rola partnerów społecznych. Aktywna polityka rynku pracy jest finansowana głównie dzięki wpływom z ubezpieczenia od bezrobocia (SGB), a także z wpływów podatkowych. Koordynacją działań na rynku pracy Niemiec zajmuje się *Bundesagentur für Arbeit* (BA) mająca dziesięć oddziałów regionalnych, 178 biur i 660 placówek. Niemiecka polityka zatrudnienia koncentruje się na wsparciu bezrobotnych, osób zagrożonych trwałym wykluczeniem na rynku pracy, pomocą w kształceniu pracowników dla małych i średnich przedsiębiorstw, rozwoju elastycznych form pracy, wsparciu dla młodych pracowników, przy uzyskiwaniu pierwszego zatrudnienia, wspieraniu zatrudnienia kobiet i osób w wieku 50+, a także ograniczaniu masowych zwolnień.⁵⁴

Na terenie Nadrenii-Północnej Westfalii, w końcu XX wieku polityka rynku pracy opierała się na trójstronnym porozumieniu na rzecz zatrudnienia, podnoszenia kwalifikacji i poprawy konkurencyjności, którego sygnatariuszem

⁴⁹ M. Estevao, *Regional Labour Market Disparities In Belgium*, Vol. 42, nr 1, 2003, s. 95-114.

⁵⁰ *Statistical yearbook 2001*, Eurostat.

⁵¹ Pełna lista zawodów zagrożonych znajduje się w dokumencie „*Métiers et fonctions critiques en 2008*”.

⁵² <http://ec.europa.eu/eures/main.jsp?catId=362&lmi=Y&acro=lmi&lang=en&recordLang=en&parentId=&countryId=DE®ionId=DEA&nuts2Code=&nuts3Code=null&mode=text®ionName=NORDRHEIN-WESTFALEN>

⁵³ Tamże.

⁵⁴ B. Ebbinghaus, W. Eichhorst, *Employment, Regulation and Labor Market Policy In Germany 2001-2005*, s. 33-37.

były związki zawodowe, organizacje pracodawców i rząd NRW. W 1998 r. wyznaczono trzy główne cele strategiczne:

- wzrost zatrudnienia młodych ludzi,
- wzrost zatrudniania w usługach około biznesowych (bankowość, ubezpieczenia, logistyka),
- zmiany w czasie pracy, zwiększenie możliwości zatrudnienia w niepełnym wymiarze.⁵⁵

Regionalna polityka zatrudnienia NRW uzupełnia politykę federalną. W perspektywie finansowej 2007-2013 głównym instrumentem jest program rozwoju kapitału ludzkiego, finansowany częściowo ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, na który składają się trzy osie priorytetowe:

- Dostosowanie do zmian przedsiębiorców i pracowników. Ta część działań ma zmienić nastawienie pracowników i przedsiębiorców, zwłaszcza MSP, do kształcenia ustawicznego. Na początku 2007 r. tylko 7% pracowników było zainteresowanych doskonaleniem kwalifikacji, stąd potrzeba promowania szkoleń mających poprawić organizację pracy, wzmacniać innowacyjność i dostosowanie się do zmian, a także zdobywanie nowych kwalifikacji przez pracowników dziedzin zagrożonych zwolnieniami. Na te cele przeznaczono w regionie 382 mln euro, w tym 50% z budżetu EFS.
- Doskonalenie kapitału ludzkiego. W ramach tej osi priorytetowej, środki kierowane są przede wszystkim na programy, które pomogą zapewnić płynne przejście od edukacji do zatrudnienia poprzez dostosowanie kształcenia do potrzeb przedsiębiorstw. Finansowane są także działania zwiększające dostępność staży i podnoszące liczbę przedsiębiorstw przyjmujących stażystów. Nowością jest możliwość odbywania staży etapami, w połączeniu z przechodzeniem wybranych modułów szkoleniowych, z których każdy kończy się przyznaniem certyfikatu. Część środków przeznaczono na promowanie zatrudnienia w sektorze badawczo-rozwojowym. Środki przewidziane na realizację wymienionych działań to 674 mln euro, w tym z EFS 50%.
- Poprawa dostępu do zatrudnienia dla osób mających trudności na rynku pracy, głównie

długotrwale bezrobotnych, niepełnosprawnych, pracowników o niskich kwalifikacjach. Przewidywane jest testowanie nowych rozwiązań ułatwiających zatrudnienie wymienionych grup. Na działania w ramach trzeciej osi priorytetowej przeznaczono 258 mln euro, w tym 50% z EFS.⁵⁶

5.1.2.

Struktura zatrudnienia

Województwo Śląskie

We wszystkich regionach porównawczych przemysł odgrywa w dalszym ciągu istotną rolę, jednak Śląsk, w porównaniu do Styrii, NRW i Walonii, ma najliczniejszą grupę pracowników zatrudnionych w przemyśle. Zatrudnienie w tym dziale gospodarki jest także najwyższe w porównaniu do pozostałych województw Polski. W 2008 r. w przemyśle i budownictwie śląskim pracowało 38,3% pracujących ogółem, w usługach 57,5%, w tym w usługach rynkowych 40,5%, a w rolnictwie (łowiectwie i leśnictwie oraz rybactwie) - 4,3%.⁵⁷

Styria

W działalności przemysłowej w regionie zatrudnionych jest ponad 20%. Obok przemysłu, najwięcej miejsc pracy dostarcza handel hurtowy i detaliczny, usługi motoryzacyjne, ochrona zdrowia i opieka społeczna oraz administracja publiczna. W budownictwie pracuje niemal 9% a w usługach ponad 63%. W dalszym ciągu w gospodarce regionu liczącą rolę odgrywa rolnictwo, w którym pracuje ponad 7% zatrudnionych.

Nadrenia-Północna Westfalia

W NRW najwięcej miejsc pracy, niemal 70%, jest w usługach, zwłaszcza w usługach dla przedsiębiorstw. W przemyśle zatrudnionych jest prawie 24% pracujących, najwięcej w przemyśle maszynowym, chemicznym, motoryzacyjnym. W rolnictwie pracuje tylko 1,5% mieszkańców landu.⁵⁸

⁵⁵ <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/1999/02/inbrief/de9902198n.htm>

⁵⁶ http://ec.europa.eu/employment_social/esf/docs/nordrhein_westphalia_en.pdf

⁵⁷ *Rocznik statystyczny województw*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2009, s. 43.

⁵⁸ <http://www.economy.nrw.de/standortnrw/datenfakten/index.php>

Walonia

Według danych Eurostatu w Walonii w usługach pracuje 75,09% zatrudnionych, w przemyśle ponad 15% a w budownictwie, niecałe 8%. Walonia ma najwyższy odsetek osób pracujących

w usługach, w porównaniu do Śląska i wybranych regionów porównawczych, a jednocześnie, obok Nadrenii-Północnej Westfalii ma najniższy odsetek osób zatrudnionych w rolnictwie. Dokładne dane na temat struktury zatrudnienia na Śląsku i w regionach porównawczych zawarte są w tabeli 22.

Tabela 22 Zatrudnienie według sekcji w Województwie Śląskim i regionach porównawczych w 2008 r.

Region	Liczba pracujących	Rolnictwo, Leśnictwo A, B	Przetwórstwo przemysłowe C, D, E	Budownictwo F	Handel, naprawy, hotele i restauracje, transport G, H, I	Pośrednictwo finansowe, obsługa nieruchomości J, K	Pozostałe usługi L-Q
		w procentach					
Śląsk	1.632.980	4,33	31,45	6,84	26,4	10,82	20,52
Walonia	1.320.600	1,93	15,10	7,88	22,54	11,81	40,74
Nadrenia-Północna Westfalia	8.114.300	1,49	23,90	5,74	23,33	14,52	31,02
Styria	586.500	7,72	20,47	8,59	26,27	10,35	26,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie bazy danych Eurostatu.

5.1.3.

Dochody ludności

Wśród porównywanych regionów Śląsk charakteryzują najniższe dochody gospodarstw domowych w przeliczeniu na osobę. Dochody te są około 2,5-krotnie niższe niż w regionach porównawczych. Warto jednak zaznaczyć, że w latach 2001-2006 dochody gospodarstw domowych na Śląsku zwiększyły się o 2,5 punktów procentowych, w stosunku do średniej EU27. W 2006 r. gospodarstwa domowe na Śląsku dysponowały 57,9% średniej unijnej, podczas gdy w Styrii było to 124,6%, w Nadrenii-Północnej Westfalii około 130% a w Walonii około 110% średniej unijnej. Dane na temat dochodów w regionach w podziale na NUTS 2 zostały przedstawione w tabeli 23.

sunkowo niskim bezrobociu. W 2008 r. wynosił on 51,7% (mężczyźni 58,9%, kobiety 42,3%), ale rośnie podobnie, jak wskaźnik zatrudnienia (w 2008 r. 48,3%; mężczyźni 54,6%, kobiety 38,6%) dla Województwa Śląskiego.⁵⁹

Walonia

Od roku 2000 liczba mieszkańców Walonii sukcesywnie wzrasta. Aktualnie ponad 60% mieszkańców znajduje się w wieku aktywności zawodowej, tj. są pomiędzy 15 a 64 rokiem życia.⁶⁰ Ludność aktywna zawodowo stanowiła w 2008 r. 63,6% (w tym kobiety 57% a mężczyźni 70,3%) i jest wyraźnie mniejsza, niż wynosi średnia dla całej Belgii (w 2008 r. 67,1%).⁶¹ Dokładne dane dotyczące aktywności zawodowej w regionach NUTS 2 na terenie całej Walonii znajdują się w tabeli 23.

5.1.4.

Aktywność zawodowa

Śląsk

Regionalny rynek pracy na Śląsku charakteryzuje się jednym z najniższych wskaźników aktywności zawodowej, przy równoczesnym, sto-

Nadrenia-Północna Westfalia

Na terenie Nadrenii kraju-regionu nie udało się zrealizować celów Europejskiej Strategii Zatrudnienia, zakładającej 70-procentowe zatrudnienie osób w wieku aktywności zawodowej do 2010 r. Obecnie wskaźnik ten wynosi około 65%. Wzrósł jednak udział osób w wieku 55-64 wśród zatrudnionych o ponad 8% w odniesie-

⁵⁹ Na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Katowicach.

⁶⁰ <http://ec.europa.eu/eures/main.jsp?catId=295&acro=Imi&Imi=Y&lang=en&countryId=BE®ionId=BE3&nuts2Code=null&nuts3Code=null>

⁶¹ <http://www.employment.belgium.be/moduleDefault.aspx?id=21166#AutoAncher0>

niu do poziomu z 2000 r.⁶² Najwyższy odsetek osób aktywnych zawodowo znajduje się w regionie Detmold, najniższy w regionie Amsberg. Dokładne dane na temat aktywności zawodowej na poziomie regionów NUT 2 w Nadrenii-Północnej Westfalii podane zostały w tabeli 23.

5.2.

Mechanizmy przyczyniające się do utraty dobrze płatnych miejsc pracy

Największe zagrożenie utraty dobrze płatnych miejsc pracy jest związane z utratą konkurencyjności śląskiego przemysłu. Wymieniona w rozdziale 4, duża rola tradycyjnych dziedzin przemysłu, w tym przemysłu ciężkiego w potencjale zatrudnieniowo – wynagrodzeniowym Województwa Śląskiego powoduje, że utrata konkurencyjności przez te dziedziny gospodarki, zarówno na Śląsku, jak i w innych aglomeracjach europejskich stwarza realne niebezpieczeństwo utraty znacznej części dobrze płatnych miejsc pracy, analogicznie jak to można było zaobserwować w minionych dziesięcioleciach w regionach porównawczych. Utracie konkurencyjności przemysłu ciężkiego w Styrii, Nadrenii-Północnej Westfalii i Walonii towarzyszyło inwestowanie w nowe dziedziny wytwórczości, w tym w przemysł i usługi oparte na wiedzy. Śląsk w dalszym ciągu ma najwyższy spośród porównywanych regionów odsetek pracujących w przetwórstwie przemysłowym i jednocześnie najniższe zatrudnienie w sektorze wysokich technologii w przemyśle i usługach, co pokazują dane zawarte w tabeli 23.

W 2009 r. polskie kopalnie utrzymywały wydobycie węgla kamiennego na poziomie 77 mln ton, tj. na poziomie z lat pięćdziesiątych. Węgiel wydobywany na Śląsku już dzisiaj jest częściowo zastępowany importem, głównie z Rosji. Import węgla z tego kraju przekroczył 10 mln ton⁶³ i wszystko wskazuje na utrzymanie się trendu wzrostu importu tego surowca, pomimo protestów kompanii górniczych. Oznacza to, że w najbliższych latach nawet zredukowane wydobycie kopalń śląskich może natrafić na barierę popytową. Wprowadzenie barier dla importu węgla wydaje się mało realne, zwłaszcza, że powinny być wprowadzone na poziomie całej Unii

Europejskiej, podczas gdy Unia jest uzależniona od importu węgla, sięgającego w skali roku 200 mln ton. W takiej sytuacji trudno liczyć na podjęcie ze strony Wspólnoty działań protekcyjnych. Koszt wydobycia 1 tony węgla w kopalniach rosyjskich czy kazachskich wynosi około 30-40 zł, podczas gdy w Polsce - przekracza 259 zł⁶⁴ i nawet rosnące koszty transportu nie będą mogły zatrzymać konkurencyjności importu i spadku popytu na węgiel ze Śląska. Spadek konkurencyjności węgla z kopalni śląskich może oznaczać utratę ponad 100 tys. dobrze płatnych miejsc pracy.

W Polsce górnictwo nie jest obecnie subsydiowane. Na świecie ciągle jeszcze utrzymują się stosunkowo wysokie ceny węgla, co umożliwia utrzymanie produkcji i wzrost wynagrodzeń. Jednak spadek cen światowych może postawić śląskie górnictwo w dramatycznej sytuacji, bo środki uzyskiwane w okresie obowiązywania wysokich cen zostały wykorzystane głównie na wzrost wynagrodzeń a poziom inwestycji w przemyśle wydobywczym jest niewystarczający do poprawy konkurencyjności branży. Wprawdzie wzrost wynagrodzeń nie doprowadził płac do poziomu porównywalnego na przykład z wynagrodzeniami w regionie Nadrenii-Północnej Westfalii, jednak tamtejsze kopalnie węgla kamiennego są subsydiowane kwotą 2,5 mld euro, co pozwala utrzymać jeszcze ostatnich osiem kopalń tego surowca. Subsidia w NRW będą kontynuowane do zamknięcia ostatniej kopalni, planowanego na rok 2018.⁶⁵ Jeżeli na Śląsku nie dojdzie do obniżenia kosztów wydobycia to już w perspektywie 10 lat górnictwo stanie się przemysłem schyłkowym. Ciągle jeszcze można poprawić efektywność przemysłu wydobywczego poprzez lepsze zarządzanie czasem pracy i inwestycje w bardziej niezawodne urządzenia wydobywcze. Obecną koniunkturę na węgiel warto wykorzystać poprzez powrót do pracy w systemie czterobrigadowym, a także do inwestowania w technologie podnoszące bezpieczeństwo i zwiększające wydajność, co opóźni utratę miejsc pracy w przemyśle wydobywczym i pozwoli na rozwinięcie nowych dziedzin, zastępujących traczone stanowiska.

Kolejnym czynnikiem, mogącym wpływać na tworzenie miejsc pracy wysokiej jakości są zbyt

⁶² http://ec.europa.eu/employment_social/esf/docs/nordrhein_westphalia_en.pdf

⁶³ <http://gornictwo.wnp.pl/zwijanie-polskiego-gornictwa,103785>

⁶⁴ [http://forsal.pl/artykuly/382568,importu_węgla_nie_powstrzymamy.html](http://forsal.pl/artykuly/382568,importu-węgla_nie_powstrzymamy.html)

⁶⁵ <http://www.mbandi.com/indy/ming/coal/eu/de/p0005.htm#5>

małe nakłady inwestycyjne na usługi i handel. W regionach porównawczych, które rozwinęły się dzięki przemysłowi ciężkiemu nastąpiło wyraźne przeorientowanie w kierunku usług rynkowych. W Nadrenii-Północnej Westfalii udział sektora usług jest niemal o 20% wyższy niż na Śląsku. Ten region był wyjątkowo kreatywny w zakresie tworzenia miejsc pracy w obszarze kultury i rekreacji jak również usług dla firm. Rozwój usług w Styrii pozwolił na zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy, w tym zwłaszcza miejsc pracy dla kobiet. Wprawdzie część tych miejsc pracy daje zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu, ale pozwala kobietom uzyskiwać zatrudnienie i dochody.

Na Śląsku nakłady inwestycyjne w sektorze usług rosną znacznie wolniej niż nakłady na rozwój przemysłu i w niektórych działach są niższe niż w 2000 r. Nakłady inwestycyjne w usługach transportowych w 2008 r. wynosiły tylko 92% nakładów z 2000 r. Nakłady w usługach związanych z pośrednictwem finansowym - tylko nieco ponad 42% nakładów z 2000 r. Nakłady inwestycyjne w handlu i naprawach wynosiły 130% nakładów z 2000 r., a w usługach związanych z funkcjonowaniem hoteli i restauracji - 150% nakładów z 2000 r., podczas gdy nakłady inwestycyjne w przemyśle wzrosły o ponad 200%.⁶⁶ Wszystkie wielkości odnoszą się do cen bieżących, co pokazuje, że przy uwzględnieniu inflacji wzrost inwestycji w usługach rynkowych był znacznie wolniejszy niż w przypadku przemysłu. Taka sytuacja stwarza niewielkie szanse na szybki wzrost nowoczesnych miejsc pracy w usługach, zbliżony do procesów zachodzących w regionach porównawczych. Nowe miejsca pracy w sektorze usług będą powstawały zbyt wolno, aby zastąpić utratę miejsc pracy w przemyśle ciężkim, przede wszystkim w górnictwie.

Nowe inwestycje, realizowane w przedsiębiorstwach usługowych wpływają na powstawanie nowych miejsc pracy, natomiast inwestycje odtwarzające majątek przedsiębiorstwa, umożliwiają utrzymanie dotychczasowych miejsc pracy. Informacje zebrane na temat regionów porównawczych pokazują, że usługi, zwłaszcza usługi wymagające kwalifikacji, jak na przykład usługi finansowe czy usługi świadczone przez duże firmy handlowe są stosunkowo bardziej odporne na wahania koniunktury i dostarczają wysokiej jakości miejsc pracy.

Rozwój wspomnianych usług na Śląsku i osiągnięcie zatrudnienia w usługach na poziomie porównywanych regionów wymaga zwiększenia nakładów inwestycyjnych.

Kolejnym czynnikiem wpływającym na utratę miejsc pracy wysokiej jakości może być zbyt niski udział wartości intelektualnych w produkcji przemysłowej i nowoczesnych usługach. W okresie 2000-2008 skromna liczba zgłoszonych wynalazków na terenie Województwa Śląskiego spadła z 443 do 383 zgłoszeń do Urzędu Patentowego RP. Wprawdzie liczba patentów w tym okresie wzrosła ze 179 do 240,⁶⁷ jednak dane te pokazują, jak niewiele nowych rozwiązań technicznych generuje województwo. Jeszcze gorzej, wypada Śląsk na tle regionów porównawczych przy zgłaszanych wnioskach do Europejskiego Urzędu Patentowego. Dane te, zawarte w tabeli 23 wskazują na znacznie mniejszą liczbę zgłoszeń, niż w przypadku Styrii i kilkusetkrotnie niższą w porównaniu do Walonii i Nadrenii-Północnej Westfalii. Tak niski udział w wytwarzaniu wartości intelektualnych wiąże się na ogół z umiejscowieniem przedsiębiorstw przemysłowych w łańcuchu wartości na poziomie wyłącznego udziału w produkcji, z pominięciem kontroli nad pełnym łańcuchem i tym samym, z pominięciem korzyści wynikających z wnoszenia wartości intelektualnych. Konsekwencje takiej sytuacji widać bardzo dobrze w przypadku przemysłu motoryzacyjnego. Dane zawarte w tabeli 17 w rozdziale 4 pokazują, że w latach 1999-2007 przemysł motoryzacyjny wytworzył na Śląsku ponad 14 tys. nowych miejsc pracy. Te miejsca pracy są zagrożone, ponieważ kontrola nad łańcuchem wartości pozostaje poza Śląskiem i decyzja o likwidacji tych stanowisk może być podjęta niezależnie od czynników ekonomicznych.

Tendencje do monokultury przemysłowej, widoczne nie tylko w przypadku przemysłu ciężkiego, ale również w innych dziedzin działalności przemysłowej, zwłaszcza w przemyśle motoryzacyjnym, mogą również przyczynić się do utraty miejsc pracy wysokiej jakości. Oparcie gospodarki regionu na produkcji samochodów, prowadzi do tłumienia innych dziedzin wytwórczości i w przypadku kryzysu w branży przyczynia się do znacznego wzrostu bezrobocia. Regiony porównawcze zdają sobie sprawę z tych zagrożeń, jednak pomimo znacznej roli przemysłu motoryzacyjnego w Styrii i Nadrenii,

⁶⁶ Obliczenia własne na podstawie danych statystycznych US w Katowicach.

⁶⁷ Dane na podstawie US w Katowicach.

rozwijają również inne dziedziny wytwórczości. W Nadrenii co najmniej siedem gałęzi przemysłu, takich jak przemysł chemiczny, maszynowy, motoryzacyjny, metalurgia, przetwórstwo żywności, elektronika ogrywiają porównywalną rolę w gospodarce, o czym świadczą dane przedstawione na wykresie 2 w rozdziale 6. Podobnie Styria i Walonia rozwijają takie dziedziny, jak przemysł lotniczy, chemiczny, przetwórstwo tworzyw sztucznych, elektronika, produkcja instrumentów medycznych, telekomunikacja, biotechnologia, poligrafia. We wszystkich regionach nie widać takiego zagrożenia monokulturą przemysłową, jak na Śląsku.

Śląsk może wykorzystywać doświadczenia rozwojowe porównywanych regionów. Niezbędne jest jednak zwiększenie nakładów inwestycyjnych w usługach, zwłaszcza w usługach opartych na nowych technologiach, także działania podnoszące konkurencyjność tradycyjnych dziedzin przemysłu, które ciągle jeszcze odgrywają istotną rolę w gospodarce regionu. Działania te powinny ograniczyć utratę miejsc pracy wysokiej jakości.

5.3.

Mechanizmy wspierające tworzenie miejsc pracy wysokiej jakości

Styria, Walonia i Nadrenia-Północna Westfalia ograniczyły negatywne skutki restrukturyzacji przemysłu ciężkiego dzięki tworzeniu miejsc pracy w nowoczesnych usługach, a także dzięki inwestowaniu w nowe dziedziny wytwórczości oparte na wiedzy, jak również w podnoszenie konkurencyjności przemysłów średniozaawansowanych technologicznie, jak na przykład przemysł motoryzacyjny, maszynowy i chemiczny.

Elementem wspierającym konkurencyjność gospodarek regionów o podobnych problemach rozwojowych do Śląska może być mechanizm programowania badań naukowych, z myślą o korzystnych zmianach w życiu społeczeństwa i wykorzystywaniu wyników tych badań w działalności gospodarczej. Wymaga to przede wszystkim zwiększenia nakładów na B+R przynajmniej do poziomu średniej EU 27, przy czym niezbędny jest wzrost nakładów ze strony przedsiębiorstw. Dane zebrane w tabeli 23 pokazują, że Śląsk ponosi nakłady na B+R niemal 10-krotnie niższe niż Styria, ponad 5-krotnie niższe niż

Walonia i 7-krotnie niższe niż najlepsze regiony Nadrenii-Północnej Westfalii. Dane te pokazują również, że Śląsk wypada bardzo źle w statystykach dotyczących liczby zatrudnionych pracowników naukowo-badawczych, a zwłaszcza w statystykach dotyczących zatrudnienia pracowników badawczych w przedsiębiorstwach. Na Śląsku pracownicy badawczy przedsiębiorstw stanowią wśród ogółu pracujących przeszło 15-krotnie niższy odsetek niż w Styrii i 6-7-krotnie niższy niż w NRW i Walonii.

Wsparcie działalności badawczo-rozwojowej zarówno poprzez asygnowanie funduszy na badania, jak i budowanie trwałych relacji pomiędzy naukowcami i przedsiębiorcami w wymiarze ponadnarodowym jest jednym z mechanizmów sprzyjających tworzeniu wysokiej jakości miejsc pracy w regionie Styrii. Swoją pozycję region zawdzięcza stworzeniu wyjątkowo przyjaznych warunków dla rozwoju najnowszych technologii, zdolności przygotowania młodych i wykwalifikowanych zasobów ludzkich – osób otwartych na zmiany i gotowych podejmować wyzwania związane z nowymi technologiami, a także stworzeniu trwałych i bliskich powiązań pomiędzy biznesem, jednostkami badawczymi oraz uczelniami wyższymi w celu wypracowania innowacyjnych rezultatów – koncepcji, produktów, procesów i usług.

W Styrii w przedsiębiorstwach pracuje około 7.000 tys. pracowników badawczych a przedsiębiorstwa finansują 70% nakładów na B+R. Na Śląsku w 2008 r. pracowało tylko nieco ponad 11.100 pracowników badawczych, przy czym niemal 7.900 spośród nich pracowało w szkołach wyższych, a pozostali głównie w jednostkach badawczo-rozwojowych i instytutach naukowo-badawczych. Tylko 127 badaczy pracowało w innych instytucjach.⁶⁸ Ponadto, dane Eurostatu zawarte w tabeli 23 pokazują, że na Śląsku odsetek zatrudnionych w sektorze B+R jest trzykrotnie niższy niż w Styrii i niemal dwukrotnie niższy niż w Walonii i Nadrenii-Północnej Westfalii. Tak więc niższemu zatrudnieniu w sektorze badawczo-rozwojowym na Śląsku towarzyszy wręcz nikiłe zatrudnienie tych pracowników w przedsiębiorstwach.

Znaczenie dobrego współdziałania nauki i biznesu dla tworzenia miejsc pracy wysokiej jakości dostrzegają również władze Województwa Śląskiego. Zwiększenie wykorzystania potencjału badawczo-rozwojowego jest jednym

⁶⁸ Jednostki oraz zatrudnieni w działalności badawczo-rozwojowej, WUS Katowice 2008.

z celów „Regionalnej Strategii Innowacji dla Województwa Śląskiego na lata 2003-2013”. W strategii przewidziano między innymi takie działania, jak wspieranie kultury innowacyjnej i kreatywności pracowników sektora B+R, zwłaszcza pracowników wyższych uczelni na Śląsku, ukierunkowanie prac badawczych na potrzeby gospodarki, ze szczególnym uwzględnieniem zapotrzebowania na nowe technologie ze strony małych i średnich firm, zwiększenie udziału instytucji badawczych Śląska w międzynarodowych sieciach współpracy. Autorzy Strategii zwrócili uwagę również na problem wyspecjalizowania się Śląskich instytucji badawczych w nisko i średnio zaawansowanych technologicznie projektach, związanych z tradycyjnymi gałęziami przemysłu. W oparciu o mocne strony śląskich instytucji badawczych proponowano skupienie się, nawet w tych sektorach tradycyjnych, na niszach rynkowych, dających szansę na prowadzenie projektów badawczo-rozwojowych o międzynarodowym znaczeniu. Podkreślano znaczenie współpracy zespołów badawczych z przedsiębiorcami.⁶⁹

Realizacja strategii miała przebiegać w dwóch etapach: w latach 2004-2008 i 2009-2013. Zakładano między innymi skromny wzrost liczby uzyskanych patentów o 10% rocznie, począwszy od 2008 r. W 2008 r. liczba patentów wzrosła w porównaniu do 2007 tylko o 1,6% (z 236 do 240). Nie udało się znacząco zwiększyć nakładów na działalność B+R (w 2007 r. wzrost o 0,02% w stosunku do PKB). Może to świadczyć o rosnących zagrożeniach dla realizacji strategii, pomimo, że na Śląsku wprowadzono rozwiązania instytucjonalne zbliżone do regionów porównawczych.

Możliwości tworzenia dobrej jakości miejsc pracy, związane są z prowadzeniem badań nad zaawansowanymi technologiami, istotnymi dla gospodarki Śląska. Takie technologie to między innymi rozwój czystych technologii węglowych, w tym CCS (*Carbon Capture and Storage*). Technologia może stać się jednym z głównych komponentów globalnej strategii na rzecz redukcji emisji gazów cieplarnianych. Komisja Europejska jest gotowa dofinansowywać badania nad tą technologią do 50% kosztów projektu demonstracyjnego. Na Śląsku powstał wprawdzie w 2006 r. Innowacyjny Śląski Klaster Czystych Technologii Węglowych, jednak strona internetowa klastra pokazuje, że działalność była prowadzona tylko w okresie 2006-2007. Obecnie

projekt badań w zakresie CCS realizuje w Polsce głównie PGE Elektrownia Bełchatów, która otrzymała dotację na badania w kwocie 180 mln euro i zamierza ubiegać się o kolejne środki. Badania, co najmniej w takiej skali, powinny być realizowane również na Śląsku.

Można uznać że osiągnięcie wyraźnego wzrostu nakładów na badania i rozwój, przynajmniej do poziomu średniej Unii Europejskiej, poprzez zwiększenie nakładów przedsiębiorstw na cele badawczo-rozwojowe jest kluczowym elementem dla tworzenia miejsc pracy wysokiej jakości. Regiony porównawcze przekraczają średnią EU 27, a Styria jest jednym z najbardziej innowacyjnych regionów Europy. Bez wyraźnego zwiększenia środków na badania trudno liczyć na realizację strategii innowacji Śląska i na dołączenie do czołówki instytucji prowadzących badania stosowane, takie jak na przykład Instytuty Fraunhofera w Nadrenii-Północnej Westfalii.

Badania porównawcze pokazują również, że mechanizmem sprzyjającym tworzeniu miejsc pracy wysokiej jakości jest zakładanie klastrów. Działania, związane z tworzeniem klastrów są widoczne zarówno w regionie Styrii, Nadrenii-Północnej Westfalii i Walonii, jak również na Śląsku. W Styrii polityka rozwoju klastrów sięga lat dziewięćdziesiątych XX wieku, kiedy to powstał pierwszy klaster samochodowy. Klustry działają zarówno w tradycyjnych dziedzinach przemysłu, jak i w zakresie nowoczesnych technologii. Rozwiązaniem, które ułatwia powstawanie klastrów i ich właściwe funkcjonowanie jest skupienie funkcji koordynacyjnych w Agencji Promocji Biznesu (SFG), co zostało opisane w rozdziale 6. Agencja jest początkowo w 100% właścicielem instytucji zarządzającej klastrem, co powoduje, że na najtrudniejszym etapie tworzenia klastra istnieje silna firma, zainteresowana rozwojem danego klastra. Później, w miarę stabilizowania pozycji klastra, udział SFG w instytucji zarządzającej zmniejsza się do 25%.

Nadrenia-Północna Westfalia koordynuje działalność klastrów poprzez Sekretariat, powołany przez rząd landu. W Walonii klustry są wspierane na mocy specjalnego dekretu, przyjętego przez Parlament Regionu. Na mocy dekretu klaster może otrzymać wsparcie do 160 tys. euro rocznie. Zasady funkcjonowania klastrów w wymienionych regionach, jak również role instytucji koordynujących ich działalność również przedstawiono w rozdziale 6. Przykłady regionów porównawczych pokazują, że funk-

⁶⁹ Regionalna Strategii Innowacji na lata 2003-2013, s. 25-30.

cjonowanie klastrów wymaga silnej instytucji koordynującej i wyasygnowania odpowiednich środków przez władze regionalne.

W Województwie Śląskim można zaobserwować oddolne powstawanie klastrów. „Regionalna Strategia Innowacji” zakładała powstanie 15 klastrów do 2008 r., skupiających co najmniej 1.000 małych i średnich firm. Pomoc w zakładaniu i funkcjonowaniu klastrów miała zapewnić jedna z dziewięciu grup eksperckich, w ramach Programu Wykonawczego Strategii. W rozdziale 6 przedstawiono 11 klastrów utworzonych dotychczas na Śląsku. Na stronie Śląskiego Portalu na Rzecz Innowacji można jednak znaleźć informacje tylko o dwóch klastrach - Czystych Technologii Węglowych i Klastrze Wodnym, z których tylko ten ostatni prowadzi widoczną działalność, a także informacje o Śląskiej Sieci Wyrobów Medycznych i Sieci Transportu Szynowego (w zakładce sieci branżowe). Na stronach Regionalnej Platformy Rozwoju Innowacji są informacje między innymi o działaniach Klastra Technologii Energooszczędnych. Informacje o pozostałych klastrach można znaleźć na stronach internetowych danego klastra. Brakuje więc koordynacji w informowaniu o działaniach klastrów. Ponadto informacje uzyskane ze stron internetowych świadczą, że klastry te są w początkowej fazie działania, lub też zaprzestały działania, po wykorzystaniu niewielkich środków na prowadzenie działalności. Widać więc, że przeznaczenie niewielkich kwot z funduszy strukturalnych i liczenie na inicjatywy oddolne przynosi mierne rezultaty, nieporównywalne do działań klastrów w opisywanych regionach zagranicznych.

Czynnikiem sprzyjającym tworzeniu miejsc pracy wysokiej jakości jest też rozwój szkół wyższych i stymulowanie konkurencji między uczelniami. Takie rozwiązania zastosowano we wszystkich analizowanych regionach porównawczych. W Styrii działa pięć uniwersytetów i dwie szkoły politechniczne, kształcące łącznie ponad 40 tys. studentów. W Walonii działa dziewięć szkół wyższych, oferujących kształcenie i badania na poziomie uniwersyteckim. Nadrenia-Północna Westfalia dysponuje siecią aż 68 uczelni. Ponadto we wszystkich regionach porównawczych działają instytuty badawcze, opisane w rozdziale 6. Śląsk dysponuje siecią 22 szkół wyższych (2008 r.)⁷⁰, prowadzących działalność B+R, a także szkołami prywatnymi, ukierunkowanymi na sam proces kształcenia. Uczelnie śląskie kształcą 200 tys.

studentów, a region dorównuje w zakresie skolaryzacji regionom porównawczym, o czym świadczą dane zawarte w tabeli 23. Odsetek młodzieży kształcącej się w szkołach wyższych jest nawet na Śląsku wyższy niż w Styrii. Stwarza to dobry punkt wyjściowy do budowania nowoczesnych usług i przemysłów opartych na wiedzy.

Miejsca pracy wysokiej jakości są tworzone w korporacjach technologicznych. Przyciąganie tych korporacji wpływa na rynek pracy i na pojawianie się atrakcyjnych ofert pracy. Na terenie Styrii Agencja Promocji Biznesu (SFG) prowadzi poszukiwanie firm technologicznych, zainteresowanych ulokowaniem działalności w regionie i pomaga w procesie inwestycyjnym, ułatwiając jednocześnie nawiązanie kontaktów z instytucjami badawczymi. W Walonii przyciąganiem inwestorów zagranicznych zajmuje się Biuro OFI. Ponadto, przyciąganiem korporacji technologicznych zajmuje się głównie dziewięć agencji rozwoju regionalnego, administrujących parkami przemysłowymi. Na terenie Nadrenii-Północnej Westfalii działa wyspecjalizowana agencja NRW Invest, mająca przedstawicielstwa zagraniczne i udzielająca pomocy podmiotom gospodarczym inwestującym na terenie landu.

Śląsk dysponuje podobną siecią instytucji zajmujących się poszukiwaniem inwestorów i wspieraniem inwestycji korporacji technologicznych. W strukturze Urzędu Marszałkowskiego działa Śląskie Centrum Obsługi Inwestora – regionalne biuro Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiIZ). Działa Regionalna Sieć Promocji i Transferu Technologii, a także liczne parki przemysłowe i technologiczne oraz inkubatory, w tym aż siedem Akademickich Inkubatorów Przedsiębiorczości. Instytucje śląskie, ukierunkowane na pozyskiwanie i pomoc w funkcjonowaniu korporacji technologicznych mają podobne zakresy działania, jak w regionach porównawczych, jednak znajdują się na znacznie wcześniejszym etapie rozwoju niż w rozwiniętych aglomeracjach europejskich.

Istotnym elementem, wpływającym na tworzenie miejsc pracy jest infrastruktura komunikacyjna. Jakość dróg i linii kolejowych na Śląsku jest wprawdzie gorsza niż we wszystkich regionach porównawczych, jednak Województwo Śląskie ma dostęp do sieci autostrad i dysponuje jedną z najlepiej rozwiniętych sieci drogowych i kolejowych w skali kraju. Ułatwia to lokalizację nowych przedsięwzięć gospodarczych.

⁷⁰ Jednostki oraz zatrudnieni, *op. cit.*

5.4.

Śląsk na tle regionów porównawczych

Dane mające istotne znaczenie dla tworzenia miejsc pracy wysokiej jakości na Śląsku i w regionach porównawczych zostały przedstawione w tabeli 23.

Zestawione w tabeli 23 dane, porównujące Śląsk do trzech metropolii europejskich pokazują szereg brakujących mechanizmów, służących tworzeniu miejsc pracy wysokiej jakości. Pierwszym z nich są niskie nakłady na B+R, a także ich struktura. Śląsk jest na czwartym miejscu⁷¹, wśród polskich województw, biorąc pod uwagę nakłady na działalność B+R. Nakłady te są jednak znacznie niższe nie tylko w porównaniu do liderów takich jak Szwecja, ale również w odniesieniu do najsłabszych obszarów Nadrenii-Północnej Westfalii (Münster). Tak niski poziom finansowania prac badawczo-rozwojowych wynika głównie z bardzo małego zaangażowania przedsiębiorstw w wymienioną działalność. Niskie jest także zatrudnienie w sektorze B+R i wręcz znikoma liczba badaczy pracujących bezpośrednio w firmach. Pomimo wejścia w drugi etap realizacji „Regionalnej Strategii Innowacji”, nie udało się widocznie zwiększyć zaangażowania przedsiębiorstw w działalność badawczo-rozwojową. Na przykładzie Śląska widać, że brak zarówno regionalnych, jak i krajowych instrumentów, motywujących firmy do działalności badawczo-rozwojowej utrudnia rozwój usług i przedsięwzięć przemysłowych opartych na wysokich technologiach. Ustawa o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej jest instrumentem niewystarczającym.

Zasadniczym problemem jest słabe wykształcenie trwałych relacji między nauką a biznesem. W regionach porównawczych, w budowie tych relacji wykorzystywane są nowoczesne technologie komunikacji, głównie Internet. Śląski Portal na Rzecz Innowacji może pełnić taką rolę, jednak brakuje w nim przede wszystkim informacji o prowadzonych projektach badawczych i ich rezultatach. Przedstawienie oferty instytucji badawczych dla przedsiębiorców jest zbyt skromnym celem. Portal powinien dostarczać wiedzy o prowadzonych pracach badawczo-rozwojowych, poprzez podawanie aktualnych informacji z zakresu badań, nowych technologii, odkryć naukowych, zarówno placówek Śląskich,

jak i światowych, w zakresach interesujących dla gospodarki regionu. Nowoczesne sieci komunikacyjne pozwalają nie tylko na szybki dostęp do wyników badań, ale również na wpływanie na podejmowane tematy badawcze, tak aby można było rozwijać stosowane technologie.

Kolejnym problemem są zbyt niskie nakłady na rozwój usług. Konsekwencją tego jest słaby rozwój usług i ich mały udział, w porównaniu do wybranych regionów, w rynku pracy. W zakresie kreowania usług rynkowych warto skorzystać z doświadczeń Nadrenii-Północnej Westfalii, która potrafiła rozwinąć nietypowe usługi związane z kulturą i rekreacją. Rozwój usług rynkowych mógłby stworzyć nowe możliwości zatrudnienia dla kobiet na Śląsku, a także dla młodych osób, poszukujących zatrudnienia po zakończeniu edukacji.

Władze Śląska, przygotowując „Regionalną Strategię Innowacji”, słusznie dostrzegły znaczenie klastrów dla gospodarki regionu. Jednak inaczej niż w regionach porównawczych, zdały się raczej na oddolne inicjatywy, wspierane ze środków funduszy strukturalnych. Tymczasem znacznie skuteczniejsza jest polityka tworzenia silnych instytucji koordynujących, zainteresowanych bezpośrednio sukcesem danego klastra. Szwankuje również system informacji o inicjatywach klastrowych, co utrudnia komunikację między poszczególnymi przedsięwzięciami. Doświadczenia regionów porównawczych pokazują, że niezbędna jest silna struktura zarządzająca klastrem, czego w wielu inicjatywach na Śląsku brakuje. Klastry śląskie są ciągle na bardzo wczesnym etapie rozwoju. Z pewnością wiele z nich może odegrać znaczącą rolę w dywersyfikacji gospodarki regionu, jednak ich dalszy rozwój wymaga, zdaniem zespołu autorskiego, nowej polityki wsparcia dla tych inicjatyw.

Przeprowadzone studium porównawcze wykazuje, że Śląsk dysponuje niemal podobnymi instytucjami, służącymi tworzeniu wysokiej jakości miejsc pracy, co regiony porównawcze. Brakuje przede wszystkim instrumentów wspierających przedsiębiorstwa w inwestowaniu w badania i rozwój, a także mechanizmów, zwiększających zainteresowanie badaczy pracą na rzecz przedsiębiorstw. Brakuje również nowoczesnych narzędzi przekazujących wyniki badań do firm, jak również inwestycji w nowoczesne usługi rynkowe. Wypracowanie wymienionych instrumentów powinno być dla regionu sprawą priorytetową.

⁷¹ Po Mazowieckim, Małopolskim i Wielkopolskim.

Tabela 23 Śląsk i regiony porównawcze. Czynniki wpływające na tworzenie miejsc pracy wysokiej jakości

Zakres porównawczy	Śląsk		Styria		Nadrenia-Północna Westfalia				Walonia					
					Düsseldorf	Koeln	Münster	Detmold	Arnsberg	Brabant Wallon	Hainaut	Liege	Luxembourg	Namur
Liczba ludności w 2008 r.	4.654.115	1.204.947	17.996.621	3.456.775										
Powierzchnia w km ²	12.334	16.401	34.086	16.844										
PKB <i>per capita</i> w 2007 r., euro	14.400	26.400	29.400	24.500	27.200	26.500	27.700	18.700	21.200	19.500	19.800			
Nakłady na B+R jako % PKB w 2007 r.	0,38	3,77	2,66	0,96	1,69	1,39								
Pracownicy badawczy jako % aktywnych zawodowo w 2007 r.	0,47	1,69	0,81	0,81										
Pracownicy badawczy w przedsiębiorstwach jako % aktywnych zawodowo w 2007 r.	0,1	1,55	0,62	0,69										
Liczba studentów w szkołach wyższych jako % populacji w wieku 20-24 lata w 2008 r.	40,6	35,6	38,8	43,9										
Ludność aktywna zawodowo w wieku 15-64 lata w 2006 r.	54,1%	70,7%	67,2%	62,7%	69%	64,8%								
% gospodarstw domowych z szerokopasmowym dostępem do Internetu w 2008 r.	38	52	60	63										
Dochody gospodarstw domowych <i>per capita</i> w 2006 r., euro	7.973	19.542	21.953	19.736	21.457	20.525	23.635	15.285	16.495	16.972	17.790			
Wzrost dochodów gospodarstw domowych w latach 2001-2006 w punktach procentowych wobec średniej EU	2,5	8,3	-3,6	-3,6	-6,3	-2,4	-11,1	-7,4	-7,2	-5,5	-6,4			
Zatrudnienie w usługach w 2008 r.	57,38%	63,22%	68,87%	75,9%										
Zatrudnienie w sektorze wysokich technologii w przemyśle i usługach jako % zatrudnionych w 2008 r.	3,24	3,71	4,99	3,95										
Aplikacje patentowe EPO/milion mieszkańców w 2006 r.	0,177	0,455	192,616	236,662										

<p>Relacje biznes nauka</p> <p>Na etapie tworzenia. Kontakty ułatwia Śląski portal na rzecz innowacji.</p>	<p>Duże nakłady na B+R, w znacznej części ponoszone przez przedsiębiorstwa. Zatrudniają nie pracowników badawczych w przedsiębiorstwach.</p>	<p>Rozbudowana sieć placówek naukowych, w tym sieć wyspecjalizowanych Instytutów Fraunhofera, zajmujących się badaniami stosowanymi i wdrożeniami ich wyników w przemyśle. Wyspecjalizowane Centrum ZENIT, wspierające transfer technologii do małych i średnich firm.</p>	<p>Dobra współpraca szkół wyższych z gospodarką. Wprowadzone systemy motywujące pracowników uniwersyteckich do podejmowania badań, mających znaczenie dla gospodarki. Nakłady na B+R przekraczające średnią EU. Finansowanie do 80% wynagrodzenia naukowców, pracujących na rzecz transferu technologii z uczelni do przedsiębiorstw.</p>
<p>Infrastruktura komunikacyjna</p> <p>Dobre rozwinięta sieć drogową i kolejową. Lotnisko międzynarodowe.</p>	<p>Dobre rozwinięta sieć drogową i kolejową. Lotnisko Międzynarodowe.</p>	<p>Dobre rozwinięta sieć drogową i kolejową. Dwa duże międzynarodowe porty lotnicze z ponad 450 lotami zagranicznymi dziennie. 5 innych lotnisk o charakterze regionalnym.</p>	<p>Dobre rozwinięta infrastruktura drogowa i kolejowa. Dwa międzynarodowe porty lotnicze - Charleroi - połączenia pasażerskie i Ligeje - Cargo i połączenia czarterowe. Łatwy dostęp do międzynarodowego portu w regionie Brukseli.</p>
<p>Przyciągnięcie korporacji technologicznych</p> <p>Dobre rozwinięta sieć parków naukowo-technologicznych i przemysłowych. Centrum Inwestora.</p>	<p>Funkcjonuje wyspecjalizowany dział SFG, poszukujący inwestorów w kluczowych dziedzinach</p>	<p>Wyspecjalizowana agencja NRW Inwwest pomaga w przyciągnięciu inwestycji z zakresu wysokich technologii i w realizacji inwestycji na terenie landu.</p>	<p>OFI Regionalne Biuro wyspecjalizowane w poszukiwaniu inwestorów zagranicznych i wszechstronnej pomocy w procesie inwestycyjnym. Projekt Invest In Walonie.</p>
<p>Klasy</p>	<p>8</p>	<p>16</p>	<p>14</p>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie bazy danych Eurostatu.

Institucje rozwoju gospodarczego w Województwie Śląskim i w wybranych regionach metropolitarnych

Rozdział szósty zawiera prezentację Województwa Śląskiego na tle wybranych do porównań regionów zagranicznych: Styrii (Austria), Walonii (Belgia) oraz Nadrenii-Północnej Westfalii (Niemcy), ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju gospodarczego. Przedstawienie tradycji gospodarczej wymienionych regionów stanowi, zdaniem autorów, dobry punkt wyjścia do omówienia głównych instytucji odpowiedzialnych za rozwój gospodarczy...

Paulina Bednarz, Ewa Kulawczuk, Przemysław Kulawczuk, Anna Szcześniak

Rozdział szósty zawiera prezentację Województwa Śląskiego na tle wybranych do porównań regionów zagranicznych: Styrii (Austria), Walonii (Belgia) oraz Nadrenii-Północnej Westfalii (Niemcy), ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju gospodarczego. Przedstawienie tradycji gospodarczej wymienionych regionów stanowi, zdaniem autorów, dobry punkt wyjścia do omówienia głównych instytucji odpowiedzialnych za rozwój gospodarczy i zwiększenie konkurencyjności regionu. Przedstawiamy również informacje o programach, służących realizacji polityki gospodarczej, zmierzającej do tworzenia wysokiej jakości miejsc pracy.

6.1. Województwo Śląskie

6.1.1. Opis regionu

Województwo Śląskie usytuowane w południowej części Polski, powstało w wyniku reformy administracyjnej w 1999 r. Pod względem powierzchni (12.334 km²) zajmuje 14. miejsce w kraju, ale jest drugim regionem pod względem udziału w PKB, który wynosi 13,0% (2007 r.) i liczby ludności - mieszka tutaj 4,64 mln osób, czyli 12,18% ludności kraju. Województwo Śląskie obejmuje 167 gmin i jest jedynym województwem w Polsce, w którym jest więcej po-

wiatów grodzkich (19) niż powiatów ziemskich (17). Aż 55 gmin, tj. prawie co trzecia, posiada status górniczej. Ponad 80% wszystkich gmin górniczych w kraju leży na obszarze Województwa Śląskiego. Większość obszaru województwa to tereny zurbanizowane, można wyróżnić cztery aglomeracje miejskie: górnośląską, bielską, częstochowską i rybnicką. Stolica regionu i aglomeracji górnośląskiej – Katowice liczy ponad 300 tys. mieszkańców, inne miasta odgrywające w regionie istotną rolę administracyjną, gospodarczą i kulturową to: Sosnowiec, Bytom, Gliwice, Zabrze, Tychy i Chorzów, a także Bielsko-Biała, Częstochowa i Rybnik. Województwo Śląskie jest najbardziej uprzemysłowionym obszarem Polski, który w ciągu ostatnich 20 lat uległ znacznym przeobrażeniom.

6.1.2. Gospodarka

Województwo Śląskie, jako najbardziej uprzemysłowiony i zurbanizowany region w kraju, znane jest głównie z górnictwa, hutnictwa oraz produkcji energii elektrycznej. Chociaż sektory te nadal dominują w regionie (60 kopalń, 18 hut żelaza i stali, 1/5 krajowej produkcji energii elektrycznej), obecnie bardzo dynamicznie rozwija się sektor motoryzacyjny, metalowy i maszynowy, spożywczy i chemiczny. Region posiada dobrze rozwinięte zaplecze turystyczne. Do najważniejszych pracodawców

należą: Kompania Węglowa, Katowicki Holding Węglowy, Jastrzębska Spółka Węglowa, Arcelor-Mittal Poland S.A., Metro Group AG, Vattenfall, Elektrobudowa S.A., Grupa Żywiec, Tyskie Browary Książęce S.A., Fiat Auto Poland, General Motors Opel, Isuzu Motors Polska. Śląsk to region o olbrzymim potencjale i chłonności rynku, wyróżnia się bardzo dobrze rozwiniętą infrastrukturą drogową, kolejową oraz infrastruk-

turą łączności. Międzynarodowy Port Lotniczy „Katowice” w Pyrzowicach zapewnia komunikację krajową i międzynarodową, a szerokotorowa linia kolejowa, kończąca się w Sławkowie (tzw. Linia Hutnicza Szerokotorowa), podnosi atrakcyjność inwestycyjną regionu. Śląsk jest drugim regionem w kraju pod względem liczby zlokalizowanych dużych inwestorów.

Rysunek 5 Położenie Województwa Śląskiego na mapie Polski

Źródło: Opracowanie własne.

Województwo Śląskie jest także ważnym centrum finansowym i targowym. Działa tutaj kilka central bankowych, ponad 20 banków komercyjnych z 600 filiami i agendami oraz ponad 100 placówek banków spółdzielczych. Region jest drugim, po województwie wielkopolskim, miejscem wystaw i targów. Najważniejsze są Międzynarodowe Targi Katowickie, Centrum Targowo-Wystawiennicze Expo Silesia w Sosnowcu, istotne znaczenie mają także imprezy targowe organizowane w największej w kraju hali widowiskowo-sportowej „Spodek”.

Region jest też silny pod względem zaplecza naukowo-badawczego, tutaj ma swoje siedziby 46 uczelni wyższych, w których studiuje około 200 tys. studentów, działają również liczne instytucje badawczo-rozwojowe i naukowe, między innymi placówki PAN. Do najważniejszych należą: Uniwersytet Śląski, Politechnika Śląska, Śląski Uniwersytet Medyczny, Akademia Ekonomiczna, Politechnika Częstochowska, Akademia Techniczno-Humanistyczna, Główny Instytut Górnictwa, Instytut Metalurgii Żelaza, Instytut Metali Nieżelaznych, Instytut Spawalnictwa, In-

stytut Ekologii Terenów Uprzemysłowionych, Instytut Systemów Sterowania, Instytut Przeróbki Chemicznej Węgla oraz Instytut Techniki i Aparatury Medycznej w Zabrze. Ponadto w regionie działa wiele instytucji kulturalnych (w tym kilkanaście teatrów, kina, muzea i galerie) i szkół artystycznych wszystkich stopni.

Specyficznym elementem regionu jest Aglomeracja Górnośląska, czyli zespół stykających się z sobą miast, tworzących 70-kilometrowy pas – od Dąbrowy Górniczej aż do Gliwic. Aglomeracja zajmuje około 18% powierzchni województwa (1.200 km²), a zamieszkuje ją blisko 60% mieszkańców regionu.⁷² Większość powiatów ziemskich w regionie jest silnie zurbanizowana i nie pełni one już funkcji rolniczych, a często są „sypialniami” lub terenami rekreacyjnymi dla mieszkańców dużych miast. Ponad 78% mieszkańców województwa mieszka w miastach.

Dzisiaj w regionie wytwarza się 92% węgla kamiennego w Polsce, 83% samochodów oraz 70% stali surowej. W gospodarce dominują usługi i przemysł.

Od początku lat dziewięćdziesiątych XX w. region podlega procesom restrukturyzacyjnym, które wywierają znaczny wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą województwa, w tym również na sytuację małych firm, jak i na sektor badawczo-rozwojowy. Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych, głównie w przemyśle wydobywczym i hutniczym, zapoczątkowana została w 1990 r. na mocy ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku w przemyśle wydobywczym i hutniczym zatrudnionych było w województwie około 300 tys. osób, a roczne wydobycie węgla kształtowało się na poziomie około 130 mln ton.⁷³ W kolejnych latach zarówno zatrudnienie, jak i wydobycie spadały. W 2003 r., między innymi po zrealizowaniu programu rządowego „Reforma górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 1998–2002”, odnotowano kolejny spadek zatrudnienia i zdolności produkcyjnych (zlikwidowano 13 kopalń i poddano częściowej likwidacji dalszych 10) – do około 141 tys. osób zatrudnionych i około 100 mln ton węgla.⁷⁴ Brak istotnej poprawy wyników ekonomicznych kopalń w wyniku reformy, wymusił realizację kolejnego programu pn. „Program restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego

w Polsce w latach 2003-2006 z wykorzystaniem ustaw anty kryzysowych i zainicjowaniem prywatyzacji niektórych kopalń”.

W podobnej sytuacji jest branża hutnicza, którą także zaczęto restrukturyzować w latach dziewięćdziesiątych. W wyniku prowadzonych działań, między innymi zaktualizowanego w 2001 r. „Programu restrukturyzacji hutnictwa żelaza i stali”, zatrudnienie w tym sektorze spadło z ponad 140 tys. osób do około 31 tys. na koniec 2001 r., natomiast produkcja stali spadła z około 13 mln ton w 1990 r. do blisko 9 mln ton w 2001 r. Na koniec 2002 r. zatrudnienie w przedsiębiorstwach hutniczych województwa wynosiło około 16 tys. osób. Jednym z efektów restrukturyzacji było utworzenie Polskich Hut Stali S.A. (PHS), powstałych w wyniku połączenia (będących w 100% własnością Skarbu Państwa spółek akcyjnych) hut: im. T. Sendzimira, Katowice, Cedler i Florian. W 2003 r. PHS skupiała około 70% krajowych zdolności produkcyjnych stali surowej. Utworzenie spółki miało na celu między innymi poprawę wskaźników ekonomicznych i finansowych, co w kontekście wejścia Polski do UE miało zwiększyć konkurencyjność tego podmiotu w stosunku do pozostałych europejskich producentów stali.⁷⁵ Dzięki podjętym krokom udało się znacznie poprawić rentowność niemal całej branży. Restrukturyzacji poddany był także cały kompleks paliwowo-energetyczny w regionie.

Radykalne zmiany w przemyśle województwa w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku wywołały poważne problemy społeczne: bezrobocie, ubóstwo, marginalizację społeczną oraz dziedziczenie biedy. Większość osób, które straciły pracę, szybko traciła prawa do zasiłku dla bezrobotnych, przechodząc wraz z rodzinami w sferę działania pomocy społecznej. Ponadto będąc najbardziej uprzemysłowionym regionem w kraju, Śląsk stał się obszarem borykającym się z problemami zdegradowanego środowiska naturalnego, co wynikało z zaniedbań w przeszłości - znacznym zanieczyszczeniem wód i powietrza atmosferycznego, skażeniami gleb, deformacjami terenu, zaburzeniem stosunków hydrologicznych, prawie całkowitym wylesieniem środkowej części województwa i uszkodzeniami pozostałego drzewostanu. Władze regionalne musiały się zmierzyć z kwestią emisji substan-

⁷² http://www.katowice.uw.gov.pl/wojewodztwo/opis_wojewodztwa.html/

⁷³ Program łagodzenia w regionie śląskim skutków restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego, Katowice, 18 grudnia 2003.

⁷⁴ Tamże.

⁷⁵ Tamże.

cji pogarszających stan środowiska oraz wytwarzanych w regionie odpadów, których jest nieporównywalnie więcej, niż w jakimkolwiek innym regionie w kraju. Co prawda stan środowiska w regionie zdecydowanie poprawił się w porównaniu z sytuacją sprzed dwudziestu lat, niemniej nadal jest wiele do zrobienia na tym polu.

Województwo Śląskie, mimo znacznych zmian w strukturze gospodarczej, nadal należy do najsilniejszych gospodarczo i najbardziej konkurencyjnych regionów Polski. W regionie wytwarza się 13% (2007 r.) Produktu Krajowego Brutto (PKB), co daje drugie miejsce w kraju. PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosi 32,8 tys. zł i jest wyższy od średniej krajowej (30,9 tys. zł). W Województwie Śląskim w latach 2000-2007 zarówno wartość PKB, jak i wartość dodana brutto wykazywały tendencję rosnącą, co było wynikiem ogólnego ożywienia gospodarczego na rynkach światowych. Wartość PKB, wynosząca 100,1 mld zł w 2000 r., wzrosła w 2007 r. do poziomu 152,7 mld zł, tj. o 52,5%, przy czym tempo wzrostu było w regionie niższe niż w kraju o 5,5 punktów procentowych.⁷⁶

W regionie rosła nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle: w 2000 r. wynosiły 1,55 mld zł, w roku 2008 – 4,22 mld zł, niestety po wzroście liczby przedsiębiorstw, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w liczbie przedsiębiorstw przemysłowych w roku 2005 w stosunku do roku 2000 (odpowiednio 47,9% i 36,9%), w 2008 r. nastąpił spadek w tym zakresie - do poziomu 36,5%. Spadła też liczba zgłoszonych wynalazków z 443 w roku 2000 do 383 w 2008 r., a jednocześnie wzrosła liczba udzielonych patentów ze 179 w 2000 r. do 240 w 2008 r. W latach 2000-2008 rosły także nakłady na działalność badawczo-rozwojową ogółem (z 389,6 mln zł do 609,2 mln zł, 131 zł na jednego mieszkańca w 2008 r.), jednak w tej klasyfikacji Śląsk z trzeciej pozycji w 2000 r. spadł na siódmą w 2008 r., co świadczy o znacznie wolniejszym tempie wzrostu nakładów na działalność B+R w regionie w porównaniu do innych województw. Rośnie też zatrudnienie w działalności B+R (6.630 osób w 2000 r., 7.145 w 2008 r.).⁷⁷

Trudna sytuacja przedsiębiorstw górniczych

w poważnym stopniu wpływa na sytuację firm związanych z tą branżą (w tym głównie małych i średnich przedsiębiorstw) nierzadko skutkując ich upadkiem. Jednak z roku na rok rośnie w regionie liczba podmiotów gospodarki narodowej zarówno osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej, jak i osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Pomimo zachodzących w regionie zmian strukturalnych, w dalszym ciągu w jego gospodarce istotną rolę odgrywają tradycyjne gałęzie przemysłu takie jak: górnictwo węgla kamiennego i hutnictwo żelaza i stali. Jednak pozytywnie należy ocenić malejący udział przemysłu w wartości dodanej brutto na rzecz usług rynkowych i nierynkowych. W 2007 r. wartość dodana brutto przypadająca na 1 pracującego w regionie wynosiła 81,9 tys. zł (w 2000 r. 46,4 tys. zł).⁷⁸ W 2008 r. w produkcji energii elektrycznej województwo zajmowało drugie miejsce w kraju wytwarzając około 1/5 krajowej produkcji energii (30060,7 GWh, w 2000 r. 31200,0 GWh).⁷⁹

Dla złagodzenia skutków likwidacji kopalń i hut w 1996 r. utworzono Katowicką Specjalną Strefę Ekonomiczną S.A., która należy do czołowych w kraju, jeśli chodzi o wartość i jakość przyciągniętych inwestycji. Powstało też 14 parków przemysłowych i technologicznych, a także klastry. Dzięki ich działalności ma następować dywersyfikacja gospodarki regionu i unowocześnianie jej, w takich dziedzinach, jak motoryzacja, BPO (*Business Process Outsourcing*), *high-tech* i turystyka, uważanych za sektory wysokiej szansy (więcej na temat KSSE i klastrów w punkcie 6.1.4).

6.1.3.

Filozofia rozwiązań instytucjonalnych w zakresie rynku pracy

Wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy i walka z bezrobociem w regionie przez wiele lat odbywało się w trakcie systemowych zmian w strukturze przedsiębiorstw. Na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia, kiedy gospodarka Polski przechodziła głęboką transformację, pojawiło się nieznanne dotąd zjawisko – bezrobocie. Nagle okazało się, że wiele działających podmiotów jest nierentownych i generalnie

⁷⁶ *Rocznik statystyczny województw*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2009, s. 88-89.

⁷⁷ Tamże, s. 50-52.

⁷⁸ Tamże, s. 43.

⁷⁹ Tamże, s. 46.

panuje przerost zatrudnienia. W wyniku wprowadzenia rynkowych zasad funkcjonowania gospodarki, wiele przedsiębiorstw zbankrutowało lub zostało zlikwidowanych, a dotychczasowi zatrudnieni stracili pracę. Ta sytuacja na Śląsku miała wyjątkowo szerokie skutki w związku z intensywnym uprzemysłowieniem regionu. Dodatkowo decyzje dotyczące gospodarki Śląska zapadały na centralnych szczeblach władzy. W tamtym okresie starano się zmniejszać negatywne skutki społeczne restrukturyzacji wysyłając pracowników na wcześniejsze emerytury czy wypłacając wysokie odprawy. Wiadomo, że część osób odchodzących z restrukturyzowanych sektorów dobrowolnie zmarnowała pieniądze z odprawy, stając się klientami pomocy społecznej. Walka z bezrobociem przy niechęci pracowników i bezrobotnych do zmiany zawodu czy miejsca pracy lub zamieszkania nie była łatwa. Jednocześnie stosunkowo szybko były podejmowane działania zmierzające do zagospodarowania wolnych zasobów ludzkich. W międzyczasie miała miejsce reforma administracyjna w kraju, w wyniku której powstało Województwo Śląskie w dzisiejszym kształcie i pojawiły się nowe jednostki odpowiedzialne za zadania na rynku pracy – Wojewódzki Urząd Pracy oraz Powiatowe Urzędy Pracy. Gospodarzem regionu oraz jednostką odpowiedzialną za jego rozwój jest Samorząd Województwa, a więc Sejmik Województwa i Zarząd Województwa Śląskiego. Do zadań tych organów należy między innymi stworzenie wizji oraz budowanie i realizowanie strategii rozwoju województwa.

W kompetencjach Samorządu Województwa mieści się także kształtowanie regionalnej polityki rynku pracy. Do zadań w tym zakresie należy między innymi:

- określanie i koordynowanie regionalnej polityki rynku pracy i rozwoju zasobów ludzkich w odniesieniu do krajowej polityki rynku pracy przez przygotowanie i realizację regionalnego planu działań na rzecz zatrudnienia;

a także:

- podział posiadanych środków Funduszu Pracy, z uwzględnieniem kierunków i priorytetów określonych w regionalnym planie działań na rzecz zatrudnienia, na działania na rzecz promocji zatrudnienia, rozwoju zasobów ludzkich i aktywizacji bezrobotnych. W wizji regionu czytamy, że Województwo

Śląskie będzie między innymi:

- regionem, w którym nowoczesna gospodarka, rozwój przedsiębiorczości, edukacji i kultury zapewniają utrzymanie pozycji jednego z kilku centrów rozwoju cywilizacyjnego Polski i Europy;
- kreatywnym regionem innowacyjnym o dużej koncentracji aktywności w dziedzinie badawczo-rozwojowej, zaawansowanych technologii, tworzącym i absorbującym liczącą się w skali międzynarodowej innowację, dysponującym dużym potencjałem wysoko wykwalifikowanej kadry naukowo-badawczej, otwartym na współpracę z otoczeniem europejskim i światowym;
- regionem o dobrze rozwiniętym i dostępnym systemie szkolnictwa na wszystkich poziomach, zapewniającym wysoką jakość kształcenia i dostosowanym do potrzeb rynku pracy;
- regionem rozwijającym nowe produkty przy wykorzystaniu dorobku innowacyjnego i wynalazczego regionu oraz zdolności do komercjalizacji technik i rozwiązań innowacyjnych;
- regionem o zdywersyfikowanej strukturze gospodarczej, wydatnie przyczyniającej się do wzrostu gospodarczego kraju, między innymi odgrywającą czołową rolę w jego systemie energetycznym dzięki swoim tradycyjnym przemysłom oraz posiadającym silny sektor MŚP, charakteryzujący się licznymi powiązaniem z międzynarodowymi koncernami;
- regionem „czystym” we wszystkich składnikach środowiska naturalnego, zapewniającym zachowanie bioróżnorodności obszarów, stwarzającym warunki do zdrowego życia i realizującym zasady zrównoważonego rozwoju.⁸⁰

W 2005 r. w ramach aktualizowania strategii rozwoju zidentyfikowano po dwa priorytety dziedzinowe w każdym z trzech pól strategicznych:

- w polu *Zasoby ludzkie, równość szans i zagadnienia społeczne* wyznaczono:
 - priorytet: edukacja, kultura, mobilność i aktywizacja zasobów ludzkich,
 - priorytet: integracja społeczna, bezpieczeństwo i zdrowie,
- w polu *Gospodarka, innowacyjność i inne ramowe uwarunkowania* wyznaczono:
 - priorytet: restrukturyzacja i rozwój gospodarki,
 - priorytet: innowacje, technologie, dzia-

⁸⁰ *Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020*, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice, 2005 oraz *Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”*, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice, luty 2010.

- łalność B+R,
- w polu *Infrastruktura, aspekty przestrzenne, środowisko* wyznaczono:
 - priorytet: ochrona i kształtowanie środowiska oraz przestrzeni,
 - priorytet: transport, komunikacja i informacja.

Ponadto dodano dwa priorytety horyzontalne powiązane z wszystkimi polami, to jest: współpracę międzyregionalną i międzynarodową (w tym transgraniczną), a także współpracę wewnątrzregionalną.

Jak widać podnoszenie konkurencyjności, dywersyfikacja i unowocześnianie gospodarki poprzez wsparcie innowacji oraz działalności badawczo-rozwojowej znalazły się wśród zadań priorytetowych Samorządu Województwa. Zauważono, że dywersyfikacja struktury gospodarczej regionu wymaga szybszego tempa inwestycji na rzecz usług i uruchamiania produkcji wyrobów o wysokim stopniu przetworzenia i myśli technologicznej, wsparcia rozwoju przedsiębiorczości i powiązań pomiędzy różnymi środowiskami (zwłaszcza pomiędzy nauką i biznesem) dla przyspieszenia wdrażania innowacji, między innymi poprzez tworzenie i rozwój klastrów, a także zwiększenie zdolności MŚP do wdrażania rezultatów badań naukowych. Zwrócono również uwagę na konieczność lepszego wykorzystania potencjału gospodarczego, w tym technologicznego obecnego w regionie w rozwoju dotychczasowych i kreowaniu nowych specjalności województwa, wśród których zidentyfikowano m.in. przetwórstwo przemysłowe, informatykę, automatykę, telekomunikację, elektronikę, farmację, specjalistyczne usługi medyczne i rehabilitacyjne, inżynierię materiałową, biotechnologię i technologię ochrony środowiska.

Działania podejmowane przez Śląski Urząd Marszałkowski są wspierane przez liczne instytucje regionalne działające na rzecz rozwoju gospodarczego, między innymi: Górnośląską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. spełniającą funkcję Regionalnej Instytucji Finansującej, Górnośląską Agencję Przekształceń Przedsiębiorstw S.A., Fundusz Górnośląski S.A. oraz kilka instytucji wyspecjalizowanych, takich jak Międzynarodowe Targi Katowickie, Centrum Targowo-Wystawiennicze Expo Silesia w Sosnowcu czy Centrum Projektów Regionalnych – Inwestor S.A. Poza tym w regionie działają agen-

cje rozwoju lokalnego i regionalnego, izby i stowarzyszenia gospodarcze, cechy rzemieślnicze, ośrodki wspierania przedsiębiorczości, ośrodki doradcze i ośrodki informacji gospodarczej.

6.1.4.

Wybrane programy

W ciągu ostatniej dekady w Województwie Śląskim realizowano wiele różnego rodzaju programów oraz inicjatyw dla utrzymania i tworzenia nowych miejsc pracy. Istotny udział w polityce regionalnej miały (i mają nadal) decyzje podejmowane na szczeblu centralnym, dlatego wśród działań i programów dotyczących wspierania tworzenia miejsc pracy wysokiej jakości i rozwoju przedsiębiorczości, znaczącą rolę odegrały wieloletnie rządowe programy restrukturyzacyjne. Ponadto w regionie realizowano projekty finansowane między innymi z funduszy Phare, które miały na celu złagodzenie skutków restrukturyzacji gospodarki województwa. W dalszej części przedstawiono wybrane programy i projekty.

Od początku lat dziewięćdziesiątych podejmowano rządowe programy restrukturyzacji między innymi górnictwa węgla kamiennego i hutnictwa przy znacznym udziale środków publicznych. Doprowadziły one do znacznego zredukowania zdolności produkcyjnych oraz radykalnego zmniejszenia zatrudnienia, jednak – w przypadku górnictwa – nie udało się osiągnąć podstawowych celów tych programów. Po zrealizowaniu „**Reformy górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 1998–2002**” okazało się, że nadal kopalnie mają zbyt wysokie zobowiązania, brak im płynności finansowej i dysponują nadmiernym potencjałem produkcyjnym. Dlatego rozpoczęła się realizacja kolejnego programu pn. „**Program restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 2003–2006 z wykorzystaniem ustaw antykryzysowych i zainicjowaniem prywatyzacji niektórych kopalń**”. W 2004 r. program został zaktualizowany.⁸¹ Obok zmniejszenia zdolności produkcyjnych, restrukturyzacji organizacyjnej, prywatyzacji, restrukturyzacji zobowiązań w latach 2004 – 2010, dokapitalizowania Kompanii Węglowej S.A., inwestycji w górnictwie węgla kamiennego w latach 2004–2010, działań w zakresie ochrony środowiska itp., program przewidywał także dalszą

⁸¹ Restrukturyzacja górnictwa węgla kamiennego w latach 2004–2006 oraz Strategia na lata 2007–2010, dokument zaakceptowany przez Radę Ministrów 27 kwietnia 2004 r.

redukcję zatrudnienia na koniec 2006 r. o około 25 tys. osób. Planowano udzielenie pomocy publicznej w wysokości ponad 9,5 mld zł w latach 2004-2010. W ramach redukcji zatrudnienia umożliwiono pracownikom przedsiębiorstw górniczych skorzystanie z uprawnień osłonowych (świadczenie górnicze) oraz aktywizujących-adaptacyjnych obejmujących:

- stypendium na przekwalifikowanie,
- kontrakt na przekwalifikowanie,
- pożyczkę na podjęcie działalności gospodarczej.

Regionalnym komponentem przedstawionego programu rządowego i zarazem regionalnym programem operacyjnym był samorządowo-rządowy **„Program łagodzenia w regionie śląskim skutków restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego”** przewidziany na lata 2003-2006.⁸² Jego podstawowym celem było wsparcie procesu powstawania nowych miejsc pracy poprzez uruchomienie mechanizmów służących przyspieszeniu wzrostu gospodarczego, połączonego z podniesieniem konkurencyjności regionu oraz tworzenie warunków do zmian w strukturze gospodarczej województwa.

W I etapie utworzono dwa instrumenty finansowe:

- „Fundusz na rzecz rozwoju infrastruktury lokalnej skierowanej na rozwój przedsiębiorczości” (95,42 mln zł) - dotacje dla gmin i powiatów na inwestycje modernizacyjne i budowę infrastruktury; kwota dotacji na pojedynczy projekt inwestycyjny nie mogła być niższa niż 200 tys. zł oraz wyższa niż 2 mln zł i nie mogła przekraczać 50% kosztów kwalifikowanych projektu. Udzielone wsparcie pozwoliło na zachowanie ponad sześciu tysięcy istniejących miejsc pracy, a także utworzenie 44 nowych. Najwięcej środków przeznaczono na realizację projektów mających na celu poprawę dostępności terenów, na których zlokalizowana jest działalność gospodarcza prowadzona przez MŚP, a następnie na inwestycje związane z rewitalizacją budynków i infrastruktury do sprzedaży lub najmu MŚP.
- „Linię pożyczek dla małych i średnich przedsiębiorstw” (21 mln zł) - preferencyjne pożyczki dla MŚP inwestujących w produkcję, usługi lub handel. Udzielone wsparcie miało spowodować utworzenie około 1.100 no-

wych miejsc pracy. Wartość pożyczki przyznanej maksymalnie na 7 lat na pojedynczy projekt inwestycyjny wynosiła od 20 tys. do 500 tys. zł i uzależniona była od liczby nowotworzonych miejsc pracy, możliwe było również umorzenie części kapitałowej pożyczki po 2 latach. Pożyczki przydzielono 179 firmom na realizację 184 projektów.

W II etapie przewidywano finansowanie dwóch powyższych instrumentów, przy czym zmieniono nieco zasady korzystania przez gminy i powiaty z „Funduszu na rzecz rozwoju infrastruktury lokalnej skierowanej na rozwój przedsiębiorczości”, między innymi wprowadzono dwie nowe dziedziny wsparcia („Ochronę środowiska” i „Kulturę”) oraz zwiększono maksymalną kwotę wsparcia z 2 do 4 mln zł.

W ramach **„Programu łagodzenia w regionie śląskim skutków restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego”** realizowano także dwa programy dla Częstochowy:

- **„Nowa praca”** - aktywizacja gospodarcza, rozwój przedsiębiorczości i zasobów ludzkich miasta Częstochowy i subregionu częstochowskiego, ze szczególnym uwzględnieniem łagodzenia skutków restrukturyzacji Huty Częstochowa S.A. Program przewidywał powiększenie obszaru częstochowskiej podstrefy Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej oraz utworzenie Częstochowskiego Parku Przemysłowego na terenach poprzemysłowych, rozwój instytucji otoczenia biznesu, a także wzbogacenie oferty doskonalenia zawodowego adresowanej do osób zwalnianych z Huty.
- **„Program aktywizacji zawodowej i gospodarczej dla osób zagrożonych utratą pracy zatrudnionych w Hucie Częstochowa S.A., Hucie Stali Częstochowa sp. z o.o. oraz w spółkach zależnych od Huty Częstochowa S.A.”** obejmował działania aktywizujące wobec osób zagrożonych utratą pracy, świadczenie usług poradnictwa zawodowego, pośrednictwa pracy i podwyższania kwalifikacji oraz działania na rzecz przedsiębiorców zatrudniających zwalnianych pracowników. Szczegółowe działania w ramach pierwszego programu obejmowały:
 - powiększenie obszaru istniejącej częstochowskiej podstrefy Katowickiej Specjalnej

⁸² Program łagodzenia w regionie śląskim skutków restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego, Zarząd Województwa Śląskiego, Katowice, wrzesień 2003.

- Strefy Ekonomicznej S.A. o część terenów pozostających w użytkowaniu wieczystym Huty Częstochowa S.A.,
- utworzenie Częstochowskiego Parku Przemysłowego S.A. na terenach restrukturyzowanej Huty Częstochowa S.A. oraz innych terenach przemysłowych,
 - zwiększenie dostępności komunikacyjnej powiększonych terenów Specjalnej Strefy Ekonomicznej oraz Częstochowskiego Parku Przemysłowego S.A.,
 - powiązanie obszaru Specjalnej Strefy Ekonomicznej i Częstochowskiego Parku Przemysłowego S.A. z układem dróg krajowych,
 - utworzenie Wydziału Gospodarczego - Krajowego Rejestru Sądowego w Sądzie Rejonowym w Częstochowie,
 - utworzenie Agencji Rozwoju Lokalnego Sp. z o.o.,
 - utworzenie Inkubatora Przedsiębiorczości i Innowacyjności,
 - powołanie Funduszu Poręczeniowego i Pożyczkowego,
 - wzbogacenie oferty doskonalenia zawodowego, adresowanej do osób zwalnianych z Huty i uwzględniającej specyfikę lokalnego rynku pracy,
 - aktywizację zawodową pracowników częstochowskiego kompleksu hutniczego zagrożonych utratą pracy,
 - modernizację i adaptację byłych obiektów Huty dla potrzeb mieszkaniowych, kulturalnych i rekreacyjno-sportowych mieszkańców.

Drugi z wymienionych programów obejmował między innymi takie działania, jak:

- dotacje dla osób podejmujących działalność gospodarczą (pokrycie części kosztów najmu za lokal, kosztów doradczych, środki na podjęcie działalności, dofinansowanie oprocentowania zaciągniętych kredytów),
- refundowanie małym przedsiębiorcom kosztów wyposażenia stanowiska pracy i części kosztów poniesionych na wynagrodzenie nowoprzyjmowanych pracowników,
- świadczenie usług z zakresu poradnictwa zawodowego, pośrednictwa pracy i podwyższania kwalifikacji,
- refundowanie pracodawcom kosztów szkolenia i części kosztów poniesionych na wynagrodzenia nowoprzyjmowanych pracowników,

- udzielanie pracodawcom nieoprocentowanych pożyczek na utworzenie dodatkowego miejsca pracy,
- refundowanie pracodawcom części kosztów z tytułu spłaty odsetek od kredytów komercyjnych zaciągniętych na utworzenie dodatkowego miejsca pracy.

W sektorze hutniczym także realizowano programy restrukturyzacyjne, między innymi „**Program restrukturyzacji polskiego przemysłu hutnictwa żelaza i stali**”, który został przyjęty przez rząd 30 czerwca 1998 r., a następnie „**Program Restrukturyzacji i Rozwój Hutnictwa Żelaza i Stali w Polsce do 2006 r.**” Celem programu było osiągnięcie stanu, w którym huty lub grupy skonsolidowane funkcjonują trwale w sposób ekonomicznie efektywny i mają poziom zatrudnienia dostosowany do zdolności produkcyjnych, a zdolności produkcyjne do możliwości wyrobów. Z założenia po przeprowadzeniu restrukturyzacji, huty miały spełniać wymagania norm z zakresu ochrony środowiska oraz posiadać zdolność kredytową na finansowanie niezbędnych przedsięwzięć inwestycyjno-modernizacyjnych i rozwojowych. Realizacja programów wiązała się ze znaczną redukcją zatrudnienia, która była możliwa dzięki działaniom osłonowym - wcześniejszym odejściom na emeryturę i wypłacaniu zwalnianym pracownikom odpowiednich odpraw.

Działania podjęte w latach 2003-2006 są kontynuowane, 31 lipca 2007 r. Rada Ministrów przyjęła „Strategię dla górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 2007-2015”, a wraz z nią - Rada Ministrów przyjęła „Ustawę o funkcjonowaniu węgla kamiennego w latach 2008-2015”⁸³

Od 1999 r. w Województwie Śląskim realizowano także działania finansowane ze środków Unii Europejskiej, między innymi w ramach: PHARE Spójność Społeczna i Gospodarcza, PHARE PL9811 INICJATYWA i PL 9903.01 INICJATYWA II, III Wieloletniego Programu dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Piątego Programu Ramowego Badań Rozwoju Technicznego i Prezentacji Unii Europejskiej czy PHARE SCI-TECH II.

Celem programu **PHARE Spójność Społeczna i Gospodarcza** realizowanego w regionie było zwiększenie jego spójności społeczno-gospodarczej poprzez rozwój zasobów ludzkich, pomoc dla sektora MŚP oraz inwestycje infrastrukturalne poprawiające konkurencyjność regionu. Alokacja środków z UE w ramach Phare

⁸³ *Strategia działalności górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 2007 - 2015*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 31 lipca 2007 r.

2000 dla województwa wyniosła ogółem 37,15 mln euro, w tym:

- rozwój zasobów ludzkich - 5,78 mln euro,
- rozwój MŚP - 4,85 mln euro,
- infrastruktura około biznesowa na Śląsku (MŚP) - 4,75 mln euro.

Kolejne dwa programy (**Phare PL9811 Inicjatywa** oraz **PL9903.01 Inicjatywa II**) realizowane w latach 1999-2001 były wsparciem ze strony Unii Europejskiej procesu restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego i hutnictwa żelaza i stali. Budżet w wysokości 61 mln euro przeznaczono na przedsięwzięcia zgodne ze strategią rozwoju Województwa Śląskiego, między innymi na następujące rodzaje działań:

- wsparcie aktywnych działań socjalnych: przekwalifikowujące szkolenia zawodowe dla pracowników zwalnianych w górnictwie i hutnictwie;
- wsparcie tworzenia alternatywnych miejsc pracy poprzez rozwój sektora MŚP: system refundacji składek na ubezpieczenie społeczne na rzecz pracodawców zatrudniających byłych górników lub hutników, udzielanie przez wybrane instytucje regionalne preferencyjnych pożyczek dla byłych pracowników (górników i hutników) rozpoczynających samodzielną działalność gospodarczą lub ich współmałżonków oraz MŚP planujących zatrudnienie pracowników (górników i hutników), z którymi rozwiązano umowę o pracę to jest utworzenie Funduszu Pożyczkowego na tworzenie nowych miejsc pracy dla byłych pracowników sektora górnictwa węgla kamiennego i hutnictwa w Polsce oraz rozpoczynanie przez nich działalności gospodarczej, system dopłat do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych MŚP planującym zatrudnienie byłych górników i hutników, system subsydiowania usług doradczych dla podmiotów korzystających z wymienionych wyżej instrumentów;
- dotacje dla gmin górniczych Województwa Śląskiego na małe projekty inwestycyjne zgodne z założeniami strategii województwa, które miały przyczynić się do poprawienia konkurencyjności tych gmin.

Na uwagę zasługuje projekt realizowany w latach 2001-2004, którego rezultatem była **„Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Śląskiego na lata 2003-2013 - RSI”**. W strategii sformułowano trzy obszary strategiczne:

- zwiększanie udziału firm wysokoinno-

wacyjnych wśród małych i średnich przedsiębiorstw,

- zwiększanie wykorzystania potencjału badawczo-rozwojowego,
- zapewnianie efektywnej pracy Regionalnego Systemu Innowacji w oparciu o wzajemne zaufanie, kreatywność i dążenie do doskonałości.

Efektem realizacji projektu i tworzenia RSI było podpisanie w maju 2004 r. Śląskiej

Deklaracji na rzecz rozwoju „Kreatywnego Regionu Innowacyjnego” przez kadre zarządzającą 87 czołowych instytucji środowiska innowacyjnego regionu, będące wyrażeniem gotowości do „współpracy ludzi kreatywnych”. Dla pierwszego okresu realizacji strategii innowacji, czyli na lata 2005-2008, opracowano Program Wykonawczy zawierający 30 projektów pilotażowych, które miały być następnie zgłaszane do finansowania w ramach funduszy strukturalnych. Ich realizacja miała wzmocnić sieci na rzecz rozwoju innowacji pomiędzy centrami zaawansowanych technologii, centrami doskonałości, inkubatorami i parkami technologicznymi. Dotacja na program w wysokości 51.810 euro pochodziła z V Programu Ramowego Badań Rozwoju Technicznego i Prezentacji Unii Europejskiej.

Poza tym w Województwie Śląskim utworzono i przygotowano **Sieć Punktów Informacyjno-Doradczych** do świadczenia usług w zakresie promowania i wspierania innowacji i transferu technologii dla małych i średnich przedsiębiorstw. Sieć powstała dzięki dofinansowaniu w wysokości 32.000 euro z programu Phare SCI-TECH II.

Wśród działań nakierowanych na utrzymanie i tworzenie nowych miejsc pracy w Województwie Śląskim, ważną rolę odegrały także:

- „Program Rozwoju Regionalnego Województwa Śląskiego na lata 2001-2002 (Program Operacyjny)”,
- „Wojewódzki Program Operacyjny Województwa Śląskiego na rok 2004” oraz „Zaktualizowany Wojewódzki Program Operacyjny Województwa Śląskiego na rok 2004 obowiązujący w latach 2005-2006” przedłużony na lata 2007-2008,
- „Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013”,
- realizowane od roku 2007 projekty konkursowe, systemowe oraz innowacyjne i ponadnarodowe w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013.

W ramach „Programu Rozwoju Regionalnego Województwa Śląskiego na lata 2001-2002 (Program Operacyjny)”, przedłużonego do roku 2003, realizowano między innymi:

- **zgodnie z priorytetem A:** wzrost wykształcenia mieszkańców oraz rozwój ich zdolności adaptacyjnych do zmian społecznych i gospodarczych:
 - „Reformę górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 1998 – 2002”,
 - Program Leonardo Da Vinci (2001 do 2006),
- **zgodnie z priorytetem C:** rozwijanie współpracy międzyregionalnej w pasie Polski południowej i w skali międzynarodowej:
 - Projekt współpracy międzynarodowej - alternatywny rozwój obszarów wiejskich – RADA (2000-2001),
- **zgodnie z priorytetem D:** wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki, w tym małych i średnich przedsiębiorstwach:
 - INICJATYWA II PL 9903.01 - fundusz dotacji lokalnych na współfinansowanie inwestycji łagodzących regionalne skutki restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego oraz hutnictwa żelaza i stali (2000–2002) – bardziej szczegółowo przedstawiony w dalszej części,
- **zgodnie z priorytetem E:** wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki, w tym małych i średnich przedsiębiorstwach:
 - Specjalny program przygotowawczy do funduszy strukturalnych akcja 3.1 (2000–2001) – m.in. utworzenie Regionalnego Centrum Transferu Technologii – przedstawiono je bliżej w dalszej części,
 - Program aktywizacji obszarów wiejskich (do 31.01.2004 r.),
- **zgodnie z priorytetem F:** poprawa jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego, w tym zwiększenie atrakcyjności terenu:
 - Wspieranie przedsięwzięć w zakresie prac naukowo-badawczych, programów i ekspertyz służących wdrażaniu regionalnej polityki ekologicznej (2001-2002).

Działania powyższe były finansowane z rezerw celowych budżetu, środków Banku Światowego, programów Unii Europejskiej, funduszy itd.

W latach 2004-2006 realizowano „Wojewódzki Program Operacyjny Województwa

Śląskiego na rok 2004” oraz „Zaktualizowany Wojewódzki Program Operacyjny Województwa Śląskiego na rok 2004 obowiązujący w latach 2005-2006” przedłużony na lata 2007-2008. Celem programu było zapewnienie zrównoważonego rozwoju społeczno - gospodarczego regionu poprzez stworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości oraz podniesienie standardu życia mieszkańców. Cel ten realizowano poprzez rozbudowę i modernizację elementów infrastruktury technicznej oraz systemu oświaty, kultury i świadczeń społecznych w Województwie Śląskim oraz poprzez pobudzenie lokalnych inicjatyw gospodarczych i społecznych, służących podnoszeniu jakości życia mieszkańców regionu. Wyznaczono kilka priorytetów, a następnie działania zgodne z nimi, między innymi zgodnie z priorytetem II: pobudzanie lokalnych inicjatyw gospodarczych i społecznych, służących podnoszeniu jakości życia mieszkańców regionu: 2.1 Tworzenie i/lub dokapitalizowanie regionalnych funduszy kredytowych, pożyczkowych i gwarancyjnych - ułatwienie przedsiębiorcom dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji poprzez wspieranie powstawania oraz dokapitalizowanie funduszy pożyczkowych, kredytowych i gwarancyjnych.

Głównym źródłem finansowania programu były środki z budżetu państwa, a ponadto środki województwa, powiatów i gmin oraz inne.

Kontynuację powyższych programów stanowi obecnie realizowany „Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013”. Jest to najistotniejszy instrument polityki regionalnej w wymienionym okresie 2007-2013, spajający większość zadań realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz inne jednostki publiczne i prywatne w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Realizuje on zapisy zawarte w „Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020” przyjętej przez Sejmik Województwa Śląskiego uchwałą III/47/1/2010 z dnia 17 lutego 2010 r., stanowiącą aktualizację „Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2020”, przyjętej przez Sejmik Województwa Śląskiego dnia 4 lipca 2005 r. Program zakłada równomierne wsparcie dla wszystkich obszarów województwa, zarówno tych problemowych, jak i ośrodków wzrostu. W programie wyznaczono cele szczegółowe i priorytety:

Cele szczegółowe RPO:	Priorytety:
<p>▶ Wzrost konkurencyjności regionalnej gospodarki opartej na wiedzy</p>	<p><i>Badania i rozwój technologiczny (B+R), innowacje i przedsiębiorczość</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – wzrost wartości bezpośrednich inwestycji w regionie, – wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, – wzmocnienie potencjału sektora B+R i struktur sieciowych na rzecz innowacji.
<p>▶ Stworzenie warunków do rozwoju społeczeństwa informacyjnego w regionie</p>	<p><i>Społeczeństwo informacyjne</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zapewnienie powszechnego, szerokopasmowego i bezpiecznego dostępu do Internetu, – wzrost liczby usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną.
<p>▶ Wzrost konkurencyjności turystycznej regionu</p>	<p><i>Turystyka</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – poprawa jakości infrastruktury turystycznej regionu, – tworzenie i rozwój regionalnych produktów turystycznych, – zwiększenie dostępu do informacji turystycznej, – wzrost rozpoznawalności regionalnej oferty turystycznej.
<p>▶ Wzrost znaczenia kultury jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego</p>	<p><i>Kultura</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego, – zwiększenie dostępu do informacji o zasobach i wydarzeniach kulturalnych w regionie, – wzrost rozpoznawalności oferty kulturalnej regionu.
<p>▶ Ochrona oraz poprawa jakości środowiska</p>	<p><i>Środowisko</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych, – ograniczenie ilości odpadów deponowanych i zdeponowanych w środowisku, – poprawa jakości powietrza, – doskonalenie systemu zarządzania środowiskiem, – ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kształtowanie postaw ekologicznych społeczeństwa.
<p>▶ Wzrost konkurencyjności przestrzeni miejskiej województwa</p>	<p><i>Zrównoważony rozwój miast</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – wzrost konkurencyjności ośrodków metropolitalnych, – wielofunkcyjne wykorzystanie obszarów zdegradowanych.
<p>▶ Ukształtowanie efektywnego i zintegrowanego systemu transportowego</p>	<p><i>Transport</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – udrożnienie sieci drogowej województwa, – zwiększenie udziału transportu publicznego w przemieszczaniu osób.
<p>▶ Stworzenie warunków do rozwoju społeczeństwa o wysokich kwalifikacjach zawodowych, poszukiwanych na rynku pracy</p>	<p><i>Infrastruktura edukacyjna</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – wzrost dostępności i poprawa warunków kształcenia na poziomie wyższym, – wzrost dostępności i poprawa warunków kształcenia na poziomie przed-szkolnym, podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym, – wzrost dostępności i poprawa warunków kształcenia ustawicznego.
<p>▶ Poprawa stanu zdrowia mieszkańców regionu</p>	<p><i>Zdrowie i rekreacja</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych lecznictwa zamkniętego, – wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych lecznictwa otwartego, – poprawa warunków aktywnego sposobu spędzania czasu wolnego.

Jak widać, realizacja zakładanych priorytetów powinna przyczynić się poprawy jakości miejsc pracy w regionie. Projekty realizowane w ramach RPO są komplementarne w stosunku do wsparcia w ramach PO Infrastruktura i Środowisko, PO Kapitał Ludzki, PO Innowacyjna Gospodarka i programów współpracy transgranicznej.

Przykładowo w roku 2009 i 2010 w ramach priorytetu I (Badanie i rozwój technologiczny (B+R), innowacje i przedsiębiorczość), działanie 1.2. „Mikroprzedsiębiorstwa i MŚP”, poddziałanie 1.2.3. „Innowacje w mikroprzedsiębiorstwach i MŚP” ogłoszono konkursy dla mikroprzedsiębiorstw, małych i średnich firm na projekty takie, jak:

- wdrażanie i komercjalizacja technologii i produktów innowacyjnych;
- wsparcie w zakresie podjęcia lub rozwoju działalności B+R w mikro, małych i średnich przedsiębiorstwach;
- usługi doradcze związane z wdrażaniem strategii rozwoju przedsiębiorstwa w oparciu o nowe technologie i rozwiązania innowacyjne;
- usługi doradcze w zakresie powstawania firm opartych na wysokich technologiach lub zamierzających podjąć działalność gospodarczą polegającą na wytwarzaniu wyrobów lub usług nowych na rynku polskim albo znacząco ulepszonych w porównaniu z występującymi na rynku.

W innych konkursach z 2008 i 2009 r. w tym samym priorytecie poddziałanie 1.2.4. „Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa” i poddziałanie 1.2.2. „MŚP” do wsparcia przewidziano następujące projekty:

- rozbudowa istniejącego przedsiębiorstwa prowadząca do wprowadzenia na rynek nowych lub ulepszonych produktów/usług;
- działania modernizacyjne w przedsiębiorstwach prowadzące do wprowadzenia na rynek nowych lub ulepszonych produktów/usług;
- dokonywanie zasadniczych zmian procesu produkcyjnego lub sposobu świadczenia usług;
- działania inwestycyjne związane z rozpoczęciem lub rozwojem działalności eksportowej;
- dostosowywanie technologii i produktów do wymagań dyrektyw unijnych, zwłaszcza norm zharmonizowanych i prawodawstwa w zakresie BHP, ochrony środowiska;
- zastosowanie i wykorzystanie technologii gospodarki elektronicznej (e-biznes);
- zastosowanie i wykorzystanie technologii informatycznych i komunikacyjnych (ICT) w procesach zarządzania przedsiębiorstwem;
- usługi doradcze w zakresie projektowania, wdrażania i doskonalenia: nowego produktu lub usługi, planów marketingowych, strategii rozwoju firmy, systemów zarządzania jakością i innych wspomagających zarządzanie, zarządzania środowiskiem, BHP oraz w zakresie certyfikacji wyrobów, usług, surowców, maszyn i urządzeń, aparatury kontrolno – pomiarowej;
- usługi doradcze w zakresie podejmowania i rozwijania działalności eksportowej;
- usługi doradcze w zakresie zastosowania i wykorzystania technologii informatycznych w przedsiębiorstwie;
- usługi doradcze dotyczące połączeń dokonujących się pomiędzy mikro, małymi i średnimi przedsiębiorstwami.

Od roku 2007 Urząd Marszałkowski realizuje projekty (konkursowe, systemowe oraz innowacyjne i ponadnarodowe) w ramach **Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013** współfinansowanego przez Europejski Fundusz Społecznych.⁸⁴ Wśród projektów konkursowych związanych z rynkiem pracy finansowano między innymi projekty:

- w ramach poddziałania 7.2.1. „Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”;
- w ramach poddziałania 7.2.2. „Wsparcie ekonomii społecznej”;
- w ramach działania 7.3. „Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji”;
- w ramach poddziałania 8.2.1. „Wsparcie dla współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw”:
 - staże i szkolenia praktyczne (dla pracowników przedsiębiorstw w jednostkach naukowych oraz pracowników naukowych (uczeln i innych jednostek naukowych) w przedsiębiorstwach);
 - promocję idei przedsiębiorczości akademickiej, w celu komercjalizacji wiedzy i umiejętności zespołu działającego na uczelni lub w przemyśle (firmy typu *spin-off* lub *spin-out*);
 - szkolenia i doradztwo dla pracowników uczelni i jednostek naukowych, doktorantów, studentów i absolwentów uczelni zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą typu *spin-off* lub *spin-out*;
- w ramach działania 9.2. „Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego”:
 - diagnozowanie potrzeb edukacyjnych w obszarze szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami lokalnego i regionalnego rynku pracy;
 - programy rozwojowe szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe ukierunkowane na zmniejszanie i wyrównywanie dysproporcji w osiągnięciach uczniów w trakcie procesu kształcenia oraz podnoszenie jakości procesu kształcenia;
- w ramach działania 9.4. „Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty”;
- w ramach działania 9.5. „Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich”.

Wśród projektów systemowych PO KL w latach 2008-2010 finansowano między innymi różnorodne projekty badawcze, spośród których bliżej rozpatrywane były następujące: innowacje, atrakcyjność inwestycyjna, inwestycje w technologie prośrodowiskowe, stanowiące jeden z podstawowych trendów wśród zmian zachodzących w śląskiej gospodarce, a ponadto inwestycje w infrastrukturę społeczną w kontekście stymulowania gospodarczego regionu i poprawy jakości życia społeczeństwa. Te ba-

⁸⁴ <http://efs.silesia-region.pl/>

dania i analizy mają umożliwiać prognozowanie regionalnych zmian społeczno-gospodarczych oraz pomagać w podejmowaniu niezbędnych działań w celu poprawy sytuacji w obszarach wymagających formułowania właściwych mechanizmów zaradczych.

Przykładem projektu systemowego Samorządu Województwa jest projekt pn. „**Zarządzanie, wdrażanie i monitorowanie Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Śląskiego**”, który jest realizowany w ramach działania 8.2. „Transfer wiedzy”, poddziałania 8.2.2. „Regionalne Strategie Innowacji” PO Kapitał Ludzki. Projekt jest realizowany od 2008 r., jego zakończenie jest przewidziane na rok 2012.

Z kolei w ramach projektów innowacyjnych w 2009 r. ogłoszono konkurs na składanie wniosków o dofinansowanie projektów w ramach priorytetu IX (Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach) PO Kapitał Ludzki, w ramach tematu „**Modernizacja oferty kształcenia zawodowego w powiązaniu z potrzebami lokalnego/regionalnego rynku pracy**”. Z założenia projekty składane w ramach powyższego tematu powinny testować i upowszechniać nowe rozwiązania, które doprowadzą między innymi do zaangażowania pracodawców w kształcenie przyszłych pracowników, szczególnie w sektorach poddanych szybkim zmianom technologicznym oraz zmianom w organizacji produkcji lub usług, a tym samym do trwałego zbliżenia edukacji i rynku pracy.

Wśród działań nastawionych na unowocześnianie gospodarki regionu, utrzymanie i tworzenie nowych miejsc pracy trzeba wymienić także tworzenie instytucji i sieci powiązań dla wsparcia rozwoju i działań innowacyjnych.

Górnośląska Agencja Przekształceń Przedsiębiorstw S.A.⁸⁵

Agencja powstała w styczniu 1994 r. jako instytucja wspierająca działania administracji rządowej. Działania Agencji mają na celu usprawnienie i przyspieszenie przemian strukturalno-własnościowych w przedsiębiorstwach państwowych, promocję i aktywizację regionu. W 2010 r. Agencja realizuje programy:

- **Enterprise Europe Network (EEN)** w ramach Programu na rzecz Konkurencyjności i Innowacji (CIP) w latach 2008-2013 – m.in.

pomoc doradcza i informacyjna dla przedsiębiorstw i instytucji badawczych, wsparcie w poszukiwaniu międzynarodowych partnerów handlowych, technologicznych i naukowych, promocja technologii innowacyjnych, identyfikacja innowacyjnych rozwiązań dla firm (głównie z sektora MŚP).

- **Regionalna Sieć Promocji i Transferu Technologii** - projekt finansowany ze środków UE oraz budżetu państwa, którego realizacja odbywa się m.in. poprzez wizyty konsultantów w przedsiębiorstwach i jednostkach B+R, przeprowadzanie przez nich audytów technologicznych, organizowanie konferencji, warsztatów i szkoleń w zakresie innowacji i transferu technologii. Projekt ma na celu przede wszystkim promocję rozwiązań technologicznych w regionie oraz stworzenie kompleksowej bazy ekspertów. Współpraca w ramach sieci wpłynie na podniesienie wiedzy MŚP o nowych technologiach stosowanych na rynku, pozwoli zidentyfikować potrzeby technologiczne, zwiększy dostęp do oferty jednostek B+R oraz stworzy możliwość promocji rozwiązań, wiedzy, informacji o pracach badawczych prowadzonych przez te jednostki oraz MŚP.
- **Projekt Nauka dla Biznesu - Biznes dla Nauki** współfinansowany przez UE w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego realizowany jest od lipca 2008 r. i skierowany jest do przedsiębiorców, którym bliska jest tematyka innowacji i transferu technologii, a także do naukowców, jednostek B+R zainteresowanych komercjalizacją technologii. Celem jest skuteczne łączenie biznesu z nauką, podnoszenie świadomości o roli nauki w rozwoju gospodarczym.
- Prowadzenie lokalnego punktu konsultacyjnego działającego w ramach sieci Śląskich Punktów Konsultacyjnych. Program PO KL, priorytet II „Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw oraz poprawa stanu zdrowia osób pracujących”, działanie 2.2. „Wsparcie systemu dla adaptacyjności kadr”, poddziałanie 2.2.1. „Poprawa jakości usług świadczonych przez instytucje wspierające rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności”. Grupami docelowymi są osoby chcące założyć działalność gospodarczą i przedsiębiorcy sektora MŚP. Do zakresu usług Punktu Konsultacyjnego

⁸⁵ <http://www.gapp.pl/>

- będą należeć m.in.:
- pakiet usług informacyjnych w zakresie podejmowania, wykonywania oraz rezygnacji z prowadzenia działalności gospodarczej,
 - pakiet usług informacyjnych dotyczących możliwości uzyskania wsparcia na realizację projektów w latach 2007-2013 za środków publicznych,
 - informację na temat możliwości i zasad uzyskiwania usług specjalistycznych.
- **Propagowanie Czystego Biznesu w Polsce.** Projekt, realizowany w partnerskiej współpracy z norweską organizacją *Green Business Norway*, ma przyczynić się do wzmocnienia struktury organizacyjnej Programu Czysty Biznes, poszerzenia wiedzy i doświadczenia oraz dalszego rozwoju sieci firm członkowskich.
- **Średni Wiek – Wielkie Możliwości** – projekt realizowany w ramach PO KL poddziałanie 6.1.1. „Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy” pod nadzorem Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach, skierowany jest do 60 osób nie pozostających w zatrudnieniu z Województwa Śląskiego, w szczególności: kobiet, osób w wieku 45+ i osób nieaktywnych zawodowo. Oferuje: bezpłatne szkolenie podnoszące i uaktualniające kwalifikacje zawodowe, grupowe doradztwo zawodowe i 3-miesięczne staże.
- **Via Regia plus - Współpraca regionalna wzdłuż III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego.** Celem projektu realizowanego w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej - PROGRAM EUROPA CENTRALNA jest wdrożenie kluczowych założeń strategii rozwoju przestrzennego opracowanej w ramach realizacji projektu ED-C III Via Regia. Jednym z celów szczegółowych projektu jest aktywizacja potencjału turystycznego obszaru objętego wsparciem.
- **Audyt Potrzeb Marketingowych. Wzmocnienie pozycji konkurencyjnej IOB (instytucji otoczenia biznesu) poprzez rozszerzenie katalogu usług proinnowacyjnych dla przedsiębiorstw.** Projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach PO Innowacyjna Gospodarka. Celem projektu jest stworzenie nowej usługi doradczej dla przedsiębiorców – audytu potrzeb marketingowych.
- **Pomoc bez słów** – projekt realizowany w ramach PO KL, poddziałanie 8.1.1. „Wsparcie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw” pod nadzorem Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach skierowany jest do 72 osób (zatrudnionych na terenie Województwa Śląskiego), w tym do pracowników podmiotów administracji publicznej, instytucji rynku pracy i integracji społecznej, oświaty, organizacji pozarządowych i innych podmiotów, które w swej pracy spotykają się z osobami niesłyszącymi. Oferuje bezpłatne szkolenia języka migowego na poziomie podstawowym i doskonalącym oraz warsztaty.
- **Czas na zmiany** - projekt realizowany w ramach PO KL, poddziałanie 8.1.1. „Wsparcie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw” pod nadzorem Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach skierowany jest do 315 osób pracujących, zatrudnionych w przedsiębiorstwach na terenie Województwa Śląskiego, w tym do pracowników mikro, małych, średnich i dużych przedsiębiorstw, którzy z własnej inicjatywy chcą nabyć, uzupełnić lub podwyższyć kwalifikacje zawodowe w ramach szkoleń z zakresu kadr i płac.
- W strukturze Górnośląskiej Agencji Przekształceń Przedsiębiorstw S.A. (GAPP) działa także **Regionalne Centrum Innowacji i Transferu Technologii**. Centrum zostało utworzone w 2001 r. w ramach programu Phare SPP na podstawie zawartego porozumienia o współpracy i utworzeniu w Województwie Śląskim Centrum pomiędzy Urzędem Marszałkowskim Województwa Śląskiego a GAPP. Przedmiotem działania Centrum jest rozwijanie aktywności w zakresie innowacji i transferu technologii w regionie poprzez prowadzenie działalności doradczej, szkoleniowej, promocyjnej oraz informacyjnej na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw w zakresie:
- audytu technologicznego firmy - diagnoza potrzeb technologicznych,
 - opracowania strategii rozwoju przedsiębiorstwa w oparciu o innowacje i technologie,
 - wdrażania własnych lub pozyskanych technologii,
 - wdrażania technik produktywności w przedsiębiorstwie,
 - wspierania międzynarodowego transferu technologii,
 - rozwoju przedsiębiorstw internetowych,
 - rozwoju przedsiębiorstw,
 - rozwoju przedsiębiorstw eksportowych,

- pomocy w przygotowaniu wniosków o dotacje z programów PHARE oraz innych wymaganych dokumentów,
- doradztwa z zakresu ochrony środowiska, Program „Czysty Biznes”.

Centrum jest zaangażowane w realizację opisanego wcześniej projektu - Regionalna Sieć Promocji i Transferu Technologii. Inne Centra Transferu Technologii w regionie to **Ośrodki Innowacji NOT** w Bielsku-Białej, Częstochowie, Gliwicach i Katowicach.

Górnośląska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.⁸⁶

Ważną rolę w realizacji strategii regionu odgrywa Górnośląska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. (GARR). Jej akcjonariuszami są gminy (Jastrzębie Zdrój, Krupski Młyn, Miedźna, Ruda Śląska, Świętochłowice, Żarnowiec, Żory), Samorząd Województwa Śląskiego, Fundusz Górnośląski S.A., Centrum Szkolenia i Adaptacji Zawodowej Sp. z o.o. w Bytomiu, Gliwickie Zakłady Urządzeń Technicznych S.A. oraz Regionalna Izba Gospodarcza w Katowicach. Misją agencji jest świadczenie najwyższej jakości usług na rzecz rozwoju Województwa Śląskiego poprzez współudział w opracowaniu koncepcji programów i projektów samorządu terytorialnego, wykorzystywanie dostępnych programów pomocowych, przyciąganie inwestorów oraz promocja regionu. Agencja realizuje projekty szkoleniowo-doradcze dla osób pracujących i nieaktywnych zawodowo, ma w swojej ofercie wsparcie dla gmin i przedsiębiorców. Od 2001 r. GARR pełni funkcję Regionalnej Instytucji Finansującej będąc regionalnym partnerem Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości. W latach 2007-2013 GARR jest zaangażowana między innymi w realizację pięciu działań z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (PO IG):

- **działanie 1.4-4.1:** wsparcie na prace badawcze i rozwojowe oraz wdrożenie wyników tych prac,
- **działanie 4.2:** stymulowanie działalności B+R przedsiębiorstw oraz wsparcie w zakresie wzornictwa przemysłowego,
- **działanie 4.4:** nowe inwestycje o wysokim potencjale innowacyjnym,
- **działanie 6.1:** paszport do eksportu,
- **działanie 8.1:** wsparcie działalności gospodarczej w dziedzinie gospodarki

elektronicznej,

- **działanie 8.2:** wspieranie wdrażania elektronicznego biznesu typu B2B.

GARR oferuje także pożyczki na rozwój przedsiębiorstw. Finansowane mogą być cele inwestycyjno-obrotowe związane z podjęciem, prowadzeniem bądź rozwojem działalności, przyczyniające się do poprawy konkurencyjności i innowacyjności, wzmocnienia potencjału sektora MŚP oraz tworzenia nowych miejsc pracy. Firmy mogą ubiegać się o pożyczki:

- na okres do 4 lat z możliwością karencji w spłatach kapitału, o oprocentowaniu od 0,3% do 0,6% stopy kredytu lombardowego w skali roku w zależności od okresu pożyczkowego, w ramach:
 - Funduszu Pożyczkowego na finansowanie inwestycji przyczyniających się do powstawania nowych miejsc pracy,
 - Fundusz Pożyczkowy na finansowanie inwestycji realizowanych przez Małe Przedsiębiorstwa,
- na okres do 5 lat z możliwością karencji w spłatach kapitału, o oprocentowaniu według zmiennej stopy referencyjnej, określonej przez KE:
 - Fundusz Pożyczkowy na finansowanie przedsięwzięć rozwojowych realizowanych przez mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa.

Śląskie Centrum Obsługi Inwestora

W Urzędzie Marszałkowskim Województwa Śląskiego (w Wydziale Gospodarki) działa Śląskie Centrum Obsługi Inwestora – regionalne biuro Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiIZ). Główne zadania Centrum to:

- tworzenie i bieżące uzupełnianie ofert inwestycyjnych zlokalizowanych na terenie Województwa Śląskiego;
- zbieranie informacji na temat regionu i znajdujących się na jego terenie przedsiębiorstwach według ich sektorów;
- zbieranie danych statystycznych na temat regionu i podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na jego terenie;
- obsługa inwestorów zagranicznych wizytujących województwo;
- monitoring inwestycji zagranicznych w regionie;

⁸⁶ <http://www.garr.pl/> [oraz:] *Dotacje na innowacje - Górnośląska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.*, <http://www.wnp.pl/> 29.03.2010.

- doradztwo i asysta podczas lokalizowania inwestycji w regionie;
- współpraca z PAIiZ;
- obsługa misji handlowych i inwestycyjnych;
- promowanie atrakcyjności inwestycyjnej Województwa Śląskiego w kraju i zagranicą;
- doradztwo i pomoc dla samorządów Województwa Śląskiego przy tworzeniu dobrych ofert inwestycyjnych dla inwestorów krajowych i zagranicznych.

Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.

W celu przyspieszenia restrukturyzacji oraz unowocześnienia gospodarki regionu poprzez przyciągnięcie nowoczesnych technologii, w 1996 r. powołano Katowicką Specjalną Strefę Ekonomiczną S.A. (KSSE), która będzie działać do końca 2020 r. W styczniu 2010 r. do KSSE włączono prawie 400 ha nowych terenów przeznaczonych pod inwestycje i tym samym jej łączny obszar został zwiększony z 1544 ha do 1917 ha. KSSE jest liderem wśród polskich specjalnych stref ekonomicznych pod względem aktywności. Do końca marca 2009 r. KSSE wydała 284 zezwolenia na działalność gospodarczą (w latach 2006-2008, które były najbardziej pomyślne, KSSE wydała łącznie prawie 100 zezwoleń!), w strefie zainwestowano 15,5 mld zł i utworzono w niej ponad 31 tys. nowych miejsc pracy. Do głównych inwestorów na terenie Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej należą: General Motors Manufacturing Poland, Fiat - GM Powertrain Polska sp. z o.o., NGK Ceramics Polska, Delphi Polska Automotive Systems, Brembo Poland, Isuzu Motors Polska, Eaton Automotive Systems sp. z o.o., Lear Corporation Poland II - w branży motoryzacyjnej, Duda Bis w branży spożywczej, Guardian Częstochowa - wyroby ze szkła, Maflow Polska Sp. z o.o. - elektryka.

Parki przemysłowe i technologiczne, inkubatory, klastry

W Województwie Śląskim działa 14 parków przemysłowych i technologicznych, niemal 20 inkubatorów (w tym preinkubatorów), a także jednaście klastrów i inicjatyw klastrowych.

Parki przemysłowe i technologiczne:

1. Bytomski Park Przemysłowy,
2. Częstochowski Park Przemysłowy,
3. Górnośląski Park Przemysłowy Sp. z o.o.,
4. Jaworzniński Park Przemysłowy,
5. Park Biznesowo-Przemysłowy SYNERGY PARK,

6. Park Naukowo-Technologiczny „Euro Centrum”,
7. Park Przemysłowy „Cross Point”,
8. Park Naukowo-Technologiczny „TECHNO-PARK GLIWICE”,
9. Park Przemysłowy Ziemi Pszczyńskiej,
10. Park Przemysłowy-Technologiczny EkoPark,
11. Park Technologiczny Przemysłu Lotniczego-innowacja, kooperacja, rozwój,
12. Sosnowiecki Park Naukowo-Technologiczny,
13. Śląski Park Przemysłowy,
14. Żorski Park Przemysłowy.

W przygotowaniu znajdują się kolejne jednostki tego typu:

- Śląskie Centrum Naukowo-Technologiczne Przemysłu Lotniczego w Czechowicach Dziedzicach – Koordynator Górnośląska Agencja Przekształceń Przedsiębiorstw S.A.,
- Park Przemysłowo-Technologiczny EKO Park w Piekarach Śląskich.

W regionie działa także 18 inkubatorów technologicznych, przedsiębiorczości i preinkubatorów. **Inkubatory przedsiębiorczości:**

1. Beskidzki Inkubator Technologiczny (Bielsko-Biała),
2. Będziński Inkubator Przedsiębiorczości,
3. Bielskie Centrum Przedsiębiorczości,
4. Inkubator Przedsiębiorczości w Chorzowie,
5. Częstochowski Inkubator Przedsiębiorczości,
6. Inkubator Przedsiębiorczości w Gliwicach,
7. Centrum Edukacji i Biznesu „Nowe Gliwice”,
8. Inkubator Przedsiębiorczości w Jastrzębiu Zdroju,
9. Inkubator Przedsiębiorczości w Knurowie,
10. Rudzki Inkubator Przedsiębiorczości,
11. Inkubator Przedsiębiorczości w Tarnowskich Górach.

Zrealizowano także projekty, w ramach których zorganizowano inkubatory:

- Rybnicki Inkubator Technologiczny,
- Inkubator Innowacji Technologicznych i Usługowych – „Architektura i Budownictwo” w Rudzie Śląskiej.

Preinkubatory - Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości:

1. Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Górnośląskiej Wyższej Szkole Przedsiębiorczości im. Karola Goduli, Chorzów,
2. Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Politechnice Częstochowskiej,

3. Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Agencji Rozwoju Lokalnego w Gliwicach,
4. Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Akademii Ekonomicznej, Katowice,
5. Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Uniwersytecie Śląskim, Katowice,
6. Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Śląskiej Wyższej Szkole Zarządzania im. gen. J. Ziętka, Katowice,
7. Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Akademii Ekonomicznej, Rybnik.

Klasy i inicjatywy klastrowe:

1. Innowacyjny Śląski Klaster Czystych Technologii Węglowych,
2. Klaster 3x20,
3. Euro-Centrum Klaster Technologii Energooszczędnych,
4. Śląski Klaster Wodny,
5. Śląski Klaster Lotniczy,
6. Klaster Informatyczny Wzgórza Nowych Technologii – NT Hills,
7. Klaster E-południe,
8. Klaster BioProdukt,
9. Beskidzka Organizacja Turystyczna (BOT),
10. MedSilesia – Śląska Sieć Wyrobów Medycznych,
11. Sieć transportu szynowego.

Powstanie wymienionych powyżej klastrów należy uznać za pozytywne zjawisko - większość z nich to inicjatywy oddolne, skupiające zwykle trzy grupy podmiotów (przedsiębiorstwa, jednostki naukowe oraz samorządy). Wszystkie bazują na lokalnych zasobach, wzmacniając powiązania pomiędzy środowiskami, które powinny wspólnie działać na rzecz unowocześnienia gospodarki regionu. Działalność klastrów w większości wpisuje się w priorytet 7 Programu Wykonawczego Regionalnej Strategii Innowacji. Klasy i sieci powstały w latach 2006-2008, więc trudno mówić o skutkach ich działania, większość z nich jest w początkowej fazie funkcjonowania, ale niektóre realizują wspólne projekty. Ujawniają się też specjalizacje regionalne: energetyka (3 klasy) i informatyka (2 klasy). Na uwagę zasługują inicjatywy związane z rozwojem sektora lotniczego, turystycznego i wodociągów.

Inne inicjatywy

W Województwie Śląskim istnieje również **fundusz kapitału zaangażowanego** Silesia Fund w Kaniowie i **Śląska Sieć Aniołów Biznesu**

SILBAN z siedzibą w Katowicach. Działają regionalne i lokalne fundusze pożyczkowe oferowane przez:

1. Bielskie Centrum Przedsiębiorczości, Bielsko-Biała,
2. Fundusz Rozwoju Przedsiębiorczości, Gliwice,
3. Fundusz Pożyczkowy, Jastrzębie Zdrój,
4. Górnośląską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A z Katowic,
5. Górnośląską Agencję Przekształceń Przedsiębiorstw z Katowic,
6. Fundusz Pożyczkowy Rudzkiej Agencji Rozwoju „Inwestor” Sp. z o.o.,
7. Agencję Rozwoju Lokalnego S.A. z Sosnowca,
8. Fundusz Pożyczkowy Agencji Inicjatyw Lokalnych Sp. z o.o. z Żarnowca,
9. Fundusz Pożyczkowy Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości S.A. z Żor.

W regionie dostępne są także usługi oferowane przez **fundusze poręczeń kredytowych:**

1. Bielski Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. z Bielska-Białej,
2. Fundusz Poręczeń Kredytowych Centrum Przedsiębiorczości Sp. z o.o. z Chorzowa,
3. Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. z Jastrzębia Zdroju,
4. Śląski Regionalny Fundusz Poręczeniowy Sp. z o.o. z Katowice,
5. Agencję Rozwoju Lokalnego S.A. z Sosnowca,
6. Fundusz Poręczeniowy Miasta Zabrze Urzędu Miejskiego w Zabrze.

W regionie funkcjonuje także 35 ośrodków szkoleniowo-doradczych oferujących usługi działającym i początkującym przedsiębiorcom.

Wśród działań nastawionych na unowocześnienie gospodarki regionu, utrzymanie i tworzenie nowych miejsc pracy trzeba wymienić aktywne formy zwalczania bezrobocia realizowane także przez Wojewódzki Urząd Pracy i Powiatowe Urzędy Pracy.

Aktywne formy zwalczania bezrobocia

Od wielu lat najbardziej aktywną formą zwalczania bezrobocia w regionie są szkolenia i przekwalifikowania bezrobotnych. Aktywizacja bezrobotnych odbywa się również poprzez programy rynku pracy subsydiowane z Funduszu Pracy. Podejmowane dla łagodzenia problemu bezrobocia działania polegają na:

- kierowaniu bezrobotnych do prac

- interwencyjnych,
- udzielaniu bezrobotnym pożyczek na prowadzenie działalności gospodarczej lub rolniczej oraz przedsiębiorstwom na tworzenie nowych miejsc pracy,
- szkoleniu bezrobotnych,
- aktywizacji absolwentów,
- poradnictwie zawodowym,
- prowadzeniu zajęć w klubach pracy.

6.1.5.

Podsumowanie

Analiza sytuacji Województwa Śląskiego oraz działań podejmowanych przez władze regionalne w ciągu ostatnich 20 lat skłania do wniosku, że region bardzo się zmienił w tym okresie w wyniku wielu inicjatyw na wszystkich poziomach władzy – od centralnego do lokalnego, a także we wszystkich możliwych aspektach. Dostrzegając pozytywne zmiany - dynamiczny rozwój i unowocześnianie tradycyjnych dziedzin gospodarki, kreowanie nowych innowacyjnych jej gałęzi, wzrost liczby przedsiębiorstw i znaczenia sektora MŚP, tworzenie sieci powiązań pomiędzy nauką i biznesem, a także dosyć skuteczną walkę z bezrobociem, wydaje się, że dotychczas lokalne zasoby i możliwości nie były wykorzystywane w takim stopniu, jak można by dla stworzenia solidnych podstaw dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i rozwoju dziedzin przyszłości. Mając świadomość, że publiczne dotowanie górnictwa i hutnictwa z budżetu państwa zmniejsza się, a w niedalekiej perspektywie najprawdopodobniej zakończy się, a także uwzględniając zmienność w gospodarce globalnej, władze regionalne powinny skoncentrować się w jeszcze większym stopniu na przyszłości. Wypracowano wiele dokumentów strategicznych, zawierających słuszne plany, jednak można odnieść wrażenie, że cele strategiczne po 20 latach nadal są te same. Dużo środków zostało wydanych na łagodzenie skutków dawnych decyzji i wydaje się, że zbyt mało na inwestycje w przyszłość. Z drugiej strony trzeba przyznać, że region, podobnie jak cały kraj, borykał się z rozwiązywaniem problemów na bardzo podstawowym poziomie – budowano podstawową infrastrukturę techniczną (drogi, wodociągi i kanalizację, budowano sieci energetyczne, gazowe, telekomunikacyjne, porządkowano gospodarkę odpadami itp.). Chociaż postęp w tej dziedzinie jest ogromny, do chwili obecnej te problemy nie są jeszcze całkowicie rozwiązane.

Utrzymanie i tworzenie miejsc pracy w regionie, w szczególności – dobrych, nowoczesnych miejsc pracy, zależy od efektywności wykorzystania obecnych zasobów. Stworzona infrastruktura otoczenia biznesu jest naprawdę bogata i różnorodna, reszta pozostaje w gestii ludzi (między innymi gospodarzy miast i gmin, naukowców, przedsiębiorców) i ich podejścia do pracy i współpracy, ponieważ widać koncentrację na problemach, a w mniejszym stopniu - na szukaniu rozwiązań. Dużo energii poświęca się eliminowaniu bieżących problemów, a zbyt mało na działania wybiegające w dalszą przyszłość, co wywołuje wrażenie „gaszenia pożarów” zamiast zapobiegania im. W związku z tym, że około 30% gospodarki regionu stanowi sektor publiczny, warto byłoby go uwzględnić w Regionalnej Strategii Innowacji. Poważne podejście do rozwoju innowacji wymaga wręcz wprowadzania innowacji po stronie administracji publicznej, jak również innych jednostek publicznych. Uchwałą nr III/37/2/2009 z dnia 29 kwietnia 2009 r. Sejmik Województwa Śląskiego przyjął „Strategię Rozwoju Społeczeństwa Informatycznego Województwa Śląskiego do roku 2015”. Było to podyktowane chęcią włączenia się w realizację celów rozwoju wyznaczonych przez Unię Europejską, a także chęcią sprostania konkurencji w gospodarce opartej na wiedzy. Realizacja tej strategii wraz z wieloma innymi dokumentami strategicznymi dla województwa, zwłaszcza „Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego - Śląskie 2020”, w kolejnych latach, pokaże czy dostępne zasoby zostaną prawidłowo wykorzystane.

Województwo Śląskie, podobnie jak większość regionów kraju cierpiało na nadmierne rozproszenie celów, środków oraz słabość instytucji. Koncentracja na nadmiernej liczbie celów prowadziła do uzyskiwania mniejszych od oczekiwanych efektów. Programy restrukturyzacji górnictwa, ukierunkowane na odzyskanie rentowności, prowadziły w efekcie do stałego wzrostu kosztów wydobycia, czyli realizowały coś zupełnie przeciwnego niż cel programów. Autorzy programów restrukturyzacyjnych kopiowali nieudane rozwiązania niemieckie czy brytyjskie, które wkrótce doprowadzą do pełnej likwidacji górnictwa w tych krajach. Jak wydaje się odzyskanie rentowności można jednak osiągnąć nie zmniejszając wydobycia, ale je zwiększając i nie zwiększając funduszu wynagrodzeń, ale zastępując pracę ludzką automatyzacją i maszynami. Dopiero wtedy, gdy praca ludzka będzie bardziej produktywna można osiągnąć lepsze efekty w zakresie poprawy rentowności. Ten

kierunek restrukturyzacji górnictwa wymaga jednak zmiany filozofii myślenia zarówno władz publicznych, kierownictwa kopalń, jak i samych górników. Tylko zdecydowanie wyższa produktywność pracy powinna uzasadniać wzrost funduszu wynagrodzeń w górnictwie, które podążając obecną drogą – chyli się ku zapaści.

Na Śląsku brakuje silnych instytucji rozwojowych. Tak duże rozproszenie celów, instytucji i programów powoduje, że brakuje spójnej myśli strategicznej, ku czemu ma zmierzać województwo. Plany strategiczne, chociaż w pełni poprawne, w żadnym stopniu nie dają odpowiedzi na zasadnicze pytania. Brak koncentracji sił i środków na kluczowych działaniach powoduje niską skuteczność polityki.

6.2. Styria

6.2.1. Opis regionu

Styria (*Steiermark*) jest pod względem zajmowanej powierzchni drugim największym krajem związkowym (landem) Austrii. Graniczy z Górną Austrią, Dolną Austrią, Burgenlandem i Karyntią oraz, na południu, z Republiką Słowenii, z którą łączy ją wielowiekowe tradycje kulturowe, gospodarcze i etniczne.

Rysunek 6 Podział administracyjny Austrii na regiony

Źródło: Opracowanie własne.

Władzę administracyjną w regionie sprawuje gubernator (*Landeshauptmann* lub *Landeshauptfrau*) wraz z zastępcami i członkami gabinetu krajowego. Władza ustawodawcza należy do parlamentu krajowego (*Landtagu*) wybieranego przez mieszkańców regionu. Legislacja tworzona przez *Landtag* powinna być podpisana przez gubernatora i opublikowana w oficjalnej gazecie regionu. Jeżeli ustawa, uchwalona przez *Landtag*, wymaga współpracy z władzami Federacji, wówczas musi być również zaaprobowana przez rząd Federacji.⁸⁷

Kraj związkowy Styria jest częścią historycznego regionu Marchii Styryjskiej obejmującej w przeszłości obszary dzisiejszej Styrii i Słowenii. Stolicą

landu jest Graz zajmujący powierzchnię 127,58 km², o liczbie mieszkańców 290 tys. (2008 r.), drugie najludniejsze miasto w Austrii. Powierzchnia całego regionu to 16.388 km². W styczniu 2009 r. populacja regionu liczyła ponad 1,2 mln mieszkańców, co stanowi 14% ludności Austrii.⁸⁸ Administracyjnie region podzielony jest na miasto stołeczne Graz i 16 powiatów. Na uwagę zasługuje współpraca regionalna pomiędzy Styrią i ośmioma województwami w Polsce. Zakres i formy tej współpracy regulują umowy kooperacyjne, które Styria zawarła z województwami; Śląskim, Dolnośląskim, Opolskim, Małopolskim, Łódzkim, Lubelskim i Kujawsko-Pomorskim.

⁸⁷ Republic of Austria. *Public Administration and country profile*, www.unpan.org, 2006, s. 8.

⁸⁸ <http://www.eures.eu/>

⁸⁹ <http://www.iv-steiermark.at/b330m56>

6.2.2.

Gospodarka

Styria jest regionem przemysłowym, mającym tradycje związane z przemysłem ciężkim, sięgające czasów Austro-Węgier. Początkowo rozwijał się przemysł wydobywczy, metalurgia, przemysł maszynowy. W XX wieku do tradycyjnych dziedzin dołączył przemysł motoryzacyjny, papierniczy i elektrotechniczny. Do II Wojny Światowej w gospodarce regionu wspomniane dziedziny odgrywały kluczową rolę. Odbudowa kraju po zakończeniu wojny również stwarzała zapotrzebowanie na stal, co sprzyjało rozwojowi przemysłu ciężkiego w regionie.⁹⁰ Oparcie gospodarki na tradycyjnych przemysłach, z dużym udziałem przemysłu ciężkiego doprowadziło w latach osiemdziesiątych XX wieku do spadku konkurencyjności regionu w globalnej gospodarce i do szybkiego wzrostu bezrobocia, do ponad 18%. Taka sytuacja skłoniła władze regionalne do poszukiwania rozwiązań, mogących zapewnić nowe miejsca pracy i nowe przewagi konkurencyjne dla regionu. Już w latach osiemdziesiątych ubiegłego stulecia rozwiązań poszukiwano we współpracy z uniwersytetami i przedsiębiorcami.

Poczynając od lat dziewięćdziesiątych XX wieku zmiana polityki gospodarczej pozwoliła na rozwój dziedzin wysokich technologii takich, jak elektronika, nowoczesna chemia, przetwórstwo tworzyw sztucznych, produkcja instrumentów medycznych i nanotechnologia. Rozwijały się również nowoczesne usługi takie, jak bankowość, ubezpieczenia, obsługa nieruchomości, usługi doradcze i szkoleniowe, usługi medyczne i handel. Dużą rolę w gospodarce regionu odgrywa turystyka, nastawiona na obsługę 10 mln gości odwiedzających region. Usługi wytwarzają 61% produktu regionalnego brutto (PRB). Rolnictwo ma stosunkowo niewielki udział w gospodarce, oscylujący wokół 2% PRB, ale zatrudnia ponad 7% pracujących.

Pomimo rozwoju nowoczesnych usług, a także zmian w strukturze przemysłu, Styria zachowała swój przemysłowy charakter. Przemysł wytwarza 37% PRB, w tym tradycyjne dziedzi-

ny takie, jak górnictwo węgla, energetyka i budownictwo w dalszym ciągu wytwarzają 11% PRB. W przemyśle i budownictwie pracuje łącznie ponad 29% zatrudnionych. Wartość produkcji przemysłowej w regionie sięgnęła w 2009 r. 19 mld euro.⁹⁰ Zachowanie przemysłowego charakteru regionu i jednocześnie przestawienie przemysłu na dziedziny oparte na wiedzy było w dużym stopniu możliwe dzięki dużym nakładom na badania i rozwój. W 2009 r., nakłady na B+R wynosiły ponad 3,5% PRB, co pozwala zaliczyć Styrię do najbardziej innowacyjnych regionów Europy. Nakłady regionalne są wyższe niż średnia dla całej Austrii, wynosząca 2,7% PKB. W przeważającej części nakłady te pochodzą od przedsiębiorstw, które zainwestowały 700 mln euro w prowadzenie badań, co stanowi 70% nakładów regionu na B+R. Przedsiębiorstwa Styrii zatrudniają około 7.000 naukowców.⁹¹ W Styrii działa ponad 33 tys. firm, w tym wiele małych i średnich przedsiębiorstw. Około 500 firm zatrudnia ponad 100 pracowników (70 z nich ponad 500, a 20 - ponad 1.000 osób).⁹²

Obok przedsiębiorstw, ważnym czynnikiem sprzyjającym innowacyjności jest bardzo dobra infrastruktura szkół wyższych. W Styrii działa pięć uniwersytetów i dwie szkoły politechniczne kształcące około 40 tys. studentów. Szkoły te oferują ponad 30 kierunków o praktycznym znaczeniu dla gospodarki.⁹³

Zmiany zachodzące w przemyśle regionu umożliwiły zachowanie konkurencyjności w skali światowej i utrzymanie rynków eksportowych. Wartość eksportu regionu w 2009 r. osiągnęła ponad 11 mld euro. Trzy czwarte styryjskich firm aktywnie uczestniczy w wymianie handlowej z zagranicą (współczynnik proeksportowy w przemyśle wynosi ponad 74%). Ich łączne obroty za 2007 r. wyniosły ponad 27 mld euro, z czego na eksport przypadło 11,199 mld euro. Do głównych partnerów handlowych Styrii należą Niemcy, USA, Włochy i Wielka Brytania.⁹⁴ Widać więc, że region skutecznie konkuruje w nowoczesnych usługach i wyrobach przemysłowych na globalnym rynku. Styria wytwarza 12% PKB Austrii. Pomimo zmian strukturalnych w gospodarce regionu można dostrzec znaczne dysproporcje w dochodach

⁹⁰ <http://www.iv-steiermark.at/b332m59/>

⁹¹ Tamże.

⁹² <http://p4g-project.eu/artykuly/256/Informacje-dla-inwestorow/>

⁹³ <http://www.eref.eu/members/styria/>

⁹⁴ Tamże.

⁹⁵ Wien International z 27.01.2010.

⁹⁶ http://www.pakte.at/attach/TEPStyria2009_SP5_en.pdf/

w ramach Styrii. O ile przeciętny PKB na mieszkańca w Austrii wynosi 32.600 euro (2007 r.), to w aglomeracji Graz sięga 37.900 a w Południowej, Zachodniej i Wschodniej Styrii wynosi przeciętnie 21.600 euro.⁹⁵ Wyrównanie różnic w rozwoju regionu Graz i mniej rozwiniętych obszarów regionu jest jednym z priorytetów polityki władz.

Na terenie regionu obowiązuje „Pakt dla pracy” (a także pakt lokalne), którego stroną są władze regionalne, służby zatrudnienia, organizacje pracodawców, izba przemysłowo-handlowa, związki zawodowe i organizacje pozarządowe. Pakt ten, obowiązujący od lat dziewięćdziesiątych XX wieku, został przedłużony na kolejne lata w 2001 i w 2007 r. Ostatni obowiązuje do końca obecnej perspektywy finansowej, do 2013 r. Celem paktu jest koordynowanie regionalnej polityki zatrudnienia, jak również łączenie polityki zatrudnienia z regionalną polityką gospodarczą, z udziałem partnerów społecznych, promowanie inicjatyw, stymulujących wzrost miejsc pracy oraz wspieranie działań służących ograniczaniu bezrobocia. Strategię działania wyznacza Komitet Sterujący (*Beschäftigungspolitische Forum*), złożony z przedstawicieli sygnatariuszy, natomiast bezpośredni zarząd jest sprawowany przez mały zespół, do którego w miarę potrzeb zapraszani są eksperci w zakresie planowanych działań.⁹⁶

W najbliższych latach działalność paktu skupia się na szkoleniu wykwalifikowanych pracowników, identyfikowaniu potencjałów zatrudnienia poszczególnych grup zawodowych i pomocy w planowaniu karier, zwłaszcza młodych ludzi. Dokumentem, na podstawie którego działa pakt jest Regionalny Program Kwalifikacji i Zatrudnienia, stawiający sobie za cel wzmocnienie możliwości zatrudnienia poszczególnych grup (osób młodych, osób w wieku 50+, długotrwale bezrobotnych), jak również identyfikowanie, wspólnie z przedsiębiorcami, potrzeb w zakresie zasobów ludzkich i przygotowanie zawodowe niezbędnych pracowników. Program dysponuje kwotą 30,2 mln euro, pochodzącą z Europejskiego Funduszu Społecznego i od władz regionu.⁹⁷ Polityka rynku pracy Styrii jest w dużym stopniu zdecentralizowana i odznacza się dobrym współdziałaniem partnerów społecznych, władz regionu i służb zatrudnienia.

6.2.3.

Rozwiązania instytucjonalne

Instytucje działające na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy i stymulowania rozwoju gospodarczego ukształtowała z jednej strony tradycja samorządu gospodarczego, sięgająca XIX wieku, jak również odpowiedź na trudną sytuację na rynku pracy, związaną z problemami tradycyjnych przemysłów Styrii, w tym głównie przemysłu ciężkiego i motoryzacyjnego w latach osiemdziesiątych XX wieku. Samorząd gospodarczy, poprzez izbę, zapewnia odpowiednie reprezentowanie interesów przedsiębiorców i politykę sprzyjającą rozwojowi firm. Reprezentowaniem interesów przedsiębiorców w regionie zajmuje się również Federacja Przemysłu Styrii (*Industriellenvereinigung Steiermark – IV Steiermark*). Działania te, od lat dziewięćdziesiątych XX wieku są wspierane przez Agencję Promocji Biznesu, stymulującą zmiany służące poprawie konkurencyjności gospodarki regionu.

Izba gospodarcza

Ważną instytucją odpowiedzialną za rozwój regionu jest izba gospodarcza. Podobnie jak inne kraje związkowe Austrii, Styria posiada własną Izbę Gospodarczą reprezentującą gospodarkę wobec państwa i innych grup społeczno-zawodowych, która ma ustawowo zagwarantowane prawo do opiniowania ustaw i rozporządzeń oraz do delegowania swoich przedstawicieli do licznych komisji, rad nadzorczych i innych ciał doradczych. System izbowy ułatwia także dotarcie do kontrahentów zagranicznych. Austriacka Izba Gospodarcza utrzymuje około 108 przedstawicielstw zagranicznych na całym świecie - Wydziałów Handlowych i tzw. Biur Marketingowych (np. w Polsce - w Warszawie i Krakowie). Izby finansowane są ze składek członkowskich, opłat wpisowych i innych opłat za dodatkowo świadczone usługi (np. analizy rynkowe czy branżowe). Izba Styrii zatrudnia około 300 osób.⁹⁸

Dla rozwoju regionu istotne są funkcje szkoleniowe izby. Izba stanowi integralny element szkolenia zawodowego, zapewniając możliwość odbycia praktyk i praktycznej nauki zawodu bezpośrednio w przedsiębiorstwach. Równie ważną funkcją jest rozwiązywanie problemów

⁹⁷ Tamże.

⁹⁸ http://portal.wko.at/wk/startseite_ch.wk?dstid=677&chid=96

firm w regionie poprzez kontakty z władzami i współtworzenie regionalnej polityki gospodarczej, a także polityki zatrudnienia. Właściwe wpływanie na politykę gospodarczą zapewnia struktura izby. W ramach izby funkcjonuje siedem sekcji takich, jak rzemiosło, przemysł, handel, banki i ubezpieczenia, transport, turystyka i wypoczynek, doradztwo i informacja gospodarcza.⁹⁹ Działalność izby wpływa na tworzenie przyjaznej przedsiębiorcom infrastruktury prawnej, a także ułatwia zdobywanie niezbędnych kwalifikacji zawodowych, potrzebnych gospodarce regionu. Dzięki izbie szkolenia zawodowe są maksymalnie zbliżone do praktyki.

Agencja Promocji Biznesu (SFG)

W 1991 r. władze regionalne utworzyły Agencję Promocji Biznesu Styrii (*Steirische Wirtschaftsförderung - SFG*) odpowiedzialną za przywrócenie konkurencyjności regionu, po opisanym powyżej, wzroście bezrobocia i kryzysie przemysłu ciężkiego w latach osiemdziesiątych ubiegłego stulecia. Agencja oferowała wsparcie finansowe dla firm przechodzących restrukturyzację, doradztwo i szkolenia, jak również ułatwiała kontakty między biznesem a władzami regionalnymi, co sprzyjało usuwaniu barier dla prowadzenia działalności gospodarczej. W tym zakresie uzupełniała działalność izby gospodarczej. SFG działa na wzór nowoczesnego przedsiębiorstwa usługowego, zorientowanego na obsługę gospodarki. Obecnie SFG koordynuje i współfinansuje parki technologiczne i centra biznesowe.¹⁰⁰ Prace Agencji prowadzone są w podziale na następujące obszary kompetencji:

- prace badawczo-rozwojowe i innowacyjność,
- umiędzynarodowienie i poszukiwanie inwestorów,
- klastry i sieci przedsiębiorstw,
- innowacyjne finansowanie,
- rozpoczynanie działalności,
- nauka i kształcenie ustawiczne,
- regiony i lokalizacja biznesu.¹⁰¹

A. W ramach pierwszego obszaru SFG dysponuje środkami finansowymi na wprowadzanie innowacji w przedsiębiorstwach. Środki te mogą

być przeznaczone na usługi doradcze, związane z innowacyjnością, jak również na badania, które mogą prowadzić do innowacyjnych technologii, a także wprowadzania innowacyjnych usług. SFG dostarcza również informacji o innowacyjnych rozwiązaniach, mogących mieć zastosowanie w gospodarce¹⁰²

B. W ramach drugiego pola działalności wpierane są działania związane z poszukiwaniem inwestorów w obszarach uznanych za kluczowe dla regionu, głównie z zakresie produktów zaawansowanych technologicznie i innowacyjnych usług. Dla kluczowych inwestorów wyznaczani są desygnowani opiekunowie, którzy ułatwiają rozwiązywanie problemów, jakie mogą się pojawić w procesie inwestycyjnym. Obszar ten obejmuje również pomoc informacyjną i doradczą związaną z wchodzeniem na rynki zagraniczne¹⁰³.

C. Trzeci obszar obejmuje koordynowanie i wspieranie działalności klastrów. Tworzenie klastrów było jednym z głównych instrumentów służących odzyskaniu konkurencyjności regionu w latach dziewięćdziesiątych XX wieku. Z jednej strony klastry, jako grupy firm współpracujące przy wprowadzaniu nowych technologii, pozyskiwaniu informacji i przy promocji, miały służyć modernizacji tradycyjnych przemysłów Styrii, z drugiej strony – miały umożliwiać rozwój nowych dziedzin, opartych na najnowszych technologiach i przyciągać inwestorów z tych dziedzin do Styrii. SFG ma wypracowaną procedurę tworzenia klastrów, obejmującą następujące etapy:

- analiza silnych dziedzin przemysłu w gospodarce regionu,
- zachęcanie przodujących firm w danej dziedzinie do udziału w klastrze,
- sporządzanie strategii rozwoju danego przemysłu,
- zaproszenie wiodących instytucji badawczych w danej dziedzinie,
- nieformalne warsztaty z zainteresowanymi firmami,
- określenie programu działania dla klastra,
- formalne zawiązanie klastra,
- tworzenie struktury zarządzającej,
- rozpoczęcie działalności.

Utworzona formalna organizacja kierująca

⁹⁹ <http://www.chance-eu.com/page.aspx?id=230&taso=1>

¹⁰⁰ <http://p4g-project.eu/artykuly/256/Informacje-dla-inwestorow/>

¹⁰¹ Tamże.

¹⁰² <http://www.sfg.at/cms/1309/R%26D+%2B+Innovation/>

¹⁰³ <http://www.sfg.at/cms/2156/Headquarters+%2B+Internationalization/>

¹⁰⁴ <http://www.ebn-cbc.net/assets/clusters%20in%20styria%20sfg.pdf/>

¹⁰⁵ Tamże.

klastrem jest początkowo w 100% własnością SFG. Później udziały stopniowo przechodzą na inne firmy i organizacje uczestniczące w działaniach klastra, jednak docelowo SFG zachowuje ponad 25% udziałów, tak aby mieć wpływ na realizację strategii wyznaczonej w fazie organizacyjnej.¹⁰⁴

Największe tradycje ma, utworzony w 1995 r., klaster samochodowy *Autocluster Steiermark* (lub *ACstyria*), grupujący wokół Graz i Gleisdorf około 180 firm, producentów samochodów (Mercedes, MAN Steyr, BMW X-3, Chrysler, Saab, Peugeot, Aston Martin), karoserii, skrzyń biegów, silników i części samochodowych (Magna, AVL, Siemens). Klaster jest jednym z najbardziej rozwiniętych pod względem przemysłowym i technologicznym regionów Austrii. Na terenie *ACstyria* jest zatrudnionych około 46 tys. pracowników o wysokich kwalifikacjach. SFG jest właścicielem 26% udziałów w klastrze.¹⁰⁵

W zakresie tradycyjnych dziedzin przemysłu działa również klaster drewna (*HOLZCLUSTER*). Klaster ten grupuje głównie małe i średnie firmy, zainteresowane wspólnym wypracowywaniem wzorów nowych mebli, wprowadzaniem nowych technologii i wspólnymi działaniami promocyjnymi. Przedsiębiorstwa mogą korzystać na przykład z nowych programów komputerowych dostosowanych do potrzeb przedsiębiorstw przemysłu drzewnego, z informacji o nowych metodach produkcji, jak również z analiz benchmarkingowych. SFG jest właścicielem 26% udziałów w klastrze.¹⁰⁶

W Styrii działa również klaster materiałów (*Material Cluster*). Jego głównym celem jest ułatwienie dostępu do nowoczesnych materiałów (metali, tworzyw sztucznych, ceramiki, kompozytów) dla małych i średnich przedsiębiorstw, które nie mogą prowadzić własnych badań w zakresie materiałoznawstwa.¹⁰⁷ Działają również klastry w zakresie:

- technologii ochrony środowiska i czystych źródeł energii (*ECO Cluster*),
- farmacji i medycyny,
- technologii żywności,
- telekomunikacji i technologii informacyjnych,

– projektowania - ukierunkowany na pomoc małym firmom we wprowadzaniu innowacyjnych wzorów przemysłowych.¹⁰⁸

Funkcje klastrów w gospodarce regionu nie ograniczają się do usług dla uczestniczących przedsiębiorstw. Pełnią one również ważną rolę w polityce lokalizacyjnej przedsiębiorstw, w koordynowaniu działań interesariuszy (głównie biznesu, władz publicznych, instytucji badawczych, instytucji promocji biznesu czy organizacji pozarządowych), a także w inicjowaniu i koordynowaniu współpracy.¹⁰⁹ Poza tym klastry umożliwiają uczenie się na podstawie skutecznych strategii rozwojowych innych przedsiębiorstw. Pozyskiwanie wiedzy tego typu jest często bardziej istotne niż korzystanie z pomocy konsultantów.¹¹⁰

D. W ramach obszaru innowacyjnego finansowania, SFG zajmuje się pomocą w dostępie do kapitałów, zwłaszcza dla nowych firm, poprzez kojarzenie projektów biznesowych z funduszami *venture capital* lub z „aniołami biznesu”, a także pomocą w uzyskaniu finansowania bankowego. Agencja współpracuje ze *Steirische Technologie- und Wachstumsfonds Beteiligungen AG*, która dostarcza kapitału styryjskim firmom.¹¹¹

E. Prace podejmowane w obszarze dotyczącym rozpoczynania działalności ukierunkowane są na pomoc osobom, które chcą zostać przedsiębiorcami, zwłaszcza na pomoc osobom młodym. SFG świadczy również pomoc osobom zainteresowanych przejęciem lub zakupem działających przedsiębiorstw, a także pomocą w otwarciu biznesu sieciowego na zasadzie franczyzy. Zainteresowani mogą otrzymać pomoc szkoleniową, informacyjną i doradczą.¹¹²

F. Działalność w obszarze nauki i kształcenia ustawicznego ukierunkowana jest na pomoc małym i średnim firmom w dostępie do szkoleń. Docelowo małe i średnie przedsiębiorstwa w Styrii mają się przekształcić w organizacje, w których ustawicznie prowadzony jest proces podnoszenia kwalifikacji.¹¹³

G. Ostatni obszar działalności SFG „Regiony i lokalizacja biznesu” obejmuje rozwój infrastruktury technicznej sprzyjającej funkcjonowaniu

¹⁰⁶ <http://www.holzcluster-steiermark.at/>

¹⁰⁷ <http://www.materialcluster.at/>

¹⁰⁸ <http://www.ebn-cbc.net/assets/clusters%20in%20styria%20sfg.pdf/>

¹⁰⁹ *Cluster and Innovation Promotion In Styria*, Tech Monitor, July-August 2009, s.11-21.

¹¹⁰ *Regional Innovation System. Designing for the future*, CORDIS, 2004.

¹¹¹ <http://www.sfg.at/cms/1311/Innovative+Financing/>

¹¹² <http://www.sfg.at/cms/1302/Start+up+%2B+Independence/>

¹¹³ <http://www.sfg.at/cms/1308/Learning+%2B+Further+Education/>

¹¹⁴ <http://www.sfg.at/cms/1310/Regions+%2B+Locations/>

przedsiębiorstw. Obok budowy infrastruktury technicznej, w ramach tego priorytetu, tworzona jest także struktura współpracy przedsiębiorstw z instytucjami badawczymi, a także infrastruktura usług dla przedsiębiorców poprzez wyspecjalizowane lokalne centra.¹¹⁴

Rozwiązania instytucjonalne w Styrii pozwoliły zachować przemysłowy charakter regionu, poprzez zbudowanie systemu klastrów zarządzanych i inicjowanych przez wyspecjalizowaną Agencję, działającą na zasadach rynkowego przedsiębiorstwa usługowego. Styria jest wręcz modelowym przykładem pokonania problemów rozwojowych z końca ubiegłego stulecia poprzez tworzenie klastrów i postawienie na instytucje ułatwiające nawiązywanie kontaktów i wspólne działania. Klustry powstały niemal we wszystkich istotnych obszarach gospodarki regionu, integrując wszystkich interesariuszy w procesie rewitalizacji regionu i wprowadzając ducha współpracy. Dzięki temu łatwiej było nie tylko wykorzystywać wyniki prac instytucji badawczych włączonych w funkcjonowanie klastrów, ale również inicjować projekty badawcze realizowane przez kilka ośrodków.

Istotnym czynnikiem zmian były również powiązania instytucji badawczych z przemysłem i nakłady na badania przekraczające średnią w Austrii, jak również przekraczające założenia Strategii Lizbońskiej. Region może być przykładem dobrej koordynacji procesu modernizacji tradycyjnych przemysłów w połączeniu z wprowadzaniem dziedzin wytwórczości opartych na najnowszych technologiach takich, jak: elektronika, biotechnologia, przemysł precyzyjny, nanotechnologia. Koordynację działań zapewniło zlokalizowanie w Agencji Promocji Biznesu szerokiej gamy usług, niezbędnych dla przedsiębiorstw, które uzupełniły ofertę izby gospodarczej.

6.2.4.

Wybrane programy

W 2007 r. Komisja Europejska zaakceptowała program „**Regionalna konkurencyjność – Styria 2007-2013**”. Budżet tego podstawowego programu w obecnej perspektywie finansowej wynosi 310,1 mln euro, z czego 155,1 mln pochodzi z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Głównym celem tego programu jest wzmocnienie konkurencyjności i potencjału innowacyjnego, przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju i równości płci. Program zakłada powstanie co najmniej 1.800 nowych miejsc pracy, w tym 250 w sektorze badań i rozwoju, wygenerowanie niemal miliarda euro nowych inwestycji, uzyskiwanie co najmniej 11 MW energii ze źródeł odnawialnych i ograniczenie emisji gazów cieplarnianych o 110 tys. ton rocznie.¹¹⁵

W ramach programu można wyróżnić trzy osie priorytetowe:

A. Wzmocnienie innowacyjności i gospodarki opartej na wiedzy, przede wszystkim w małych i średnich przedsiębiorstwach. Działania w ramach priorytetu obejmują transfer wyników prac badawczo-rozwojowych do gospodarki, tworzenie klastrów, inwestycje w projekty podnoszące innowacyjność przedsiębiorstw, a także rozpoczynanie działalności w sektorach konkurencyjnych na globalnym rynku. Priorytet ten obejmuje sześć obszarów działania:

- badania i rozwój – instytucje badawcze,
- wzmocnienie interesariuszy systemu innowacji, w tym zwłaszcza infrastruktury biznesu (m.in. klustry, parki przemysłowe, agencje rozwoju),
- badania i rozwój w przedsiębiorstwach,
- promocja innowacji w przedsiębiorstwach,
- promowanie przedsiębiorczości, zwłaszcza promowanie zakładania innowacyjnych firm,
- pozyskiwanie *know-how* i zarządzanie wiedzą.

B. Wzmocnienie atrakcyjności regionu jako miejsca inwestycji. W ramach priorytetu finansowane są projekty dotyczące rozwoju energii odnawialnych, wprowadzania technologii energooszczędnych, ochrony środowiska, modernizacji przestrzeni miejskiej, a także projekty rozwoju turystyki. Priorytet ten obejmuje cztery obszary działania:

- turystyka na obszarach z problemami rozwojowymi,
- przygotowanie obszarów do inwestycji i współpraca władz lokalnych w przyciąganiu inwestycji,
- inwestycje w ochronę środowiska,
- rozwój obszarów miejskich.

C. Zarządzanie i pomoc techniczna niezbędna dla realizacji programu.¹¹⁶

Program ogranicza się do bardzo krótkiej li-

¹¹⁵ Operational Program „Styria”, 2007.

¹¹⁶ Tamże.

sty priorytetów, co pozwala na skupienie działań i środków na tych obszarach, które umożliwiły modernizację gospodarki regionu. Osia programu jest pomoc przedsiębiorstwom we wprowadzaniu innowacji, we współpracy z instytucjami badawczymi.

TechnofitPro

Na szczeblu operacyjnym dobrym przykładem realizacji wymienionych priorytetów może być projekt TechnofitPro, w ramach którego trzy uniwersytety i jeden instytut badawczy pomagają małym i średnim firmom wprowadzać nowe technologie.

TechnofitPro objął działaniem przedsiębiorstwa, które dotychczas nie miały styczności z audytem technologicznym i nie korzystały z wyników badań. Działania programowe skupiły się na grupie 160 firm, z których część korzystała z usług ekspertów wskazujących na wyniki badań, które mogą wykorzystać przedsiębiorstwa, z doradztwa z zakresie wprowadzania nowych technologii, a także z bezpośredniego dostępu do instytucji badawczych. Celem było wyrównanie różnic pomiędzy dużymi i średnimi firmami a małymi podmiotami, które dotychczas nie korzystały z wiedzy wypracowanej w instytucjach badawczych. Zasadniczą część programu realizuje siedem osób mających doświadczenie w transferze technologii, z którymi współpracowali naukowcy z uniwersytetów biorących udział w projekcie. Projekt zrealizowano przy pomocy stosunkowo skromnych środków. Zaanżament EU wynosiło 97.412 euro.¹¹⁷

Klaster materiałów

Znacznie większym projektem, finansowanym w ramach obecnej perspektywy jest klaster materiałów. Projekt jest administrowany przez opisaną wcześniej Agencję Promocji Biznesu (SFG), a od strony badawczej wiodącą rolę przypada Uniwersytetowi w Leoben, specjalizującemu się między innymi w badaniach metalurgicznych i materiałoznawstwie. Członkowie klastra mogą korzystać z prac badawczych, dotyczących np. powlekania powierzchni, polerowania, a także z informacji jak sfinansować prace wdrożeniowe.

Klaster pomaga także w poszukiwaniu partnerów handlowych oraz prowadzi promocję technologii z zakresu materiałoznawstwa opracowanych w Styrii, co wspiera działania promocyjne przedsiębiorstw. W ramach projektu przedsiębiorcy otrzymują również informacje na temat technologii czy rezultatów prac badawczych wypracowanych w innych klastrach. Wartość projektu wynosi 1.607.250 euro, z czego ze środków unijnych pochodzi 311.450 euro.¹¹⁸

Silna Styria

Celem projektu „Silna Styria” jest wypracowanie strategii rozwoju przemysłu motoryzacyjnego w regionie i zaplanowanie działań, które pomogą wyprowadzić zarówno producentów samochodów, jak i ich poddostawców z obecnego kryzysu. Całkowity koszt projektu to 39.990 euro, w tym ze środków UE 14.996 euro.¹¹⁹

Konsultacje w zakresie wprowadzania innowacyjnych projektów

Program umożliwia korzystanie z doradztwa w zakresie wprowadzania nowych produktów, stanowiąc połączenie doradztwa z zakresu technologii (rozwój produktu) i marketingu (kreowanie nowych potrzeb konsumentów). Poza pomocą w wypracowaniu idei nowego produktu, przedsiębiorstwa mogą korzystać z pomocy w zakresie ustalenia docelowego segmentu rynku, ceny i kanałów dystrybucji, a także narzędzi promocji. Projekt jest realizowany dla konkretnych firm. Wielkość projektu to około 15.000 euro, przy czym wkład firmy wynosi 50%.¹²⁰

6.2.5.

Podsumowanie

Doświadczenia Styrii dowodzą, że w przeciągu dziesięciolecia region z dominującym tradycyjnym przemysłem, opartym w dużym stopniu na energetyce, metalurgii i górnictwie, można przekształcić w region nowoczesnych przedsiębiorstw, działających w innowacyjnych dziedzinach przemysłu. Przykład ten pokazuje również, jak w oparciu o inwestowanie w prace ba-

¹¹⁷ http://ec.europa.eu/regional_policy/projects/stories/details_new.cfm?pay=AT&the=51&sto=1667&lan=7®ion=ALL&obj=ALL&per=2&defl=en/

¹¹⁸ Tamże.

¹¹⁹ http://www.innovation-steiermark.at/en/projects/project_details.php?j=11/

¹²⁰ http://www.innovation-steiermark.at/en/projects/project_details.php?j=12/

dawczo-rozwojowe i ułatwienia w budowaniu sieci przedsiębiorstw, zmodernizować tradycyjne gałęzie przemysłu. Do początku obecnego stulecia, innowacje były w znacznej mierze domeną dużych firm, inwestujących w programy badawcze. Obecnie wysiłek regionu skupia się na promowaniu innowacyjności i korzystaniu z wyników badań przez małe i średnie firmy. Objęcie małych i średnich firm systemem dostępu do wyników badań, a także włączenie ich w struktury klastrów stwarza perspektywę pokonania obserwowanego w ostatnim roku spadku zatrudnienia w przemyśle.

6.3.

Walonia

Region Waloński, potocznie zwany Walonią, jest jednym z trzech regionów federalnych Królestwa Belgii. Zajmuje południową część Królestwa o powierzchni 16.844 km², co stanowi około 55% terytorium całego państwa. Oficjalnymi (urzędowymi) językami są francuski i niemiecki (używany głównie na wschodzie Walonii przez mniejszość niemiecką), jednak społeczeństwo posługuje się także wieloma dialektami takimi, jak: waloński, champenois, pikardyjski czy gaulois. Stolicą regionu jest Namur, miasto znajdujące się przy ujściu Sambry do rzeki Mozy. Inne ważne miejscowości tego obszaru to Mons, Arlon, Wavre, Dinant, Bastonge czy Charleroi. Region Waloński liczy ponad 3,4 mln mieszkańców, co stanowi około 1/3 całej populacji Belgii. Średnia gęstość zaludnienia w tym regionie wynosi 203,98 mieszkańców na kilometr kwadratowy¹²¹. Walonia jest niezmiernie atrakcyjnym regionem z punktu widzenia podróży turystycznych. Obecnie dużą wagę przywiązuje się tu do promocji i rozwoju szeroko pojętej eko-turystyki.

Na początku XX wieku Walonia była jednym z najbardziej zindustrializowanych regionów Europy, odnoszącym ogromne sukcesy gospodarcze. Istotnym czynnikiem wzrostu gospodarczego regionu była intensywna eksploatacja węgla, a także rozwój innych gałęzi przemysłu ciężkiego. W XIX wieku w Walonii rozwinął się przemysł ciężki głównie dzięki innowacjom dokonanych przez takich naukowców, jak: Cocke-rill (przemysł stalowy), Solvay (chemia), Gram, Jadot, Empain i Nagelmackers, których *know-how* rozprzestrzeniło się na całym świecie.

Potęgą gospodarczą Walonii była nierozłącznie związana z rolą, jaką odgrywał w rozwoju całego Królestwa Belgii język francuski. Od początku istnienia, Belgia była krajem podzielonym etnicznie, głównie ze względu na swą dwujęzyczność, to jest język flamandzki dominujący we Flandrii i język francuski dominujący w pozostałej części kraju. Dominacja języka francuskiego sprawiła, że centrum kraju, w tym przemian gospodarczych, znajdowało się tam, gdzie mówiono po francusku. Czynnikiem ten był istotnym elementem powodującym szybki rozwój ekonomiczno-gospodarczy regionu Walonii.

Na przestrzeni lat Walonia szybko wzbogaciła się, zostawiając w tyle ubogą, rolniczą Flandrię, a miasta takie, jak Liege i Charleroi stały się ważnymi centrami świata przemysłowego i uczyniły z Belgii jednego z ważniejszych graczy na arenie europejskiej. Sytuacja ta zmieniła się diametralnie po II Wojnie Światowej, kiedy zmiany postindustrialne przyniosły ogromne straty dla całego regionu. Okazało się, iż zakłady przemysłowe Walonii są przestarzałe, złoża węgla wyczerpują się, a co gorsza koszt jego wydobycia stale rósł. Kryzys przemysłowy w 1980 r. doprowadził do drastycznego obniżenia płac oraz licznych strajków robotniczych. Walonia zaczęła borykać się z masowym bezrobociem, z którym nawet największe metropolie regionu borykają się do dziś.

Nowa era przyniosła także ogromne zmiany dla drugiego regionu – Flandrii, w której jakość życia zaczęła z dnia na dzień rosnąć a flandryjskie miasta rozwijały swą potęgę gospodarczą. Sytuacja gospodarcza obu regionów doprowadziła w krótkim czasie do zmian społecznych, w wyniku których w regionie Flandrii odnotowano ogromny wzrost liczby ludności kosztem borykającej się z kryzysami gospodarczymi Walonii. Pogłębiające się różnice gospodarczo-ekonomiczne doprowadziły do wewnętrznej walki regionów i flamandzkiej walki o wpływy.

W 1962 r. oficjalnie określono granice między obszarami językowymi Belgii i zdefiniowano terytorialnie trzy obszary monojęzyczne - Flandrię, Walonię oraz „Belgię niemiecką” (nie wielki region przy granicy z Niemcami z przewagą ludności niemieckojęzycznej), a także dwujęzyczną Brukselę. Kolejnym etapem było wprowadzenie serii pięciu głębokich reform, w wyniku których stworzono skomplikowany i kosztowny mechanizm biurokratyczny, mający zapewnić równowagę między regionami.

¹²¹ Na podstawie informacji zawartych na stronie:

<http://www.investinwallonia.be/ofi-belgium/investir-en-wallonie/histoire-et-institutions/index.php>

Rysunek 7 Mapa regionów Walonii

Źródło: www.investwallonia.be

Opiera się on na trzech szczeblach:

1. rząd federalny z siedzibą w Brukseli;
2. trzy wspólnoty językowe (Wspólnota Flamandzkojęzyczna, Wspólnota Francuskojęzyczna, Wspólnota Niemieckojęzyczna) odpowiedzialne między innymi za kulturę i edukację;
3. trzy regiony (Flandria, Walonia, Bruksela).¹²²

6.3.2.

Gospodarka

Obecna sytuacja gospodarcza Walonii jest w dużym stopniu uzależniona od pomocy sąsiedniej Flandrii, co jest ciągłym powodem wewnętrznych konfliktów i przemian. Jako region znacznie biedniejszy i nękany problemami gospodarczymi, Walonia otrzymuje wsparcie finansowe od Flandrii, co z kolei przekłada się na uzyskiwane kompetencje obu regionów i ich usytuowanie względem rządu federalnego w Brukseli.

Walonia rozwinęła swoją gospodarkę dzięki dużym zasobom węgla, bliskości głównych dróg

wodnych oraz obecności obszarów rolniczych, w tym lasów. Przez wiele lat przemysł ciężki był siłą napędową gospodarki regionu. Kryzysy, które nękały ten region po II Wojnie Światowej doprowadziły do przeorganizowania gospodarki i przeniesienia jej punktów ciężkości z sektora przemysłu ciężkiego do rozwoju innowacji technologicznych oraz wykorzystaniu potencjału wiedzy i nauki. Rezultatem tej zmiany było utworzenie wielu ośrodków akademickich oraz budowa infrastruktury badawczo-naukowej. W roku 1982 ustanowiono w Walonii Narodowy Fundusz Badań Naukowych, który jeszcze bardziej wzmocnił rozwój nowych trendów gospodarczych. Niewątpliwą rolę w rozwoju gospodarczym Walonii odegrała też rewolucja informatyczna, która przełamała dotychczasowe bariery komunikacyjne dzięki rozwojowi sieci Internet. Dzięki nowoczesnym technologiom firmy działające w dziedzinie hutnictwa żelaza i stali, chemii, szkła i produkcji wyrobów włókienniczych zostały wyposażone w nowe wydajniejsze narzędzia, pozwalające na zróżnicowanie produkcji i skuteczne konkurowanie na światowych rynkach. Po okresie radykalnej re-

¹²² Kowanda C., *Flandria/Walonia - stare (nie)dobre małżeństwo*, 2006 r.,

<http://www.psz.pl/tekst-3490/Cezary-Kowanda-Flandria-Walonia-stare-niedobre-malzenstwo/>

¹²³ <http://www.investinwallonia.be/of-belgium/investir-en-wallonie/histoire-et-institutions/index.php/>

strukturyzacji sektory te zostały w dużym stopniu zautomatyzowane, co znacznie zwiększyło ich wydajność przemysłową. Obecny krajobraz gospodarczy Walonii jest znacznie zróżnicowany w ramach poszczególnych prowincji, a główne działalności skupione są wokół ważnych ośrodków przemysłowych i uniwersyteckich.

Obecnie głównymi sektorami gospodarki Walonii są:

- **tradycyjne:** górnictwo węglowe, hutnictwo, metalurgia, elektromechanika, chemia i przemysł szklarski;
- **nowe sektory:** telekomunikacja, aeronautyka,

mikroelektronika, biotechnologia, farmacja, przemysł graficzny i petrochemiczny.

W regionie rozwija się również rolnictwo, a w szczególności: uprawa zbóż, buraków cukrowych, ziemniaków oraz hodowla bydła.

Region Waloński dzieli się na pięć prowincji: Namur, Luksemburg, Hainaut, Brabancja Walońska i Liege. Głównym ogniwem rozwoju przemysłowego prowincji jest oś wschód-zachód, w oparciu o którą odbywa się transport pomiędzy wschodnimi i zachodnimi prowincjami przez Hainaut Liège, Charleroi i Mons.¹²³

Rysunek 8 Mapa regionu Walonii w podziale na prowincje

Źródło: www.investwallonia.be

Główne ośrodki rozwoju gospodarczego

Liege, Charleroi i Mons:

- dynamicznie rozwijający się przemysł lotniczy i aeronautyka (stacja kosmiczna w Liège, Charleroi's Sonaca – projektowanie, rozwój i testowanie konstrukcji lotniczych i kosmicznych);
- sektory naukowe (Instytut Biologii Molekularnej Uniwersytetu Brukselskiego w Charleroi, Instytut Genetyki Protonowej w Liege - EUROGENTEC, założony z inicjatywy Uniwersytetu Liege).

Oś wschodnio-zachodnia:

- rozwój branży telekomunikacyjnej („Minerve Centrum” w Charleroi, „Multitel” w Mons, „Hauts-Sarts” centrum biznesowe w Liege, etc.),
- działalność B+R: badania dotyczące technologii przyszłości w dziedzinie polimerów i powłok powierzchniowych („Materia Nova” główna siedziba w Mons).

Oś północno-południowa (od Wavre przez Namur do Athus):

- intensywna współpraca między lokalnym biznesem a uniwersytetami (katolicki uni-

wersytet w Louvain-la-Neuve, rolnicze wydziały nauk ścisłych uniwersytetu Gembloux, wydziały z Notre-Dame de la Paix, uniwersytet w Namur).

cyjnych, takich jak: Spanolux (warstwowe podłogi) oraz Villeroy & Boch (ceramika).

Inwestycje

Południowa część prowincji Luksemburg:

- prowincja została poddana restrukturyzacji gospodarczej między innymi dzięki Europejskiemu Centrum Rozwoju (*European Development Pole - PND*), odgrywa znaczącą rolę w sektorze agrobiznesu;
- ośrodek nowoczesnego przemysłu leśnego;
- okolica skupia wiele ważnych firm produk-

Pomimo wielu trudności w odbudowie gospodarczej regionu, Walonia odnosi duże sukcesy na polu przyciągania inwestycji zagranicznych. W okresie od 2000 r. do 2008 r. nakłady na inwestycje zagraniczne wyniosły 5,3 mld euro, a w ich wyniku powstało 13.825 nowych miejsc pracy.

Tabela 24 Inwestycje zagraniczne i innych regionów w Walonii, liczba inwestycji: 619¹²⁴

Kraj (region) pochodzenia (% w całej liczbie inwestycji)	%	Sektory (ze względu na utworzone miejsca pracy)	%
▶ Flandria	30,37	Logistyka	18,83
▶ Francja	13,89	Produkcja	16,37
▶ USA	12,92	Przemysł rolno-spożywczy	8,90
▶ Niemcy	7,11	ICT	8,79
▶ Holandia	6,14	Farmacja	8,55
▶ Bruksela	5,33	Przemysł chemiczny	7,86
▶ UK	5,01	Usługi	4,45
▶ Japonia	3,23	Sektor budowlany	3,62
▶ Włochy	2,75	Przemysł samochodowy	3,40
▶ Luksemburg	2,26	Inne	19,23
▶ Szwecja	1,62		
▶ Szwajcaria	1,45		
▶ Inne	7,92		

Źródło: Opracowanie własne.

W ostatnim trymestrze 2008 r. zanotowano wyraźny wzrost inwestycji sektora przemysłowego. Jeżeli chodzi o inwestycje sektora usług, to widać utrzymanie dobrego poziomu wzrostu aż do roku 2008 r. Skok inwestycji w 2008 r. był tylko chwilowy z powodu trudności w dostępie do kredytów, jakie przedsiębiorstwa napotkały w 2009 r. z powodu kryzysu finansowego. Złe perspektywy podaży, które utrzymywały się jeszcze na początku 2009 r. nie przeszkodziły jednak firmom w uruchomieniu swoich planów inwestycyjnych.

6.3.3.

Rozwiązania instytucjonalne i regionalne programy wsparcia

Walonia jest w pełni autonomicznym regionem, co w praktyce oznacza, iż posiada swego ministra-prezydenta wybieranego przez lokalny parlament (radę regionalną) oraz własny rząd składający się z siedmiu członków i prezesa. Parlament Walonii (składający się z 75 parlamentarzystów wybieranych w drodze wyborów bezpośrednich) sprawuje nadzór nad rządem Walonii, który bierze udział w opracowywaniu zarządzeń i podejmuje decyzje doty-

¹²⁴ <http://www.investinwallonia.be/ofi-belgium/investir-en-wallonie/faits-et-chiffres/index.php/>

czące regionu. Administracja walońska składa się z dwóch ministerstw: Ministerstwa Regionu Walonii i Walońskiego Ministerstwa Zaopatrzenia i Transportu. Uprawnienia władzy regionalnej dotyczą następujących obszarów:

- rolnictwa i odnowienia obszarów wiejskich,
- rozwoju terytorialnego i urbanistyki,
- gospodarki i handlu zagranicznego,
- zatrudnienia i szkoleń zawodowych,
- środowiska, gospodarki wodnej i ochrony przyrody,
- spraw mieszkaniowych,
- władz lokalnych, subsydiowanych prac i infrastruktury sportowej,
- badań naukowych, nowych technologii i energii,
- stosunków międzynarodowych,
- zdrowia i spraw społecznych,
- turystyki i dziedzictwa narodowego,
- transportu regionalnego, mobilności i robót publicznych.

Władze regionu nie ustają w poszukiwaniu nowych inwestorów i inwestycji, między innymi poprzez budowę różnych systemów zachęt inwestycyjnych. Szczególnym celem działań regionalnych jest pobudzenie wzrostu i wspieranie rozwoju zróżnicowanej struktury małych i średnich przedsiębiorstw, które stanowią trzon działalności gospodarczej regionu. Rząd wspiera także ich działalność badawczo-naukową oraz działania innowacyjne. Cele te realizowane są poprzez różnorodne agencje rządowe i pozarządowe.¹²⁵

The Wallon Regional Investment Society (SRIW)¹²⁶ to publiczna spółka użyteczności publicznej, która finansuje zmiany organizacyjne, modernizacyjne i rozwojowe przemysłu regionu. W kapitale zakładowym spółki uczestniczy ponad 1.200 firm. SRIW nadzoruje szereg specjalistycznych spółek zależnych, między innymi *Walloon Investment Management Society (SOWAGEP7)*, którego celem jest koordynacja działań i finansowanie lokalnych stowarzyszeń inwestycyjnych (INVESTS). Z kolei misją INVESTS jest wspieranie tworzenia i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw poprzez wsparcie finansowe. SRIW oraz jej spółki zależne zarządzają także programami *venture capital* przeznaczonymi dla małych firm.

Agencje Rozwoju Regionalnego. W Walonii istnieje dziewięć Agencji Rozwoju Regionalnego,

które wspólnie z administracją regionu zarządzają w pełni wyposażonymi parkami biznesowymi, posiadającymi dostęp do sieci autostrad i kolei. Każda prowincja regionu ma swoją agencję (z wyjątkiem Hainaut, gdzie funkcjonuje 5 agencji międzygminnych). Odgrywają one dużą rolę w promocji prowincji i regionu, w tym jego rozwoju społeczno-ekonomicznego. Ponadto agencje są niezwykle aktywne we wdrażaniu inicjatyw technologicznych na poziomie lokalnym oraz tworzeniu sieci przedsiębiorstw.

Rada Ekonomiczno-Społeczna Regionu Walonii (CESRW) jest regionalną organizacją konsultacji i negocjacji, w skład której wchodzi przedstawiciele głównych regionalnych podmiotów gospodarczych i społecznych (federacje pracodawców, związki zawodowe itp.). Jej rolą jest obserwacja rynku i konstruowanie zaleceń dla rządu Walonii. CESRW pracuje w oparciu o powoływane na bieżąco komisje robocze w ramach Komisji Naukowej, w skład której wchodzi przedstawiciele jednostek nauczania wyższego oraz ośrodków badawczych.

OFI - Biuro dla inwestorów zagranicznych. Biuro zostało powołane w 1990 r. W roku 2004 zostało połączone z AWEX - Agencją Eksportu i Inwestycji Zagranicznych, której zadaniem było stanowienie i nadzorowanie polityki handlu międzynarodowego. OFI składa się z przedstawicieli rządu Walonii, związków zawodowych i organizacji pracodawców. Celem jego działania jest wsparcie inwestycyjne oraz współpraca z jednostkami publicznymi i prywatnymi przy poszczególnych etapach procesu inwestycyjnego między innymi wybór lokalizacji, plany dotacji, opodatkowanie, rekrutacja i szkolenie personelu oraz wsparcie organizacyjne w finansowaniu projektów inwestycyjnych. OFI prowadzi projekt „INVEST IN WALONNIA”, którego celem jest wygenerowanie nowych miejsc pracy i rozwoju biznesu w Walonii oraz wsparcie rynku pracy poprzez atrakcyjne warunki dla inwestycji i biznesu. Źródła finansowania dla przedsiębiorstw oferowane przez OFI to:

- finansowanie kosztów projektów rozpoczęcia działalności, wdrożenia planu działań oraz ochrony własności intelektualnej, dotacja - maksymalnie 15.493,34 euro;
- Społeczny Fundusz Kapitałowy - finansowanie przedsiębiorstw przy rozpoczęciu działalności lub na etapie rozwoju, dotacja -

¹²⁵ http://economie.wallonie.be/02Databases/Prog_Midas/complement_en/mrw.htm/

¹²⁶ *The National Innovation System of Belgium: the Institutional Profile*, Cesit discussion Paper, luty 2000.

¹²⁷ Na podstawie informacji zawartych na stronie <http://clusters.wallonie.be/federateur/en/historical-background.html/>

maksymalnie 125.000 euro;

- szeroki i elastyczny asortyment produktów bankowych, ułatwienie dostępu do pożyczek bankowych na założenie i rozwój działalności gospodarczej (ponad 121 oddział banków międzynarodowych w Belgii, m.in.: HSBC, ABN Amro, Bank Ameryki, BNP Paribas, Citibank, Commerzbank, Deutsche Bank, ING, Morgan JP, State Street Bank, Bank Nowy Jork, UBS, Sumitomo Mitsui).

W roku 1999 rozpoczęto w regionie Walonii dyskusję na temat tworzenia klimatu sprzyjającego przedsiębiorczości poprzez zainicjowanie działania **klastrów**. W styczniu 2000 r. rząd Walonii zaproponował zestaw narzędzi mających wspierać nawiązywanie sieci współpracy pomiędzy walońskimi przedsiębiorcami, szczególnie pomiędzy małymi i dużymi firmami. W lipcu 2000 r.¹²⁷ z inicjatywy administracji regionu, Uniwersytet w Maastricht oraz firma Ernst&Young przeprowadziły badania pod tytułem „Dlaczego? i Jak?“, których wynikiem był raport pokazujący zainteresowanie regionalnych przedsiębiorstw inicjatywą klastrów w obszarze najważniejszych sektorów gospodarki, a także modele dopasowania ich funkcjonowania do regionalnych warunków Walonii. Wynikiem badań było zainicjowanie pilotażowego programu wspierającego tworzenie lokalnych sieci powiązań. W efekcie tego projektu do roku 2001 władze regionalne wsparły rozpoczęcie prac nad utworzeniem 12 klastrów branżowych. Ich stworzenie podzielono na trzy etapy rozłożone w czasie:

- w 2001 i 2002 r. projektem objęto sektory: lotnictwo, przemysł samochodowy, przemysł drzewny i biotechnologię w przemyśle rolno-spożywczym;
- w 2003 r. objęto sektory: przestrzeni kosmicznej, badań klinicznych i wyrobów ceramicznych;
- w 2004 r. objęto sektory: odpady stałe, transport i logistykę, żywności, ICT i sektor eko-budowlany.

W 2004 r. przeprowadzono ocenę pośrednią pilotażowego projektu. Spośród czterech klastrów utworzonych w pierwszym etapie tylko dwa zyskały pozytywną ocenę: lotnictwo i przemysł samochodowy. W stosunku do dwóch pozostałych zdecydowano, że ze względu na mały wpływ i brak długookresowych perspektyw, nie będą one dalej wspierane przez rząd. Wynikiem

oceny pośredniej były także rekomendacje wprowadzenia między innymi następujących zmian:

- wprowadzenie podstaw prawnych umożliwiających stabilne i trwałe funkcjonowanie klastrów,
- utrzymywanie zmniejszającej się skali finansowania ze środków publicznych,
- wybór wiodących inicjatyw i sektorów na podstawie obiektywnej oceny,
- wprowadzenie niezależnego procesu oceny funkcjonowania klastrów po upływie 2-3 lat od ich zainicjowania.

Zaproponowane przez badających rekomendacje utwierdziły rząd Walonii w przekonaniu, że należy rozwijać inicjatywę tworzenia i wspierania klastrów przy wprowadzeniu niezbędnych zmian. Ten kierunek rozwoju gospodarczego został oficjalnie przyjęty do strategii rozwoju regionu i zaakceptowany oficjalnie przez Parlament Walonii oraz rząd w formie dokumentów: „*Contrat d’avenir pour les Wallonnes et les Wallons*” (luty 2005 r.) oraz w Planie Strategicznym „*Création d’activités et d’emploi*” (strategia tworzenia nowych miejsc pracy, sierpień 2005 r.).

Oficjalna polityka w zakresie tworzenia klastrów została ustanowiona w 2007 r. w formie dekretu przyjętego przez Parlament i rząd Walonii. Zgodnie z dekretem założono różnorodną skalę finansowania tworzonych sieci przedsiębiorstw lub klastrów. Kosztami kwalifikowanymi do dofinansowania są wszelkie wydatki związane bezpośrednio z utworzeniem, codzienną eksploatacją i rozwojem sieci lub klastrów przedsiębiorstw. Koszty kwalifikowane ustalane są przez rząd Walonii i są limitowane do 160.000 euro rocznie. Ustanowiono także malejący system dofinansowania to jest:

- w ciągu pierwszych 3 lat - 100% kosztów,
- w ciągu kolejnych 3 lat - 80% kosztów,
- w ciągu kolejnych lat - 50% kosztów.

Sieci i klastry mogą korzystać z kolejnej dotacji tylko po przedstawieniu nowego planu działań wraz z celami możliwymi do osiągnięcia w kolejnym okresie dofinansowania. Rząd, po konsultacji z Komitetem Doradczym może zdecydować o przyznaniu dodatkowej dotacji dla sieci i klastrów, które uczestniczą w międzynarodowych programach rozwoju, do wysokości 24.000 euro.

W ramach funkcjonowania stref ekonomicznych i klastrów dokonywana jest rewitalizacja obiektów przemysłowych i mieszkaniowych

¹²⁸ http://www.investinwallonia.be/ofi-belgium/investir-en-wallonie/histoire-et-institutions/documents/FocussingourEnergy_000.pdf

np. dostosowanie starych obiektów do pełnienia funkcji baz logistycznych, poprawę infrastruktury, adaptację do pełnienia funkcji usługowo-handlowych, wystawienniczych i kulturalnych. Obecnie w Walonii istnieje 14 klastrów (na mocy dekretu z 13 stycznia 2007 r.), w których funkcjonuje prawie 1.300 firm:

- klastry powstałe w ramach pilotażowego projektu: lotnictwa, badań klinicznych, przestrzeni kosmicznej, odpadów stałych, transportu i logistyki, żywnościowy, technologii informacyjno-komunikacyjnych i sektora eko-budowlanego (klaster motoryzacyjny jest obecnie w trakcie uruchamiania);
- klastry specjalistyczne: TWIST (obraz numeryczny, dźwięk i tekst), MITECH (mikro-technologie), TWEED (środowisko i zrównoważony rozwój), fotonika oraz WPR 2020 (Wspólna Polityka Rolna, efektywność energetyczna).

Uzupełnieniem działań nad rozwojem klastrów było wprowadzenie w 2005 r. przez rząd Walonii Programu Ponownego Rozwoju dla gospodarki regionu, nazywanego potocznie Planem Marshall'a.¹²⁸ Zakłada on specjalne wsparcie pięciu klastrów w sektorach szczególnie ważnych dla Walonii, budujących jej przewagę strategiczną to jest: inżynierii mechanicznej, transportu i logistyki, biotechnologii (farmaceutyki i zdrowia), sektora rolno-spożywczego oraz przemysłu lotniczego i kosmicznego. Program jest uzupełnieniem przyjętych priorytetów rozwoju regionu w zakresie rozwoju wysokich technologii i transportu. Plan zakłada pięć celów strategicznych:

- rozwój centrów konkurencyjności;
- wprowadzenie zachęt do podejmowania ryzyka inwestycyjnego i promowania ducha przedsiębiorczości w Walonii;
- obniżenie podatków dla przedsiębiorstw, wprowadzenie stref wolnych od podatku;
- promocja badań i innowacji, wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, poprawa wydajności badań i integracji gospodarczej regionu;
- podnoszenie umiejętności w zakresie zatrudnienia.

Na realizację pierwszego celu - **Rozwój Centrów Konkurencyjności** przeznaczono budżet w wysokości 280 mln euro, w tym 55 mln na 1.200 specjalistycznych szkoleń dla poszukujących pracy zatrudnionych w sektorach priorytetowych, czyli:

- przemyśle lotniczym i kosmicznym,
- naukach przyrodniczych,
- transporcie i logistyce,
- gospodarce rolnej,
- budowie maszyn.

Celem działania Centrów jest rozwój wiodących sektorów gospodarki tak by zapewniały one pełną konkurencyjność regionu i jego stabilny wzrost na arenie międzynarodowej. Każde z Centrów musi prowadzić działalność w trzech wymiarach: rozwoju gospodarczego, badań i szkoleń. Założyciele centrów wybierani są w drodze konkursu w zakresie sektorowym wskazanym przez rząd. Sektor prywatny odgrywa w całym procesie główną rolę współpracując ściśle z francuskojęzycznymi uniwersytetami.

Instytucje koordynujące: komisja rządowa współpracująca z prywatnymi, naukowymi i publicznymi organizacjami, np. OFI - (biuro eksportu i inwestycji zagranicznych) z przedstawicielstwami w różnych krajach.

Na realizację drugiego celu strategicznego – **wprowadzenie zachęt do podejmowania ryzyka inwestycyjnego i promowania ducha przedsiębiorczości w Walonii**, przeznaczono 872 mln euro (317,5 mln z walońskiego budżetu), w tym wsparcie rynku pracy obejmuje:

- usunięcie przeszkód uniemożliwiających ludziom podjęcie pracy (pomoc jest kierowana szczególnie do grup dyskryminowanych, tj. kobiet) oraz utworzenie 1.950 nowych miejsc pracy związanych z powyższym problemem (84,1 mln euro);
- wspieranie zatrudnienia młodych ludzi i tworzenie nowych miejsc w mikro, małych oraz średnich przedsiębiorstwach oraz utworzenie 1.565 miejsc pracy poprzez APE (500) i PTP (1.065) (94,1 mln euro).

Na **obniżenie podatków dla przedsiębiorstw i wprowadzenie stref wolnych od podatku** wyasygnowano 92,5 mln euro, a na **promocję badań i innowacji, wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, poprawę wydajności badań i integracji gospodarczej regionu** - 150 mln euro.

Piąty cel strategiczny - **podnoszenie umiejętności w zakresie zatrudnienia** - realizowany jest przez powołaną przez rząd Walonii instytucję wsparcia FOREM.¹²⁹ Zadaniem instytucji jest szybkie reagowanie na oferty pracy w zawodach, w których występują problemy z rekrutacją pracowników, poprawa umiejęt-

¹²⁹ <http://www.leforem.be/index.html/>

ności językowych mieszkańców Walonii oraz poprawa jakości nauczania i szkoleń prowadzących do uzyskania niezbędnych kwalifikacji nauczycielskich. Beneficjentami FOREM są zarówno osoby poszukujące pracy, pracownicy, jak i przedsiębiorcy. Korzystając z sieci ponad 400 partnerów, FOREM pełni rolę koordynatora rynku pracy. Poprzez poszerzanie i urozmaicanie swojej oferty usług, FOREM rozwija partnerstwa prywatne i publiczne. W ramach programu „FOREM I” udzielane jest wsparcie dla absolwentów. Stażysta otrzymuje zasiłek dla bezrobotnych w okresie obowiązywania umowy o praktyki oraz premię motywacyjną równą różnicy między wysokością wynagrodzenia na danym stanowisku w przyszłości i dochodami socjalnymi.

Program wspierania tworzenia i rozwoju nowych przedsiębiorstw oraz zachęcania do rozpoczynania działalności gospodarczej, w regionie Walonii oferuje prosty i atrakcyjny system zachęt handlowych.

Dotacje na inwestycje typu_budynki, nowy sprzęt, wartości niematerialne i prawne (patenty, licencje, rozwój wiedzy technicznej), pojazdy o wadze ponad 3,5 tony (z wyłączeniem sektora transportu). Wysokość wsparcia zależy od wielkości firmy, profilu oraz miejsca działalności. Dodatkowo małe i średnie firmy muszą spełnić jeden z trzech warunków:

- być osobą fizyczną działającą w charakterze handlowca lub uprawiania niezależnego zawodu;
- być SPRL (prywatną spółką z ograniczoną odpowiedzialnością), SA (spółką akcyjną), SCRL (spółdzielnią z ograniczoną odpowiedzialnością) lub zgrupowaniem interesów gospodarczych;
- działać w ramach klastra lub być spółką *spin-off*.

Dotacje finansowe na badania i rozwój. Region Walonii oferuje także szeroką gamę dotacji na podstawowe programy badawczo-rozwojowe. Dotacja bezpośrednia:

- do 70% dofinansowania dla MŚP,
- do 50% dofinansowania dla innych firm.

Decyzję o przyznaniu dotacji podejmuje się w oparciu o kryteria:

- innowacyjność projektu,
- szczególne znaczenie naukowe badań i zastosowanie ich wyników,
- spodziewane rezultaty i ich znaczenie dla regionu Walonii.

Dotacje na programy badań zaawansowa-

nych, przyznawane na zasadzie nie oprocentowanej pożyczki przyznanej przez region wynoszą:

- do 70% dofinansowania dla MŚP,
- do 50% dofinansowania dla innych firm.

Decyzję o przyznaniu dotacji podejmuje się w oparciu o kryteria:

- nowoczesny charakter projektu,
- zaawansowane etapy rozwoju nowych produktów, procesów lub usług.

Ponadto program musi dotyczyć działalności produkcyjnej w regionie Walonii. Zaliczka nie jest zwracana, jeśli projekt zakończy się sukcesem.

Program FIRST - transfer wiedzy technicznej z uczelni do firm lokalnych. Region pokrywa 80% wysokości wynagrodzenia badaczy/naukowców w okresie od 18 do 24 miesięcy. Decyzję o przyznaniu dotacji podejmuje się w oparciu o kryteria:

- projekt badawczy musi być prowadzony we współpracy z laboratorium uniwersytetu Walonii,
- pracownik naukowy ma mniej niż 35 lat i do tej pory nie brał udziału w tego typu programie,
- spółka może mieć kilku pracowników naukowych działających w ramach różnych programów badawczych FIRST.

Dodatkowo w ramach wsparcia FIRST koszt zatrudnienia pracowników programów badawczo-rozwojowych może być w 50% pokryty przez Region Walonii przez okres 2 lat.

Dodatkowym wsparciem transferu nauki do biznesu jest **program ulg podatkowych**, w ramach którego firmy zatrudniające naukowców do projektów realizowanych we współpracy z renomowanymi instytucjami naukowymi mogą korzystać z 50% obniżki podatków od wynagrodzeń naukowców. Ulga może wynieść nawet 8.000 i 10.000 euro rocznie. Region oferuje także zwolnienia podatkowe dla firm zatrudniających kadrę kierowniczą w obszarach: badania i rozwój, eksport i jakość oraz korzystne podstawy opodatkowania w sytuacji angażu wysoko wykwalifikowanej kadry z zagranicy.

Dotacje do zatrudnienia. Firmy zatrudniające mniej niż dziesięciu pracowników, mogą otrzymać dotację w wysokości 5.000 euro na pierwszych pozyskanych pracowników i 3.250 euro za każdego dodatkowego. Warunkiem jest maksymalny pułap rocznych obrotów firmy - 7 mln euro oraz ciągłość zatrudniania dodatkowych pracowników w przeliczeniu na pełne

etaty przez okres dwóch lat pod rygorem całkowitego zwrotu dotacji.

Dotacje szkoleniowe. Region Walonii umożliwia także dotacje dla firm zatrudniających do 250 pracowników o obrotach nie wyższych niż 40 mln euro, w postaci dofinansowania 50% kosztów specjalistycznych szkoleń dla co najmniej trzech pracowników.

6.3.4.

Podsumowanie

Region Walonii jest przykładem tego, jak właściwie obrona polityka rozwoju oraz odpowiednio uruchomione działania wspierające tworzenie miejsc pracy wysokiej jakości mogą doprowadzić do szybkiego wzrostu gospodarczego całego regionu. Walonia przez lata borykała się z kryzysem gospodarczym jaki po II Wojnie Światowej objął wiele krajów i regionów, których potencjał opierał się na wydobywaniu węgla i przemyśle ciężkim. Walonia wygrała z kryzysem dzięki całkowitemu przeorganizowaniu gospodarki i przeniesieniu jej punktów ciężkości z sektora przemysłu ciężkiego do rozwoju innowacji technologicznych oraz wykorzystaniu potencjału wiedzy i nauki. Szybki rozwój ośrodków akademickich oraz budowa infrastruktury badawczo-naukowej wzmocniły rozwój nowych trendów gospodarczych w regionie. Dzięki nowoczesnym technologiom firmy działające w dziedzinie hutnictwa żelaza i stali, chemii, szkła i produkcji wyrobów włókienniczych zostały wyposażone w nowe wydajniejsze narzędzia, pozwalające na zróżnicowanie produkcji i skuteczne konkurencyjne na światowych rynkach.

Niewątpliwie duże znaczenie dla rozwoju regionu miało wprowadzenie Planu Marshall'a oraz wprowadzenie projektu budowy klastrów. Głównym czynnikiem sukcesu obu przedsięwzięć było planowanie ich wdrożenia na podstawie faktycznych potrzeb przedsiębiorców i rynku pracy, w oparciu o badania, wywiady i rozmowy. Dzięki temu zakres pomocy udało się ustawić na poziomie umożliwiającym wsparcie rozwoju nowych branż i technologii. Dzięki budowie sieci powiązań przedsiębiorców Walonia przyciągnęła wiele innowacyjnych inwestycji i utworzyła nowe, wysoko-wyspecja-

lizowane miejsca pracy. Istotne znaczenie miał także system monitoringu wszystkich etapów wdrożeniowych i poddawania ich okresowym ocenom efektywności ekonomicznej, dzięki czemu udało się wyeliminować niedochodowe przedsięwzięcia.

Pomimo wielu osiągnięć w sferze rozwoju innowacyjnej gospodarki region Walonii nadal boryka się z wieloma problemami, np. wysokim bezrobociem. Widać jednak, że władze zdają sobie sprawę z istniejących barier i zagrożeń, starając się je eliminować i zapobiegać im. Celem bezpośrednim realizowanych w regionie projektów było i jest aktywne wspieranie samozatrudnienia oraz podnoszenie kompetencji pracowników. Region tworzy też wiele projektów zachęcających do tworzenia nowych miejsc pracy. Priorytetem w rozwoju regionu jest także wsparcie nowoczesnych technologii i działań innowacyjnych. W regionie stale zacieśniają się więzy współpracy biznesu z ośrodkami naukowymi, dzięki którym możliwe są nowe osiągnięcia technologiczne, a w efekcie wzrost pozycji Walonii na arenie międzynarodowej.

6.4.

Nadrenia-Północna Westfalia

6.4.1.

Opis regionu

Nadrenia – Północna Westfalia (*Nordrhein-Westfalen - NRW*) jest krajem związkowym Republiki Federalnej Niemiec, położonym w zachodniej części państwa.

Na zachodzie graniczy z Belgią i Holandią, na północy, wschodzie i południu jest otoczona przez kraje związkowe Dolnej Saksonii, Hesji i Nadrenii-Palatynatu. Kraj został utworzony w 1946 r. w wyniku połączenia przez Brytyjczyków Północnej Nadrenii z Westfalią. Powierzchnia tego kraju-regionu liczy 34.079 km² a ludność - ponad 18 mln osób, co stanowi 25% populacji Niemiec (około 525 mieszkańców na km²). Główne miasta to Düsseldorf (stolica landu, 571 tys. mieszkańców), Kolonia (966 tys. mieszkańców – największe miasto w regionie), Essen (615 tys. mieszkańców),

Rysunek

9

Podział Nadrenii-Północnej Westfalii na powiaty

Źródło: Wikipedia oraz opracowanie własne.

Dortmund (599 tys. mieszkańców). NRW kojarzy się zwykle z działalnością przemysłową, jednak pomimo historycznych tradycji rozwoju przemysłu ciężkiego, niemal 52% powierzchni landu stanowią tereny rolnicze i lasy (25%). Ludność zamieszkała na terenach wiejskich to ponad 50% mieszkańców.¹³⁰ Gospodarcze centrum regionu to zagłębie Ruhry - *Kommunalverband Ruhrgebiet* (zajmujące ponad 4.400 km²), w skład którego poza Düsseldorfem i Kolonią, wchodzi takie miasta, jak Essen, Oberhausen, Bottrop, Mülheim, Duisburg (największy śródlądowy port Europy), Gelsenkirchen, Bochum, Herne, Hagen oraz Dortmund. W skład związku Ruhry wchodzi 53 miasta.¹³¹

NRW jest jednym z 16 krajów związkowych Niemiec, z których każdy ma władzę legislacyjną i wykonawczą. Rząd landu składa się z 11 członków gabinetu. Parlament landu składa się ze 181 przedstawicieli. Kraj dzieli się na pięć okręgów (tzw. *Bezirk*), 31 powiatów ziemskich, 23 powiaty grodzkie (*Kreis*), gminy (*Gemeinde*) i obejmuje dziewięć regionów gospodarczych (Bergisches Städtedreieck, Metropolia Ruhr, Münsterland, Niederrhein, Ostwestfalen-Lippe, Region Düsseldorf, Rheinland, Region Aachen, Südwestfalen).

6.4.2.

Gospodarka

NRW rozwijała się do połowy XX wieku w oparciu o zasoby węgla kamiennego, soli kamiennej, rud cynku i ołowiu. W późniejszym okresie zaczęto eksploatować węgiel brunatny dla celów energetycznych. Pierwsze huty powstały na terenie Nadrenii jeszcze w końcu XVIII wieku, a w 1850 r. działało już niemal 300 kopalni węgla kamiennego, przetwarzanego następnie na koks i używanego do wytwarzania stali. Szybka industrializacja w XIX wieku, oparta na wydobyciu węgla i produkcji stali doprowadziła do powstania gospodarczych imperiów Kruppa and Thyssena. Zapotrzebowanie na stal wynikało z rozwoju linii kolejowych w drugiej połowie XIX wieku, a także z rozwoju przemysłu maszynowego. Stopniowo kopalnie węgla w Nadrenii przesuwano się z dolnej części kraju na północ, w kierunku rzeki Lippe, co zwiększało powierzchnię uprzemysłowionego regionu. Pierwszy okres industrializacji, do kryzysu w 1873 r. charakteryzował się rozwojem głównie dużych firm, powiązaniem przemysłu wydobywczego z produkcją stali, rozwojem karteli i ogromną przewagą przemysłu ciężkiego nad innymi dziedzinami wytwórczości.¹³² Po

¹³⁰ http://www.regleg.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=49/

¹³¹ <http://www.metropoleruhr.de/index.php?id=6826/>

¹³² Henk van Dijk, *The Decline of Industry in Ruhr Area in Germany*, Paper Presented to the Urban History Conference, Edinburgh, 2002, s. 2-3.

¹³³ N. J. G. Pounds, *The Ruhr: A Study in Historical and Economic Geograp*, 1952.

¹³⁴ <http://www.geschichte.nrw.de/artikel.php?artikel%5Bid%5D=328&lkz=en/>

roku 1870 przemysł ciężki stał się istotnym elementem budowania potęgi politycznej Niemiec. W zagłębiu Ruhry szybko rozwijał się przemysł zbrojeniowy, co spowodowało zajęcie części tego regionu po I Wojnie Światowej przez wojska francuskie i belgijskie, które pozostawały tam do 1925 r. W czasie II Wojny Światowej bombardowania zakładów przemysłowych zniszczyły około 30% zasobów przedsiębiorstw. Do 1951 r. administracyjnie limitowano produkcję stali tak, aby ograniczyć możliwości odbudowy przemysłu zbrojeniowego.¹³³

Powojenny rozwój regionu, wynikający z zapotrzebowania na stal niezbędną do odbudowy Niemiec, zaczął słabnąć w końcu lat pięćdziesiątych. Poczynając od 1958 r. można było zaobserwować systematyczny spadek popytu na węgiel, co w rezultacie doprowadziło do kryzysu przemysłu wydobywczego w 1964 r. Środki zaradcze ograniczyły się wówczas do konsolidacji przemysłu w ramach, utworzonego w 1968 r. Ruhrkohle AG. Ta ogromna spółka akcyjna skupiała początkowo 18 kopalni, a także stalownie i zakłady energetyczne. Później dołączyło do niej sześć kolejnych kopalń. Działania konsolidacyjne nie mogły jednak zapobiec schyłkowi przemysłu ciężkiego, ponieważ węgiel importowany był tańszy, podobnie jak stal.¹³⁴ W latach 1974-1988 Duisburg, w którym produkowano 70% stali wytwarzanej na terenie Niemiec, stracił 87 tys. miejsc pracy z 210 tys. w całym przemyśle. Konieczne były zmiany struktury gospodarki, znacznie bardziej radykalne, niż te wprowadzone w latach sześćdziesiątych.¹³⁵

W latach 1960-1992 liczba robotników w przemyśle wydobywczym spadła z 653,6 tys. do 202 tys., a liczba robotników przemysłowych w zagłębiu Ruhry obniżyła się z 1.037 tys. do 550 tys. Równocześnie rosła liczba osób pracujących w usługach, jednak wzrost usług do lat dziewięćdziesiątych XX wieku tylko częściowo rekompensował utratę miejsc pracy w przemyśle. Ich liczba wzrosła z 895 tys. do 1.181 tys. W tym okresie rosła liczba osób utrzymujących się z zasiłków społecznych. Działania restrukturyzacyjne, obok przyciągania przedsiębiorstw usługowych, skupiały się także na tworzeniu wyższych uczelni, nie tylko z myślą o edukacji, ale głównie w celu rozwoju programów badawczych, niezbędnych dla powstających innowa-

cyjnych firm. W rezultacie w NRW działa 68 uniwersytetów i zawodowych szkół wyższych, w których kształcą się około 500 tys. studentów. Sześć z dwunastu największych uniwersytetów w Niemczech znajduje się na terenie NRW. Na wyższych uczelniach w NRW studiuje 58 tys. obcokrajowców. Transfer wiedzy do gospodarki ułatwiają centra transferu technologii. Elementem restrukturyzacji były również inwestycje w rozwój kultury (teatry, muzea, sale koncertowe, przemysł filmowy). Inwestowano także w rozwój handlu, przede wszystkim - w budowę centrów handlowych.¹³⁶

Obecnie NRW jest najbardziej uprzemysłowionym i najgęściej zaludnionym krajem związkowym Niemiec, z PKB wynoszącym ponad 541 mld euro (2008 r.), co stanowi 21,7% PKB Niemiec. Gospodarka NRW jest 16. największą gospodarką świata, większą niż gospodarki takich krajów, jak Holandia czy Szwajcaria. Ze 160 największych firm niemieckich, 57 jest zlokalizowanych na terenie NRW (m.in. Bayer, EON, RWE, Bertelsmann, ThyssenKrupp, Deutsche Telekom, Deutsche Post, Metro, Ford, Henkel, Rewe Group, Deutsche BP, Tengelmann, Aldi, Franz Haniel, Deutsche Lufthansa, Karstadt-Quelle i Hochtief).¹³⁷

Obok dużych firm, w kraju działa ponad 700 tys. MŚP, w których pracuje 70% osób. Firmy małe i średnie rozwijają się bardzo dobrze, o czym świadczy poziom ich inwestycji, wynoszący 47% wartości wszystkich inwestycji w NRW. Przemysł wytwarza ponad 21% PKB, usługi ponad 70%. W wyniku trwającej od lat sześćdziesiątych XX wieku transformacji gospodarczej straciły na znaczeniu górnictwo i hutnictwo, rozwinęły się sektory przemysłu oparte na wysokich technologiach i usługi. W NRW odnotowano 27,7% wszystkich inwestycji zagranicznych w Niemczech (175,6 mld euro). Düsseldorf jest jednym z największych centrów bankowych Niemiec, Kolonia - największym skupiskiem towarzystw ubezpieczeniowych.¹³⁸

Główne branże rozwijające się na terenie kraju to biotechnologia, budowa maszyn, branża energetyczna, logistyka, media, nowe materiały, przemysł chemiczny, przemysł motoryzacyjny, przemysł spożywczy, technika mikrosystemów i nanotechnologia, technologie informatyczne i telekomunikacyjne, technologie środowiskowe, tworzywa sztuczne, zdrowie.

¹³⁵ Henk van Dijk, *op. cit.*, s. 3 -6.

¹³⁶ Henk van Dijk, *op. cit.*, s. 6.

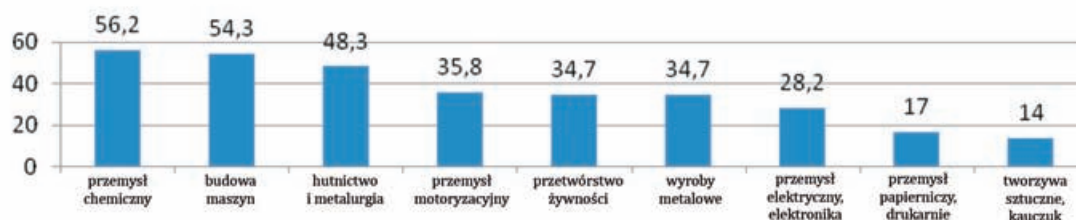
¹³⁷ <http://www.economy.nrw.de/>

¹³⁸ Tamże.

Wykres

2

Wartość sprzedaży głównych dziedzin przemysłu NRW w 2008 r. w mld Euro

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych IT NRW.

Przed kryzysem ekonomicznym największą sprzedaż miał przemysł chemiczny, a także budowa maszyn, metalurgia i przemysł motoryzacyjny, co pokazują dane zawarte na wykresie 2.

W NRW dostępna jest bardzo dobrze rozwinięta sieć autostrad, kolei i dróg wodnych (29.600 km dróg szybkiego ruchu i około 2.200 km autostrad), siedem portów lotniczych między innymi w Düsseldorfie, Kolonii i Bonn.

Ważnym działem gospodarki NRW jest energetyka, przy czym w dalszym ciągu 76% wytwarzanej energii oparte jest na węglu (kamiennym 32,4% i brunatnym 43,3%),¹³⁹ generuje to problemy z ochroną środowiska, a także z subsydiowaniem produkcji węgla. Do 2020 r. emisja dwutlenku węgla ma zostać zmniejszona o 33% w stosunku do 1990 r., co stwarza ogromne wyzwanie dla regionalnej polityki gospodarczej. Rząd NRW zgodził się ostatecznie na zaprzestanie subsydiowania wydobycia węgla do 2018 r.¹⁴⁰

6.4.3.

Rozwiązania instytucjonalne

Polityka gospodarcza w regionie jest realizowana przez rząd krajowy, przede wszystkim przez Ministerstwo Gospodarki i Energii. Realizacją polityki innowacyjności i transferu technologii zajmuje się Ministerstwo Innowacji, Nauki, Badań i Technologii. Podmiotem prawa publicznego są także izby gospodarcze w Nadrenii-Północnej Westfalii, odpowiedzialne za tworzenie warunków dla rozwoju gospodarczego, system kształcenia zawodowego, pomoc nowym firmom, a także za promowanie standardów rzetelnej przedsiębiorczości i ułatwianie kontaktów z partnerami biznesowymi. Fi-

finansowaniem innowacyjnych przedsięwzięć zajmuje się wyspecjalizowany NRW Bank, a promowaniem inwestycji i tworzeniem warunków dla rozwoju inwestycji zagranicznych NRW Invest. Jednak kluczową rolę w restrukturyzacji regionu odgrywa sieć instytucji badawczych i transferu wiedzy do gospodarki, rozwijana konsekwentnie od lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia. W skład sieci wchodzi 68 uniwersytetów i szkół wyższych, 14 ośrodków Instytutu Fraunhofera, 12 ośrodków Towarzystwa Naukowego Maxa Plancka, 10 placówek Towarzystwa Leibniza, 14 ośrodków badawczych finansowanych przez rząd NRW, 50 inkubatorów technologicznych, a także 30 centrów transferu technologii.¹⁴¹ W budowaniu sieci badawczo-rozwojowej szczególny nacisk położono na rozwój instytucji, obejmujących całość procesu B+R, zaczynając od badań podstawowych, aż do transferu badań do przemysłu.

Towarzystwo Naukowe Maxa Plancka

Towarzystwo realizuje głównie program badań podstawowych, służących rozwojowi społeczeństwa. Przede wszystkim skupia się na zagadnieniach nauk przyrodniczych, fizyki, nauk społecznych i nauk humanistycznych. Obszar badawczy stanowi często uzupełnienie badań podstawowych, oferowanych przez uniwersytety, które nie zawsze mają wystarczające środki na innowacyjne tematy badawcze albo ich struktura organizacyjna uniemożliwia podejmowanie tematów interdyscyplinarnych, lub też nie dysponują odpowiednim wyposażeniem i personelem. Towarzystwo działa również usługowo na rzecz wyższych uczelni, oferując aparaturę badawczą, np. teleskopy, bazy da-

¹³⁹ Dane z 2005 r., Arcipowska A., *Węglowe dylematy. Spojrzenie z Nadrenii Północnej Westfalii*, 2009, <http://www.inwestycje.pl>

¹⁴⁰ Tamże.

¹⁴¹ http://www.nrw-invest.com/NRW_at_a_glance/Facts_Figures/Research_Facilities/index.php

¹⁴² <http://www.mpg.de/english/institutesProjectsFacilities/index.html>

¹⁴³ <http://www.mpg.de/english/aboutTheSociety/knowledgeTransfer/index.html>

¹⁴⁴ <http://www.mpg.de/english/institutesProjectsFacilities/instituteChoice/showInst.shtml?sektion=®ion=NW&lang=en>

nych, specjalistyczną literaturę. Towarzystwo zatrudnia 12 tys. badaczy.¹⁴²

Pomimo wyraźnego ukierunkowania na badania podstawowe, w tym również w naukach społecznych, w ramach Towarzystwa działa od 1970 r. *Max Planck Innowacja*, wyspecjalizowana firma, promująca transfer wyników badań do przedsiębiorstw. Firma ta zajmuje się także doradztwem w zakresie praktycznego wykorzystania badań, zastrzegania praw autorskich i praw własności przemysłowej, a także informowaniem o nowych patentach i licencjach oraz pomocą dla pracowników naukowych przy zakładaniu firm.¹⁴³

Na terenie NRW działa 12 ośrodków badawczych Towarzystwa, zajmujących się takimi dziedzinami, jak biologia starzenia się, bioorganiczna chemia, medycyna bimolekularna, zastosowanie i przetwarzanie węgla, badaniami nad żelazem, radioastronomią, matematyką, neurologia, hodowlą roślin, naukoznawstwem.¹⁴⁴ Placówki te, podobnie jak pozostałe ośrodki Maxa Plancka, są finansowane głównie ze źródeł publicznych. Dysponują dużą autonomią, a przewagą konkurencyjną zapewnia im przede wszystkim możliwość zatrudniania najlepszych badaczy.

Towarzystwo Leibniza

Towarzystwo to skupia 86 instytutów badawczych, zajmujących się badaniami w zakresie nauk przyrodniczych, społecznych, ekonomii oraz matematyki. Towarzystwo cechuje ogromne różnicowanie tematów badawczych, jak również działania związane z dostarczaniem infrastruktury do badań, a także prowadzenie badań interdyscyplinarnych. Ułatwia ono również kontakty z biznesem oraz prowadzi doradztwo dla władz publicznych i przedsiębiorców w zakresie możliwości wykorzystania wyników badań. Towarzystwo, prowadząc zarówno badania podstawowe, jak i badania stosowane, stanowi łącznik między tymi dwoma rodzajami prac badawczych.¹⁴⁵

Na terenie NRW działa 10 ośrodków towarzystwa, zajmujących się badaniami nad ochroną środowiska, naukami przyrodniczymi i naukami społecznymi. W ramach towarzystwa działa *AK Wissenstransfer* – grupa robocza po-

magająca w transferze technologii, wypracowanych w ośrodkach badawczych.¹⁴⁶

Instytuty Fraunhofera

Kolejnym ogniwem w systemie tworzenia i wykorzystania wiedzy w gospodarce NRW są Instytuty Fraunhofera. Stanowią one największą w Europie organizację, zajmującą się badaniami stosowanymi i ich wdrożeniami w przemyśle. Pracują głównie na rzecz gospodarki, ale również realizują projekty na zlecenie władz publicznych. Na terenie Niemiec zlokalizowanych jest 60 ośrodków. Zatrudniają one 17 tys. badaczy i dysponują rocznym budżetem w kwocie 1,6 mld euro, z czego około 60% pochodzi z kontraktów z przemysłem, a tylko 40% - z dotacji rządu federalnego i rządów krajów związkowych. Każdy z ośrodków dysponuje osobnym budżetem i we własnym zakresie programuje projekty badawcze. Instytuty specjalizują się w siedmiu zakresach badań:

- informatyka i telekomunikacja,
- nauki przyrodnicze,
- elektronika,
- badania nad światłem,
- technologie produkcji,
- materiałoznawstwo,
- przemysł obronny i bezpieczeństwo.

Na terenie NRW 14 ośrodków Instytutu specjalizuje się w mikroelektronice, logistyce, technologiach laserowych, technologiach ochrony środowiska, przetwarzaniu danych, technologiach produkcji oraz przetwarzaniu informacji.¹⁴⁷

Inkubatory Biznesu i Centra Transferu Technologii

Firmy zainteresowane uzyskaniem dostępu do wyników badań lub zleceniem badań w regionie mogą korzystać ze specjalnego portalu internetowego Ministerstwa Innowacji i Nauki - *innovation NRW*. Ponadto, w regionie działa 30 centrów transferu technologii, zlokalizowanych głównie przy uniwersytetach, ułatwiających ochronę wartości intelektualnych, wypracowanych na uczelniach, pomagających w procedurze uzyskiwania patentów i sprzeda-

¹⁴⁵ <http://www.wgl.de/>

¹⁴⁶ <http://www.wgl.de/?nid=ttf&nidap=&print=0/>

¹⁴⁷ <http://www.fraunhofer.de/en/>

¹⁴⁸ <http://www.nrw-invest.com/>

¹⁴⁹ <http://www.zenit.de/d/>

ży licencji do przemysłu, a także wspierających pracowników badawczych przy zakładaniu spółek *spin-off*. W NRW działa również 50 inkubatorów biznesu, ukierunkowanych przede wszystkim na pomoc firmom wykorzystującym wysokie technologie. Z pomocy inkubatorów, zwłaszcza w pierwszym okresie działalności, skorzystało 1.840 firm, zatrudniających 12.400 pracowników.¹⁴⁸

Wśród instytucji wspierających transfer technologii do małych i średnich przedsiębiorstw, na uwagę zasługuje utworzone w 1984 r. Centrum Innowacji i Techniki ZENIT, którego udziałowcami jest grupa 250 MŚP (33% udziałów), grupa banków (33%) i rząd NRW (33%). Centrum pomaga małym i średnim firmom w transferze technologii z uniwersytetów i centrów badawczych, wspiera tworzenie klastrów, a także świadczy usługi doradcze dla małych i średnich firm w zakresie możliwości uzyskania finansowania, uczestnictwa w programach EU, rozpoczynania innowacyjnej działalności gospodarczej, wchodzenia na rynki międzynarodowe czy zarządzania. Poza wspieraniem firm, Zenit pełni również rolę łącznika między małymi i średnimi przedsiębiorstwami a władzami publicznymi, przygotowując na zlecenie władz programy wspierania przedsiębiorczości, a także prowadząc monitoring tych programów.¹⁴⁹

NRW Bank

NRW Bank jest publiczną instytucją finansową (o sumie bilansowej około 151 mld euro i kapitale zakładowym rzędu 675 mln euro) wspierającą i obsługującą programy gospodarcze realizowane w NRW. Pełni typowe funkcje banku rozwojowego regionu. Posiada siedzibę w Düsseldorfie i Münster, a jego udziałowcami są: kraj związkowy (98,6%) oraz tzw. „stowarzyszenia krain” (*Landschaftsverbände*) Nadrenia i Westfalia – Lippe, które posiadają po 0,7% udziałów. NRW Bank oferuje pełną gamę kredytów oraz gwarancji i poręczeń dla projektów gospodarczych przedsiębiorstw. Jego głównym zadaniem jest wspieranie restrukturyzacji regionu, poprzez finansowanie nowoczesnych usług i innowacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych, jak również wspieranie zachowania miejsc pracy w tradycyjnych dziedzinach przemysłu. Finansowane są nowopowstające

podmioty gospodarcze, a także już działające MŚP. Ponadto bank oferuje indywidualną pomoc doradczą dla poszczególnych podmiotów w fazie planowania projektów gospodarczych. Usługi te są bezpłatne. Bank nie prowadzi działalności obliczonej na zysk, zatrudnia ponad 1.100 pracowników.¹⁵⁰

NRW Bank udziela kredytów także zagranicznym podmiotom gospodarczym, jeśli tworzą w Niemczech nowe miejsca pracy oraz inwestują w rejonach o strukturalnym bezrobociu. Oprocentowanie kredytów, choć uzależnione od indywidualnych warunków, przeciętnie wynosi od 4 do 7%. Wniosek kredytowy składany jest w banku, w którym przedsiębiorca ma swoje konto. Bank ten sprawdza firmę i rentowność projektu. Po zaakceptowaniu przekazuje wniosek do NRW Banku, który ma trzy dni robocze na jego rozpatrzenie. Wspieranie działalności gospodarczej w regionie stanowi jeden z czterech głównych segmentów banku. Obok tego finansowane są projekty edukacyjne, przede wszystkim w formie niskoprocentowanych pożyczek na opłacenie czesnego, projekty finansowania infrastruktury technicznej, a także budownictwo mieszkaniowe.¹⁵¹

Wspieranie inwestycji. NRW Invest

Agencja NRW.INVEST GmbH, z siedzibą w stolicy kraju związkowego Düsseldorfie, została założona w 1960 r. jako towarzystwo wspierania gospodarki Nadrenii Północnej-Westfalii, *Gesellschaft für Wirtschaftsförderung Nordrhein-Westfalen mbH (GfW)*. Właścicielem agencji jest kraj związkowy Nadrenia Północna-Westfalia, reprezentowany przez Ministra Gospodarki. Poza dwoma spółkami córkami działającymi w Japonii i Stanach Zjednoczonych, NRW.INVEST GmbH posiada przedstawicielstwa w Chinach, Indiach, Korei i Turcji. Celem agencji jest wspieranie rozwoju gospodarczego i przedsiębiorczości regionu. Udziela ona pomocy zarówno niemieckim, jak i zagranicznym podmiotom przy realizacji projektów inwestycyjnych oraz udziela wsparcia przy zakładaniu firm. Spółka oferuje obsługę typu *one-stop-service*: udostępnienie informacji dotyczących lokalizacji poprzez poszukiwanie powierzchni komercyjnych aż do pośrednictwa i wsparcia w rozmowach i procedurach uzyski-

¹⁵⁰ <http://www.nrw-bank.de/en/>

¹⁵¹ <http://www.nrw-bank.de/en/corporate-site/about-us/business-segments/index.html/>

¹⁵² http://www.nrwinvest.com/nrwinvest_polish/o-nas/index.php/

wania wymaganych pozwoleń, w tym inwestorom, którzy mają już swoje siedziby w Nadrenii Północnej-Westfalii. NRW.INVEST pomaga także w rozszerzaniu działalności lub w zakładaniu nowych spółek, informuje o działających klastrach przemysłowych, pomaga także ustalić zobowiązania podatkowe. Od dwóch lat NRW.INVEST działa również w Polsce.¹⁵²

Klastry

Ważnym elementem wspierania rozwoju gospodarczego jest tworzenie klastrów. Na terenie landu działa Sekretariat ds. klastrów, powołany przez rząd NRW. Sekretariat zajmuje się koordynowaniem działalności funkcjonujących 16 klastrów, dostarcza informacji o ich działaniach i realizowanych projektach, ułatwia dostęp do ekspertów, a także prowadzi kalendarz wydarzeń dla wszystkich klastrów. Dzięki funkcjonowaniu organizacji koordynującej działania klastrów, mogą one występować pod wspólnym logo „Excellence NRW”. Na terenie landu działają następujące klastry:

- motoryzacyjny,
- biotechnologiczny,
- chemiczny,
- badań w zakresie źródeł energii,
- przemysłu energetycznego,
- przetwórstwa rolno-spożywczego,
- technologii medycznych,
- badań medycznych,
- ICT,
- kultury i twórczości artystycznej,
- tworzyw sztucznych,
- logistyki,
- mechaniki i technologii produkcji,
- mediów,
- nanotechnologii,
- technologii ochrony środowiska.¹⁵³

6.4.4.

Wybrane programy

W perspektywie finansowej 2007-2013 NRW wdraża regionalny program operacyjny „Konkurencyjność i zatrudnienie”, współfinan-

sowany przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Budżet programu wynosi 2,57 mld euro, przy czym ze środków EU pochodzi 1,28 mld euro. Celem programu jest zwiększenie konkurencyjności regionu, podniesienie jego zdolności do dostosowywania się do zmian w gospodarce światowej, a także tworzenie miejsc pracy, głównie poprzez innowacje w przedsiębiorstwach. Szczególne wsparcie kierowane jest do obszarów wymagających restrukturyzacji. Cele horyzontalne to wyrównanie szans na zatrudnienie dla kobiet i mężczyzn oraz zrównoważony rozwój. W ramach programu ma powstać 80-100 tys. nowych miejsc pracy, w tym 32-44 tys. dla kobiet.¹⁵⁴

W ramach programu wyodrębniono **trzy osie priorytetowe** (poza pomocą techniczną):

1. **Wzmocnienie przedsiębiorczości.** W ramach tej osi wspierane jest zakładanie nowych firm, a także funkcjonujących małych i średnich przedsiębiorstw w dostępie do źródeł finansowania (w tym rozwój nowych instrumentów finansowych), doradztwo dla firm, a także usługi dla MŚP. Na realizację projektów z tego zakresu przeznaczono ponad 408.372 tys. euro, w tym 254.186 tys. z EU.
2. **Innowacje i gospodarka oparta na wiedzy.** W ramach tej osi wspierane są działania zmierzające do wykorzystania wyników badań w tworzeniu szeroko rozumianych innowacyjnych rozwiązań (w technologii, zarządzaniu, logistyce, finansach, zarządzaniu zasobami ludzkimi, marketingu i wzornictwie przemysłowym). Finansowane są także projekty tworzenia i rozwoju klastrów, projekty zmierzające do wykorzystania nowych źródeł energii i podniesienia efektywności energetycznej, innowacyjne usługi i tworzenie infrastruktury badawczej. Na realizację projektów w ramach drugiej osi przeznaczono 1.120.930 tys. euro, w tym z EU 635.465 tys.
3. **Zrównoważony rozwój regionu i przetrzeźni miejskiej.** W ramach trzeciej osi wspierany jest rozwój infrastruktury, rewitalizacja terenów poprzemysłowych, ochrona środowiska. Na działania w tym zakresie przeznaczono 742.558 tys. euro, w tym z EU 381.279 tys.

¹⁵³ <http://www.exzellenz.nrw.de/nocl/noth/clusters/cluster-portraits/?L=1>

¹⁵⁴ http://ec.europa.eu/regional_policy/country/prordn/details_new.cfm?gv_PAY=DE&gv_reg=ALL&gv_PGM=1091&gv_defL=9&LAN=7

¹⁵⁵ http://ec.europa.eu/regional_policy/projects/stories/details_new.cfm?pay=DE&the=51&sto=1570&lan=7®ion=ALL&obj=ALL&per=2&defL=en

¹⁵⁶ http://www.arbeit.nrw.de/arbeit/wege_in_arbeit_finden/jugend_in_arbeit/index.php

Jednym z projektów finansowanych w ramach programu operacyjnego są inkubatory biznesu technologicznego. Finansowanie wykorzystywane jest na adaptowanie budynków przemysłowych, np. byłych hut stali do potrzeb małych i średnich firm technologicznych. Firmy korzystają z subsydiowanej powierzchni biurowej i produkcyjnej, a także z doradztwa i usług finansowych.¹⁵⁵

Programy rynku pracy

Wśród programów rynku pracy na uwagę zasługuje *Jugend in Arbeit plus*, którego celem jest umożliwienie młodym ludziom zdobycia doświadczenia zawodowego. W ramach programu, przeznaczanego dla osób do 25-go roku życia, zatrudnienie młodych ludzi jest subsydiowane przez 12 miesięcy. Poza pomocą finansową dla pracodawców, w ramach programu, młodzi bezrobotni mogą korzystać z pomocy specjalistów, ułatwiających wybór miejsca pracy, przygotowujących do rozmowy kwalifikacyjnej i służących pomocą doradczą w procesie rekrutacji. Osoby korzystające z programu mają przydzielonych indywidualnych opiekunów. Docelowo program ma objąć 6.000 osób rocznie. W okresie od stycznia 2008 r. do czerwca 2009 r. z programu skorzystało 6.375 osób, z których 91% znalazło zatrudnienie.¹⁵⁶

Program *Berufsrückkehr - brücken bauen in beruf* powrót do pracy osób a w szczególności kobiet, które straciły kontakt z zawodem, np. w okresie wychowywania dzieci. W ramach programu można uzyskać dotacje do szkoleń do 500 euro i doradztwo ekspertów, jak dobrać szkolenia i jak przygotować się do powrotu do pracy.¹⁵⁷

6.4.5.

Podsumowanie

Rozwiązania instytucjonalne zastosowane w NRW pomagają przekształcić region z gospo-

darką opartą na przemyśle ciężkim i maszynowym w region nowoczesnych usług, w tym usług związanych z kulturą, mediami, wypoczynkiem, jak również w region przemysłu opartego na wiedzy. Służą temu przede wszystkim instytucje badawcze zorganizowane tak, aby prowadzić zarówno badania podstawowe, finansowane głównie ze źródeł publicznych, jak i prace badawczo-rozwojowe, finansowe w znacznej części przez przedsiębiorstwa. Firmy zainteresowane wdrażaniem nowych technologii mogą korzystać ze specjalnych inkubatorów biznesu i centrów transferu technologii, a także z usług doradczych. Finansowaniem projektów zajmuje się bank rozwojowy, wspierający także rozwój infrastruktury, edukację i mieszkalnictwo. Ten system pozwala na stopniową zmianę gospodarki regionu. Wprawdzie w dalszym ciągu subsydiowany jest przemysł wydobywczy, a dużą część miejsc pracy zapewniają tradycyjne dziedziny gospodarki, jednak stopniowo powstają firmy wykorzystujące najnowsze osiągnięcia nauki. Rozwój usług, a także położenie nacisku na rozwój instytucji związanych z kulturą, zwiększyło liczbę miejsc pracy dla kobiet, które w XX wieku były mniej aktywne zawodowo, w porównaniu do innych krajów związkowych Niemiec.

W programach realizowanych ze środków EFRR położono nacisk na wspieranie przedsiębiorczości, w tym przede wszystkim na innowacje. Działania te pochłaniają 2/3 środków programu operacyjnego, podczas gdy na rozwój infrastruktury przeznaczono 1/3 środków. Takie proporcje umożliwiają stosunkowo dobrą infrastrukturę w regionie. Jednak potrzeby w zakresie rewitalizacji terenów poprzemysłowych i ochrony środowiska są w dalszym ciągu duże. Widać więc, że region inwestuje przede wszystkim w nowe miejsca pracy, co ma umożliwić stopniową redukcję znaczenia tradycyjnych dziedzin gospodarki i wycofanie się z subsydiowania przemysłu wydobywczego.

¹⁵⁷ http://www.gib.nrw.de/arbeitsbereiche/wege_in_arbeit/berufsrueckkehr/

Rekomendacje dla Województwa Śląskiego w zakresie tworzenia miejsc pracy wysokiej jakości

Przedstawione poniżej rekomendacje zostały przygotowane w trzech zakresach w zależności od charakteru procesów rozwojowych działów PKD, których mają dotyczyć. W pierwszym zakresie przedstawiono rekomendacje odnoszące się do dziedzin o stwierdzonych znaczących potencjałach rozwojowych. Rekomendacje zostały przygotowane dla Województwa Śląskiego przy uwzględnieniu zróżnicowania...

Paulina Bednarz, Przemysław Kulawczuk, Anna Szcześniak

Przedstawione poniżej rekomendacje zostały przygotowane w trzech zakresach w zależności od charakteru procesów rozwojowych działów PKD, których mają dotyczyć. W pierwszym zakresie przedstawiono rekomendacje odnoszące się do dziedzin o stwierdzonych znaczących potencjałach rozwojowych. Rekomendacje zostały przygotowane dla Województwa Śląskiego przy uwzględnieniu zróżnicowania pomiędzy Górnośląskim Związkiem Metropolitarnym i Powiatami Śląska. Drugi zakres rekomendacji obejmuje te dziedziny, które co prawda w badaniach statystycznych nie zostały wskazane jako te, które już osiągnęły znaczące potencjały, ale które znajdują się w stadium rozwojowym od załóżkowego do średnio zaawansowanego i które zostały zdiagnozowane głównie metodami analizy porównawczej do regionów Walonii (Belgia), Walii (Wielka Brytania), Nadrenii-Północnej Westfalii (Niemcy), Styrii (Austria) oraz Śląska, a także najlepszych praktyk światowych. Trzecia lista obejmuje rekomendacje związane z dążeniem do zmniejszenia utraty dobrze płatnych miejsc pracy z dziedzin, które notują istotny spadek znaczenia jako ważne rynki pracy na Śląsku.

7.1.

Rekomendacje w zakresie rozwoju dziedzin o dużych potencjałach tworzenia nowych miejsc pracy

Sformułowanie „dziedziny gospodarki o dużych potencjałach tworzenia nowych miejsc pracy” obejmuje w większości dziedziny typowe, które na przestrzeni badanych lat 1999-2007 utworzyły najwięcej nowych miejsc pracy netto, czyli osiągnęły największe przyrosty zatrudnienia. Tego typu podejście nie do końca i nie zawsze odpowiada liście dziedzin o szczególnie wysokich potencjałach zatrudnieniowo-wynagrodzeniowych, ale daje rękojmię skuteczności¹⁵⁸. W tych działach PKD już osiągnięto duże wzrosty zatrudnienia, tak więc poszerzenie tego sukcesu wydaje się wysoce możliwe. Według danych Urzędu Statystycznego Katowice do dziedzin o największych przyrostach miejsc pracy zaliczyć można było dziedziny wyszczególnione w tabeli 25.

Pierwsze spostrzeżenie dotyczące dziedzin tworzących najwięcej nowych miejsc pracy na Śląsku w latach 1999-2007 jest takie, że dziedziny te nie zawsze pokrywają się z dziedzinami o największych potencjałach zarówno zatrudnieniowo-wynagrodzeniowych, jak i wzrostowych.

¹⁵⁸W praktyce dziedziny o wysokich wskaźnikach potencjału zatrudnieniowo - wynagrodzeniowego zarówno zwiększały zatrudnienie jak i zmniejszały. Rekomendacje dotyczące ich będą zatem rozpatrywane w dwóch rozdzielnych grupach: pierwszej i trzeciej.

Tabela

25

Dziedziny tworzące nowe miejsca pracy w latach 1999-2007, o największych przyrostach liczby zatrudnionych w Województwie Śląskim

Dział PKD	Przyrost miejsc pracy 1999-2007
▶ Edukacja	16850
▶ Administracja publiczna i obrona narodowa	15101
▶ Produkcja pojazdów samochodowych	14123
▶ Działalność gospodarcza, pozostała	9676
▶ Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych	8669
▶ Produkcja metalowych wyrobów gotowych	5891
▶ Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej	3585
▶ Poczta i telekomunikacja	2977
▶ Transport lądowy; transport rurociągowy	2106
▶ Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	2052
▶ Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych	1684
▶ Informatyka	1647
▶ Produkcja mebli	1484
▶ Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	1282

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

W szczególności dotyczy to takich działów PKD, jak edukacja czy administracja publiczna. Pomijając jednak te dwie dziedziny, które w poważnym stopniu rozwijają się niezależnie od rozwoju gospodarczego, można określić kilka dziedzin, głównie przemysłu, które na przestrzeni analizowanego okresu zanotowały znaczące wzrosty zatrudnienia. Zaliczyć do nich można: przemysł samochodowy, przemysł wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych oraz przemysł wyrobów metalowych i w mniejszym stopniu przemysł maszynowy. Dziedziny usługowe i nowoczesne przemysły zwiększyły zatrudnienie w mniejszym stopniu. Znacząco zwiększyło się zatrudnienie w działalności gospodarczej pozostałej, która obejmuje konglomerat różnych mniejszych dziedzin gospodarki.

7.1.1.

Rekomendacje dla dziedzin o rosnącym zatrudnieniu

Rekomendacje dla tej grupy działów PKD ukierunkowane są na wzmocnienie trendów wzrostowych w zakresie tworzenia miejsc pracy wysokiej jakości.

Wsparcie dla przemysłu samochodowego.

W Województwie Śląskim szczególną rolę do odegrania ma **przemysł samochodowy**. Wraz z postępującym procesem restrukturyzacji gospodarki, w szczególności zaś zmniejszenia się roli przemysłów ciężkich na rynku pracy, w przemyśle samochodowym upatrywano i upatruje się szansy na zmniejszenie problemów strukturalnych. Dla wsparcia rozwoju tej gałęzi gospodarki wykorzystano szereg instrumentów ekonomicznych oraz przyznano inwestorom (głównie firmom FIAT i GM) szereg ulg podatkowych, zakłady ulokowano w Specjalnych Strefach Ekonomicznych, a niektórzy inwestorzy otrzymali dotacje inwestycyjne od rządu. W dużym stopniu działania te umożliwiły systematyczny wzrost poziomu zainwestowania, produkcji i zatrudnienia w przemyśle samochodowym w całym Województwie Śląskim. Proces ten jak wydaje się osiągnął swoje naturalne granice w latach 2008-2009 i bez istotnych zmian polityki trudno liczyć na dalsze zwiększenie stopnia zainwestowania i wzrost zatrudnienia w przemyśle samochodowym. Wydaje się, że dla wzmocnienia rozwoju przemysłu samochodowego warto byłoby rozważyć realizację dodatkowych działań, które wpłynę-

łyby na zwiększenie liczby podmiotów przemysłu samochodowego prowadzących działalność na Śląsku, zwiększenie liczby fabryk motoryzacyjnych, powołanie centrów badawczo-rozwojowych przemysłu motoryzacyjnego oraz na podniesienie poziomu zaawansowania prac w zakładach motoryzacyjnych i rozszerzenie ich o prace projektowe i koncepcyjne. W tym zakresie wskazane byłoby zrealizowanie następujących działań:

- Powołanie **motoryzacyjnych parków przemysłowych i technologicznych**. Do tej pory w parkach przemysłowych Śląska ulokowano wiele przedsiębiorstw motoryzacyjnych. Jak wydaje się warto dla lepszej identyfikacji tworzyć tematycznie zorientowane parki przemysłowe, tak aby dać jednoznaczny drogowskaz dla inwestorów z branży motoryzacyjnej. Dlatego też celowym byłoby zarówno powoływanie nowych parków jako tematycznych lub też zmiana identyfikacji już utworzonych na motoryzacyjne parki tematyczne.
- Uruchomienie na terenie Śląska **dużego centrum badawczo-rozwojowego przemysłu motoryzacyjnego** jako jednostki publicznej, ściśle zintegrowanej ze szkolnictwem wyższym, w celu prowadzenia prac badawczych i rozwojowych, które będą mogły zasilać przemysł motoryzacyjny. Wartym rozważenia byłoby ukierunkowanie wspomnianego centrum na badania nad silnikami spalinyowymi, w związku z bardzo dobrym rozwojem tego typu przemysłu.
- Uruchomienie **dedykowanego programu dotacji inwestycyjnych** dla MŚP z działu przemysłu motoryzacyjnego, ulokowanych na terenie Województwa Śląskiego.
- Uruchomienie **programu wsparcia dla lokalizacji niszowych i specjalistycznych przemysłów motoryzacyjnych** lub przemysłów produkujących pojazdy specjalistyczne dla znaczącego wzbogacenia zakresu wytwarzanych produktów.
- Wspieranie **lokalizacji na terenie Śląska fabryk producentów samochodów**, którzy do tej pory nie posiadają swoich fabryk w Europie Środkowo-Wschodniej.
- Rozpoczęcie prac koncepcyjnych nad uruchomieniem **programu rozwoju polskiej marki motoryzacyjnej, która perspektywnie mogłaby stać się tańszą marką**

dla wybranego międzynarodowego przedsiębiorstwa motoryzacyjnego z wyższego segmentu, które jeszcze nie ma tańszej marki (BMW, Mercedes, Toyota, Mazda itp.).

- Wyodrębnienie **puliregionalnego wsparcia** dla bezpośrednich inwestycji zagranicznych w sektorze motoryzacyjnym w Województwie Śląskim, obok wsparcia rządowego.

Doskonalenie innych przemysłów.

W Województwie Śląskim warto również wspierać **doskonalenie innych przemysłów** poprzez rozwój doradztwa przemysłowego, wzornictwa przemysłowego oraz poziomu technologicznego produkcji. Jak wydaje się na Śląsku mogłoby powstać **Centrum Rozwoju Przemysłowego**¹⁵⁹, którego zadaniem mogłoby być dostarczanie usług konsultingowych i szkoleniowych dla różnych rodzajów przemysłu, w tym w zakresie planowania produkcji, strategii rozwoju technologicznego oraz marketingu przemysłowego.

Dynamizacja nowoczesnego handlu detalicznego i hurtowego.

W Województwie Śląskim niedostateczną rolę pełni handel hurtowy i detaliczny. Sformułowanie „hurtowy” jest jednak mylące: obejmuje ono, zagraniczne biura przedstawicielskie, centra dystrybucyjne, przedsiębiorstwa handlu międzynarodowego i inne jednostki handlowe o dużym formacie. W poważnym stopniu zaliczają się one do sfery handlu zagranicznego. Z drugiej strony sformułowanie „handel detaliczny” obejmuje zasadniczo handel zorganizowany w nowoczesnych centrach handlowych oraz handel internetowy, które są synonimami nowoczesności w tym zakresie. Wydaje się, że na terenie województwa samoczynny i spontaniczny do tej pory rozwój handlu detalicznego był zbyt wolny i powinien być znacząco zdynamizowany, ponieważ istnieją w tym zakresie znaczące możliwości rozwoju. Przede wszystkim wskazane byłoby zbadanie nasycenia nowoczesnymi placówkami handlowymi całego obszaru Górnośląskiego Związku Metropolitarnego oraz Powiatów Śląska i wytypowanie obszarów wymagających poprawy w tym zakresie. Zainteresowane gminy i powiaty mogłyby

¹⁵⁹Wzorem *Pennsylvania Industrial Resource Network*, które łączy w sobie działalność 7 centrów rozwoju przemysłowego o charakterze publicznym, które udzielają bezpośredniej pomocy rozwojowej zakładom przemysłowym w stanie Pensylwania; za: <http://www.pairc.net/>

opracować listę możliwych lokalizacji nowoczesnych centrów handlowo-usługowych i zostałaaby stworzona lista nowych lokalizacji centrów handlowo - usługowych na terenie słabiej dotychczas obsługiwanych gmin i powiatów województwa. Opracowana lista nowych lokalizacji powinna być promowana przez zainteresowane samorządy oraz Samorząd Województwa. Nowoczesne centra handlowo - usługowe tworzą miejsca pracy dla kobiet i osób często o niższym wykształceniu, które podczas pracy często uzupełniają wykształcenie i mogą aspirować do kolejnych szczebli kariery.

Usługi lokalizacyjne.

Należy wzmocnić Śląskie Centrum Obsługi Inwestora przy Urzędzie Marszałkowskim Województwa Śląskiego, tak aby mogło udzielać konkretnej pomocy lokalizacyjnej przedsiębiorstwom krajowym i zagranicznym w ulokowaniu swojej działalności w regionie. Zadaniem centrum mogłoby być analizowanie potrzeb zgłaszających się przedsiębiorstw, formułowanie wielowariantowych propozycji lokalizacyjnych, poszukiwanie personelu administracyjnego, umożliwianie odbywania spotkań i konferencji związanych z lokalizacją w województwie przedstawicielstw i przedsiębiorstw oraz pełnienie w początkowym okresie roli centrum inkubacji dla nowych innowacyjnych przedsiębiorstw pragnących ulokować się na Śląsku. Z czasem Śląskie Centrum Obsługi Inwestora mogłoby być przekształcone w pełnoprofilową **Śląską Agencję Promocji Inwestycji**.

Pomoc dla rodziny jako stymulator dobrego rozwoju.

Władze samorządowe wszystkich szczebli w Województwie Śląskim powinny dokładać maksymalnych starań, aby zapewnić możliwość opieki przedszkolnej oraz żłobków dla wszystkich rodziców pragnących pracować zawodowo. Opieka ta powinna być tania. Wydaje się, że w ramach wyrównywania poziomów życia dotacje państwowe do opieki powinny być podwyższone na obszarach problemowych, tak, aby rodzice byli zmotywowani do podejmowania nawet nisko płatnej pracy (bo taka jest dostępna). Oznaczałoby to konieczność pokrywania nawet 100% kosztów opieki w sytuacji kiedy oboje rodziców pracuje.

Lepsza jakość życia poprzez sport, rekreację, kulturę i rozrywkę.

Na terenie Województwa Śląskiego powinno się w maksymalnym stopniu rozwijać walory występujące w dostatku. Takim zasadniczym walorem jest niepowtarzalna kultura, tradycja, historia oraz duża liczba ludności skoncentrowana na stosunkowo małej przestrzeni. Szczególnego znaczenia nabiera czynnik ludnościowy, co oznacza możliwość lokalizacji na terenie Śląska różnego rodzaju obiektów, których funkcjonowanie ma sens przy masowym korzystaniu z ich usług. Potencjał ludnościowy Śląska umożliwia lokalizację na przykład parków tematycznych, wielkich obiektów sportowych, torów wyścigowych oraz innych obiektów masowego uczestnictwa w kulturze, sporcie czy rozrywce. Wydaje się, że władze samorządowe Śląska powinny wyznaczyć tereny pod tego typu obiekty, a także przewidzieć szeroki program rewitalizacji już istniejących obiektów tego rodzaju.

Śląskie instytucje rozwojowe.

W Województwie Śląskim, zarówno ze względu na jego skalę jak i znaczenie dla kraju warto powoływać instytucje rozwojowe, które ze względu na charakter swoich działań powinny wspierać rozwój regionu. Tymczasem zamiast konsekwentnie budować własne instytucje rozwojowe i umacniać je, tak jak to na przykład czynią niemieckie kraje związkowe czy regiony Hiszpanii, Śląsk w poważnym stopniu kopiuje nieefektywne wzorce, najczęściej dostarczane centralnie i to w sposób, którego skuteczność budzi poważne wątpliwości. Dla budowy silnego regionu Śląsk potrzebuje silnych instytucji, zwłaszcza mobilizujących środki finansowe na rozwój. Teza mówiąca, że kapitał rozwojowy są w stanie dostarczyć prywatne czy spółdzielcze instytucje finansowe jest jedynie częściowo prawdziwa. Sektor komercyjny nie jest zainteresowany braniem udziału w projektach trudniejszych, których efekty przyjdą z czasem lub które posiadają charakter typowo publiczny. Z tego też względu, dla uzyskania znaczącego postępu w finansowaniu trudniejszych projektów, które z czasem mogłyby być przejmowane przez sektor komercyjny, warto rozważyć powołanie **Śląskiego Banku Rozwoju (ŚBR)**, jako banku publicznego, skoncentrowanego na finansowaniu projektów rozwojowych w przemyśle oraz w małych i średnich przedsiębiorstwach. Z cza-

sem wokół banku mogłyby grupować się inne instytucje rozwojowe (na przykład fundusze *venture capital*) powiązane kapitałowo z ŚBR. Inicjatywa w zakresie powołania regionalnego banku rozwojowego powinna należeć do Samorządu Województwa.

Wspieranie przedsiębiorczości i rynku pracy wysokiej jakości przez gminy i powiaty.

Bardzo duże efekty w zakresie wspierania rozwoju gospodarczego mogą osiągnąć samorządy lokalne. W tym zakresie gminy i powiaty mogą realizować następujące działania:

- polepszenie jakości lokalnego środowiska biznesowego poprzez polepszenie procedur obsługi biznesu i inwestorów w gminie/ powiecie,
- odblokowanie przestrzeni lokalnej dla wykorzystania do celów inwestycyjnych i biznesowych poprzez osiągnięcie znaczącego postępu w planowaniu przestrzennym, w tym obejmującym wydzielenie terenów pod cele inwestycyjne i gospodarcze,
- przygotowanie konkretnej oferty lokalizacyjnej dla nowych i już działających przedsiębiorstw,
- zbliżenie oferty szkolnictwa zawodowego i technicznego do rzeczywistych potrzeb przedsiębiorstw poprzez stworzenie stałego systemu wymiany informacji pomiędzy placówkami edukacyjnymi i działami kadrowymi przedsiębiorstw,
- promowanie zawodów technicznych i rzemieślniczych wśród młodzieży poprzez pokazywanie ich znaczenia i wartości w gospodarce gminy/ powiatu,
- polepszenie wymiany informacji i uruchomienie wzajemnej pomocy rozwojowej pomiędzy biznesem a samorządem w zakresie tworzenia nowych zdolności produkcyjnych i nowych miejsc pracy.

Ponadto przedsiębiorcze gminy i powiaty mogą uruchomić bezpośrednie wsparcie dla jednostek tworzących miejsca pracy wysokiej jakości takie jak:

- identyfikacja tych rodzajów już prowadzonej działalności w gminie/ powiecie, które potrzebują wsparcia dla zachowania miejsc pracy wysokiej jakości,
- dokonanie wyboru dziedzin wiodących, które mogłyby poszerzyć potencjał już istniejących (komplementarnych) oraz całkowicie nowych dziedzin, których lokalizację na te-

- terenie gminy/ powiatu warto wspierać, – wsparcie rozwoju zarówno dziedzin istniejących, tworzących miejsca pracy wysokiej jakości oraz przewidzianych do lokalizacji na terenie gminy/ powiatu obiecujących w tym zakresie poprzez pomoc techniczną, działania organizacyjne oraz wsparcie finansowe i wsparcie tych jednostek w zakresie ubiegania się o pomoc finansową z innych źródeł,
- zapewnienie dostępu do przeszkolonej kadry dla nowo uruchamianych zakładów produkcyjnych poprzez budowę oferty kursów i szkoleń oraz konstruowanie wsparcia dla tej pomocy,
- tworzenie partnerstw lokalnych dla rozwiązywania problemów małych i średnich przedsiębiorstw,
- uruchomienie bezpośredniej pomocy edukacyjno-szkoleniowej dostosowanej do potrzeb konkretnych przedsiębiorstw.

Powyższe formy wsparcia mogą być elementem lokalnych planów działania, o czym szerzej traktuje rozdział 8.

Jak wydaje się uzyskanie znaczącego postępu w poziomie rynku pracy i gospodarki Województwa Śląskiego wymaga znacznych funduszy rozwojowych, jednak duża część tych funduszy mogłaby być zebrana na rynku i mogłaby zasilić procesy rozwojowe przez regionalne instytucje rozwojowe. W tym zakresie Województwo Śląskie powinno wykazać się znacznie większą suwerennością decyzyjną, o którą w dużym stopniu trzeba walczyć, ale także powinno wykazać się pomysłowością. Trudno na tym etapie oceny stwierdzić, żeby województwo, pomimo posiadania ogromnego potencjału intelektualnego, charakteryzowało się oryginalną myślą strategiczną w zakresie rozwoju. Wypracowanie takiej myśli strategicznej jest w przypadku Śląska nie tylko wskazane, ale wręcz konieczne. Władze państwowe mogą skutecznie oddziaływać, jeżeli region wie czego chce. Opracowana w 2010 r. *Strategia rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”* określa zasadnicze cele rozwojowe województwa, ale jej operacjonalizacja jest słaba. Po drugie, z tego dokumentu nie wynika żadna myśl strategiczna charakterystyczna tylko dla Śląska i dokument ten, po odpowiedniej modyfikacji mógłby być poprawnym dokumentem strategicznym dla każdego innego regionu w kraju. Tego typu ocena nie jest jednak jakąś szczególną krytyką śląskiego dokumentu. Strategie innych województw są bardzo podobne i równie mało użyteczne dla konkretyzacji rozwoju regionalnego.

Jak wydaje się, przed Śląskiem ciągle stoi zadanie poważnej operacjonalizacji strategii tak, aby zarówno wykorzystać szanse, jak i przeciwdziałać zagrożeniom. Mieszkańcy Śląska w większym stopniu powinni stawiać na silne, działające długofalowo, instytucje rozwojowe i w większym stopniu czerpać wzory z Zachodniej Europy.

7.2.

Rekomendacje w zakresie rozwoju dziedzin przyszłości, załączkowych i niszowych

Działania wskazane w punkcie 7.1. mogą przynieść stosunkowo szybki przyrost miejsc pracy wysokiej jakości. Jednak, obok dziedzin o wysokim potencjale, rozwój regionu wymaga również wspierania dziedzin, które obecnie mają stosunkowo niski potencjał, ale mogą być traktowane jako dziedziny przyszłości i ich wzrost może okazać się kluczowym dla rozwoju gospodarczego w nadchodzących latach. W ocenie zespołu autorskiego rozwojowi dziedzin przyszłości mogą pomóc następujące działania:

1. Interaktywna sieć informacyjna. Wskazane jest zbudowanie regionalnej interaktywnej sieci ułatwiającej dostęp do wyników badań naukowych tak, aby z jednej strony przedsiębiorcy mieli możliwość szybkiego dotarcia do wyników badań i prowadzonych prac, a z drugiej strony mieli możliwość wpływania na tematy badawcze czy sugerowania tematów badawczych, ważnych dla firm. „Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2003-2013” zawiera szereg działań, zmierzających do zwiększenia wykorzystania potencjału badawczo-rozwojowego, przedstawionych w rozdziale 5. Zakładane rezultaty trudno będzie osiągnąć bez dobrego forum, ułatwiającego kontakt środowiska naukowych i biznesowych. Śląski Portal na Rzecz Innowacji mógłby pełnić taką rolę po odpowiednim rozwinięciu bardzo skromnej oferty, przedstawianej dzisiaj przedsiębiorcom. Portal regionalny powinien uzupełniać tworzony przez Ministerstwo Gospodarki portal krajowy i skupiać się na potrzebach i ofercie regionu. W ramach przygotowań do tworzenia portalu należy określić, jakie mają być specjalizacje badawczo-rozwojowe Województwa Śląskiego i na tych dziedzinach skupić informacje dostęp-

ne w portalu. Uważamy, że portal powinien zawierać przynajmniej następujące usługi:

- Informacje o prowadzonych w placówkach Śląska pracach badawczo-rozwojowych. Powinny być podawane informacje o aktualnie realizowanych projektach badawczych, a nie tylko bardzo ogólny zakres oferowanych prac.
- Informacje o najnowszych odkryciach i nowych technologiach w kluczowych dla Śląska dziedzinach. Informacje o dostępnych patentach, licencjach, także tych oferowanych przez ośrodki zagraniczne, współpracujące z Instytutami Śląska.
- Informacje o dostępnych grantach i programach badawczych, wraz z informacjami o poszukiwanych partnerach do realizacji projektów.
- Przegląd kongresów, seminariów, warsztatów z dziedzin stanowiących specjalizację badawczo-rozwojową Śląska.
- Informacje na temat pracowników badawczych, zainteresowanych realizacją programów badań, ekspertyz i szkoleń prowadzonych dla firm.
- Informacje o laboratoriach uczelni, instytutów, firm prywatnych zainteresowanych usługami dla biznesu.
- Fora dla obserwatorów technologii w kluczowych dla Śląska dziedzinach.
- Studia przypadków firm technologicznych, które odniosły sukces.
- Informacje o źródłach finansowania nowych przedsięwzięć w zakresie biznesu technologicznego, wykraczające także poza środki z funduszy unijnych, zawierające również informacje o ofertach funduszy *venture capital* oraz banków.

Portal mógłby być wspólnym przedsięwzięciem władz regionu, instytucji badawczych i przedsiębiorstw oraz instytucji reprezentujących firmy. Mógłby być siecią członkowską, otwartą - dającą możliwość przystąpienia zarówno przedsiębiorstwom, jak i instytucjom badawczym. Sieć powinna oferować członkom korzyści wynikające z prowadzenia badań dla firm a firmom dostęp do najnowszych technologii.

2. Regionalne stymulatory B+R. Wyjątkowo niskie na Śląsku nakłady na B+R wymagają wygenerowania środków na wspomniany cel ze strony przedsiębiorstw. Uważamy, że do tego niezbędny jest nowy system zachęt. Niezależnie od planowanych zachęt podatkowych, które będą obowiązywać horyzon-

talnie wszystkie firmy w kraju, wskazane byłoby wprowadzenie dodatkowych stymulatorów regionalnych. W ocenie zespołu autorów dobrym rozwiązaniem byłoby utworzenie specjalnego funduszu, oferującego pokrycie do 50% kosztów wynagrodzeń pracowników badawczych, prowadzących prace w działach badań przedsiębiorstw. W pierwszym etapie rekomendujemy ustalenie 2-3 dziedzin kluczowych dla gospodarki, które takie wsparcie mogłyby otrzymać.

3. Aktywna polityka wspierania klastrów.

Dotychczasowe doświadczenia pokazują, że program tworzenia klastrów zawarty w „Regionalnej Strategii Innowacji” jest realizowany z opóźnieniem. Sytuację może poprawić wypracowanie jednolitej procedury tworzenia klastrów, obejmującej, wzorem doświadczeń Styrii i Nadrenii-Północnej Westfalii takie zagadnienia jak:

- Utworzenie silnej instytucji, zajmującej się koordynacją działania klastrów (lub powierzenie tej roli jednej z istniejących organizacji, na przykład Górnośląskiej Agencji Rozwoju Regionalnego) i wchodzącej na zasadach kapitałowych do struktur zarządzających klastrami. W miarę rozwoju danego klastra udziały instytucji koordynującej mogłyby być stopniowo zbywane na rzecz instytucji zarządzającej klastrem.
- Analiza dziedzin przeszłości, które mają szanse rozwijać się na Śląsku.
- Identyfikacja kluczowych firm w tych dziedzinach.
- Zachęcanie firm przez instytucję koordynującą do przystąpienia do klastra.
- Wypracowanie strategii rozwoju danej dziedziny.
- Zaproszenie do współpracy instytucji badawczych.
- Określenie programu działania.
- Formalne zawiązanie klastra. Określenie sposobu zarządzania działaniem klastra.

4. Promowanie zakładania nowych firm technologicznych. W oparciu o zasoby uczelni, szkoły wyższe Śląska, a także instytucje badawcze powinny wypracować zasady wykorzystania własności intelektualnej przez pracowników realizujących projekty badawcze, tak aby częściowe prawo do wypracowanej własności intelektualnej motywowało do podejmowania tematów, które mogą być wykorzystane w nowych przedsięwzięciach, zakładanych z udziałem

pracowników badawczych. Pracownicy ci powinni mieć dostęp (informacje) do partnerów o odpowiednim doświadczeniu biznesowym. Kombinacja doświadczeń badawczych z biznesowymi ułatwi sukces nowym przedsięwzięciom.

5. Promowanie wzbogacania produktów wytwarzanych na Śląsku wartościami intelektualnymi. Opracowanie wspólnie z instytucjami otoczenia biznesu programu, pokazującego możliwości wzmocnienia pozycji na rynku poprzez wyszukiwanie nisz wymagających nowych rozwiązań, nowego wzornictwa i pomysłów na nowe produkty.

6. Uczestnictwo w programach ochrony własności intelektualnej. Zachęcanie śląskich firm do korzystania z programów dofinansowujących ochronę własności przemysłowej w procedurach międzynarodowych wydaje się szczególnie wskazane. Zwiększenie przez przedsiębiorców zakresu korzystania z działania 5.4 PO Innowacyjna Gospodarka może pomóc w przełamaniu wyjątkowo niekorzystnej pozycji w uzyskiwaniu patentów europejskich.

7.3.

Rekomendacje w zakresie przeciwdziałania utracie miejsc pracy w dziedzinach tradycyjnych, ale zapewniających miejsca pracy wysokiej jakości

Rekomendacje w zakresie górnictwa węgla kamiennego

Przeciwdziałanie utracie miejsc pracy wysokiej jakości w dziedzinach tradycyjnych nie ma na celu przewyciężenia naturalnych procesów gospodarczych w zakresie pokonania cyklu życiowego przemysłów, które znajdują się w fazach schyłkowych. Do tego typu dziedzin zalicza się tradycyjnie w Europie górnictwo węgla kamiennego. W większości górnictwo węgla kamiennego, zarówno głębinowe, jak i odkrywkowe odnotowują stały wzrost produkcji i to na większości kontynentów na świecie. Tylko Europa jest interesującym wyjątkiem.

Gdyby prześledzić historię upadku górnictwa węgla kamiennego w Wielkiej Brytanii i w Niemczech to można stwierdzić, iż z reguły funkcjonował specyficzny mechanizm. W krajach tych zasadniczą przyczyną zamykania kopalń był wzrost kosztów wydobycia powyżej

poziomu rynkowego, z czym zazwyczaj bardzo silnie wiązała się kwestia wysokich zarobków w górnictwie węglowym. Zarówno w Niemczech jak i w Wielkiej Brytanii koszty pracy stanowiły bardzo wysoki udział w kosztach produkcji, co doprowadziło do konieczności dotowania produkcji węgla z budżetu a po pewnym czasie, wraz ze wzrostem poziomu dotacji, zaczęły narastać coraz silniejsze naciski na zredukowanie subwencjonowania. Wysoki udział kosztów pracy w górnictwie węgla wynikał ze splotu wielu czynników, jednak decydującym był wywalczony i wynegocjowany przez związki zawodowe poziom wynagrodzeń, znacząco wyższy niż w innych działach gospodarki. Poziom wynagrodzeń hamował automatyzację wydobycia i zastępowanie siły ludzkiej maszynami.

Działał więc specyficzny mechanizm społeczno-efektywnościowy polegający na tym, że nawet jeżeli kopalnie były w stanie wygenerować zyski to niemal natychmiast były one przeznaczane na podwyżki płac górników zamiast na automatyzację wydobycia. Nie likwidowało to dopłat do produkcji węgla i władze publiczne raz po raz podejmowały decyzje o wyłączeniach z eksploatacji kolejnych kopalni węgla. Pomimo opłacania drogich pakietów osłonowych zamykanie kopalń było tańsze niż ich dalsze utrzymywanie. W miarę jak likwidowano kolejne, najmniej opłacalne kopalnie, spadała ogólna produkcja górnicza i paradoksalnie koszt wydobycia nie spadał, ale rósł. Okazywało się, że likwidując krańcowo najwyższe koszty w praktyce doprowadzano do tego, że podobny poziom kosztów stałych musiał rozkładać się na coraz mniejszą produkcję a ponadto stale podwyższano poziom wynagrodzeń w górnictwie. Obecny stan górnictwa w Wielkiej Brytanii i Niemczech to stan bliski zamknięcia ostatnich kopalń. Warto jednak podkreślić, iż w miarę upływu czasu i spadku wydobycia węgla kamiennego oba kraje coraz więcej węgla importowały.

Interesujące, że prowadzone w polskich warunkach działania restrukturyzacyjne kopiują złe wzory brytyjsko – niemieckie i z pewnością doprowadzą do wyłączenia z eksploatacji większości kopalń. Każda kolejna restrukturyzacja ponownie obniża zdolności produkcyjne i zwiększa koszty jednostkowe. W efekcie pomimo posiadania ponad 5% światowych zasobów węgla kamiennego o dobrych warunkach pozyskania,

udział wydobycia w Polsce systematycznie spada. W szczególności od wydobycia węgla kamiennego uzależniona jest sytuacja na rynku pracy Górnośląskiego Związku Metropolitalnego.

Wydaje się, że zmiana sytuacji w górnictwie i stworzenie szans na rozwój tej branży wymaga dokonania następujących działań:

- zamrożenia funduszu wynagrodzeń w branży, wyższe płace jednostkowe byłyby możliwe tylko pod warunkiem zmniejszenia zatrudnienia;
- wycofania się z 5-cio dniowego 30-godzinnego tygodnia pracy górników, jako błędnego efektu Porozumień Jastrzębskich z 1980 r., wprowadzenie pracy przez 6 dni w tygodniu lub pracy ciągłej; według niektórych specjalistów górnicy na przodku pracują tylko 3,5 godziny dziennie¹⁶⁰; wymaga to również zmian w *Kodeksie Pracy*;
- przerzucenia nakładów z dotowania wydobycia czy eksportu na dotowanie automatyzacji górnictwa, zakupu środków inwestycyjnych i wprowadzanie nowoczesnych rozwiązań;
- rząd powinien wycofać się z regulowania poziomu wydobycia, pozostawiając to zagadnienie w rękach kopalń;
- rząd powinien dokapitalizować kopalnie i w miarę jak ich sytuacja będzie się poprawiała powinien prywatyzować je poprzez giełdę, zachowując zasadę udostępniania 10% akcji dla pracowników, proces ten nie powinien trwać dłużej niż 3-4 lata;
- władze publiczne powinny wykazać zdecydowanie wobec działań tych związków zawodowych, które prowadzą działania na szkodę górnictwa, oznacza to w praktyce wymuszenie poszanowania prawa, wydaje się jednak, że dobry plan rozwoju dla górnictwa zyska poparcie górników, a także większości związków zawodowych (*casus* FIAT-a we Włoszech);
- rząd powinien zachęcać spółki węglowe do inwestycji poza sektorem górnictwem, np. w energetyce, gazownictwie i innych dziedzinach gospodarki;
- władze publiczne powinny poważnie zaangażować się w proces alternatywnego wykorzystania węgla finansując np. instalacje zgazowania węgla o parametrach przemysłowych czy też inne obiecujące nowe tech-

¹⁶⁰ T. Głogowski, *Górnicza wojna o soboty. Związkowcy są oburzeni*, 2010-06-07, http://katowice.gazeta.pl/katowice/1,97222,7980530,Gornicza_wojna_o_soboty_Zwiazkowcy_sa_oburzeni.html

- nologii przetwórcze węgla;
- dla zwiększenia skali zainteresowania przemysłową przeróbką węgla władze publiczne mogłyby uruchomić program konkursów na granty badawcze i badawczo-rozwojowe i zachęcać do aktywności w tym zakresie jednostki naukowe i biznes nie tylko z obszaru Śląska.

Można przewidywać, że w miarę jak została by odwrócona dotychczasowa polityka, górnictwo węgla kamiennego odzyskałoby wigor, mogłoby zwiększać wydobywanie, spadłyby jednostkowe koszty produkcji, można byłoby ponownie uruchomić eksport i w końcu znowu zaczęłoby rosnać zatrudnienie w mocno zautomatyzowanych kopalniach. Ostatecznym rezultatem byłoby najpierw zachowanie a potem wzrost liczby dobrze płatnych miejsc pracy w górnictwie węgla kamiennego. Realizacja tego typu lub zbliżonego scenariusza zmian może nie tylko odsunąć nieuchronne widmo upadku górnictwa węgla kamiennego w Górnośląskim Związku Metropolitalnym, ale wręcz uczynić je ważną lokomotywą rozwojową całego regionu.

Rekomendacje wobec innych dziedzin tracących miejsca pracy

W tabeli 26 przedstawiono listę działów PKD, które w latach 1999-2007 straciły najwię-

cej miejsc pracy na terenie Województwa Śląskiego. O ile spadki zatrudnienia w górnictwie zostały rozpatrzone to inne spadki wydają się mniej uzasadnione.

Spadek zatrudnienia w budownictwie, handlu hurtowym czy też ochronie zdrowia i pomocy społecznej jest z pewnością w pewnym stopniu wynikiem wzrostu tak zwanego samozatrudnienia, jednak świadczy o poważnym zagrożeniu rynku pracy. Bardzo poważne spadki w zatrudnieniu w przemyśle lekkim, przemyśle maszynowym i ubezpieczeniach wskazują na konieczność znacznego rozwoju usług rynkowych. Usługi rynkowe na Śląsku z pewnością znajdują się w istotnym niedorozwoju i władze samorządowe powinny w sposób szczególnie wspierać rozwój tych dziedzin, na przykład poprzez rozwój inkubatorów przedsiębiorczości, ułatwienia lokalizacyjne czy też inne działania o charakterze wspierającym. Ważną rolę do odegrania ma również sektor edukacji, w tym wyższej, który powinien w większym stopniu kształcić w zakresie zawodów usługowych. Jak wydaje się Śląsk jest poważnie zagrożony demograficznie i aby osiągnąć wysoką jakość życia, zachęcającą do pozostania w regionie, niezbędne jest znaczące podniesienie dostępności i jakości usług rynkowych. Jest to wymóg każdej nowoczesnej struktury gospodarczej.

Tabela

26

Dziedziny o największych stratach liczby zatrudnionych w Województwie Śląskim w latach 1999-2007

Dział PKD	Zmiana 1999-2007
▶ <i>Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego</i>	-70318
▶ <i>Ochrona zdrowia i pomoc społeczna</i>	-38441
▶ <i>Budownictwo</i>	-37854
▶ <i>Produkcja metali</i>	-20203
▶ <i>Handel hurtowy i komisowy</i>	-13175
▶ <i>Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana</i>	-11808
▶ <i>Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę</i>	-9436
▶ <i>Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich</i>	-8997
▶ <i>Włókiennictwo</i>	-5931
▶ <i>Ubezpieczenia oraz fundusze emerytalno-rentowe, bez gwarantowanej prawnie opieki społecznej</i>	-5427
▶ <i>Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką</i>	-3806

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US Katowice.

Plan rozwoju miejsc pracy wysokiej jakości na poziomie lokalnym

W rozdziale 8 przedstawiono możliwe rozwiązania z zakresu konstrukcji planu działań lokalnych, którego celem jest wskazanie kierunkowych działań władz samorządowych szczebla gminnego i powiatowego, działań wspólnych różnych samorządów, a także działań samorządu województwa ukierunkowanych na polepszenie jakości lokalnych rynków pracy w drodze wsparcia procesu tworzenia miejsc pracy wysokiej jakości (PWJ)...

Mieczysław Bąk, Paulina Bednarz, Ewa Kulawczuk, Przemysław Kulawczuk

W rozdziale 8 przedstawiono możliwe rozwiązania z zakresu konstrukcji planu działań lokalnych, którego celem jest wskazanie kierunkowych działań władz samorządowych szczebla gminnego i powiatowego, działań wspólnych różnych samorządów, a także działań samorządu województwa ukierunkowanych na polepszenie jakości lokalnych rynków pracy w drodze wsparcia procesu tworzenia miejsc pracy wysokiej jakości (PWJ).¹⁶¹ Przedstawiony model jest wzorem, z którego mogą korzystać samorządy szczebla gminnego i powiatowego, a także powiatowe urzędy pracy oraz ich partnerzy społeczni. Zawiera on wiele przykładowych elementów, które można zmieniać, uzupełniać czy konstruować od nowa w oparciu o inspirację zawartą w przedstawionym wzorze. Model ten oparty został o koncepcję zrównoważonego rozwoju społeczno-zawodowego, zakładającego stopniowy wzrost możliwości rodzin w zakresie realizacji celów indywidualnych, społecznych i ekonomicznych.

8.1.

Cele planu działań lokalnych w zakresie rozwoju PWJ

W punkcie 8.1. przedstawiono przykładowe cele planu działań lokalnych w zakresie rozwoju miejsc pracy wysokiej jakości na poziomie gminy lub powiatu.

Cele ogólne:

- stworzenie warunków do tworzenia miejsc pracy wysokiej jakości,
- ograniczenie utraty dobrze płatnych miejsc pracy.

Cele szczegółowe:

Jakość życia i rynek pracy przyjazny pracownikom

- Stymulowanie wzrostu jakości życia w gminie/powiecie poprzez popieranie tworzenia centrów handlowo-usługowo-kulturalnych.
- Stymulowanie warunków do zatrudniania co najmniej dwóch osób z rodziny poprzez zapewnienie taniej opieki przedszkolnej oraz żłobków – dla zaspokojenia pełnych potrzeb w tym zakresie.

¹⁶¹ Podobny plan został sporządzony dla Mazowsza. Bąk M., Kulawczuk P., Szcześniak A. (red.), *Praca Wysokiej Jakości. Mechanizmy, instrumenty i rozwiązania dla zwiększenia liczby dobrze płatnych miejsc pracy w Województwie Mazowieckim*, Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym, Warszawa 2010.

- Stymulowanie pozyskania terenów pod jednorodzinne/zbiorowe budownictwo mieszkaniowe dla wykorzystania potencjałów przestrzennych danej gminy/powiatu w tym zakresie.
- Rozwijanie sfery spędzania wolnego czasu pracowników poprzez szeroką promocję rozwoju funkcji sportowych, rekreacyjnych, turystycznych i rozrywkowych.

Jakość środowiska biznesowego i rynek pracy przyjazny przedsiębiorcom

- Polepszenie jakości lokalnego środowiska biznesowego poprzez polepszenie procedur obsługi biznesu i inwestorów w gminie/powiecie.
- Odblokowanie przestrzeni lokalnej dla wykorzystania do celów inwestycyjnych i biznesowych poprzez osiągnięcie znaczącego postępu w planowaniu przestrzennym, w tym obejmującym wydzielenie terenów pod cele inwestycyjne i gospodarcze.
- Przygotowanie konkretnej oferty lokalizacyjnej dla nowych i już działających przedsiębiorstw.
- Zbliżenie oferty szkolnictwa zawodowego i technicznego do rzeczywistych potrzeb przedsiębiorstw poprzez stworzenie stałego systemu wymiany informacji pomiędzy placówkami edukacyjnymi i działami kadrowymi przedsiębiorstw.
- Promowanie zawodów technicznych i rzemieślniczych wśród młodzieży poprzez pokazywanie ich znaczenia i wartości w gospodarce gminy/powiatu.
- Polepszenie wymiany informacji i uruchomienie wzajemnej pomocy rozwojowej pomiędzy biznesem a samorządem w zakresie tworzenia nowych zdolności produkcyjnych i nowych miejsc pracy.

Bezpośrednie wsparcie dla jednostek tworzących miejsca pracy wysokiej jakości

- Identyfikacja tych rodzajów już prowadzonej działalności w gminie/powiecie, które potrzebują wsparcia dla zachowania miejsc pracy wysokiej jakości.
- Dokonanie wyboru tych dziedzin wiodących, które mogłyby poszerzyć potencjał już istniejących (komplementarnych) oraz całkowicie nowych dziedzin, których lokalizację na terenie gminy/powiatu warto wspierać.
- Wsparcie rozwoju zarówno dziedzin istniejących, tworzących miejsca pracy wysokiej jakości oraz przewidzianych do lokalizacji na terenie gminy/powiatu obiecujących w tym zakresie poprzez pomoc techniczną, działania organizacyjne oraz wsparcie finansowe i wsparcie tych jednostek w zakresie ubiegania się o pomoc finansową z innych źródeł.
- Zapewnienie dostępu do przeszkolonej kadry dla nowo uruchamianych zakładów produkcyjnych poprzez budowę oferty kursów i szkoleń oraz konstruowanie wsparcia dla tej pomocy.
- Tworzenie partnerstw lokalnych dla rozwiązywania problemów małych i średnich przedsiębiorstw.
- Uruchomienie bezpośredniej pomocy edukacyjno-szkoleniowej dostosowanej do potrzeb konkretnych przedsiębiorstw.

8.2.

Możliwe działania w zakresie rozwoju PWJ na szczeblu lokalnym. Rezultaty i produkty planu działań lokalnych

W punkcie 8.2. wskazano możliwe działania, które mogą odpowiadać określonym w punkcie 8.1. celom szczegółowym planu działań lokalnych w zakresie rozwoju PWJ, a także wskazano możliwe rezultaty i produkty, które mogą być osiągnięte w wyniku realizacji tych działań.

Tabela

27

Zestawienie możliwych działań a także rezultatów i produktów w odniesieniu do celów planu działań lokalnych w zakresie rozwoju PWJ

Cel szczegółowy	Działania	Rezultaty i produkty
<p>▶ Stymulowanie wzrostu jakości życia w gminie/powiecie poprzez popieranie tworzenia centrów handlowo-kulturalnych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ustalenie zakresu konsumpcji, usług i wydatków, które mieszkańcy gminy/powiatu muszą dokonywać poza jej/jego terytorium z braku możliwości realizacji na własnym terenie. - Ustalenie potrzeb mieszkańców znajdujących swoje odzwierciedlenie w dokonywaniu wydatków, których nie można zaspokoić na terenie gminy/powiatu. - Sformułowanie atrakcyjnej oferty terenów dla lokalizacji centrów handlowo-usługowych i kulturalnych o funkcjach co najmniej powiatowych, które te potrzeby mogłyby zaspokajać. - Zaprojektowanie założeń inwestycji i ogłoszenie konkursu na jej realizację. - Pilotowanie realizacji inwestycji. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lista potrzeb zaspokajanych poza obszarem lokalnym. - Lista i wartość wydatków dokonywanych poza obszarem lokalnym. - Oferta lokalizacyjna dla funkcji handlowych, usługowych i kulturalnych. - Założenia projektu inwestycyjnego. - Konkurs w zakresie zagospodarowania terenu. - Realizacja inwestycji. - Nowe obiekty handlowe, usługowe i kulturalne.
<p>▶ Stymulowanie warunków do zatrudniania co najmniej dwóch osób z rodziny poprzez zapewnienie taniej opieki przedszkolnej oraz żłobków.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ustalenie aktualnych i przewidywanych potrzeb w zakresie opieki przedszkolnej i żłobków poprzez wywiady z młodymi rodzinami oraz badanie preferencji zawodowych młodych matek. - Opracowanie planu inwestycyjnego lub systemu wsparcia dla młodych rodzin aby zapewnić tanią opiekę małym dzieciom dla rodzin mieszkających w danej gminie /powiecie. - Promowanie dużej aktywności zawodowej wśród młodych rodzin. 	<ul style="list-style-type: none"> - Gotowa analiza preferencji młodych rodzin i młodych matek w zakresie sposobów opieki nad dziećmi. - Plan inwestycyjny lub plan wsparcia finansowego w zakresie zapewnienia taniej opieki nad dziećmi. - System promocji aktywności zawodowej kobiet, w tym zwłaszcza młodych matek.
<p>▶ Stymulowanie pozyskania terenów pod jednorodzinne /zbiorowe budownictwo mieszkaniowe dla wykorzystania potencjałów przestrzennych danej gminy /powiatu w tym zakresie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ustalenie wizji rozwoju jakości życia w zakresie mieszkalnictwa w gminie /powiecie. - Ustalenie na ile istniejące możliwości terenowe pozwalają na realizację tej wizji. - Podjęcie działań zmierzających do uchwalenia nowych lub aktualizacji starych planów zagospodarowania przestrzennego, tak aby zwiększyć liczbę terenów pod budownictwo mieszkaniowe. - Zapewnienie dobrej informacji o możliwościach inwestowania w budownictwo mieszkaniowe w gminie /powiecie. 	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowana strategia rozwoju mieszkalnictwa na terenie gminy/powiatu. - Plan aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego. - Aktualizacja planów zagospodarowania przestrzennego pod kątem mieszkalnictwa. - Pisemna, ustna i internetowa informacja o możliwościach inwestowania w mieszkalnictwo w gminie /powiecie.

Cel szczegółowy	Działania	Rezultaty i produkty
<p>▶ Rozwijanie sfery spędzania wolnego czasu pracowników poprzez szeroką promocję rozwoju funkcji sportowych, rekreacyjnych, turystycznych i rozrywkowych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ustalenie preferencji mieszkańców gminy /powiatu w zakresie spędzania wolnego czasu. - Ustalenie wiodących światowych preferencji w zakresie spędzania wolnego czasu. - Zbudowanie koncepcji spędzania wolnego czasu godzącej preferencje mieszkańców z wiodącymi tendencjami światowymi. - Wydzielenie, zakup lub pozyskanie terenów pod przestrzeń życia publicznego: parki, stadiony, tereny rekreacyjne, amfiteatry, miejsca spotkań, jarmarki, deptaki, centra kulinarne, ośrodki rozrywki itp. - Staranne zaprojektowanie wykorzystania przestrzeni życia publicznego dla tworzenia miejscowego klimatu i wysokiej kultury życia w danym powiecie i gminie. - Systematyczna organizacja wydarzeń kulturalnych, fiest, uroczystości religijnych, imprez turystycznych czy rozrywkowych. 	<ul style="list-style-type: none"> - Raport na temat preferencji mieszkańców w zakresie spędzania wolnego czasu z uwzględnieniem kierunków światowych w tym zakresie. - Opracowany dokument „Preferencje i kierunki rozwoju sfery rekreacji i wypoczynku w gminie /powiecie” określający kierunki działań w tym zakresie. - Sporządzony plan budowy przestrzeni publicznej dla celów rekreacji i wypoczynku oraz kultury. - Ogłoszone konkursy na zabudowę/urządzenie przestrzeni publicznej. - Realizacja planu budowy przestrzeni publicznej w perspektywie planu inwestycyjnego gminy /powiatu. - Zorganizowane wydarzenia i uroczystości gminnych/powiatowych o charakterze fiest, uroczystości religijnych, kulturalnych czy turystycznych.
<p>▶ Polepszenie jakości lokalnego środowiska biznesowego poprzez polepszenie procedur obsługi biznesu i inwestorów w gminie/powiecie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Dokonanie przeglądu terminowości i szybkości realizacji procedur inwestycyjnych w gminie/powiecie. - Usprawnienie obsługi inwestycji poprzez powoływanie centrów obsługi inwestora lub zapewnienie dedykowanej opieki gminy /powiatu dla średnich i dużych inwestycji. - Uzyskanie certyfikacji „Gmina Fair Play” – Certyfikowana Lokalizacja Inwestycji. 	<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa terminowości i szybkości realizacji procedur inwestycyjnych w gminie. - Działające komórki (centra obsługi inwestora) zapewniające dedykowaną pomoc średnim i większym inwestorom . - Potwierdzenie jakości obsługi inwestycji poprzez uzyskanie certyfikatu „Gmina Fair Play” – Certyfikowana Lokalizacja Inwestycji.

Cel szczegółowy	Działania	Rezultaty i produkty
<p>▶ Odblokowanie przestrzeni lokalnej dla wykorzystania do celów inwestycyjnych i biznesowych poprzez osiągnięcie znaczącego postępu w planowaniu przestrzennym, w tym obejmującym wydzielenie terenów pod cele inwestycyjne i gospodarcze.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Dokonanie przeglądu jakości i skali oferty terenów pod inwestycje na terenie gminy i porównanie ich do przodujących gmin województwa – wybór liderów porównania. - Określenie braków w ofercie terenowej w relacji do liderów rynkowych w tym zakresie. - Zmiana, aktualizacja lub uchwalenie nowych planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględniających tereny pod biznes. - Wyznaczenie, zakup lub pozyskanie terenów publicznych lub prywatnych, które mogłyby być przeznaczone pod inwestycje – indywidualnie przez gminę/powiat lub wspólnie z innymi jednostkami. - Zbudowanie formuły promocji pozyskanych terenów, tak aby oferta mogła osiągnąć potencjalnych inwestorów (również jako parki przemysłowe czy strefy intensywnego inwestowania). 	<ul style="list-style-type: none"> - Zidentyfikowanie stanu oferty terenowej w relacji do porównywalnych gmin/powiatów i liderów regionalnych. - Zaktualizowane (uchwalone) plany zagospodarowania przestrzennego. - Zwiększenie podaży terenów inwestycyjnych na terenie gminy/powiatu. - Wdrożony system promocji inwestycyjnej w gminie.
<p>▶ Przygotowanie konkretnej oferty lokalizacyjnej dla nowych i już działających przedsiębiorstw</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Rozpoznanie potrzeb lokalizacyjnych przedsiębiorstw już działających na terenie powiatu/gminy, a także przedsiębiorstw z zewnątrz. - Przygotowanie i plasowanie konkretnych propozycji lokalizacyjnych do konkretnych inwestorów. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lista konkretnych potrzeb lokalizacyjnych biznesu na terenie gminy/powiatu. - Oferta lokalizacyjno-rozwojowa dla miejscowych i nowych przedsiębiorstw.
<p>▶ Zbliżenie oferty szkolnictwa zawodowego i technicznego do rzeczywistych potrzeb przedsiębiorstw poprzez stworzenie stałego systemu wymiany informacji pomiędzy placówkami edukacyjnymi i działaniami kadrowymi przedsiębiorstw.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zbudowanie systemu badania potrzeb kadrowych przedsiębiorstw i przekazywania go do placówek edukacyjnych. - Powołanie wspólnego zespołu ds. realizacji potrzeb kadrowych przedsiębiorstw w powiecie. 	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowane dokumenty na temat potrzeb kadrowych jednostek gospodarczych w gminie/powiecie. - Opracowane plany działania placówek edukacyjnych w zakresie zaspokajania potrzeb edukacyjnych. - Ocena stopnia zaspokojenia potrzeb kadrowych przedsiębiorstw w powiecie.
<p>▶ Promowanie zawodów technicznych i rzemieślniczych wśród młodzieży poprzez pokazywanie ich znaczenia i wartości w gospodarce gminy/powiatu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Organizacja konkursów, turniejów, zwiedzania, dni kariery itp. mających na celu popularyzację zawodów technicznych i rzemieślniczych. - Przyznawanie stypendiów gminnych czy powiatowych dla młodzieży, która podejmuje naukę i pracę w rzadkich zawodach. 	<ul style="list-style-type: none"> - Zwiększona atrakcyjność zawodów technicznych i rzemieślniczych w powiecie. - Zwiększona liczba młodzieży dążąca do wykonywania zawodów technicznych i rzemieślniczych w powiecie.

Cel szczegółowy	Działania	Rezultaty i produkty
<p>▶ Polepszenie wymiany informacji i uruchomienie wzajemnej pomocy rozwojowej pomiędzy biznesem a samorządem w zakresie tworzenia nowych zdolności produkcyjnych i nowych miejsc pracy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Budowa organizacyjnych form współpracy pomiędzy samorządem a biznesem. - Organizacja powiatowych izb gospodarczych dla integracji środowisk biznesu pod patronatem samorządu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Zorganizowana Rada Współpracy, Rada Gospodarcza gminy lub powiatu. - Powołana Powiatowa Izba Gospodarcza.
<p>▶ Identyfikacja tych rodzajów już prowadzonej działalności w gminie/powiecie, które potrzebują wsparcia dla zachowania miejsc pracy wysokiej jakości.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Dokonanie przeglądu zakładów pracy z punktu widzenia ich zdolności do oferowania miejsc pracy wysokiej jakości. - Zapoznanie się z sytuacją ekonomiczną tych zakładów oraz z ich potrzebami rozwojowymi. - Zaoferowanie wsparcia w tych dziedzinach, w których gmina lub powiat mogą być pomocne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lista zakładów pracy oferujących miejsca pracy wysokiej jakości - z szacunkiem ich liczby. - Przegląd możliwości wsparcia rozwoju zakładów pracy oferujących miejsca pracy wysokiej jakości. - Oferta wsparcia dla istniejących zakładów pracy oferujących miejsca pracy wysokiej jakości.
<p>▶ Dokonanie wyboru tych dziedzin wiodących, które mogłyby poszerzyć potencjał już istniejących (komplementarnych) oraz całkowicie nowych dziedzin, których lokalizację na terenie gminy/ powiatu warto wspierać.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Analiza dziedzin komplementarnych do już istniejących na terenie gminy/powiatu - budowa długiej listy. - Dokonanie wyboru dziedzin komplementarnych do już istniejących. - Wskazanie tych dziedzin, których rozwój jest możliwy co wynika z analizy potrzeb konsumpcyjnych mieszkańców powiatu /gminy zaspokajanych poza nimi. - Wybór dziedzin szybko rozwijających się na świecie, które mogłyby być potencjalnie lokowane na terenie gminy/powiatu. - Opracowanie planu działań wspierających dla każdej z dziedzin wskazanych do wspierania w zakresie możliwości gminy /powiatu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lista dziedzin biznesu komplementarnych do już istniejących w gminie. - Wybór dziedzin komplementarnych jako przedmiotu wsparcia. - Lista dziedzin niedorozwiniętych, które mogłyby się rozwinąć w gminie. - Lista dziedzin szybko rozwijających się, które mogłyby być ulokowane w gminie wraz ze wskazaniem ich jako dziedzin wsparcia. - Plan działań wspierających dla dziedzin biznesu oferujących miejsca pracy wysokiej jakości. - Realizacja planu wsparcia. - Lokalizacja i wzmocnienie na terenie gminy zakładów pracy oferujących miejsca pracy wysokiej jakości.

Cel szczegółowy	Działania	Rezultaty i produkty
<p>▶ Wsparcie rozwoju zarówno dziedzin istniejących, tworzących miejsca pracy wysokiej jakości oraz przewidzianych do lokalizacji na terenie gminy/powiatu obiecujących w tym zakresie poprzez pomoc techniczną, działania organizacyjne oraz wsparcie finansowe i wsparcie tych jednostek w zakresie ubiegania się o pomoc finansową z innych źródeł.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Organizacja opieki nad nowymi inwestycjami. - Monitorowanie potrzeb rozwojowych kluczowych zakładów pracy. - Poszukiwanie źródeł wsparcia w korzystaniu z pomocy z programów UE. - Włączanie przedstawicieli kluczowych zakładów pracy do wizyt i misji zagranicznych władz samorządowych. - Pomoc doradcza przy ubieganiu się o fundusze z UE. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lista inwestycji i zakładów pracy objętych opieką dedykowaną. - Wdrożony system opieki nad kluczowymi inwestorami. - Uzyskane wsparcie od samorządu województwa dla promocji inwestycji. - Zwiększona współpraca zagraniczna miejscowych przedsiębiorstw – zwiększenie się ich rynków zbytu. - Większa skuteczność miejscowych przedsiębiorstw w ubieganiu się o środki unijne. - Wartość dodatkowo pozyskanych środków unijnych.
<p>▶ Zapewnienie dostępu do przeszkolonej kadry dla nowo uruchamianych zakładów produkcyjnych poprzez budowę oferty kursów i szkoleń oraz konstruowanie wsparcia dla tej pomocy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Rozpoznanie szczegółowych potrzeb kadrowych wraz z określeniem niezbędnych kwalifikacji. - Sformułowanie listy kursów zawodowych, które mogą być zorganizowane i sfinansowane przez władze samorządowe. - Pozyskanie firm szkoleniowych dla realizacji kursów potrzebnych dla zakładów pracy. 	<ul style="list-style-type: none"> - Większe zaspokojenie potrzeb kadrowych miejscowych przedsiębiorstw i nowych inwestorów. - Liczba przeszkolonych i zatrudnionych osób. - Liczba umów o współpracy z firmami szkoleniowymi i doradczymi.
<p>▶ Tworzenie partnerstw lokalnych dla rozwiązywania problemów małych i średnich przedsiębiorstw.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Budowa tematycznych sieci współpracy sponsorowanych lub wspieranych przez samorząd. - Tworzenie przy współpracy samorządu województwa tematycznych parków przemysłowych. - Identyfikacja problemów rozwojowych i budowa systemu wymiany informacji w zakresie ich rozwiązywania. - Promocja efektów współpracy samorządowej w celu przyciągnięcia do niej innych samorządów. 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zorganizowanych tematycznych sieci współpracy. - Liczba spotkań i kontaktów w ramach sieci, liczba podjętych tematów współpracy. - Liczba efektów działania sieci współpracy. - Organizacja tematycznego (wyspecjalizowanego) parku przemysłowego. - Zorganizowany system przekazywania informacji pomiędzy samorządem a biznesem. - Liczba samorządów spoza projektu „PWJ. System identyfikacji dziedzin o dużych potencjałach wzrostu zatrudnienia wysokiej jakości w woj. mazowieckim. - Mechanizmy, instrumenty, rozwiązania”, które przyłączyły się do realizacji jego celów.

Cel szczegółowy	Działania	Rezultaty i produkty
▶ Uruchomienie bezpośredniej pomocy edukacyjno-szkoleniowej dostosowanej do potrzeb konkretnych przedsiębiorstw.	<ul style="list-style-type: none"> - Rozpoznanie potrzeb szkoleniowych konkretnych przedsiębiorstw. - Organizacja konsorcjów czy partnerstw dla zaspokojenia potrzeb szkoleniowych. 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba przedsiębiorstw, których potrzeby kadrowe zostały zaspokojone przy pomocy gminy/powiatu. - Liczba przeszkolonych i zatrudnionych pracowników. - Liczba pozyskanych środków na szkolenia i doskonalenie kwalifikacji.
▶ <i>Inne cele</i>	<i>Inne działania</i>	<i>Inne rezultaty i produkty</i>

Źródło: Opracowanie własne.

8.3.

Źródła finansowania działań

Poniżej przedstawiono możliwy do wykorzystania formularz do planowania źródeł finansowania działań.

Tabela

28

Formularz do planowania źródeł finansowania działań

Działanie - wybrać z tabeli powyżej	Źródła finansowania - opisać od najbardziej prawdopodobnego, określić jego udział, jeżeli byłby mniejszy od docelowego, przejść do źródła 2 itp.		
	Źródło 1 – ustalić sposób postępowania	Źródło 2 – ustalić sposób postępowania	Źródło 3 – ustalić sposób postępowania

Źródło: Opracowanie własne.

8.4.

Harmonogram i osoby odpowiedzialne

Poniżej przedstawiono możliwości do wykorzystania harmonogram wraz z określeniem osób odpowiedzialnych.

Tabela 29 Harmonogram z uwzględnieniem działań i osób odpowiedzialnych

Działanie / Osoba odpowiedzialna	III kw. 2010	IV kw. 2010	I kw. 2011	II kw. 2011	III kw. 2011	IV kw. 2011	I kw. 2012	II kw. 2012	III kw. 2012	IV kw. 2012	I kw. 2013	II kw. 2013
Działanie 1:												
Osoba odpowiedzialna:												
Działanie 2:												
Osoba odpowiedzialna:												
Działanie 3:												
Osoba odpowiedzialna:												
itd.												

Źródło: Opracowanie własne.

Analiza agregatowych danych statystycznych w zakresie wyodrębnienia dziedzin zapewniających miejsca pracy wysokiej jakości w Województwie Śląskim

W Województwie Śląskim dochód z pracy jest najważniejszą cechą miejsc pracy wysokiej jakości (PWJ). Stąd istotne jest zidentyfikowanie dziedzin gospodarki zapewniających możliwie najwyższe wynagrodzenia oraz posiadających potencjały wzrostu wynagrodzeń i dochodów z pracy. Poniżej prezentujemy wyniki obliczeń związanych z potencjałami wynagrodzeniowymi.

Paulina Bednarz, Ewa Kulawczuk, Przemysław Kulawczuk, Anna Szcześniak

9.1.

Dochód z pracy jako podstawowa miara miejsc pracy wysokiej jakości

W Województwie Śląskim dochód z pracy jest najważniejszą cechą miejsc pracy wysokiej jakości (PWJ). Stąd istotne jest zidentyfikowanie dziedzin gospodarki zapewniających możliwie najwyższe wynagrodzenia oraz posiadających potencjały wzrostu wynagrodzeń i dochodów z pracy. Poniżej prezentujemy wyniki obliczeń związanych z potencjałami wynagrodzeniowymi.

9.1.1.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie pracownika

Uzyskane dane statystyczne pozwoliły na przeprowadzenie analizy wynagrodzeń średniomiesięcznych w Województwie Śląskim w latach 2002-2007 na jednego pracownika. Dziesięć działów PKD oferujących najwyższe wynagrodzenia w tym okresie prezentuje wykres 3. Jak widać, najwyższe zarobki w analizowanym okresie można było uzyskać pracując w takich działach, jak: górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10), gdzie w latach 2002-2007 średniomiesięczne wynagrodzenie w przeliczeniu na jednego pracownika było ponad 300 zł więk-

sze niż w kolejnym dziale, działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67) i prawie półtora razy większe niż w ostatniej prezentowanej w zestawieniu dziedzinie produkcja wyrobów chemicznych (D24). Warto zauważyć, że w dwóch ostatnich badanych latach różnice w wynagrodzeniach między pierwszym i drugim działem są wysokie, zgłasza w roku 2007 (ponad 1.800 zł). Całe zestawienie działów PKD oferujących najwyższe wynagrodzenia brutto w przeliczeniu na jednego pracownika w omawianym okresie wygląda następująco:

1. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
2. działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67),
3. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
4. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
5. informatyka (K72),
6. działalność badawczo-rozwojowa (K73),
7. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
8. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
9. produkcja metali (D27),
10. produkcja wyrobów chemicznych (D24).

Biorąc pod uwagę wyniki analiz tylko dla ostatniego roku poddanego badaniu zestawie-

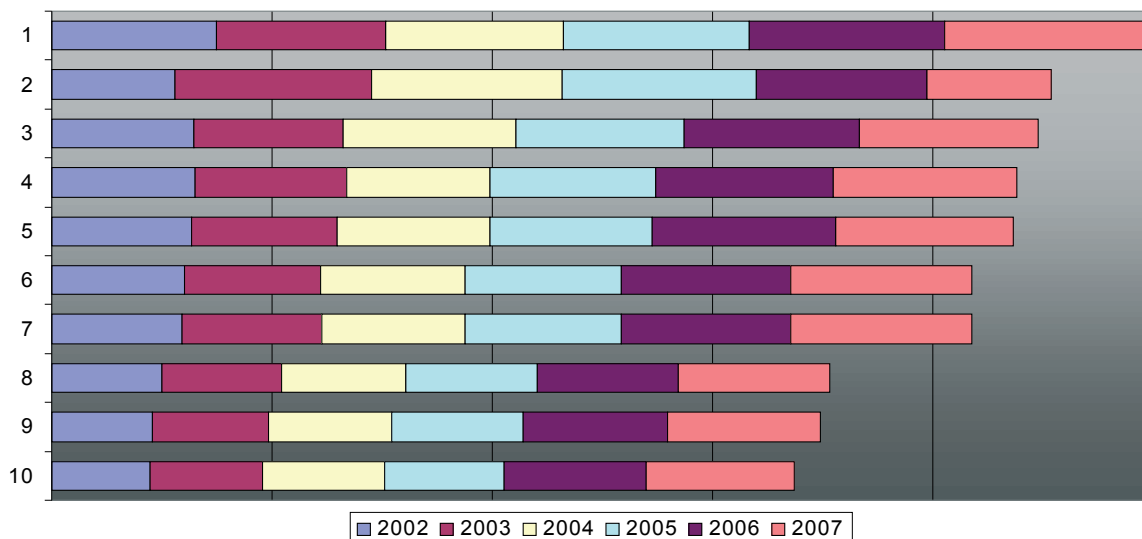
nie uległo nieznacznej zmianie, gdyż pojawiły się dwie nowe dziedziny na miejscu 9. i 10. Na pierwszym miejscu w zestawieniu nadal pozostało górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10). Warto zwrócić uwagę na fakt, że wszystkie działy odnotowały znaczący wzrost wynagrodzeń w roku 2007 w stosunku do roku 2002. Zestawienie przodujących działów w roku 2007 (pokazane na wykresie 4) jest następujące:

1. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
2. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
3. działalność badawczo-rozwojowa (K73),
4. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
5. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
6. informatyka (K72),
7. produkcja metali (D27),
8. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
9. produkcja wyrobów chemicznych (D24),
10. pozostałe górnictwo (C14).

Wykres

3

Działy PKD w Województwie Śląskim oferujące najwyższe przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto na 1 pracownika w latach 2002-2007, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

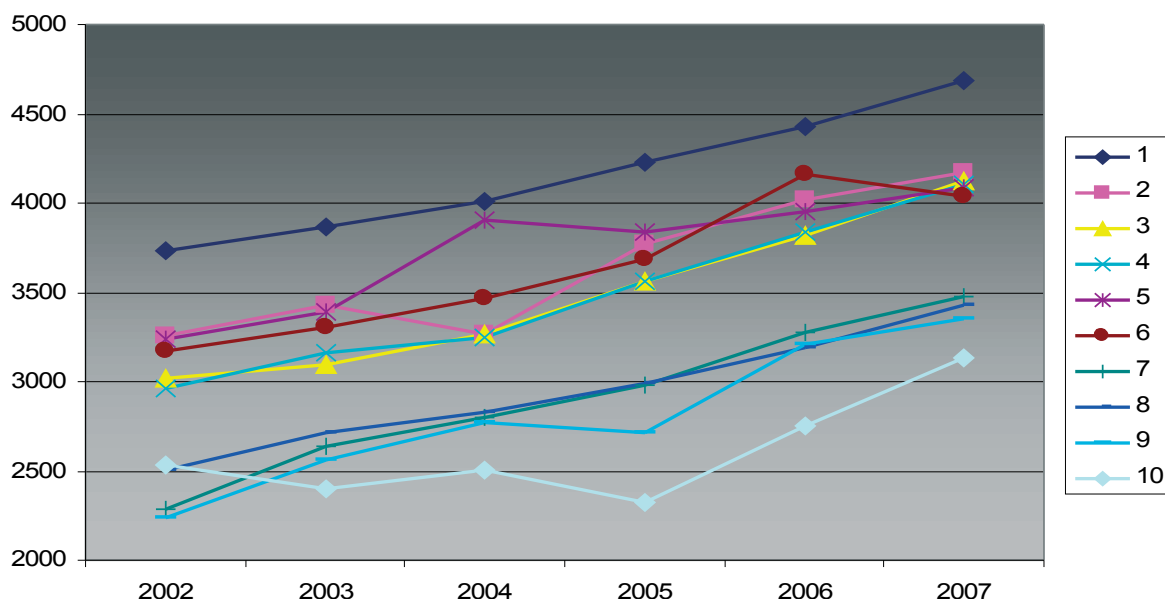
- 1 - Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 2 - Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami
- 3 - Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 4 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 5 - Informatyka
- 6 - Działalność badawczo-rozwojowa
- 7 - Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 8 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 9 - Produkcja metali
- 10 - Produkcja wyrobów chemicznych

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	3730	3862	4009	4229	4432	4684
2	2794	4466	4324	4417	3855	2844
3	3235	3390	3905	3835	3956	4083
4	3255	3430	3264	3767	4017	4170
5	3168	3304	3466	3689	4164	4039
6	3021	3094	3268	3558	3820	4128
7	2964	3161	3252	3563	3836	4104
8	2504	2712	2825	2992	3192	3431
9	2290	2636	2801	2977	3281	3475
10	2235	2557	2771	2717	3212	3356

Wykres

4

Działy PKD w Województwie Śląskim oferujące najwyższe przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto na 1 pracownika w 2007 r., w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 2 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 3 – Działalność badawczo-rozwojowa
- 4 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 5 – Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 6 – Informatyka
- 7 – Produkcja metali
- 8 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 9 – Produkcja wyrobów chemicznych
- 10 – Pozostałe górnictwo

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	3730	3862	4009	4229	4432	4684
2	3255	3430	3264	3767	4017	4170
3	3021	3094	3268	3558	3820	4128
4	2964	3161	3252	3563	3836	4104
5	3235	3390	3905	3835	3956	4083
6	3168	3304	3466	3689	4164	4039
7	2290	2636	2801	2977	3281	3475
8	2504	2712	2825	2992	3192	3431
9	2235	2557	2771	2717	3212	3356
10	2533	2396	2502	2328	2750	3137

9.2.

Bezpieczeństwo miejsca pracy

Bezpieczeństwo miejsca pracy może oznaczać takie cechy miejsca pracy wysokiej jakości, jak praca etatowa z ZUS-em, komfort pracy czy trwałość. Wszystkie wymienione cechy znalazły się wśród najbardziej pożądanых cech pracy, wskazanych przez przedstawicieli śląskich gmin i powiatów. Poniżej przedstawiamy wyniki analizy danych statystycznych w takich obszarach, jak:

- nakłady ZUS na pracownika (inwestycje socjalne),
- majątek trwały,
- kapitały własne,
- przychodowość aktywów,
- przychodowość pracy,
- efektywność wynagrodzeniowa majątku,

- rotacja zatrudnienia,
- wypadki przy pracy.

9.2.1.

Nakłady ZUS na pracownika (inwestycje socjalne)

W Województwie Śląskim do dziedzin, w których w latach 2002-2007 poniesiono w sumie najwyższe nakłady na ZUS na jednego pracownika należały:

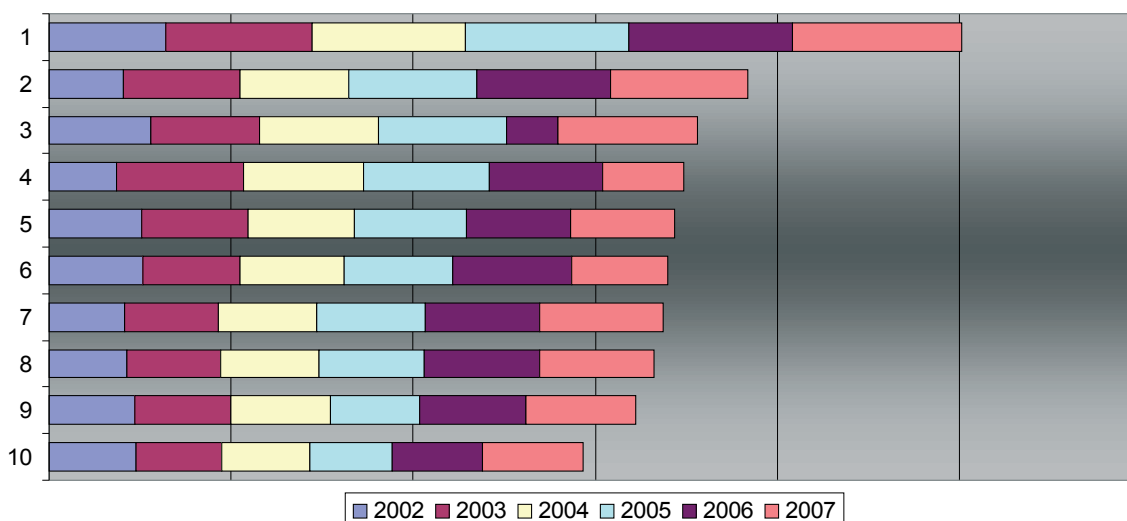
1. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
2. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię

- elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
3. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
4. działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67),
5. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
6. informatyka (K72),
7. działalność badawczo-rozwojowa (K73),
8. produkcja metali (D27),
9. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
10. pozostałe górnictwo (C14).

Powyższe działy PKD przedstawiono na wykresie 5. Z wykresu widać, że dział C10 - górnictwo

węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu zdecydowanie dominuje wśród pozostałych, równie korzystnych pod względem inwestycji socjalnych dla pracowników dziedzin. Warto zauważyć, że obok dziedzin tradycyjnych na Śląsku, są takie działy, jak działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67), produkcja maszyn i komputerów (D30), informatyka (K72), działalność B+R (K73) oraz produkcja pojazdów samochodowych (D34), która także stała się specjalnością regionu. Na wykresie 6, gdzie zaprezentowano dziedziny, w których poniesiono najwyższe nakłady na ZUS na jednego pracownika jedynie w roku 2007, jeszcze bardziej widoczna jest różnica pomiędzy wiodącą dziedziną i pozostałymi. Poniższe zestawienie różni się nieco od zestawienia dla lat 2002-2007:

Wykres 5 Działy PKD o najwyższych miesięcznych nakładach na ZUS na 1 pracownika w latach 2002-2007 w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

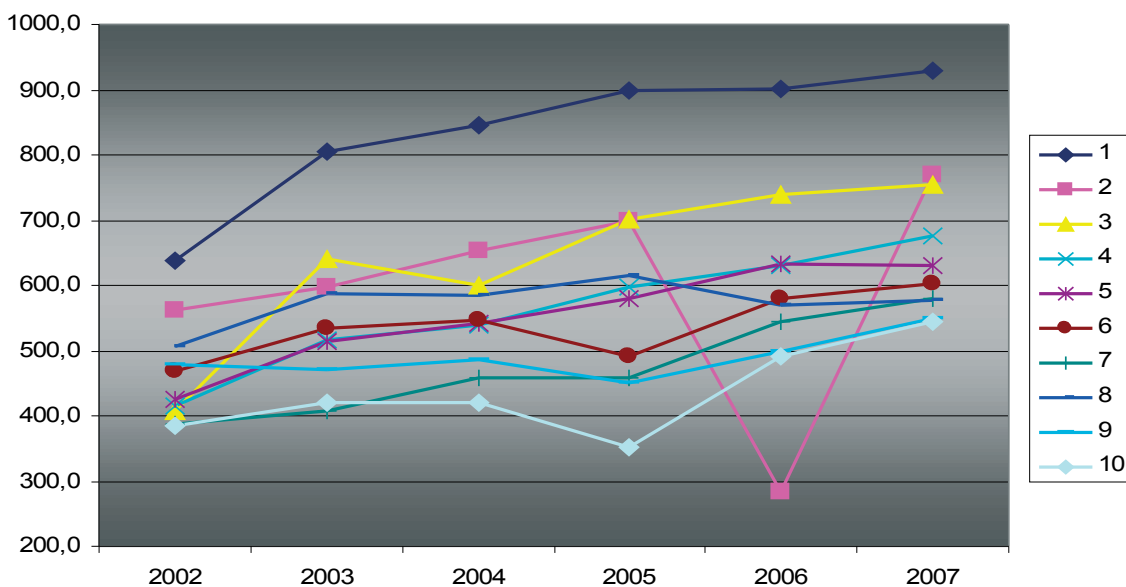
- 1 - Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 2 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 3 - Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 4 - Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami
- 5 - Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 6 - Informatyka
- 7 - Działalność badawczo-rozwojowa
- 8 - Produkcja metali
- 9 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 10 - Pozostałe górnictwo

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	637,8	804,8	845,2	897,7	900,5	928,0
2	406,6	640,8	599,4	700,1	738,7	755,3
3	561,4	597,2	652,5	699,2	283,9	770,3
4	372,9	697,3	659,7	689,6	620,8	443,6
5	506,7	588,5	583,6	614,9	568,5	576,7
6	513,4	537,6	572,6	591,4	653,2	529,0
7	414,1	517,6	538,0	596,6	630,2	676,1
8	425,8	513,7	541,2	581,0	633,7	630,5
9	469,0	533,1	546,6	489,9	580,0	603,1
10	478,2	470,2	485,4	449,5	499,4	549,4

1. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
2. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
3. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
4. działalność badawczo-rozwojowa (K73),
5. produkcja metali (D27),
6. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
7. produkcja wyrobów chemicznych (D24),
8. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
9. pozostałe górnictwo (C14),
10. produkcja pozostałego sprzętu transportowego (D35).

Jak widać produkcja wyrobów chemicznych (D24) i produkcja pozostałego sprzętu transportowego (D35) to dziedziny, które nie znalazły się w zestawieniu najlepszych działów PKD pod względem inwestycji socjalnych w latach 2002-2007, ale w odniesieniu jedynie do 2007 r. już tak. Niższe nakłady na ZUS na jednego pracownika w tym roku odnotowano w informatyce (K72) oraz w jednostkach prowadzących działalność pomocniczą związaną z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67), które w prezentowanym zestawieniu spadły na niższe pozycje.

Wykres 6 Działy PKD o najwyższych miesięcznych nakładach na ZUS na 1 pracownika w 2007 r. w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 2 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 3 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 4 – Działalność badawczo-rozwojowa
- 5 – Produkcja metali
- 6 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 7 – Produkcja wyrobów chemicznych
- 8 – Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 9 – Pozostałe górnictwo
- 10 – Produkcja pozostałego sprzętu transportowego

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	637,8	804,8	845,2	897,7	900,5	928,0
2	561,4	597,2	652,5	699,2	283,9	770,3
3	406,6	640,8	599,4	700,1	738,7	755,3
4	414,1	517,6	538,0	596,6	630,2	676,1
5	425,8	513,7	541,2	581,0	633,7	630,5
6	469,0	533,1	546,6	489,9	580,0	603,1
7	388,5	407,2	458,6	457,4	544,2	580,9
8	506,7	588,5	583,6	614,9	568,5	576,7
9	478,2	470,2	485,4	449,5	499,4	549,4
10	383,6	419,7	420,8	352,6	492,4	545,1

9.2.2.

Majątek trwały

Na bezpieczeństwo miejsc pracy wpływają między innymi wydatki na majątek trwały pracodawcy. W latach 1999-2007 w Województwie Śląskim najlepsze pod względem wartości majątku trwałego okazały się jednostki działające w następujących dziedzinach:

1. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
2. obsługa nieruchomości (K70),
3. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
4. produkcja metali (D27),
5. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),

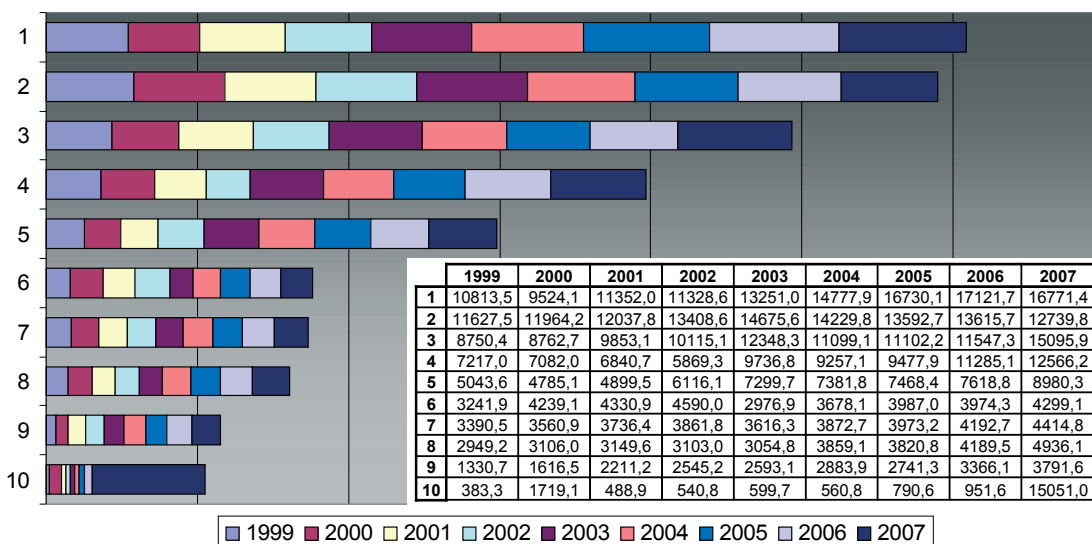
6. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
7. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
8. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
9. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
10. działalność gospodarcza, pozostała (K74).

Powyższe zestawienie, przedstawione szczegółowo na wykresie 7, obejmuje tradycyjne działy PKD regionu, a także istotne dziedziny, jak produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15), handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51) czy działalność gospodarczą, pozostałą (K74).

Wykres

7

Działy PKD o najwyższej wartości majątku trwałego ogółem w latach 1999-2007 w Województwie Śląskim, mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 2 – Obsługa nieruchomości
- 3 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną samochodowymi
- 4 – Produkcja metali
- 5 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 6 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 7 – Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 8 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami i motocyklami
- 9 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 10 – Działalność gospodarcza, pozostała

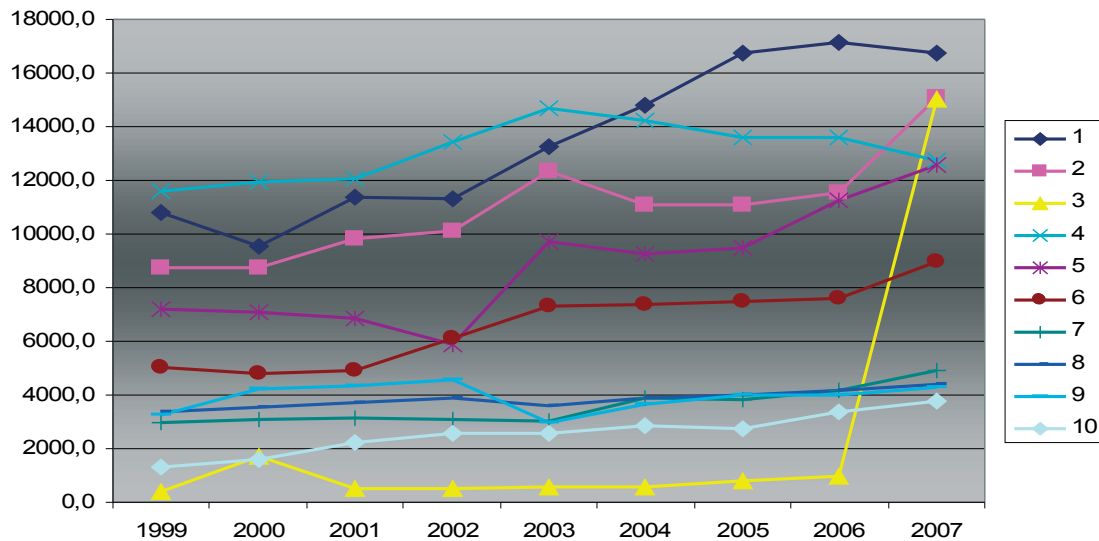
Wykres 8 przedstawia zestawienie dotyczące jedynie roku 2007. Najwyższą wartość majątku trwałego w tym roku odnotowano w następujących działach PKD:

1. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
2. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
3. działalność gospodarcza, pozostała (K74),
4. obsługa nieruchomości (K70),
5. produkcja metali (D27),
6. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),

7. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
8. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
9. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
10. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26).

Są to te same dziedziny, w których odnotowano najwyższą wartość majątku trwałego w sumie w latach 1999-2007, niektóre zmieniły jedynie swoją pozycję w rankingu.

Wykres 8 Działy PKD o najwyższej wartości majątku trwałego w 2007 r. w Województwie Śląskim, mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 2 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 3 – Działalność gospodarcza, pozostała
- 4 – Obsługa nieruchomości
- 5 – Produkcja metali
- 6 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 7 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 8 – Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 9 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 10 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	10813,5	9524,1	11352,0	11328,6	13251,0	14777,9	16730,1	17121,7	16771,4
2	8750,4	8762,7	9853,1	10115,1	12348,3	11099,1	11102,2	11547,3	15095,9
3	383,3	1719,1	488,9	540,8	599,7	560,8	790,6	951,6	15051,0
4	11627,5	11964,2	12037,8	13408,6	14675,6	14229,8	13592,7	13615,7	12739,8
5	7217,0	7082,0	6840,7	5869,3	9736,8	9257,1	9477,9	11285,1	12566,2
6	5043,6	4785,1	4899,5	6116,1	7299,7	7381,8	7468,4	7618,8	8980,3
7	2949,2	3106,0	3149,6	3103,0	3054,8	3859,1	3820,8	4189,5	4936,1
8	3390,5	3560,9	3736,4	3861,8	3616,3	3872,7	3973,2	4192,7	4414,8
9	3241,9	4239,1	4330,9	4590,0	2976,9	3678,1	3987,0	3974,3	4299,1
10	1330,7	1616,5	2211,2	2545,2	2593,1	2883,9	2741,3	3366,1	3791,6

Jeśli chodzi o dynamikę wzrostu wartości majątku trwałego w podmiotach Województwa Śląskiego, najwyższą dynamikę w tym zakresie w latach 1999-2007 (przy czym rok 1999 = 100) zaobserwowano w następujących dziedzinach:

1. działalność gospodarcza, pozostała (K74),
2. ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N85),
3. informatyka (K72),
4. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
5. leśnictwo, włączając działalność usługową (A02),
6. działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (O92),
7. hotele i restauracje (H55),
8. transport lądowy; transport rurociągowy (I60),
9. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),

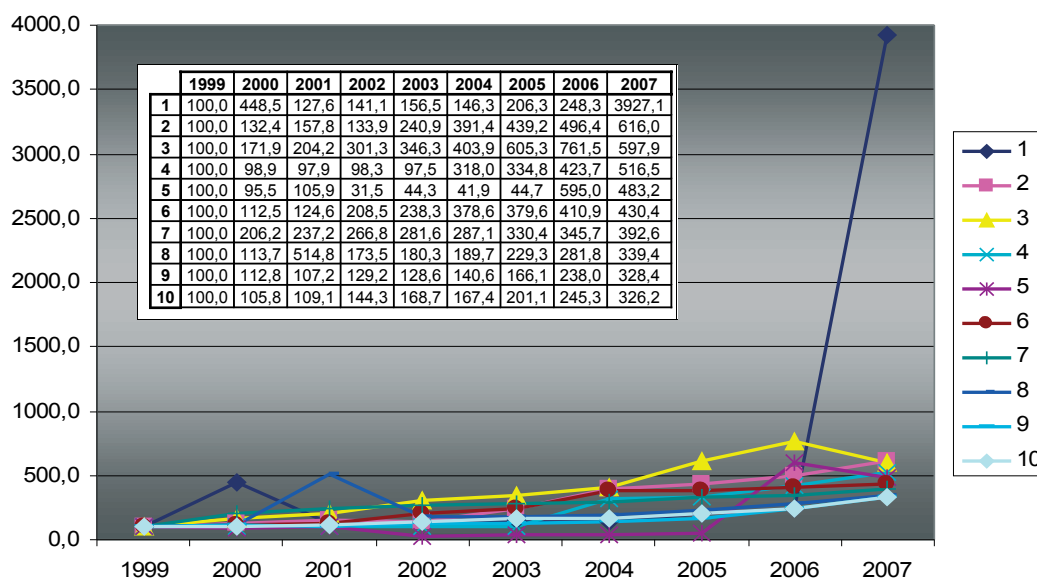
10. produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33).

Zestawienie przedstawione na wykresie 9 obejmuje zupełnie inne działy niż dwie poprzednie listy, co może wskazywać na znaczne niedoinwestowanie, albo z drugiej strony istotne unowocześnianie majątku przez jednostki z działów PKD, które widzimy w zestawieniu. Warto zwrócić uwagę, że dynamiczny wzrost wartości majątku trwałego w badanym okresie następował między innymi w turystyce, która jest jedną z dziedzin przyszłości dla regionu. Trzeba też zwrócić uwagę, że dynamika dziesiętej w zestawieniu produkcji instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33) miała w badanym okresie 10-krotnie niższą dynamikę niż otwierająca zestawienie działalność gospodarcza, pozostała (K74).

Wykres

9

Działy PKD o najwyższej dynamice majątku trwałego w latach 1999-2007 (rok 1999=100) według 2007 r. w Województwie Śląskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Działalność gospodarcza, pozostała
- 2 - Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
- 3 - Informatyka
- 4 - Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 5 - Leśnictwo, włączając działalność usługową
- 6 - Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem
- 7 - Hotele i restauracje
- 8 - Transport lądowy; transport rurociągowy
- 9 - Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń
- 10 - Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków

9.2.3.

Kapitały własne

Kolejnym elementem wpływającym na bezpieczeństwo miejsca pracy są kapitały własne podmiotów. Na wykresie 10 pokazane są działy PKD o najwyższej wartości kapitałów własnych w sumie w latach 1999-2007. Do najlepszych pod tym względem w Województwie Śląskim zaliczają się takie dziedziny, jak:

1. obsługa nieruchomości (K70),
2. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
3. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
4. produkcja metali (D27),

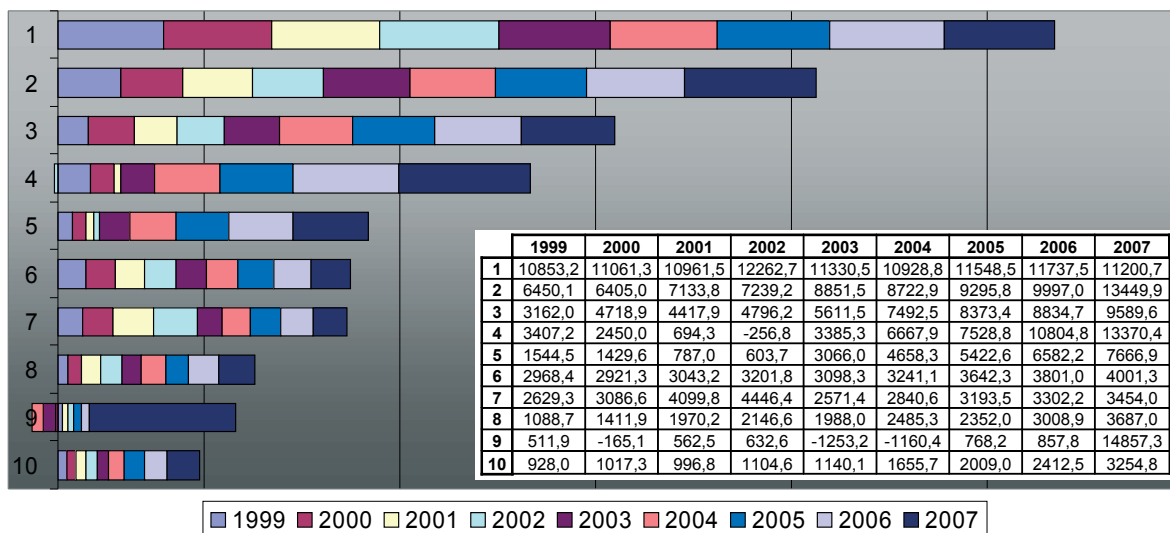
5. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
6. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
7. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
8. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
9. działalność gospodarcza, pozostała (K74),
10. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28).

Zauważmy, że w powyższym zestawieniu nie ma sekcji C (górnictwo), która była reprezentowana niemal we wszystkich wcześniej omawianych wskaźnikach.

Wykres

10

Działy PKD o najwyższej wartości kapitałów własnych ogółem w latach 1999-2007 w Województwie Śląskim, mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Obsługa nieruchomości
- 2 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 3 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 4 – Produkcja metali
- 5 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 6 – Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 7 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 8 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 9 – Działalność gospodarcza, pozostała
- 10 – Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń

Jeśli chodzi o najlepsze działy PKD pod względem wartości kapitałów własnych w 2007 r., były one następujące:

1. działalność gospodarcza, pozostała (K74),
2. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
3. produkcja metali (D27),
4. obsługa nieruchomości (K70),
5. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
6. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
7. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),

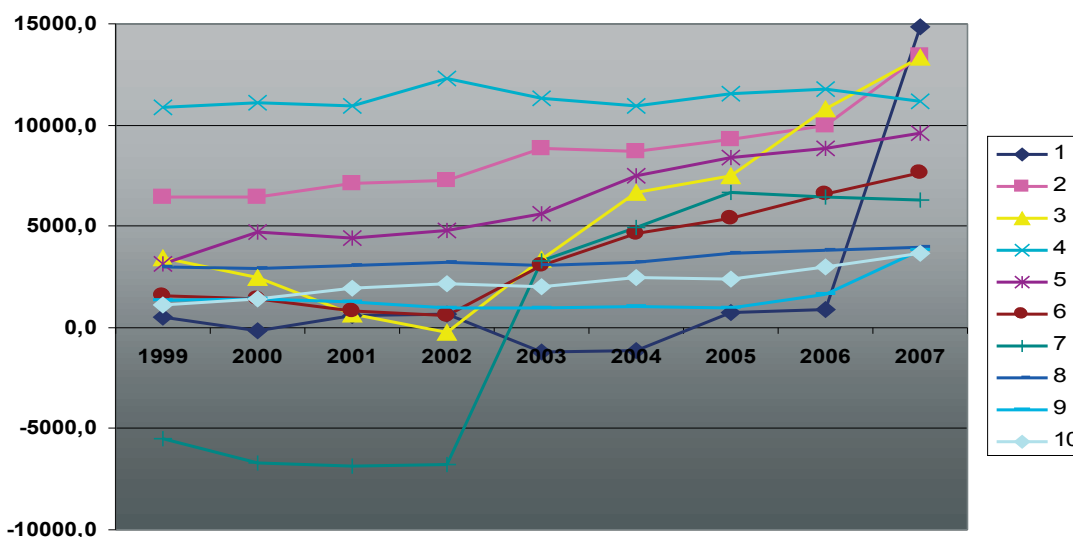
8. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
9. budownictwo (F45),
10. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26).

W prezentowanym zestawieniu (pokazanym także na wykresie 11) zamiast produkcji artykułów spożywczych i napojów (D15) oraz produkcji metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28) pojawiły się górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10) i budownictwo (F45). Zmieniła się też kolejność poszczególnych działów w stosunku do rankingu obejmującego cały analizowany okres.

Wykres

11

Działy PKD o najwyższej wartości kapitałów własnych w 2007 r. w Województwie Śląskim, mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Działalność gospodarcza, pozostała
- 2 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 3 - Produkcja metali
- 4 - Obsługa nieruchomości
- 5 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 6 - Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 7 - Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 8 - Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 9 - Budownictwo
- 10 - Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	511,9	-165,1	562,5	632,6	-1253,2	-1160,4	768,2	857,8	14857,3
2	6450,1	6405,0	7133,8	7239,2	8851,5	8722,9	9295,8	9997,0	13449,9
3	3407,2	2450,0	694,3	-256,8	3385,3	6667,9	7528,8	10804,8	13370,4
4	10853,2	11061,3	10961,5	12262,7	11330,5	10928,8	11548,5	11737,5	11200,7
5	3162,0	4718,9	4417,9	4796,2	5611,5	7492,5	8373,4	8834,7	9589,6
6	1544,5	1429,6	787,0	603,7	3066,0	4658,3	5422,6	6582,2	7666,9
7	-5463,0	-6706,2	-6830,5	-6746,5	3304,2	4973,4	6674,4	6419,6	6265,9
8	2968,4	2921,3	3043,2	3201,8	3098,3	3241,1	3642,3	3801,0	4001,3
9	1364,7	1438,8	1266,7	995,4	937,5	1063,4	967,5	1660,9	3814,5
10	1088,7	1411,9	1970,2	2146,6	1988,0	2485,3	2352,0	3008,9	3687,0

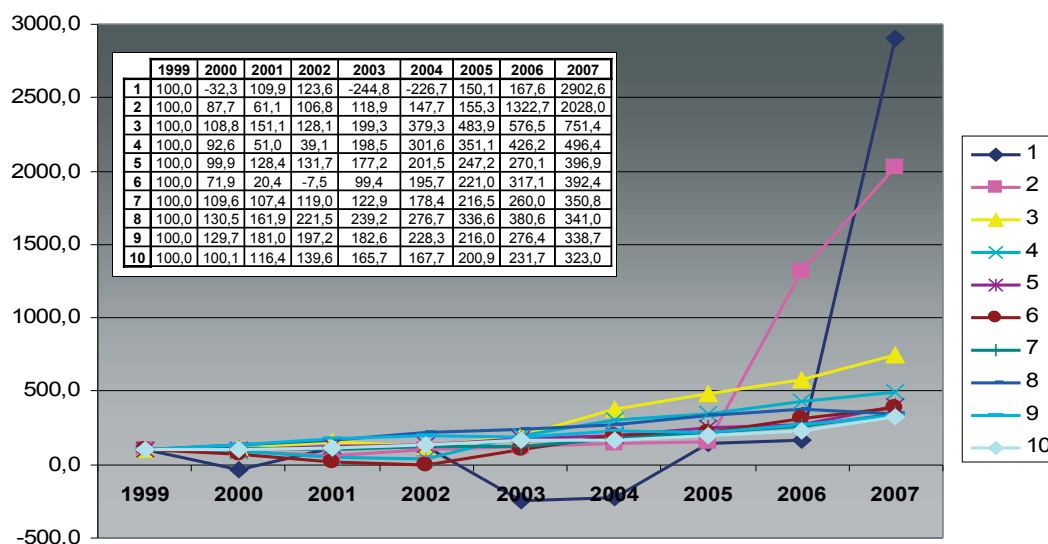
Wykres 12 prezentuje dynamikę wzrostu wartości kapitałów własnych w śląskich podmiotach w latach 1999-2007. Najlepsze pod tym względem okazały się następujące działy PKD:

1. działalność gospodarcza, pozostała (K74),
2. leśnictwo, włączając działalność usługową (A02),
3. ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N85),
4. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
5. produkcja instrumentów medycznych,
6. precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33),
7. produkcja metali (D27),
8. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
9. informatyka (K72),
10. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
11. sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych (G50).

Wykres

12

Działy PKD o najwyższej dynamice kapitałów własnych w latach 1999-2007 (rok 1999=100) według 2007 r. w Województwie Śląskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Działalność gospodarcza, pozostała
- 2 – Leśnictwo, włączając działalność usługową
- 3 – Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
- 4 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 5 – Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków
- 6 – Produkcja metali
- 7 – Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń
- 8 – Informatyka
- 9 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 10 – Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli, sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych

W zestawieniu pokazującym dynamikę wzrostu wartości kapitałów własnych nie znalazło się pięć działów zaliczonych do kluczowych pod względem skumulowanej wartości kapitałów własnych w latach 1999-2007, tj.:

- obsługa nieruchomości (K70),
- wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
- produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
- pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
- produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15).

Zamiast nich mamy w zestawieniu pięć innych działów PKD, czyli:

- leśnictwo, włączając działalność usługową (A02),
- ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N85),
- produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33),
- informatyka (K72),
- sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych (G50).

9.2.4.

Przychodowość aktywów

Przychodowość aktywów to wskaźnik, który także informuje o bezpieczeństwie miejsca pracy – można oczekiwać, że im wyższy, tym bezpieczeństwo większe. Z przeprowadzonych analiz wynika, że w latach 1999-2007 najwyższą przychodowością aktywów ogółem mogły się poszczycić podmioty działające w następujących dziedzinach:

1. leśnictwo, włączając działalność usługową (A02),
2. handel detaliczny, z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowymi i motocykli; naprawa artykułów użytku osobistego i domowego (G52),
3. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
4. przetwarzanie odpadów (D37),
5. działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67),

6. sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych (G50),
7. działalność usługowa pozostała (O93),
8. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
9. ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N85),
10. produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich (D18).

W powyższym zestawieniu, prezentowanym również na wykresie 13, widzimy działy PKD, które nie były obecne we wcześniej przedstawianych zestawieniach, czyli:

- handel detaliczny, z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowymi i motocykli; naprawa artykułów użytku osobistego i domowego (G52),
- przetwarzanie odpadów (D37),
- działalność usługowa pozostała (O93),
- produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich (D18).

Biorąc pod uwagę jedynie rok 2007, zestawienie dziedzin o najwyższej wartości przychodowości aktywów (przedstawiony także na wykresie 14) wygląda następująco:

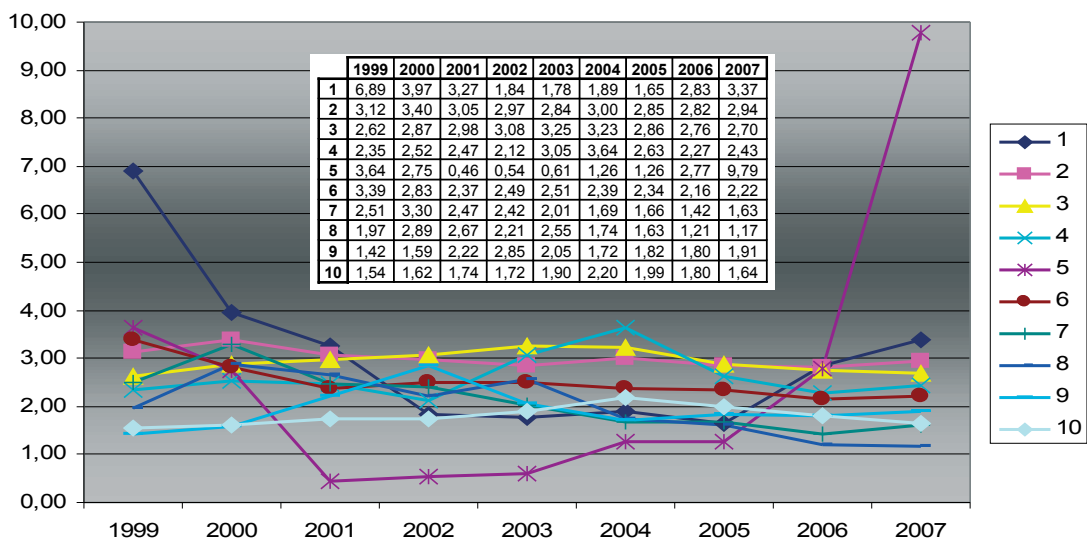
1. działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67),
2. leśnictwo, włączając działalność usługową (A02),
3. handel detaliczny, z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowymi i motocykli; naprawa artykułów użytku osobistego i domowego (G52),
4. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
5. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
6. przetwarzanie odpadów (D37),
7. sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych (G50),
8. ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N85),
9. produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D36),
10. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34).

Powyższe zestawienie nie pokrywa się z poprzednim jedynie w przypadku trzech działów, pojawiły się produkcja maszyn biurowych

i komputerów (D30), produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D36), a także produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34). Z zestawienia dotyczącego roku 2007 wypadły natomiast: działalność usługowa pozostała (O93),

wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23) oraz produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich (D18). Warto zauważyć, jak ogromna różnica w wartości jest pomiędzy przodującym w zestawieniu działem i zamykającym pierwszą dziesiątkę.

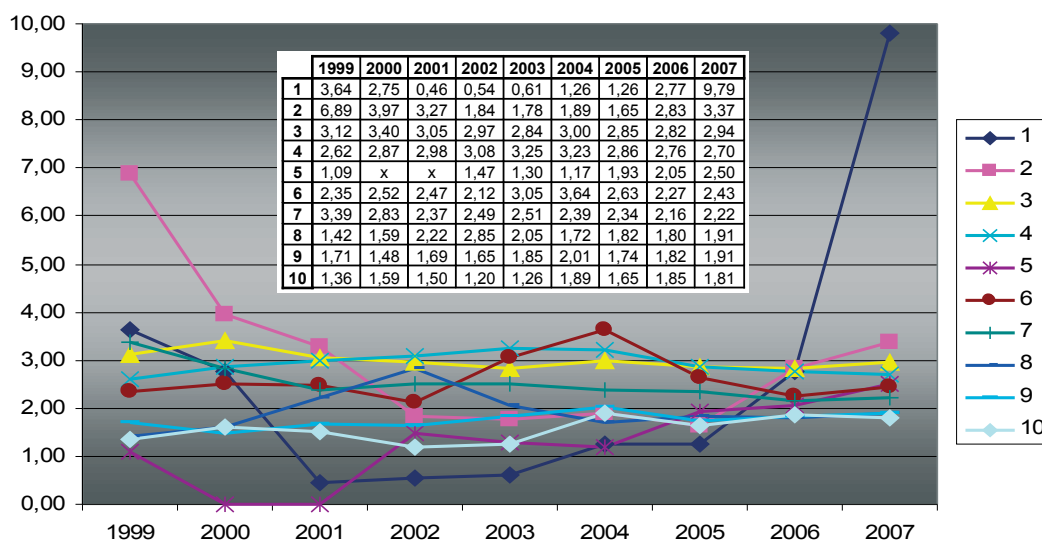
Wykres 13 Działy PKD o najwyższej przychodowości aktywów w latach 1999-2007 w Województwie Śląskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Leśnictwo, włączając działalność usługową
- 2 - Handel detaliczny, z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowymi i motocykli; naprawa artykułów użytku osobistego i domowego
- 3 - Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 4 - Przetwarzanie odpadów
- 5 - Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami
- 6 - Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych
- 7 - Działalność usługowa pozostała
- 8 - Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 9 - Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
- 10 - Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich

Wykres 14 Działy PKD o najwyższej przychodowości aktywów w 2007 r. w Województwie Śląskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami
- 2 - Leśnictwo, włączając działalność usługową
- 3 - Handel detaliczny, z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowych i motocykli; naprawa artykułów użytku osobistego i domowego
- 4 - Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 5 - Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 6 - Przetwarzanie odpadów
- 7 - Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych
- 8 - Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
- 9 - Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 10 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep

9.2.5.
Przychodowość pracy

Na poziom bezpieczeństwa pracy może również wskazywać przychodowość pracy. Z analizy dotyczącej lat 1999-2007 wynika, że najwyższą przychodowość pracy w sumie w Województwie Śląskim w tym okresie miały następujące działy PKD:

1. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
2. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
3. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
4. przetwarzanie odpadów (D37),
5. działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67),

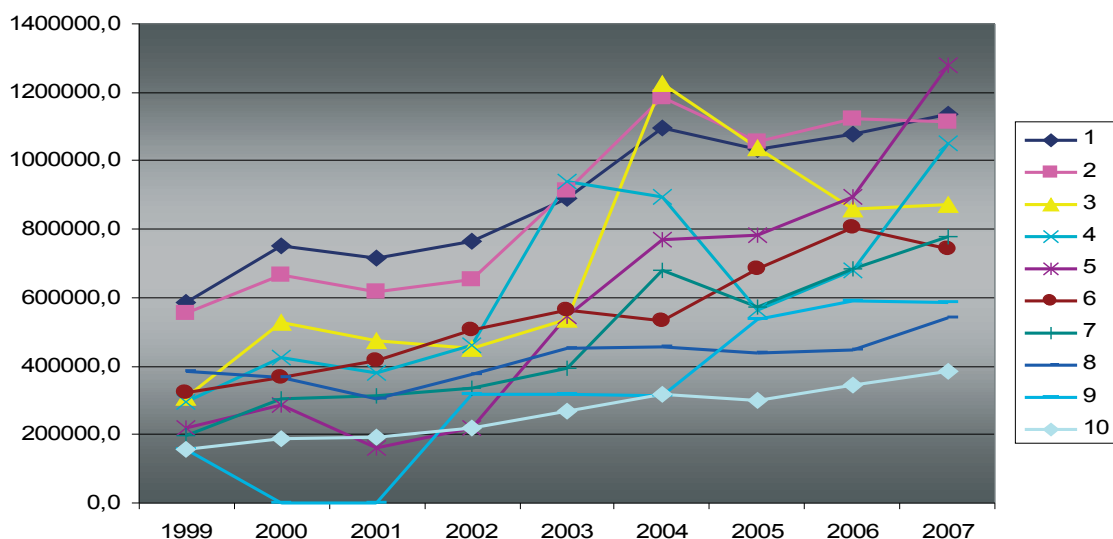
6. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
7. produkcja metali (D27),
8. sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych (G50),
9. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
10. produkcja wyrobów chemicznych (D24).

Pokazuje to również wykres 15. Wykres 16 przedstawia natomiast zestawienie dziedzin, które były kluczowe pod względem przychodowości pracy w 2007 r., a były to:

1. działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67),
2. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),

3. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
 4. przetwarzanie odpadów (D37),
 5. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
 6. produkcja metali (D27),
 7. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
 8. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
 9. sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych (G50),
 10. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26).
- Zestawienia praktycznie pokrywają się, jedynie w ostatnim z nich produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26) zastąpiła produkcję wyrobów chemicznych (D24). Trzeba też podkreślić, że przychodowość pracy przodującego w zestawieniu działu była trzykrotnie wyższa, niż ostatniego.

Wykres 15 Działy PKD o najwyższej przychodowości pracy ogółem w latach 1999-2007 w Województwie Śląskim

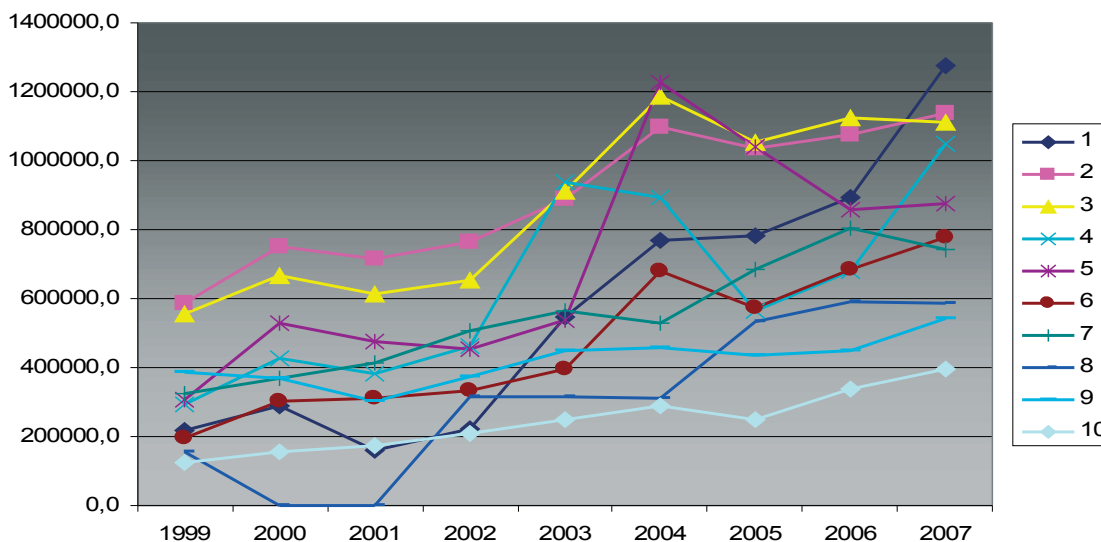
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 2 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 3 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 4 – Przetwarzanie odpadów
- 5 – Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami
- 6 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 7 – Produkcja metali
- 8 – Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych
- 9 – Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 10 – Produkcja wyrobów chemicznych

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	585869,1	751977,8	717177,4	764981,1	890551,0	1096978,7	1034742,7	1076885,9	1137210,8
2	554155,2	668387,9	615481,0	652912,0	911575,5	1184702,8	1054154,4	1123699,5	1111752,0
3	308521,0	530012,7	473929,1	453152,5	537058,7	1225846,4	1039091,4	857728,3	873471,5
4	294455,7	425376,6	381710,2	460680,1	938301,8	892666,4	565570,6	680325,5	1050442,7
5	219754,8	288132,6	161905,7	220248,9	546705,4	767919,9	783080,4	893308,9	1277217,1
6	324274,1	367782,0	414608,7	507341,3	564010,8	530256,9	684232,5	802913,4	741679,9
7	195611,3	301925,2	312157,1	333251,8	395170,5	680707,7	574557,7	683254,8	779052,1
8	384738,4	367435,8	302951,1	375065,5	451089,8	457635,1	437624,3	446987,8	542334,3
9	156976,1	x	x	315616,1	317473,9	312515,3	535396,0	588941,3	585178,9
10	158500,9	188289,2	190138,8	219216,9	268786,7	315729,7	300129,2	343470,9	382739,0

Wykres 16 Działy PKD o najwyższej przychodowości pracy w 2007 r. w Województwie Śląskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami
- 2 - Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 3 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 4 - Przetwarzanie odpadów
- 5 - Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 6 - Produkcja metali
- 7 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 8 - Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 9 - Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych
- 10 - Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	219754,8	288132,6	161905,7	220248,9	546705,4	767919,9	783080,4	893308,9	1277217,1
2	585869,1	751977,8	717177,4	764981,1	890551,0	1096978,7	1034742,7	1076885,9	1137210,8
3	554155,2	668387,9	615481,0	652912,0	911575,5	1184702,8	1054154,4	1123699,5	1111752,0
4	294455,7	425376,6	381710,2	460680,1	938301,8	892666,4	565570,6	680325,5	1050442,7
5	308521,0	530012,7	473929,1	453152,5	537058,7	1225846,4	1039091,4	857728,3	873471,5
6	1195611,3	301925,2	312157,1	333251,8	395170,5	680707,7	574557,7	683254,8	779052,1
7	324274,1	367782,0	414608,7	507341,3	564010,8	530256,9	684232,5	802913,4	741679,9
8	156976,1	x	x	315616,1	317473,9	312515,3	535396,0	588941,3	585178,9
9	384738,4	367435,8	302951,1	375065,5	451089,8	457635,1	437624,3	446987,8	542334,3
10	124422,7	157728,2	174038,0	210039,2	246920,5	289388,2	246885,1	338316,5	396136,3

9.2.6.

Efektywność wynagrodzeniowa majątku

Analiza efektywności wynagrodzeniowej majątku według sumy miesięcznych wartości (na 100 jednostek majątku ogółem) w latach 2002-2007 wykazała, że kluczowe pod tym względem podmioty działające w Województwie Śląskim reprezentowały następujące dziedziny:

1. ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N85),
2. działalność usługowa pozostała (O93),
3. leśnictwo, włączając działalność usługową (A02),
4. produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich (D18),
5. edukacja (M80),

6. działalność gospodarcza, pozostała (K74),
7. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
8. produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych (D32),
9. produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33),
10. działalność badawczo-rozwojowa (K73).

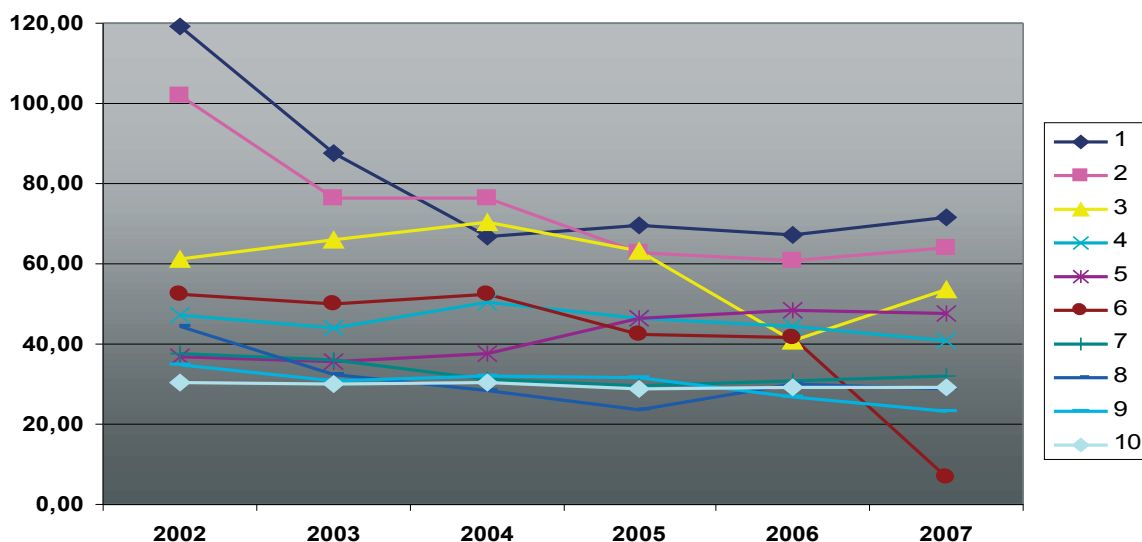
Szczegóły powyższego zestawienia prezentuje wykres 17. Co ciekawe jedną z dziedzin o najwyższej efektywności wynagrodzeniowej majątku jest edukacja (M80), która nie była obecna we wcześniej prezentowanych zestawieniach.

Jeśli chodzi o dziedziny o najwyższej efektywności wynagrodzeniowej majątku w roku 2007

(pokazane na wykresie 18), mamy wśród nich kolejny nieobecny w dotychczasowych zestawieniach dział – transport lotniczy (I62), a ponadto zestawienie kształtuje się następująco:

1. transport lotniczy (I62),
2. ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N85),
3. działalność usługowa pozostała (O93),
4. leśnictwo, włączając działalność usługową (A02),
5. edukacja (M80),
6. produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich (D18),
7. informatyka (K72),
8. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
9. działalność badawczo-rozwojowa (K73),
10. produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych (D32).

Wykres 17 Działy PKD o najwyższej efektywności wynagrodzeniowej majątku ogółem w latach 2002-2007 w Województwie Śląskim, mln zł na 100 jednostek majątku ogółem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

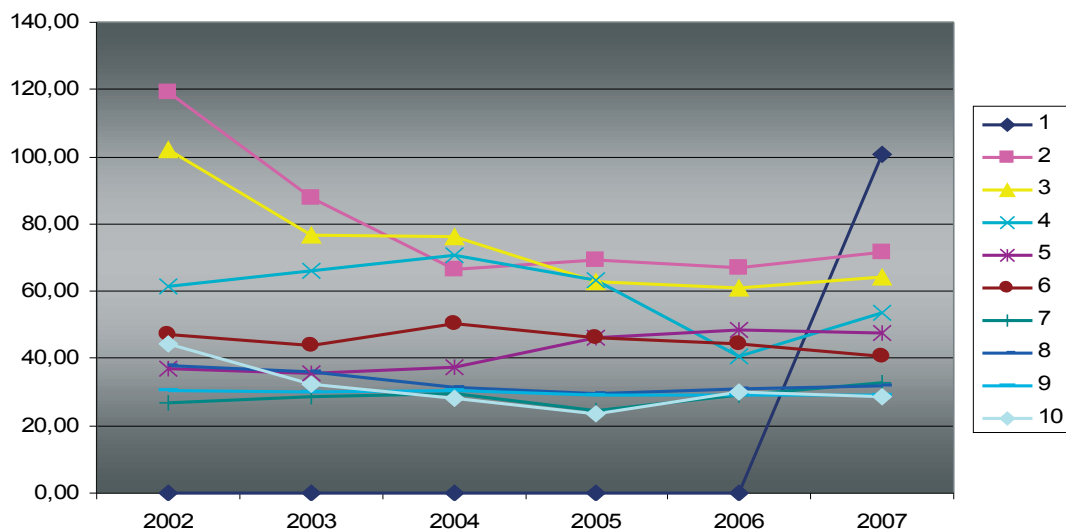
- 1 – Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
- 2 – Działalność usługowa pozostała
- 3 – Leśnictwo, włączając działalność usługową
- 4 – Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich
- 5 – Edukacja
- 6 – Działalność gospodarcza, pozostała
- 7 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 8 – Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych
- 9 – Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków
- 10 – Działalność badawczo-rozwojowa

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	119,39	87,69	66,65	69,43	67,13	71,57
2	102,15	76,57	76,33	62,67	60,77	64,10
3	61,35	66,05	70,56	63,37	40,60	53,54
4	47,01	44,04	50,42	46,21	44,44	40,67
5	36,77	35,45	37,61	46,37	48,32	47,76
6	52,32	50,13	52,24	42,53	41,56	6,99
7	37,71	35,87	31,21	29,72	30,88	32,00
8	44,58	32,34	28,38	23,47	30,04	28,63
9	34,78	30,86	31,90	31,48	27,00	23,35
10	30,58	29,90	30,33	28,99	29,13	29,27

Wykres

18

Działy PKD o najwyższej efektywności wynagrodzeniowej majątku w 2007 r. w Województwie Śląskim, mln zł na 100 jednostek majątku ogółem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Transport lotniczy
- 2 - Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
- 3 - Działalność usługowa pozostała
- 4 - Leśnictwo, włączając działalność usługową
- 5 - Edukacja
- 6 - Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich
- 7 - Informatyka
- 8 - Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 9 - Działalność badawczo-rozwojowa
- 10 - Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	x	x	x	x	x	100,89
2	119,39	87,69	66,65	69,43	67,13	71,57
3	102,15	76,57	76,33	62,67	60,77	64,10
4	61,35	66,05	70,56	63,37	40,60	53,54
5	36,77	35,45	37,61	46,37	48,32	47,76
6	47,01	44,04	50,42	46,21	44,44	40,67
7	26,77	28,60	29,49	24,57	29,17	32,82
8	37,71	35,87	31,21	29,72	30,88	32,00
9	30,58	29,90	30,33	28,99	29,13	29,27
10	44,58	32,34	28,38	23,47	30,04	28,63

9.2.7.

Rotacja zatrudnienia

Bezpieczne miejsce pracy to również takie, z którego pracownicy nie chcą rezygnować. Zatem można przyjąć, że im niższa rotacja na danym stanowisku, tym bardziej jest ono bezpieczne. Wykres 19 prezentuje dziesięć dziedzin o najniższej rotacji zatrudnienia, ranking przedstawia się następująco:

1. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
2. edukacja (M80),
3. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
4. leśnictwo, włączając działalność usługową (A02),
5. działalność badawczo-rozwojowa (K73),

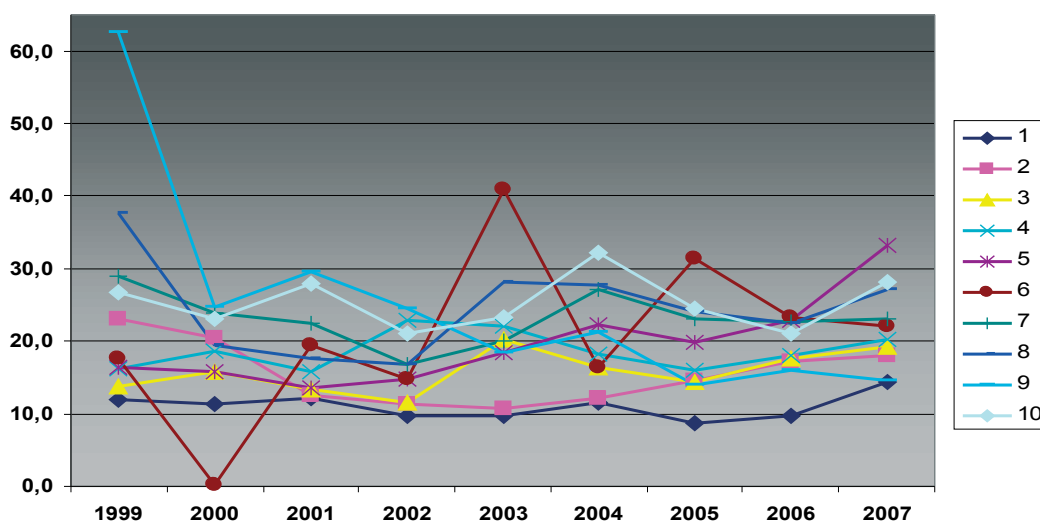
6. ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N85),
7. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
8. działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (O92),
9. działalność usługowa pozostała (O93),
10. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10).

Wykres 20 przedstawia dziedziny o najniższej rotacyjności pracy w roku 2007, były to:

1. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
2. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
3. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
4. edukacja (M80),

5. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
 6. leśnictwo, włączając działalność usługową (A02),
 7. ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N85),
 8. produkcja metali (D27),
 9. produkcja wyrobów chemicznych (D24),
 10. działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (O92).
- W zestawieniu dotyczącym roku 2007 niższą rotacyjność niż w działalności badawczo-rozwojowej (K73) oraz działalności usługowej pozostałej (O93), odnotowano w produkcji metali (D27) oraz produkcji wyrobów chemicznych (D24). Pozostałe działy PKD powtarzały się.

Wykres 19 Działy PKD o najniższej rotacyjności zatrudnienia ogółem w latach 1999-2007 w Województwie Śląskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

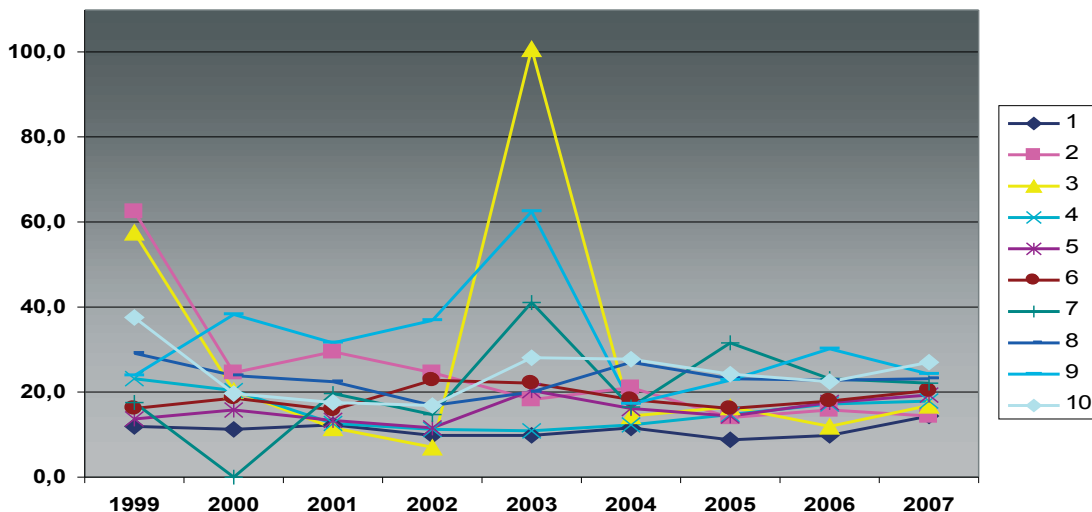
- 1 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 2 – Edukacja
- 3 – Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 4 – Leśnictwo, włączając działalność usługową
- 5 – Działalność badawczo-rozwojowa
- 6 – Ubezpieczenia oraz fundusze emerytalno-rentowe, bez gwarantowanej prawnie opieki społecznej
- 7 – Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
- 8 – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne
- 9 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 10 – Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	12,0	11,3	12,2	9,7	9,7	11,6	8,8	9,8	14,3
2	23,1	20,5	12,5	11,3	10,8	12,1	14,7	17,2	18,1
3	13,9	15,9	13,3	11,6	20,3	16,3	14,3	17,5	19,3
4	16,3	18,6	15,7	22,9	22,0	18,3	16,1	18,1	20,3
5	16,4	15,7	13,5	14,7	18,4	22,4	19,8	22,9	33,1
6	17,5	0,1	19,5	14,9	40,9	16,4	31,5	23,3	22,2
7	29,0	23,8	22,5	16,9	20,1	27,1	23,1	22,7	23,1
8	37,6	19,5	17,6	16,9	28,1	27,7	24,1	22,5	27,1
9	62,5	24,6	29,6	24,5	18,4	21,2	13,9	15,9	14,5
10	26,7	23,0	28,0	21,0	23,4	32,3	24,5	21,1	28,1

Wykres

20

Działy PKD o najniższej rotacyjności zatrudnienia w 2007 r. w Województwie Śląskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 2 - Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 3 - Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 4 - Edukacja
- 5 - Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 6 - Leśnictwo, włączając działalność usługową
- 7 - Ubezpieczenia oraz fundusze emerytalno-rentowe, bez gwarantowanej prawnie opieki społecznej
- 8 - Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
- 9 - Produkcja metali
- 10 - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	12,0	11,3	12,2	9,7	9,7	11,6	8,8	9,8	14,3
2	62,5	24,6	29,6	24,5	18,4	21,2	13,9	15,9	14,5
3	57,7	20,3	11,7	7,1	100,9	14,4	16,4	12,1	16,7
4	23,1	20,5	12,5	11,3	10,8	12,1	14,7	17,2	18,1
5	13,9	15,9	13,3	11,6	20,3	16,3	14,3	17,5	19,3
6	16,3	18,6	15,7	22,9	22,0	18,3	16,1	18,1	20,3
7	17,5	0,1	19,5	14,9	40,9	16,4	31,5	23,3	22,2
8	29,0	23,8	22,5	16,9	20,1	27,1	23,1	22,7	23,1
9	24,0	38,4	31,5	37,0	62,7	17,3	23,0	30,2	24,2
10	37,6	19,5	17,6	16,9	28,1	27,7	24,1	22,5	27,1

9.2.8.

Wypadki przy pracy

Województwo Śląskie od lat należy do regionów o najwyższej wypadkowości przy pracy. W 2009 r., podobnie jak w latach ubiegłych, w regionie odnotowano największą liczbę osób poszkodowanych w wypadkach przy pracy - stanowiły one 15,5% ogółu poszkodowanych, którzy ulegli wypadkom zarejestrowanym w Polsce. Co prawda liczba wypadków zmniejszyła się w porównaniu z rokiem 2008, niemniej udział procentowy Śląska w liczbie wypadków zarejestrowanych w kraju wzrósł o ponad jeden punkt procentowy. Dane dotyczące liczby wypadków w latach 2002-2009 przedstawia tabela 30.

Tabela 30 Liczba wypadków przy pracy w Województwie Śląskim w latach 2002-2009

Region j.m.	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Polska w osobach	80.492	85.439	87.516	84.402	95.462	99.171	104.402	87.052
Śląsk w osobach	12.167	12.661	12.850	12.404	13.916	14.636	15.146	13.460
jako % w kraju	15,12	14,82	14,68	14,70	14,58	14,76	14,51	15,5

Źródło: Opracowanie własne na podst. Banku Danych Regionalnych GUS oraz Wypadki przy pracy w 2009 r., GUS, Departament Pracy, Warszawa marzec 2010.

Na podstawie dostępnych danych statystycznych można stwierdzić, że największą liczbę osób poszkodowanych w wypadkach przy pracy w 2005 r. w Województwie Śląskim odnotowano w sekcjach: D - przetwórstwo przemysłowe

(34,8%), C - górnictwo (14,1%), F - budownictwo (10,2%), G - handel i naprawy (8,4%), a także N - ochrona zdrowia i pomoc społeczna (6,7%). Szczegółowe zestawienie dotyczące 2005 r. przedstawia tabela 31.

Tabela 31 Poszkodowani w wypadkach przy pracy według sekcji PKD w 2005 r. w Województwie Śląskim

Wyszczególnienie		Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
OGÓŁEM	rok: 2004	12.850	10.002	2.848
w tym:	2005	12.404	9.511	2.893
Górnictwo		1.748	1.728	20
Przetwórstwo przemysłowe		4.318	3.618	700
Budownictwo		1.265	1.237	28
Handel i naprawy		1.043	707	336
Transport, gospodarka magazynowa i łączność		764	623	141
Obsługa nieruchomości i firm		747	511	236
Edukacja		500	136	364
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna		831	190	641

Źródło: Wypadki przy pracy w województwie Śląskim w 2005 r., Opracowania sygnałne, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice, listopad 2006.

Jak widać w tabeli 31, do sekcji o największej liczbie wypadków nie należało w 2005 r. górnictwo, a przetwórstwo przemysłowe.

9.3.1. Świadczenia socjalne na pracownika

9.3. Komfort pracy

Nakłady inwestycyjne wspomagające kapitał ludzki są bardzo ważną cechą miejsc pracy wysokiej jakości gdyż, z jednej strony pozwalają na sprawne i szybsze wykonywanie powierzonych obowiązków, a z drugiej strony podnoszą komfort pracy i zadowolenie pracowników. Poniżej prezentujemy wyniki obliczeń związanych z nakładami wspierającymi komfort pracy - analizy dotyczące świadczeń socjalnych, nakładów na środki trwałe, nakładów na maszyny i urządzenia, wartości zespołów komputerowych i nakładów na zestawy komputerowe.

Pierwszym z analizowanych elementów nakładów podnoszących komfort i zadowolenie z pracy jest wysokość świadczeń socjalnych w przeliczeniu na jednego pracownika. Biorąc pod uwagę lata 2002-2007 dziedziną, która poniosła największe nakłady na świadczenia socjalne było wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40). Firmy z tego działu przeznaczyły łącznie ponad 2,5-krotnie więcej środków na świadczenia socjalne niż ostatnia w zestawieniu produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30), widać to na wykresie 21. Analizując dane warto zwrócić uwagę na duży wzrost nakładów firm z działu wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23) w roku 2006:

1. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
2. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
3. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
4. działalność badawczo-rozwojowa (K73),
5. produkcja metali (D27),
6. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
7. przetwarzanie odpadów (D37),
8. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
9. informatyka (K72),
10. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30).

Analizując zestawienie działów, które w roku 2007 przeznaczyły największe środki na świadczenia socjalne widać, że w zestawieniu (pokazanym na wykresie 22) pojawiła się tylko jedna

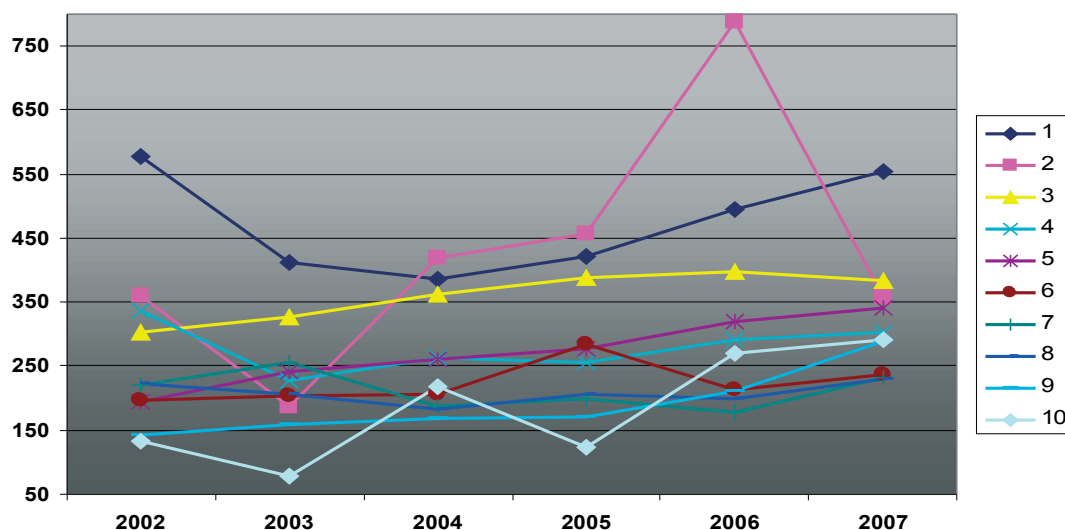
nowa dziedzina, tj. pozostałe górnictwo (C14). Warto zwrócić uwagę na wysoką pozycję w poniższym oraz powyższym zestawieniu działalności badawczo-rozwojowej (K73):

1. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
2. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
3. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
4. produkcja metali (D27),
5. działalność badawczo-rozwojowa (K73),
6. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
7. informatyka (K72),
8. pozostałe górnictwo (C14),
9. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
10. przetwarzanie odpadów (D37).

Wykres

21

Działy PKD o najwyższych miesięcznych świadczeniach socjalnych na 1 pracownika ogółem w latach 2002-2007 w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

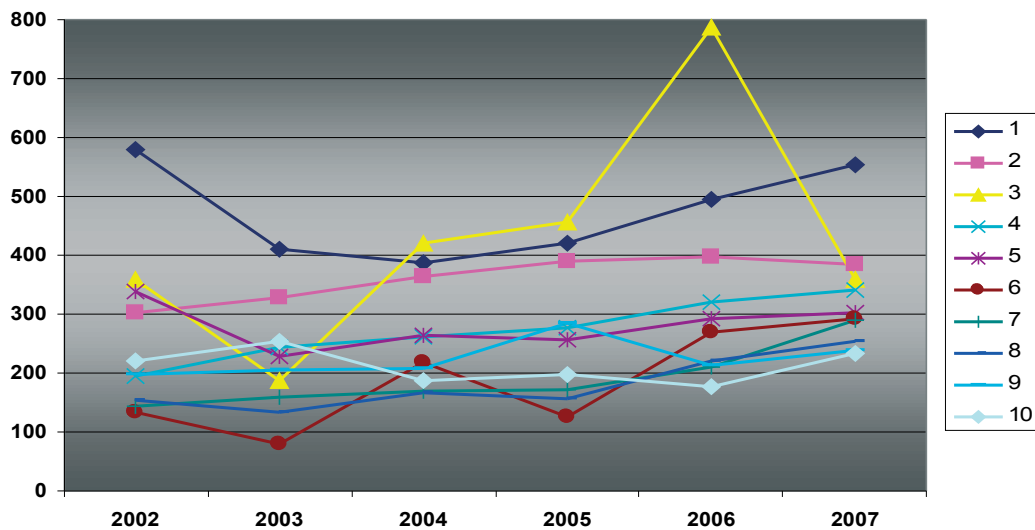
- 1 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 2 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 3 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 4 – Działalność badawczo-rozwojowa
- 5 – Produkcja metali
- 6 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 7 – Przetwarzanie odpadów
- 8 – Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 9 – Informatyka
- 10 – Produkcja maszyn biurowych i komputerów

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	578,5	410,9	386,3	420,5	494,3	553,4
2	359,2	186,5	419,3	456,0	787,3	357,9
3	303,0	327,8	363,4	389,0	398,0	383,6
4	337,5	228,4	263,2	256,2	292,5	303,0
5	193,9	242,7	260,9	278,1	319,8	341,8
6	197,9	204,8	206,6	284,9	212,3	237,4
7	220,8	254,9	188,2	198,4	177,1	233,2
8	223,2	206,2	182,9	206,5	198,7	229,1
9	143,1	158,4	168,5	171,0	210,7	290,1
10	132,5	79,0	218,4	124,5	269,0	292,2

Wykres

22

Działy PKD o najwyższych miesięcznych świadczeniach socjalnych na 1 pracownika w 2007 r. w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 2 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 3 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 4 – Produkcja metali
- 5 – Działalność badawczo-rozwojowa
- 6 – Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 7 – Informatyka
- 8 – Pozostałe górnictwo
- 9 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 10 – Przetwarzanie odpadów

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	578,5	410,9	386,3	420,5	494,3	553,4
2	303,0	327,8	363,4	389,0	398,0	383,6
3	359,2	186,5	419,3	456,0	787,3	357,9
4	193,9	242,7	260,9	278,1	319,8	341,8
5	337,5	228,4	263,2	256,2	292,5	303,0
6	132,5	79,0	218,4	124,5	269,0	292,2
7	143,1	158,4	168,5	171,0	210,7	290,1
8	152,7	134,1	165,7	155,7	221,4	254,1
9	197,9	204,8	206,6	284,9	212,3	237,4
10	220,8	254,9	188,2	198,4	177,1	233,2

9.3.2.

Udział wydatków na świadczenia społeczne w wynagrodzeniach ogółem

Drugim analizowanym wskaźnikiem mającym wpływ na komfort pracy jest wysokość wydatków firm na świadczenia społeczne w odniesieniu do wydatków poniesionych na wynagrodzenia pracowników. Biorąc pod uwagę cały analizowany okres, tj. lata 2002-2007 najwyższe nakłady, powyżej 180 mln zł poniosły dziedziny: rolnictwo i łowiectwo, włączając działalność usługową (A01) oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40). Pozostałe przedstawione na wykresie 23 działy PKD osiągnęły nakłady powyżej 140 milionów złotych i są to:

1. rolnictwo i łowiectwo, włączając działalność usługową (A01),
2. wytwarzanie i zaopatrywanie w ener-

gię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),

3. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
4. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
5. produkcja metali (D27),
6. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
7. pobór, uzdatnianie i rozpraszanie wody (E41),
8. pozostałe górnictwo (C14),
9. przetwarzanie odpadów (D37),
10. produkcja pozostałego sprzętu transportowego (D35).

Biorąc pod uwagę jedynie ostatni analizowany rok 2007, w zestawieniu nie widać wyraźnych zmian poza pojawieniem się jednej nowej dziedziny -leśnictwo, włączając działalność usługową (A02). Warto zwrócić uwagę na dział wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy

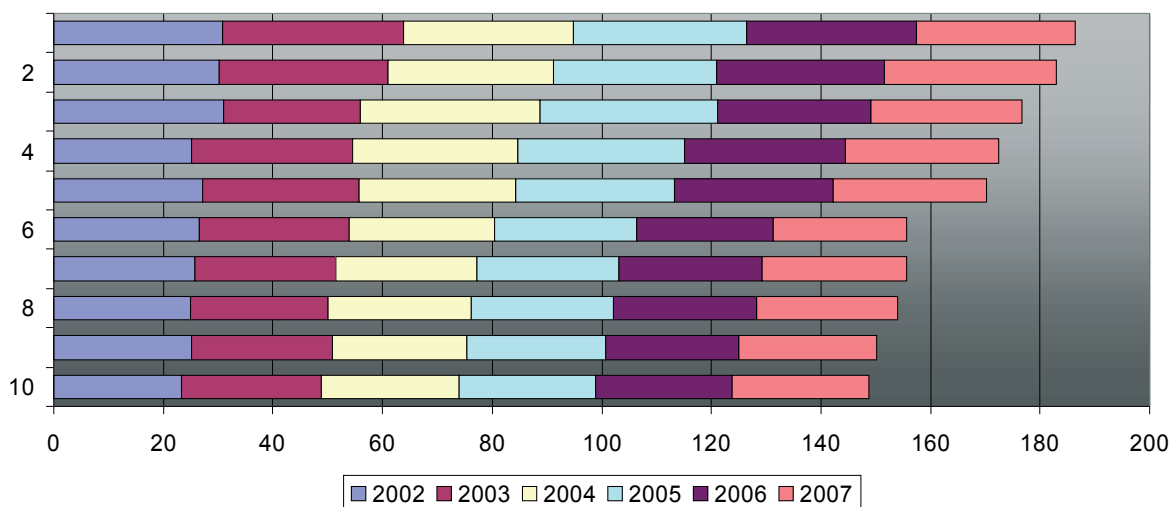
naftowej i paliw jądrowych, który w roku 2003 odnotował znaczny spadek wartości świadczeń społecznych, jednak w kolejnym roku - 2004 odnotował wskaźnik wyższy niż w roku 2002. Zestawienie dziedzin najwyższych wydatkach na świadczenia społeczne w 2007 r. (pokazane na wykresie 24) wygląda następująco:

1. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
2. rolnictwo i łowiectwo, włączając działalność usługową (A01),
3. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
4. produkcja metali (D27),
5. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
6. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
7. pozostałe górnictwo (C14),
8. leśnictwo, włączając działalność usługową (A02),
9. przetwarzanie odpadów (D37),
10. produkcja pozostałego sprzętu transportowego (D35).

Wykres

23

Działy PKD o najwyższym udziale wydatków na świadczenia społeczne w wynagrodzeniach ogółem w latach 2002-2007 (na 100 jednostek wynagrodzeń) w Województwie Śląskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

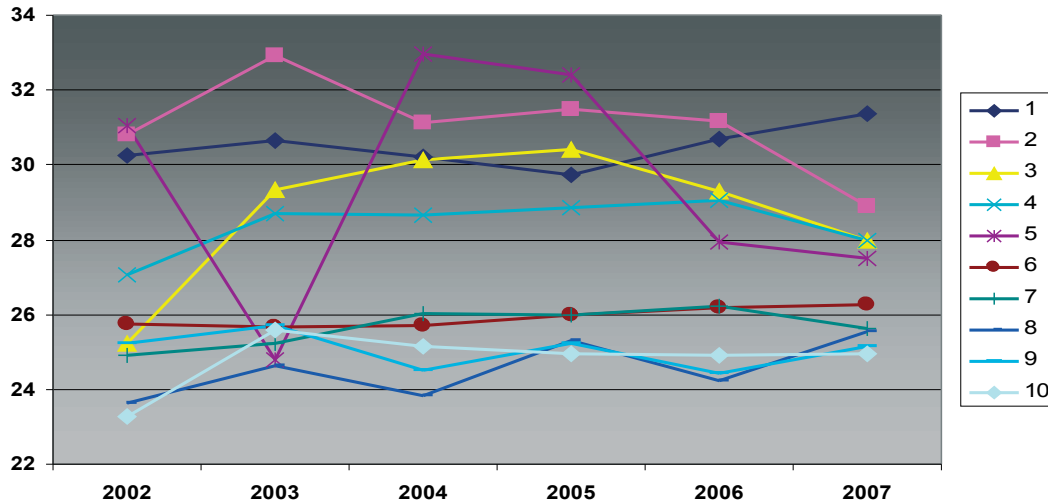
- 1 - Rolnictwo i łowiectwo, włączając działalność usługową
- 2 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 3 - Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 4 - Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 5 - Produkcja metali
- 6 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 7 - Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 8 - Pozostałe górnictwo
- 9 - Przetwarzanie odpadów
- 10 - Produkcja pozostałego sprzętu transportowego

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	30,8	32,9	31,1	31,5	31,2	28,9
2	30,3	30,7	30,2	29,7	30,7	31,4
3	31,1	24,8	33,0	32,4	27,9	27,5
4	25,2	29,3	30,1	30,4	29,3	28,0
5	27,1	28,7	28,6	28,9	29,1	28,0
6	26,6	27,2	26,7	25,9	24,8	24,5
7	25,8	25,7	25,7	26,0	26,2	26,3
8	24,9	25,2	26,0	26,0	26,2	25,6
9	25,2	25,7	24,5	25,2	24,4	25,1
10	23,3	25,6	25,1	25,0	24,9	25,0

Wykres

24

Działy PKD o najwyższym udziale wydatków na świadczenia społeczne w wynagrodzeniach w roku 2007 (na 100 jednostek wynagrodzeń) w Województwie Śląskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 2 – Rolnictwo i łowiectwo, włączając działalność usługową
- 3 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu);
- 4 – Produkcja metali
- 5 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 6 – Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 7 – Pozostałe górnictwo
- 8 – Leśnictwo, włączając działalność usługową
- 9 – Przetwarzanie odpadów wydobywanie torfu
- 10 – Produkcja pozostałego sprzętu transportowego

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	30,3	30,7	30,2	29,7	30,7	31,4
2	30,8	32,9	31,1	31,5	31,2	28,9
3	25,2	29,3	30,1	30,4	29,3	28,0
4	27,1	28,7	28,6	28,9	29,1	28,0
5	31,1	24,8	33,0	32,4	27,9	27,5
6	25,8	25,7	25,7	26,0	26,2	26,3
7	24,9	25,2	26,0	26,0	26,2	25,6
8	23,6	24,6	23,8	25,3	24,2	25,5
9	25,2	25,7	24,5	25,2	24,4	25,1
10	23,3	25,6	25,1	25,0	24,9	25,0

9.3.3.

Nakłady na środki trwałe na pracownika

Trzecim analizowanym wskaźnikiem mającym wpływ na komfort pracy jest wysokość nakładów firm na środki trwałe. Uzyskane dane pozwoliły na analizę nakładów na środki trwałe dokonanych przez firmy w latach 1999–2007. Najwyższe nakłady w omawianym okresie poniosły firmy z działu produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34) – ponad 486 tys. zł średniorocznie. Ta wartość była prawie o 100 tys. zł wyższa niż nakłady poczynione w dziedzinie wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40) i prawie czterokrotnie wyższa niż nakłady w dziale pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65). Pełne zestawienie (przedstawione na wykresie 25) wygląda następująco:

1. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
2. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
3. wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego (K71),
4. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
5. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
6. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
7. produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25),
8. produkcja metali (D27),
9. produkcja wyrobów chemicznych (D24),
10. pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65).

Biorąc pod uwagę wyniki jedynie z ostatniego omawianego roku, tj. 2007 r., zestawienie

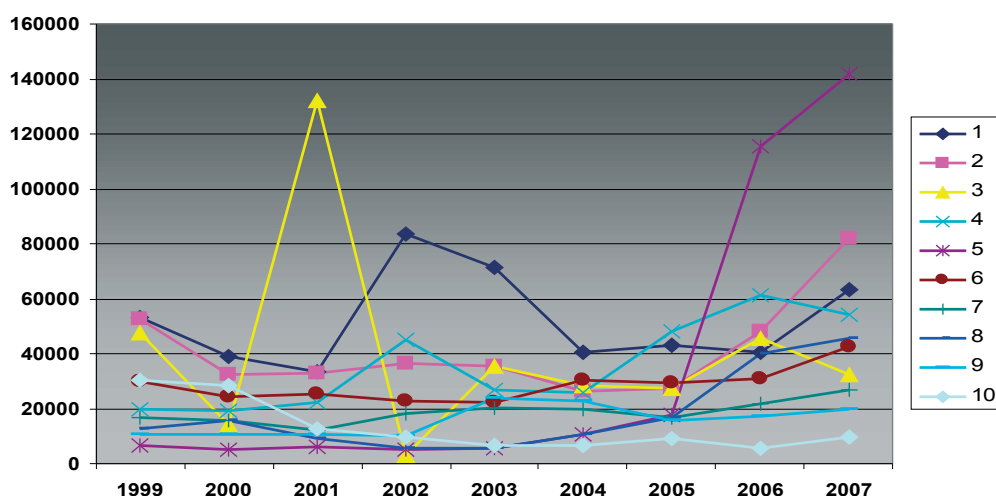
ulega tylko nieznacznym zmianom, gdyż pojawiły się tylko dwa nowe działy: pozostałe górnictwo (C14) i przetwarzanie odpadów (D37). Pokazuje to wykres 26. Warto zwrócić uwagę na bardzo duży wzrost nakładów na środki trwałe w dziale wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23). Firmy z tej dziedziny zwiększyły nakłady od roku 2005 prawie ośmiokrotnie. Ciekawe jest również zjawisko w dziale wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego (K71), w którym w roku 2001 wskaźnik nakładów wzrósł ponad dziewięciokrotnie. Zestawienie działów o najwyższych nakładach na środki trwałe na jednego pracownika w 2007 r. wygląda następująco:

1. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
2. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
3. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
4. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
5. produkcja metali (D27),
6. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
7. wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego (K71),
8. pozostałe górnictwo (C14),
9. produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25),
10. przetwarzanie odpadów (D37).

Wykres

25

Działy PKD o najwyższych nakładach na środki trwałe na 1 pracownika ogółem w latach 1999-2007 w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

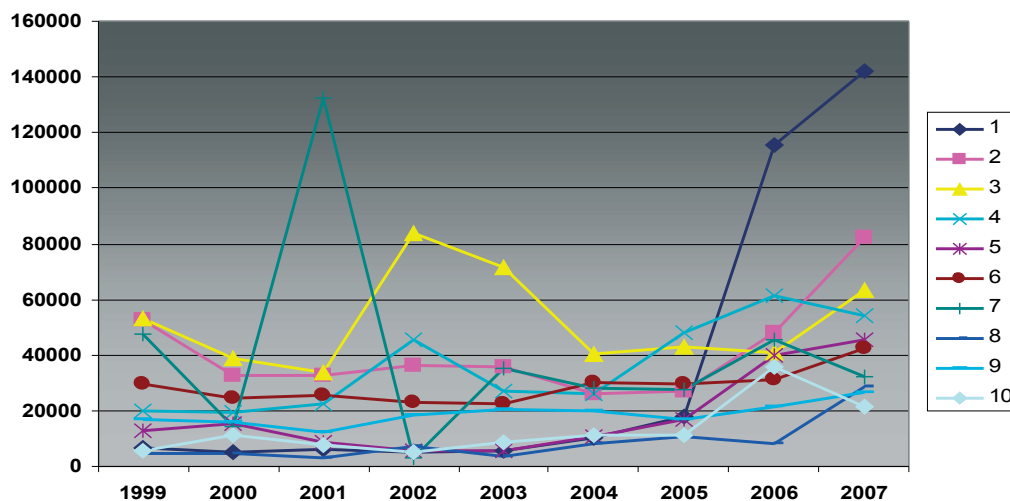
- 1 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 2 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 3 – Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego
- 4 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 5 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 6 – Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 7 – Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych
- 8 – Produkcja metali
- 9 – Produkcja wyrobów chemicznych
- 10 – Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	53285,4	38973,7	33500,5	83756,5	71571,0	40522,7	42942,2	40738,0	63404,8
2	52843,1	32545,0	32732,0	36345,3	35625,8	26293,7	27195,4	48046,3	82246,6
3	47658,0	14402,4	132319,3	3268,0	35193,3	28322,1	27480,7	45527,4	32273,8
4	19800,0	19350,8	22331,7	45304,1	26890,4	25843,8	48206,0	61318,8	54277,8
5	6676,4	5138,6	6034,5	5292,4	5509,1	10432,2	17950,2	115435,3	141888,5
6	29670,7	24492,6	25534,3	22920,4	22466,5	30315,6	29533,1	31000,7	42514,4
7	16767,9	15599,1	12341,9	18346,3	20248,9	19778,0	16854,1	21710,5	26819,3
8	12804,8	15581,7	8896,6	5578,3	5436,2	10694,8	16911,8	39966,1	45562,1
9	10870,1	10653,1	10624,6	9881,2	23643,2	22731,5	15674,8	17191,0	19723,0
10	30598,9	28141,5	12765,7	9501,9	6610,6	6374,3	9270,6	5554,6	9738,6

Wykres

26

Działy PKD o najwyższych nakładach na środki trwałe na 1 pracownika w roku 2007 w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 2 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 3 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 4 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 5 – Produkcja metali
- 6 – Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 7 – Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego
- 8 – Pozostałe górnictwo
- 9 – Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych
- 10 – Przetwarzanie odpadów

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	6676,4	5138,6	6034,5	5292,4	5509,1	10432,2	17950,2	115435,3	141888,5
2	52843,1	32545,0	32732,0	36345,3	35625,8	26293,7	27195,4	48046,3	82246,6
3	53285,4	38973,7	33500,5	83756,5	71571,0	40522,7	42942,2	40738,0	63404,8
4	19800,0	19350,8	22331,7	45304,1	26890,4	25843,8	48206,0	61318,8	54277,8
5	12804,8	15581,7	8896,6	5578,3	5436,2	10694,8	16911,8	39966,1	45562,1
6	29670,7	24492,6	25534,3	22920,4	22466,5	30315,6	29533,1	31000,7	42514,4
7	47658,0	14402,4	132319,3	3268,0	35193,3	28322,1	27480,7	45527,4	32273,8
8	4550,7	4772,4	3138,9	7328,0	3393,9	8429,8	10490,3	7964,2	28564,9
9	16767,9	15599,1	12341,9	18346,3	20248,9	19778,0	16854,1	21710,5	26819,3
10	5766,2	11384,6	7539,6	4988,3	8681,9	11094,9	11022,3	35743,2	21546,4

9.3.4.

Nakłady na maszyny i urządzenia

Czwartym analizowanym wskaźnikiem mającym wpływ na komfort pracy jest wysokość nakładów na maszyny i urządzenia na jednego pracownika. Biorąc pod uwagę cały analizowany okres, tj. lata 1999-2007 warto zauważyć, że firmy z pierwszej w zestawieniu dziedziny - produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34) zainwestowały w maszyny i urządzenia ponad pięciokrotnie więcej niż firmy z ostatniej w zestawieniu dziedziny pozostałe górnictwo (C14). Zestawienie dziedzin o najwyższych nakładach na maszyny i urządzenia na jednego pracownika w Województwie Śląskim (pokazuje wykres 27) wygląda następująco:

1. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),

2. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
3. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
4. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
5. produkcja metali (D27),
6. wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego (K71),
7. produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25),
8. przetwarzanie odpadów (D37),
9. produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru (D21),
10. pozostałe górnictwo (C14).

Biorąc pod uwagę jedynie ostatni analizowany rok (2007) zestawienie niewiele się zmieniło – tylko jedna nowa dziedzina - produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem

maszyn i urządzeń (D28) jest nowa, natomiast brak w tym zestawieniu działu K71 - wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego. Warto zwrócić uwagę na ogromny wzrost nakładów w dziedzinie wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23). Firmy z tego działu zainwestowały w maszyny i urządzenia ponad pięciokrotnie więcej środków w roku 2006 niż w roku poprzednim. Zestawienie dziedzin o najwyższych nakładach na maszyny i urządzenia na jednego pracownika w 2007 r. (pokazane również na wykresie 28) wygląda następująco:

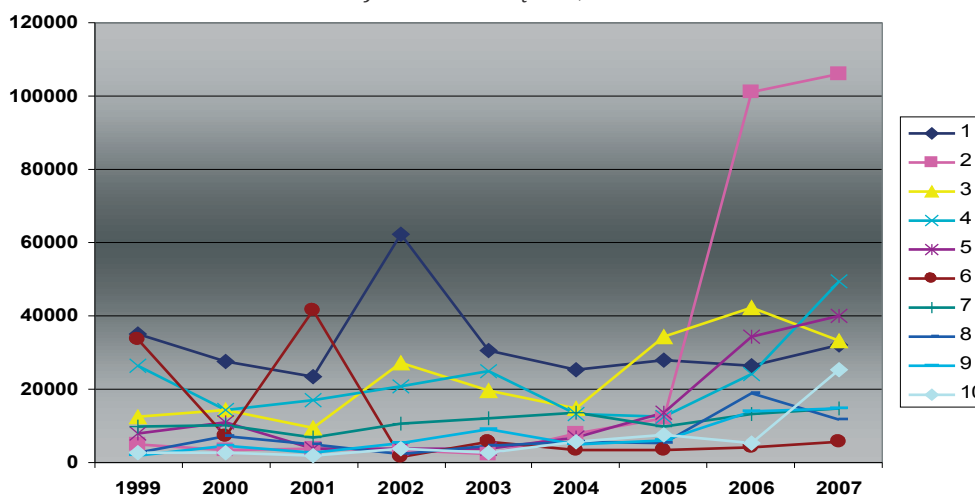
1. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
2. wytwarzanie i zaopatrywanie w ener-

- gię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
3. produkcja metali (D27),
4. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
5. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
6. pozostałe górnictwo (C14),
7. produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru (D21),
8. produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25),
9. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
10. przetwarzanie odpadów (D37).

Wykres

27

Działy PKD o najwyższych nakładach na maszyny i urządzenia na 1 pracownika ogółem w latach 1999-2007 w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

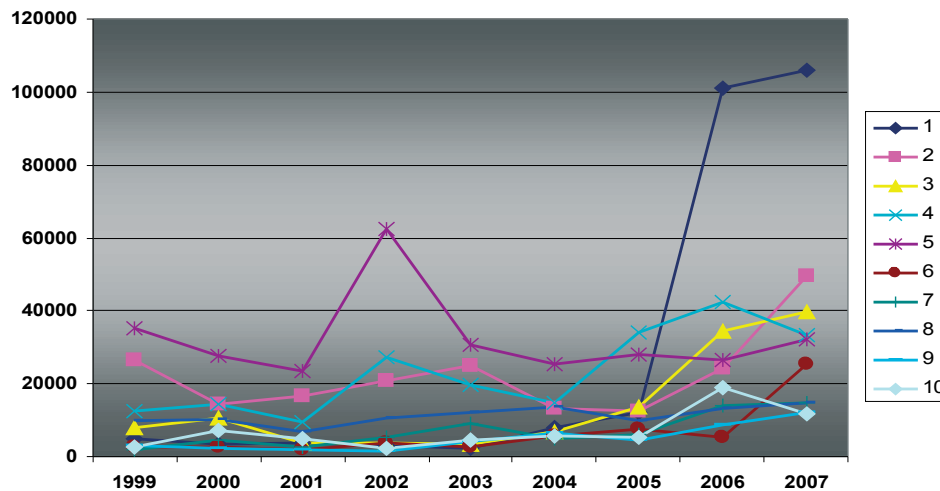
- 1 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 2 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 3 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 4 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 5 – Produkcja metali
- 6 – Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego
- 7 – Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych
- 8 – Przetwarzanie odpadów
- 9 – Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru
- 10 – Pozostałe górnictwo

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	35144,0	27471,2	23338,2	62351,1	30515,0	25300,3	27930,7	26580,8	32096,6
2	4773,6	3470,5	3618,7	3214,0	2452,1	7991,7	11973,6	101048,9	105922,9
3	12570,2	14385,7	9340,5	27194,0	19563,5	14855,0	34225,6	42353,0	33304,2
4	26438,0	14430,0	16814,7	20690,6	24861,1	13127,1	12314,9	24062,3	49565,6
5	8094,4	10765,7	3896,6	3872,6	3589,1	6828,7	13450,0	34274,1	39865,8
6	33707,8	7137,8	41498,7	1650,5	5550,1	3568,4	3538,6	4290,2	5730,7
7	9974,4	10158,4	6713,4	10554,0	12137,1	13654,0	9758,1	13217,8	14740,7
8	2755,8	7224,5	4939,7	2303,4	4451,9	5754,8	5430,6	18863,8	11873,4
9	1956,7	4678,9	2500,1	5125,1	9199,6	4844,6	5995,9	14059,3	14817,5
10	2814,5	2764,3	2059,0	3818,0	2724,6	5785,8	7412,5	5339,4	25193,1

Wykres

28

Działy PKD o najwyższych nakładach na maszyny i urządzenia na 1 pracownika w roku 2007 w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 2 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 3 – Produkcja metali
- 4 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 5 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 6 – Pozostałe górnictwo
- 7 – Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru
- 8 – Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych
- 9 – Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń
- 10 – Przetwarzanie odpadów

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	4773,6	3470,5	3618,7	3214,0	2452,1	7991,7	11973,6	101048,9	105922,9
2	26438,0	14430,0	16814,7	20690,6	24861,1	13127,1	12314,9	24062,3	49565,6
3	8094,4	10765,7	3896,6	3872,6	3589,1	6828,7	13450,0	34274,1	39865,8
4	12570,2	14385,7	9340,5	27194,0	19563,5	14855,0	34225,6	42353,0	33304,2
5	35144,0	27471,2	23338,2	62351,1	30515,0	25300,3	27930,7	26580,8	32096,6
6	2814,5	2764,3	2059,0	3818,0	2724,6	5785,8	7412,5	5339,4	25193,1
7	1956,7	4678,9	2500,1	5125,1	9199,6	4844,6	5995,9	14059,3	14817,5
8	9974,4	10158,4	6713,4	10554,0	12137,1	13654,0	9758,1	13217,8	14740,7
9	3183,2	2407,3	1706,8	1598,5	4190,3	6261,7	4637,6	8842,0	11985,2
10	2755,8	7224,5	4939,7	2303,4	4451,9	5754,8	5430,6	18863,8	11873,4

9.3.5.

Wartość zespołów komputerowych

Piątym analizowanym wskaźnikiem mającym wpływ na komfort pracy jest wartość zespołów komputerowych w posiadaniu pracodawcy. Biorąc pod uwagę cały okres, za który dostępne były dane statystyczne w tym zakresie, tj. lata 2001-2007, w Województwie Śląskim najwyższą wartość zespołów komputerowych odnotowano w dziale pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65). Widać to na wykresie 29. Wartość ta była ponad dwukrotnie wyższa niż w drugiej w zestawieniu dziedzinie wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40) i wyniosła ponad 3 mld zł. Zestawienie działów PKD o najwyższej wartości zespołów komputerowych wygląda następująco:

1. pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65),
2. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
3. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
4. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
5. produkcja metali (D27),
6. informatyka (K72),
7. ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N85),
8. działalność gospodarcza, pozostała (K74),
9. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
10. budownictwo (F45).

Biorąc pod uwagę jedynie dane za ostatni omawiany rok, tj. 2007, zestawienie tylko nie-

znacznie się zmieniło – widoczna jest jedna nowa dziedzina - produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34). Warto zwrócić uwagę na to, iż w firmach z dziedziny pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65) w roku 2004 radykalnie zmniejszyła się wartość zespołów komputerowych – prawie dwukrotnie w stosunku do roku 2002. Widzimy to na wykresie 30. Zestawienie działań PKD o najwyższej wartości zespołów komputerowych w 2007 r. wygląda następująco:

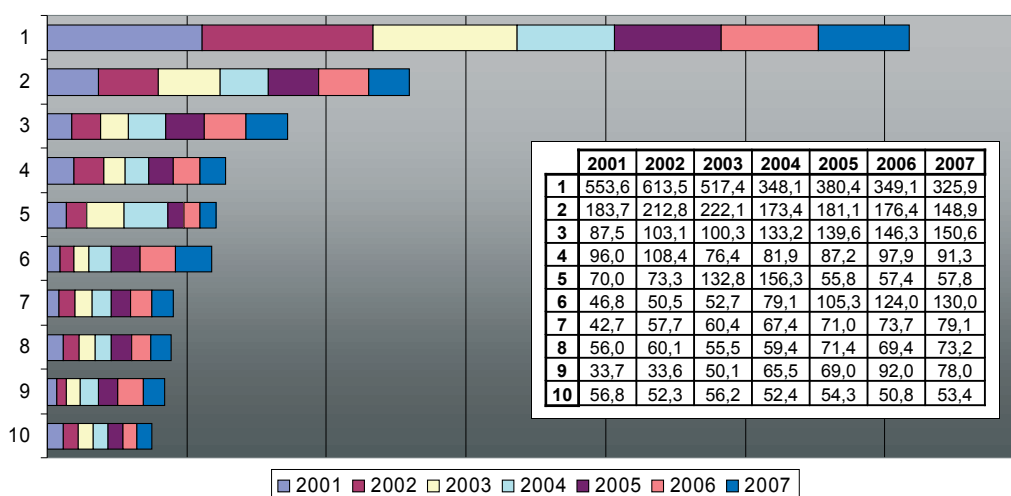
1. pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65),
2. handel hurtowy i komisowy, z wyłącze-

3. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
4. informatyka (K72),
5. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
6. ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N85),
7. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
8. działalność gospodarcza, pozostała (K74),
9. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
10. produkcja metali (D27).

Wykres

29

Działy PKD o najwyższych nakładach na zespoły komputerowe ogółem w latach 2001-2007 w Województwie Śląskim, w mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

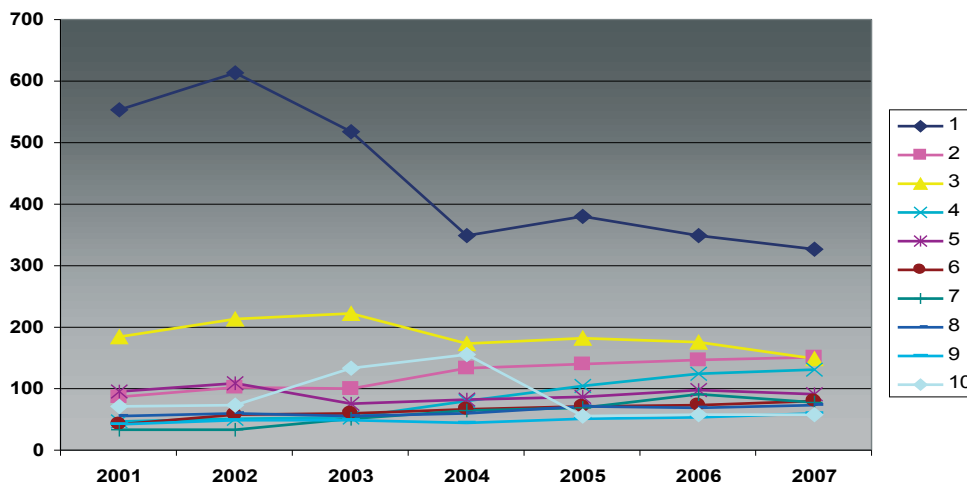
Legenda:

- 1 – Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych
- 2 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 3 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 4 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 5 – Produkcja metali
- 6 – Informatyka
- 7 – Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
- 8 – Działalność gospodarcza, pozostała
- 9 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 10 – Budownictwo

Wykres

30

Działy PKD o najwyższych nakładach na zespoły komputerowe w roku 2007 w Województwie Śląskim, w mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych
- 2 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 3 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 4 – Informatyka
- 5 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 6 – Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
- 7 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 8 – Działalność gospodarcza, pozostała
- 9 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 10 – Produkcja metali

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	553,6	613,5	517,4	348,1	380,4	349,1	325,9
2	87,5	103,1	100,3	133,2	139,6	146,3	150,6
3	183,7	212,8	222,1	173,4	181,1	176,4	148,9
4	46,8	50,5	52,7	79,1	105,3	124,0	130,0
5	96,0	108,4	76,4	81,9	87,2	97,9	91,3
6	42,7	57,7	60,4	67,4	71,0	73,7	79,1
7	33,7	33,6	50,1	65,5	69,0	92,0	78,0
8	56,0	60,1	55,5	59,4	71,4	69,4	73,2
9	41,7	47,8	48,9	43,9	51,1	53,9	60,7
10	70,0	73,3	132,8	156,3	55,8	57,4	57,8

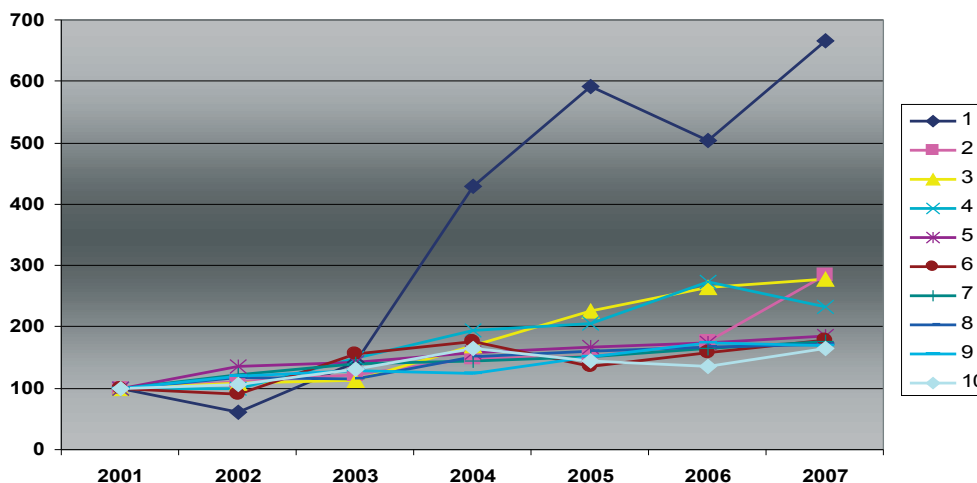
Biorąc pod uwagę dynamikę zmian wartości zespołów komputerowych, uzyskane dane pozwoliły na wyodrębnienie 10 dziedzin, które odnotowały najwyższe wzrosty w tym zakresie. Warto zwrócić uwagę na radykalny wzrost wartości w dziale poczta i telekomunikacja (I64), w którym od roku 2007 wartość zespołów komputerowych wzrosła prawie siedmiokrotnie w stosunku do roku bazowego 2001. Zestawienie działów PKD o najwyższej dynamice wartości zespołów komputerowych w 2007 r. (w stosunku do roku 2001) w Województwie Śląskim przedstawia wykres 31 i wygląda ono następująco:

1. poczta i telekomunikacja (I64),
2. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
3. informatyka (K72),
4. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
5. ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N85),
6. produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D36),
7. edukacja (M80),
8. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
9. odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne (O90),
10. produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25).

Wykres

31

Działy PKD o najwyższej dynamice wartości zespołów komputerowych w 2007 w Województwie Śląskim, rok 2001 = 100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Poczta i telekomunikacja
- 2 - Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 3 - Informatyka
- 4 - Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 5 - Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
- 6 - Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 7 - Edukacja
- 8 - Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 9 - Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne
- 10 - Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	100,0	60,0	142,4	428,1	592,1	502,6	667,1
2	100,0	111,7	122,2	149,7	151,3	176,1	284,7
3	100,0	107,9	112,5	169,1	225,1	264,9	277,9
4	100,0	99,8	148,7	194,4	204,9	273,4	231,8
5	100,0	135,2	141,6	158,0	166,5	172,8	185,5
6	100,0	91,0	155,7	175,1	134,9	157,4	178,8
7	100,0	120,8	140,3	143,5	151,4	164,1	176,5
8	100,0	117,8	114,6	152,2	159,6	167,1	172,1
9	100,0	119,0	127,7	125,2	151,2	174,4	168,8
10	100,0	107,0	131,6	165,2	144,6	136,6	164,7

9.3.6.

Nakłady na nowe zestawy komputerowe

Kolejnym analizowanym wskaźnikiem mającym wpływ na komfort pracy jest wysokość nakładów na nowe zestawy komputerowe. Uzyskane dane za okres 2001-2007 pozwoliły na wyodrębnienie 10 dziedzin o najwyższych nakładach w omawianym zakresie w Województwie Śląskim. W grupie tej znajdują się dwie, które w latach 2001-2007 odnotowały bardzo wysokie wzrosty nakładów na nowe zestawy komputerowe, są to: pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65) i górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10), odpowiednio - ponad 316 i 284 mln zł. Zestawienie działów PKD o najwyższych nakładach na nowe zestawy komputerowe w latach 2001-2007 pokazano na wykresie 32 i wygląda ono następująco:

1. pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem

2. ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65),
2. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
3. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
4. informatyka (K72),
5. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
6. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
7. działalność gospodarcza, pozostała (K74),
8. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
9. ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N85),
10. budownictwo (F45).

Biorąc pod uwagę nakłady dokonane przez firmy w roku 2007 (przedstawia to wykres 33) warto zwrócić uwagę na dział górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywa-

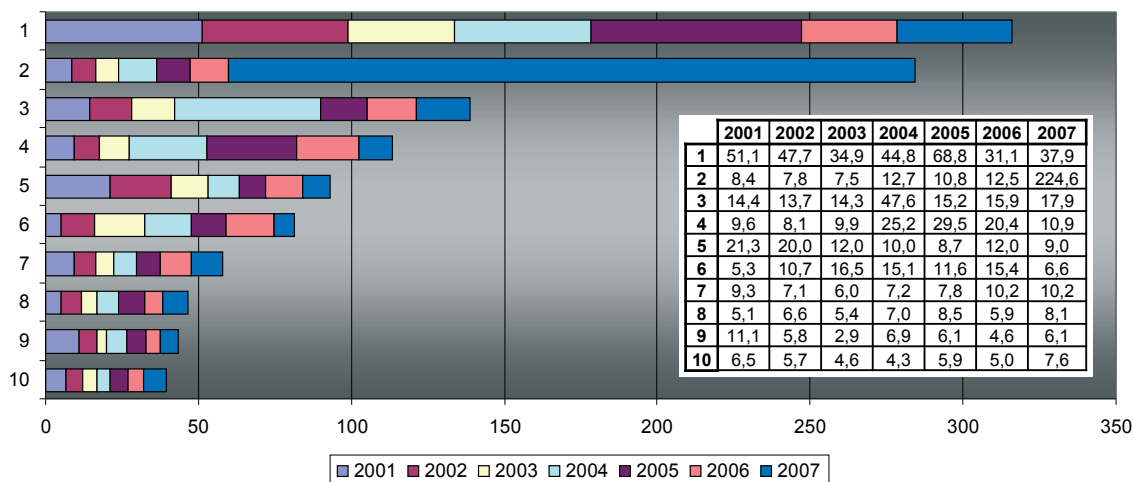
nie torfu (C10), w którym inwestycje w nowe zestawy komputerowe wzrosły w roku 2007 prawie osiemnastokrotnie. Może to świadczyć o dużym rozwoju firm z tego działu. Zestawienie istotnych działów PKD w omawianym zakresie wygląda następująco:

1. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
2. pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65),
3. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
4. informatyka (K72),
5. działalność gospodarcza, pozostała (K74),
6. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
7. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
8. poczta i telekomunikacja (I64),
9. budownictwo (F45),
10. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28).

Wykres

32

Działy PKD o najwyższych nakładach na nowe zestawy komputerowe ogółem w latach 2001-2007 w Województwie Śląskim, w mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

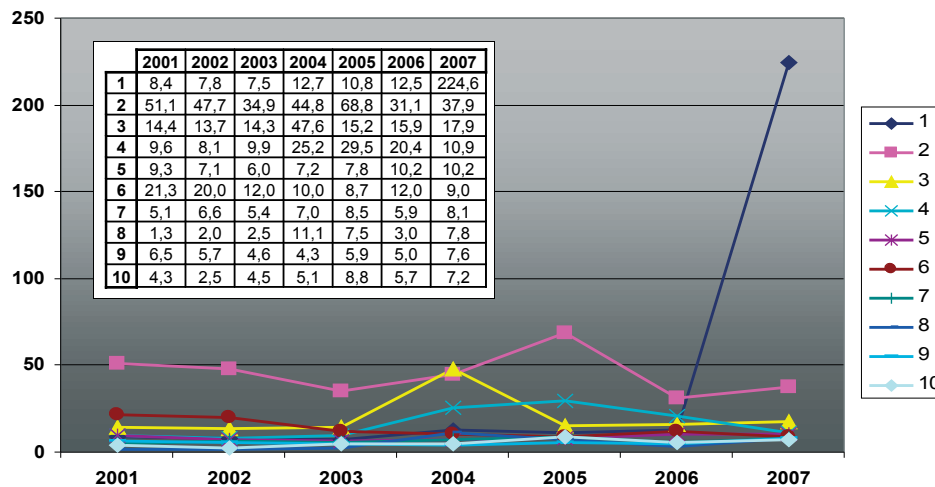
Legenda:

- 1 – Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych
- 2 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 3 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 4 – Informatyka
- 5 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 6 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 7 – Działalność gospodarcza, pozostała
- 8 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 9 – Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
- 10 – Budownictwo

Wykres

33

Działy PKD o najwyższych nakładach na nowe zestawy komputerowe w roku 2007 w Województwie Śląskim, w mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 2 - Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych
- 3 - Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 4 - Informatyka
- 5 - Działalność gospodarcza, pozostała
- 6 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 7 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 8 - Poczta i telekomunikacja
- 9 - Budownictwo
- 10 - Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń

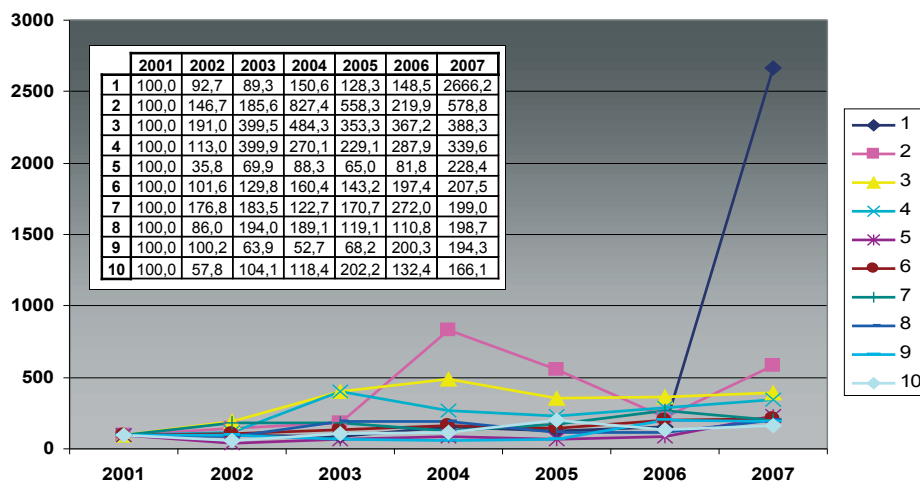
Biorąc pod uwagę dynamikę wartości nakładów na nowe zespoły komputerowe, uzyskane dane pozwoliły na wyodrębnienie 10 dziedzin w Województwie Śląskim, które odnotowały najwyższe wzrosty w tym zakresie w roku 2007 w stosunku do roku 2001. Po raz kolejny widać ogromny wzrost nakładów w roku 2007 w dziale górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10) oraz dużą dynamikę wzrostu w latach 2004 i 2005 w dziale poczta i telekomunikacja (I64). Przedstawia to wykres 34. Zestawienie działów PKD o najwyższej dynamice nakładów na nowe zespoły komputerowe w 2007 r. (w porównaniu do roku 2001) wygląda następująco:

1. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
2. poczta i telekomunikacja (I64),
3. produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25),
4. leśnictwo, włączając działalność usługową (A02),
5. transport lądowy; transport rurociągowy (I60),
6. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
7. działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (O92),
8. działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji (D22),
9. produkcja pozostałego sprzętu transportowego (D35),
10. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28).

Wykres

34

Działy PKD o najwyższej dynamice nakładów na nowe zestawy komputerowe w roku 2007 w Województwie Śląskim, rok 2001 = 100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 2 - Poczta i telekomunikacja
- 3 - Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych
- 4 - Leśnictwo, włączając działalność usługową
- 5 - Transport lądowy; transport rurociągowy
- 6 - Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 7 - Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem
- 8 - Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji
- 9 - Produkcja pozostałego sprzętu transportowego
- 10 - Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń

9.3.7.

Nakłady na zestawy komputerowe na pracownika

Nakłady na zestawy komputerowe w przeliczeniu na jednego pracownika to następny analizowany wskaźnik mający wpływ na komfort pracy. Wartość ta pozwala na analizę wysokości nakładów w stosunku do wzrostu lub spadku zatrudnienia w poszczególnych działach. Uzyskane dane statystyczne pozwoliły na wyodrębnienie 10 działów PKD o najwyższym wskaźniku. Z przedstawionych wyników widać, że w Województwie Śląskim największe wzrosty i wartości nakładów na zestawy komputerowe na jednego pracownika odnotowano w dwóch dziedzinach usługowych, tj. informatyce (K72) i pośrednictwie finansowym, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65). W całym analizowanym okresie odnotowano odpowiednio: ponad 22 tys. zł i ponad 18 tys. zł. Zestawienie działów PKD

o najwyższych nakładach na zestawy komputerowe na jednego pracownika w latach 2001-2007 w regionie pokazuje wykres 35 i wygląda ono następująco:

1. informatyka (K72),
2. pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65),
3. działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67),
4. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
5. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
6. działalność badawczo-rozwojowa (K73),
7. działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji (D22),
8. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),

9. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
10. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15).

Biorąc pod uwagę uzyskane dane za rok 2007, w zestawieniu (przedstawionym również na wykresie 36) pojawiły się dwie nowe dziedziny: leśnictwo, włączając działalność usługową (A02) oraz poczta i telekomunikacja (I64). Prezentowane wyniki pokazują jak bardzo wskaźnik ten zmieniał się z roku na rok. Największe wahania widać w dziedzinach: pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65) i informatyka (K72), które odnotowały wysokie wzrosty w latach 2004-2005. Zestawienie dziesięciu działów PKD o najwyższych nakładach na zestawy komputerowe na jednego pracownika w roku 2007 wygląda następująco:

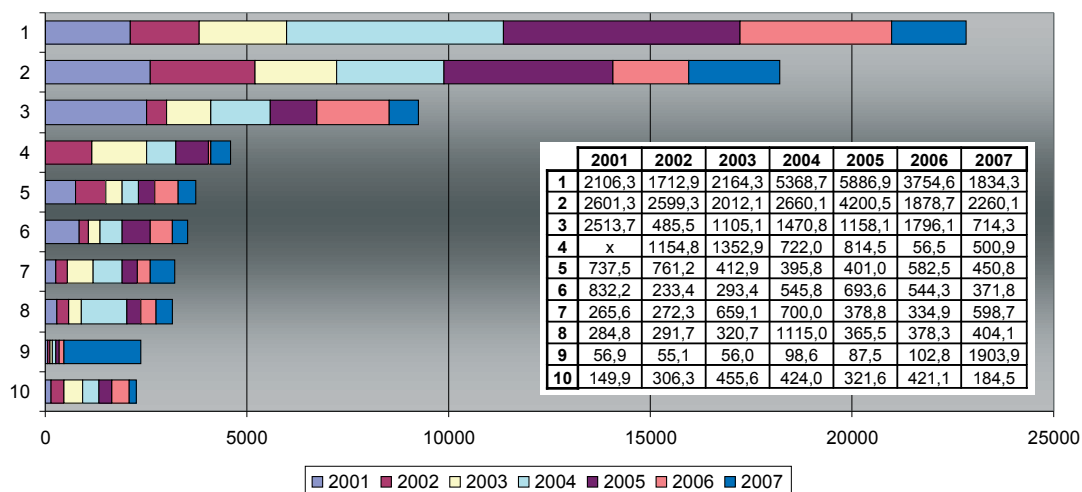
1. pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65),

2. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
3. informatyka (K72),
4. działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67),
5. działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji (D22),
6. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
7. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
8. leśnictwo, włączając działalność usługową (A02),
9. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
10. poczta i telekomunikacja (I64).

Wykres

35

Działy PKD o najwyższych nakładach na zestawy komputerowe na 1 pracownika ogółem w latach 2001-2007 w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

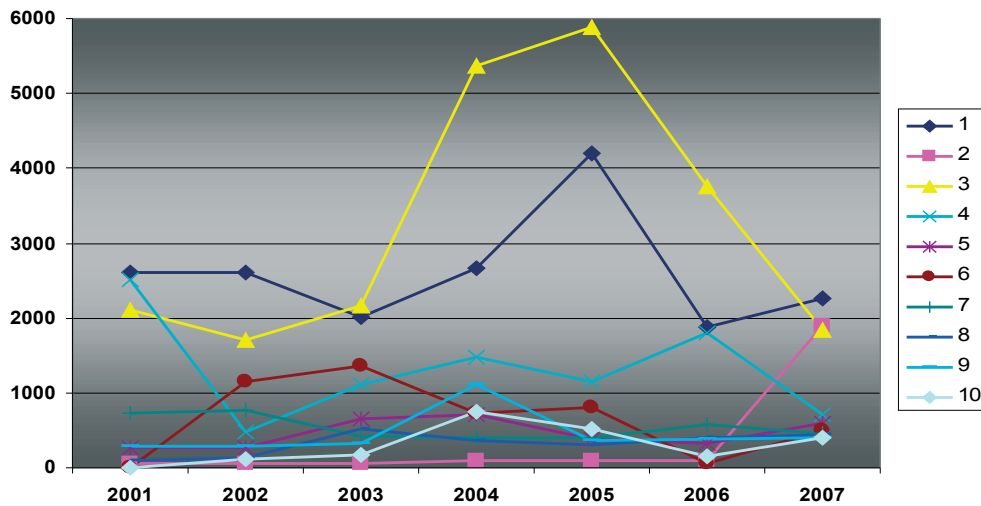
Legenda:

- 1 - Informatyka
- 2 - Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych
- 3 - Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami
- 4 - Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 5 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 6 - Działalność badawczo-rozwojowa
- 7 - Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji
- 8 - Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 9 - Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 10 - Produkcja artykułów spożywczych i napojów

Wykres

36

Działy PKD o najwyższych nakładach na zestawy komputerowe na 1 pracownika w roku 2007 w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych
- 2 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 3 – Informatyka
- 4 – Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami
- 5 – Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji
- 6 – Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 7 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 8 – Leśnictwo, włączając działalność usługową
- 9 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 10 – Poczta i telekomunikacja

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	2601,3	2599,3	2012,1	2660,1	4200,5	1878,7	2260,1
2	56,9	55,1	56,0	98,6	87,5	102,8	1903,9
3	2106,3	1712,9	2164,3	5368,7	5886,9	3754,6	1834,3
4	2513,7	485,5	1105,1	1470,8	1158,1	1796,1	714,3
5	265,6	272,3	659,1	700,0	378,8	334,9	598,7
6	x	1154,8	1352,9	722,0	814,5	56,5	500,9
7	737,5	761,2	412,9	395,8	401,0	582,5	450,8
8	98,0	125,6	516,7	356,3	313,0	393,1	449,1
9	284,8	291,7	320,7	1115,0	365,5	378,3	404,1
10	x	121,1	169,4	744,1	511,1	154,1	404,1

9.4.

Możliwości rozwoju zawodowego

W Województwie Śląskim możliwość rozwoju zawodowego to jedna z najważniejszych cech miejsca pracy wysokiej jakości (PWJ). Stąd istotne jest zidentyfikowanie dziedzin gospodarki zapewniających możliwie najlepsze warunki do rozwoju zawodowego dla sówich pracowników. Poniżej prezentujemy wyniki obliczeń związanych z potencjałami rozwoju zawodowego.

9.4.1.

Przychody ze sprzedaży

Uzyskane dane statystyczne pozwoliły na wyodrębnienie dziedzin, które odnotowały najwyższe przychody ze sprzedaży w latach 1999-

2007. W Województwie Śląskim w tym zakresie najwyższe wskaźniki odnotowano w dziale handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51), w którym odnotowano ponad 368 mld zł. Zestawienie obejmujące dziesięć działów PKD o najwyższych przychodach ze sprzedaży w Województwie Śląskim w latach 1999-2007 pokazano na wykresie 37 i wygląda ono następująco:

1. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
2. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
3. produkcja metali (D27),
4. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
5. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),

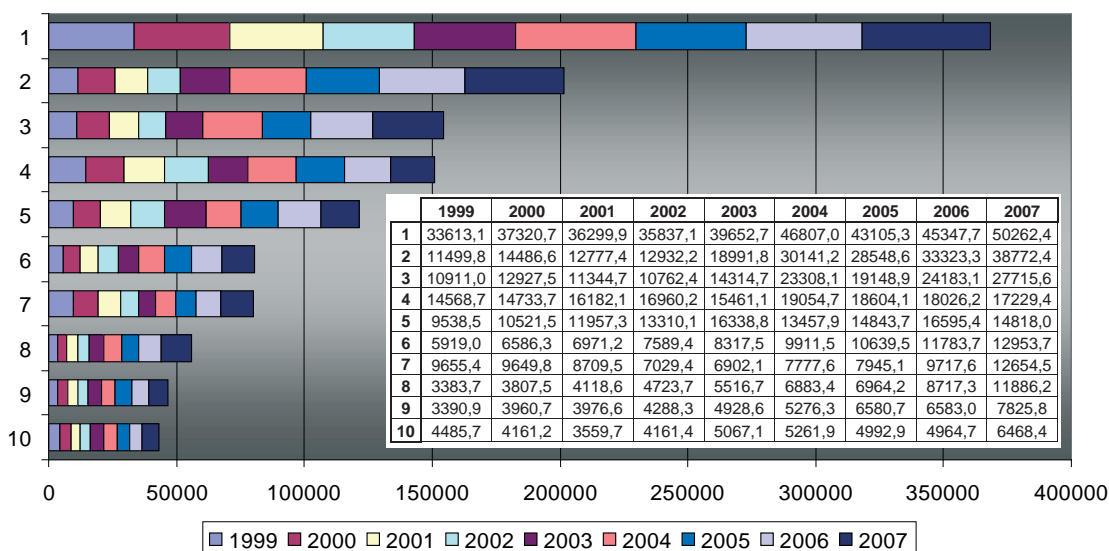
6. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
7. budownictwo (F45),
8. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
9. produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D29),
10. sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych (G50).

Biorąc pod uwagę wysokość przychodów ze sprzedaży w ostatnim omawianym roku, tj. 2007, zestawienie działów z najwyższymi przychodami ze sprzedaży nie uległo znacznej zmianie – jest tylko jedna nowa dziedzina na miejscu dziesiątym. Widać to na wykresie 38 oraz wygląda ono następująco:

1. handel hurtowy i komisowy, z wyłącze-

2. niem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
2. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
3. produkcja metali (D27),
4. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
5. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
6. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
7. budownictwo (F45),
8. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
9. produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D29),
10. produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25).

Wykres 37 Działy PKD o najwyższych przychodach netto ze sprzedaży ogółem w latach 1999-2007 w Województwie Śląskim, mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

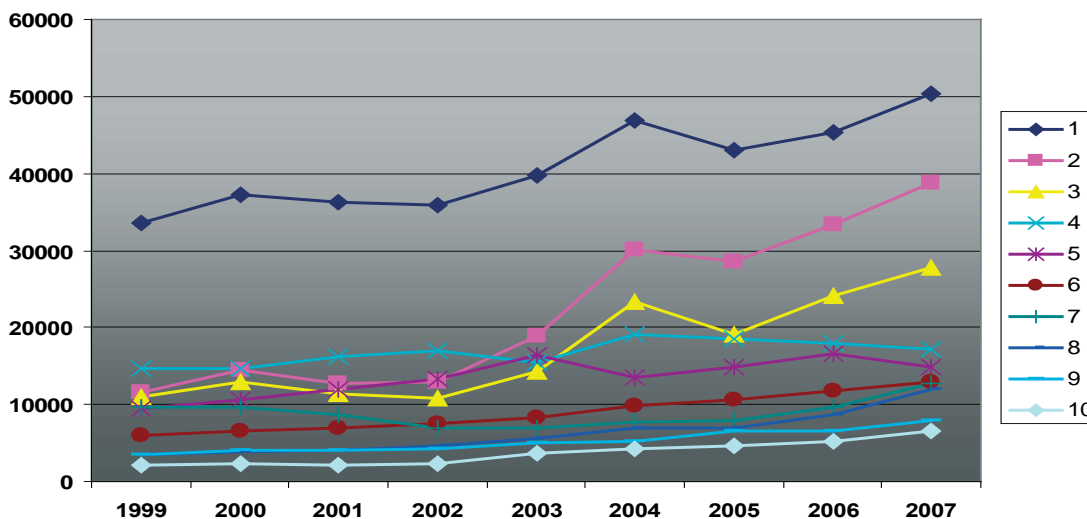
Legenda:

- 1 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 2 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 3 – Produkcja metali
- 4 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 5 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 6 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 7 – Budownictwo
- 8 – Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń
- 9 – Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 10 – Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych

Wykres

38

Działy PKD o najwyższych przychodach netto ze sprzedaży w 2007 r. w Województwie Śląskim, mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 2 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 3 – Produkcja metali
- 4 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 5 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 6 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 7 – Budownictwo
- 8 – Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń
- 9 – Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 10 – Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	33613,1	37320,7	36299,9	35837,1	39652,7	46807,0	43105,3	45347,7	50262,4
2	11499,8	14486,6	12777,4	12932,2	18991,8	30141,2	28548,6	33323,3	38772,4
3	10911,0	12927,5	11344,7	10762,4	14314,7	23308,1	19148,9	24183,1	27715,6
4	14568,7	14733,7	16182,1	16960,2	15461,1	19054,7	18604,1	18026,2	17229,4
5	9538,5	10521,5	11957,3	13310,1	16338,8	13457,9	14843,7	16595,4	14818,0
6	5919,0	6586,3	6971,2	7589,4	8317,5	9911,5	10639,5	11783,7	12953,7
7	9655,4	9649,8	8709,5	7029,4	6902,1	7777,6	7945,1	9717,6	12654,5
8	3383,7	3807,5	4118,6	4723,7	5516,7	6883,4	6964,2	8717,3	11886,2
9	3390,9	3960,7	3976,6	4288,3	4928,6	5276,3	6580,7	6583,0	7825,8
10	2103,2	2359,0	2196,9	2405,0	3571,1	4320,3	4718,2	5286,7	6637,5

Ciekawe wyniki zaobserwować można biorąc pod uwagę dynamikę przychodów ze sprzedaży w poszczególnych działach PKD Województwa Śląskiego od roku 1999. W zestawieniu pojawiają się zupełnie nowe dziedziny, które nie znalazły się w zestawieniu dziedzin o największych przychodach w latach 1999-2007. Największą dynamikę wzrostu przychodów ze sprzedaży widać w dziale ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N85), w którym w roku 2007 wskaźnik ten wzrósł ponad 10-krotnie w stosunku do roku 1999. Podobne zjawisko, choć w krótszym okresie zaobserwować można w dziale leśnictwo, włączając działalność usługową (A02), w którym nastąpił dynamiczny wzrost przychodów ze sprzedaży w latach 2006-2007. Widać to na wykresie 39. Zestawienie działów PKD o najwyższej dynamice przychodów netto ze sprzedaży w 2007 r. w porównaniu do roku 1999 wygląda następująco:

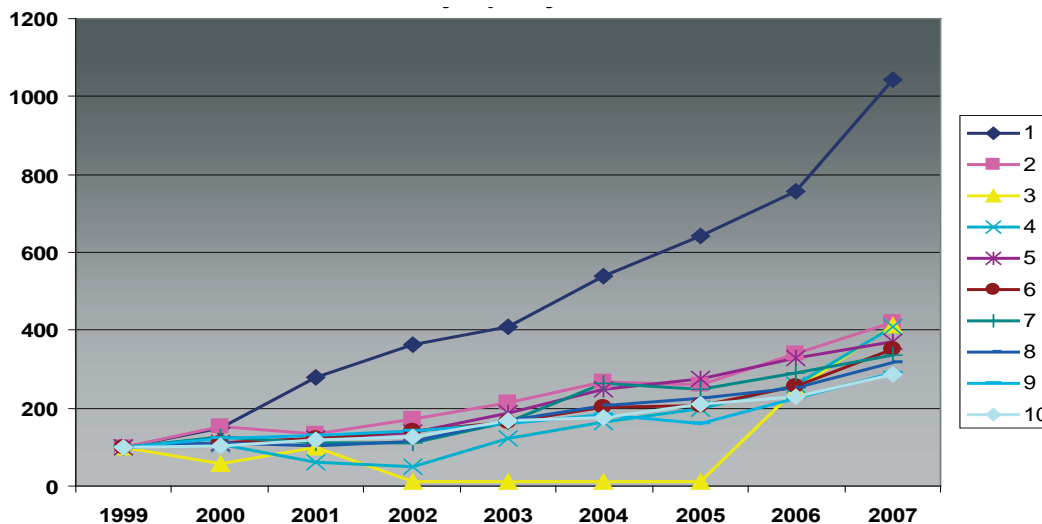
1. ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N85),

2. działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (O92),
3. leśnictwo, włączając działalność usługową (A02),
4. działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67),
5. produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D31),
6. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
7. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
8. produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25),
9. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
10. produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33).

Wykres

39

Działy PKD o najwyższej dynamice przychodów netto ze sprzedaży w 2007 r. w Województwie Śląskim, rok 1999 = 100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
- 2 - Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem
- 3 - Leśnictwo, włączając działalność usługową
- 4 - Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami
- 5 - Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 6 - Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń
- 7 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 8 - Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych
- 9 - Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 10 - Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	100,0	147,9	279,1	363,1	410,7	538,7	641,1	755,8	1044,4
2	100,0	154,1	133,2	171,7	215,3	268,4	258,4	338,5	421,9
3	100,0	59,1	98,1	11,1	11,2	11,8	11,6	249,7	411,3
4	100,0	108,2	60,3	51,0	121,4	162,6	199,6	258,7	407,8
5	100,0	110,7	121,4	137,2	187,5	248,3	273,9	326,8	372,0
6	100,0	112,5	121,7	139,6	163,0	203,4	205,8	257,6	351,3
7	100,0	126,0	111,1	112,5	165,1	262,1	248,3	289,8	337,2
8	100,0	112,2	104,5	114,3	169,8	205,4	224,3	251,4	315,6
9	100,0	123,3	131,3	140,8	158,6	183,4	159,7	224,8	288,8
10	100,0	103,9	120,0	127,3	166,5	174,1	209,7	230,3	286,7

9.4.2.

Nakłady na nowe maszyny i urządzenia

Drugim z analizowanych elementów mającym wpływ na możliwości rozwoju zawodowego pracowników są nakłady na nowe maszyny i urządzenia, czyli także element możliwości pracy z nowymi technologiami. Uzyskane dane pozwoliły na wyodrębnienie działów o najwyższych wskaźnikach w tym zakresie. Analiza wyników pokazała, że w Województwie Śląskim są dwa działy, w których wysokość nakładów na nowe maszyny i urządzenia jest znacznie wyższa. Są to: produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34) oraz górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10), w których nakłady na nowe maszyny i urządzenia w latach 1999–2007 wyniosły prawie 7 mld zł (w każdym z nich). Ze-stawienie dziesięciu działów PKD o najwyższych nakładach na nowe maszyny i urządzenia

w analizowanym okresie wygląda następująco (przedstawia je także wykres 40):

1. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
2. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
3. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
4. produkcja metali (D27),
5. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
6. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
7. produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25),
8. produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D29),
9. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
10. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi

i motocyklami (G51).

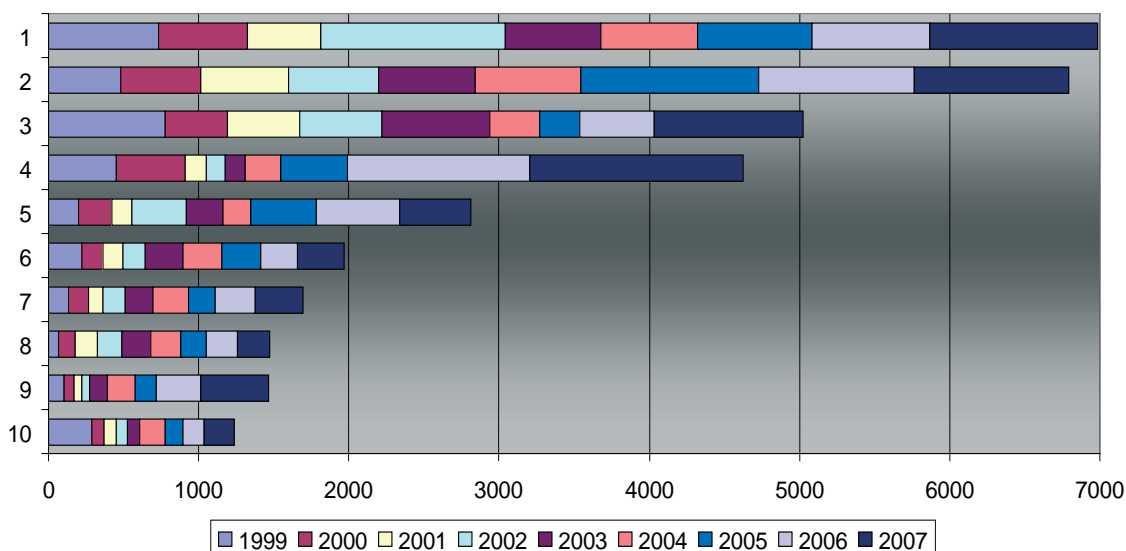
Biorąc pod uwagę wyniki dla ostatniego omawianego roku, tj. 2007, zestawienie uległo tylko nieznacznym zmianom – pojawiła się jedna nowa dziedzina: wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23), co widać na wykresie 41. Warto zauważyć, że w dziale produkcja metali (D27) obserwowalny był sukcesywny wysoki wzrost nakładów na nowe maszyny i urządzenia od roku 2005. Dziesięć działów PKD przodujących pod względem nakładów na nowe maszyny i urządzenia w 2007 r. to:

1. produkcja metali (D27),
2. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
3. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10), wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
5. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
6. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
7. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
8. produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25),
9. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
10. produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D29).

Wykres

40

Działy PKD o najwyższych nakładach na nowe maszyny i urządzenia ogółem w latach 1999-2007 w Województwie Śląskim, mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

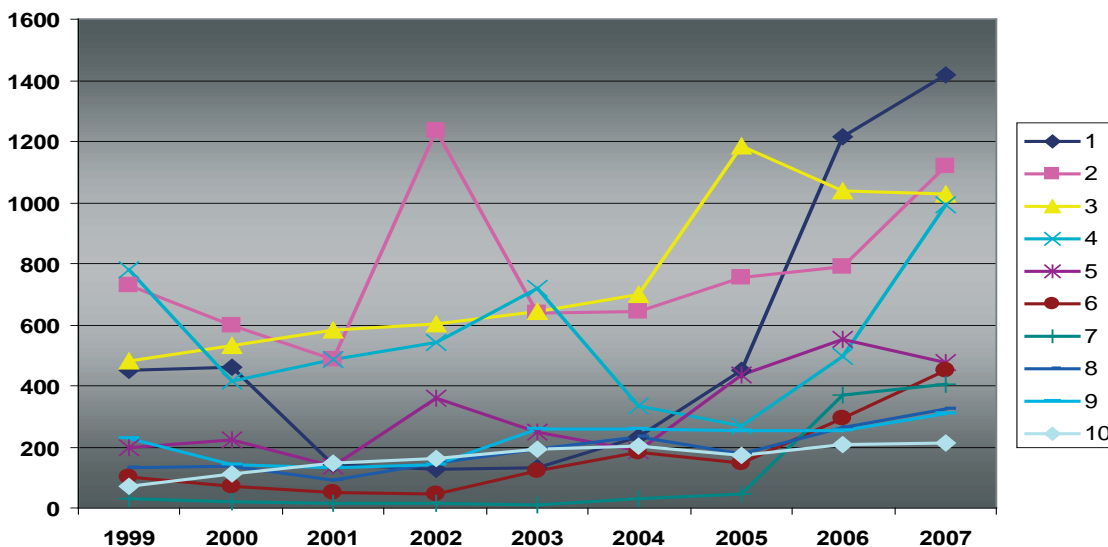
- 1 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 2 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 3 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 4 – Produkcja metali
- 5 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 6 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 7 – Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych
- 8 – Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 9 – Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń
- 10 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	729,3	595,4	484,5	1235,0	635,8	643,7	756,4	788,3	1119,4
2	483,4	532,2	580,3	603,8	644,2	700,5	1184,6	1036,4	1027,7
3	777,7	412,8	484,9	542,8	720,2	333,2	267,2	497,3	990,3
4	451,5	461,0	141,6	125,1	130,0	233,8	448,3	1213,1	1418,3
5	198,5	221,0	138,4	358,2	246,9	185,0	434,9	553,1	477,1
6	225,4	140,2	133,5	141,3	258,6	259,0	251,7	250,7	306,6
7	132,8	135,1	92,1	147,1	190,6	234,7	177,4	264,0	324,0
8	68,6	110,4	146,1	162,0	193,1	200,5	170,1	209,0	213,2
9	100,4	72,2	52,4	47,6	120,6	181,7	145,8	294,1	448,8
10	285,4	86,1	82,3	71,4	81,5	170,9	117,9	144,0	199,4

Wykres

41

Działy PKD o najwyższych nakładach na nowe maszyny i urządzenia w 2007 r. w Województwie Śląskim, mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Produkcja metali
- 2 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 3 - Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 4 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 5 - Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 6 - Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń
- 7 - Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 8 - Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych
- 9 - Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 10 - Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	451,5	461,0	141,6	125,1	130,0	233,8	448,3	1213,1	1418,3
2	729,3	595,4	484,5	1235,0	635,8	643,7	756,4	788,3	1119,4
3	483,4	532,2	580,3	603,8	644,2	700,5	1184,6	1036,4	1027,7
4	777,7	412,8	484,9	542,8	720,2	333,2	267,2	497,3	990,3
5	198,5	221,0	138,4	358,2	246,9	185,0	434,9	553,1	477,1
6	100,4	72,2	52,4	47,6	120,6	181,7	145,8	294,1	448,8
7	29,6	19,5	15,9	12,7	9,6	29,8	45,4	370,0	406,4
8	132,8	135,1	92,1	147,1	190,6	234,7	177,4	264,0	324,0
9	225,4	140,2	133,5	141,3	258,6	259,0	251,7	250,7	306,6
10	68,6	110,4	146,1	162,0	193,1	200,5	170,1	209,0	213,2

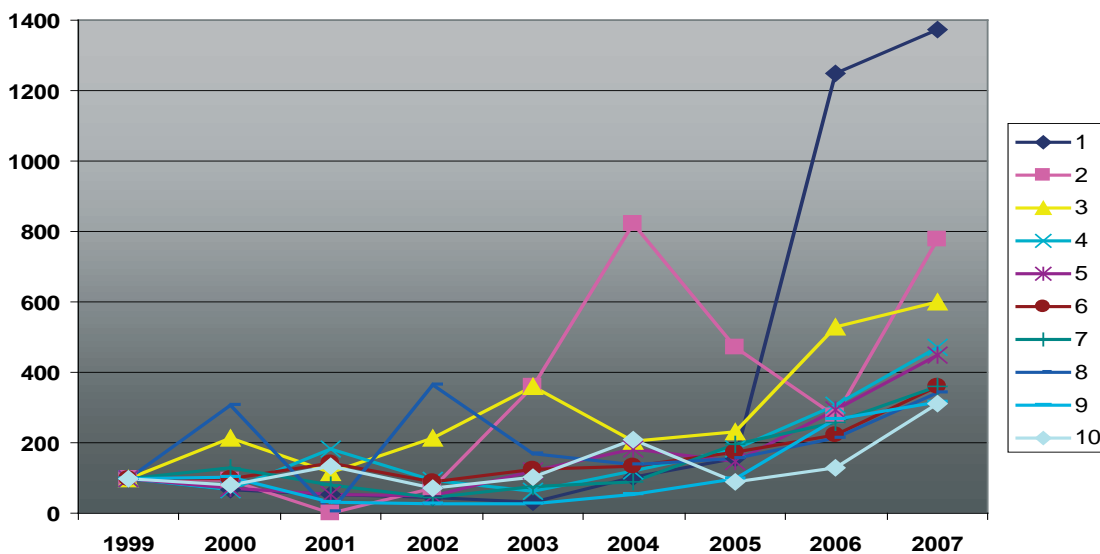
Biorąc pod uwagę dynamikę nakładów na nowe maszyny i urządzenia w Województwie Śląskim, uzyskane dane pozwoliły na wyodrębnienie 10 dziedzin, które odnotowały najwyższe wzrosty w tym zakresie. Warto zwrócić uwagę na radykalny wzrost wartości w dziale wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23), w którym w roku 2007 wartość nakładów wzrosła ponad trzynastokrotnie w stosunku do roku bazowego 1999. Zestawienie dziedzin o najwyższej dynamice nakładów na nowe maszyny i urządzenia w 2007 r. wygląda następująco (przedstawia je także wykres 42):

1. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
2. działalność usługowa pozostała (O93),
3. produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru (D21),
4. produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33),
5. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
6. produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D31),
7. produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka (z wyłączeniem mebli), wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania (D20),
8. odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne (O90),
9. produkcja metali (D27),
10. działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką (I63).

Wykres

42

Działy PKD o najwyższej dynamice nakładów na nowe maszyny i urządzenia w 2007 r. w Województwie Śląskim, rok 1999 = 100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 2 – Działalność usługowa pozostała
- 3 – Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru
- 4 – Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych,
- 5 – Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn zegarów i zegarków
- 6 – Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 7 – Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka (z wyłączeniem mebli), wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania
- 8 – Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne
- 9 – Produkcja metali i urządzeń
- 10 – Działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	100,0	65,8	53,9	42,9	32,5	100,7	153,6	1250,5	1373,5
2	100,0	91,2	x	69,0	360,0	824,1	469,7	275,9	776,6
3	100,0	213,4	115,5	212,0	360,2	202,2	231,4	529,6	601,5
4	100,0	68,1	181,3	93,9	61,8	121,7	183,0	306,8	471,1
5	100,0	71,9	52,2	47,4	120,1	180,9	145,1	292,7	446,8
6	100,0	99,3	140,2	89,8	123,7	131,6	173,8	224,0	361,5
7	100,0	130,8	78,8	45,0	75,1	89,1	196,3	256,7	358,7
8	100,0	306,5	4,6	362,5	170,0	135,8	155,2	213,4	344,1
9	100,0	102,1	31,4	27,7	28,8	51,8	99,3	268,7	314,1
10	100,0	79,8	131,6	69,0	100,8	209,6	88,7	128,9	312,5

9.4.3.

Nakłady na nowe obiekty

Trzecim z analizowanych elementów mających wpływ na możliwości rozwoju zawodowego pracowników są nakłady na nowe obiekty. Wyniki analiz przeprowadzonych w oparciu o uzyskane dane pokazują, że w Województwie Śląskim działy PKD, w których odnotowano najwyższe nakłady na nowe obiekty w latach 1999-2007 są takie same, jak w przypadku nakładów na nowe maszyny i urządzenia, tj. przodują górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10) oraz pro-

dukcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34), w których nakłady na nowe obiekty w latach 1999-2007 wyniosły ponad 11 mld z (w każdym z działów). Widać to na wykresie 43. Do dziesięciu dziedzin przodujących w omawianym zakresie należały:

1. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
2. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
3. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
4. produkcja metali (D27),
5. produkcja wyrobów z pozostałych surow-

6. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
7. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
8. produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25),
9. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
10. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41).

Biorąc pod uwagę nakłady na nowe obiekty w roku 2007, w zestawieniu pojawiła się tylko jedna nowa dziedzina, tj. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23). Zestawienie dziedzin o najwyższych nakładach na nowe obiekty w roku 2007 wygląda następująco (przedstawia je wykres 44):

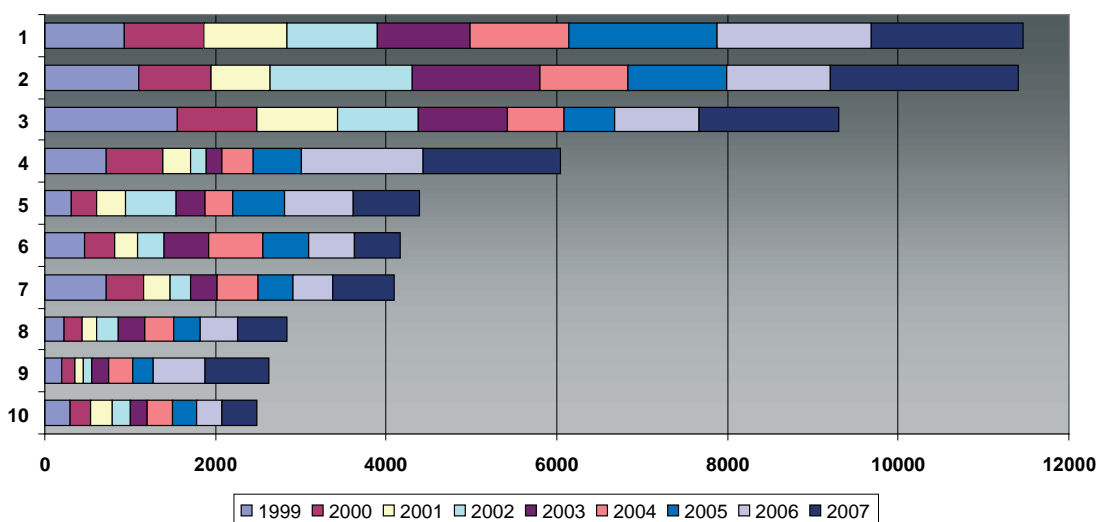
1. produkcja pojazdów samochodowych,

2. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
3. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
4. produkcja metali (D27),
5. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
6. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
7. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
8. produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25),
9. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
10. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15).

Wykres

43

Działy PKD o najwyższych nakładach na nowe obiekty ogółem w latach 1999-2007 w Województwie Śląskim, mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

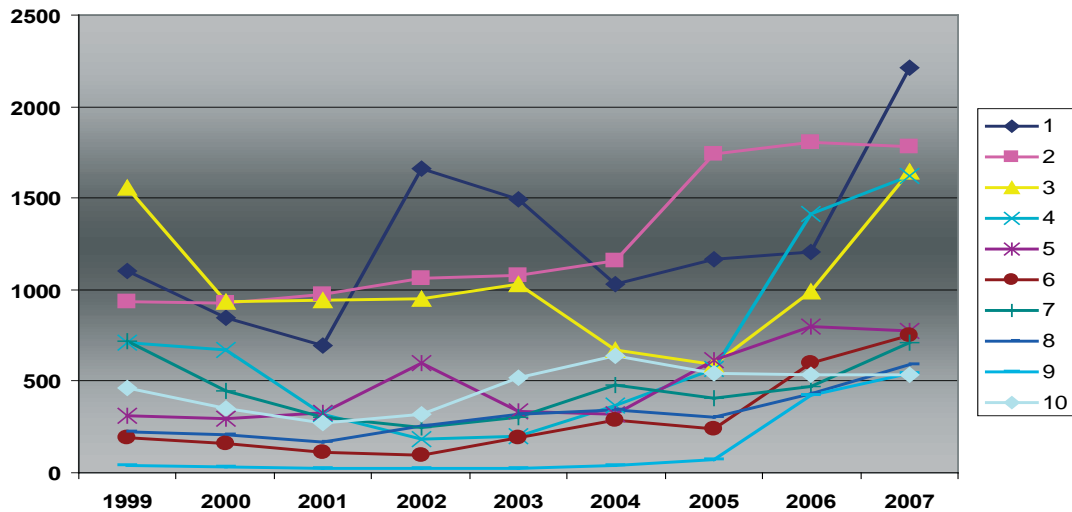
- 1 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 2 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 3 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 4 – Produkcja metali
- 5 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 6 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 7 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 8 – Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych
- 9 – Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń
- 10 – Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	933,6	925,9	977,9	1065,5	1075,2	1161,8	1742,7	1802,6	1778,2
2	1105,8	844,7	695,5	1659,0	1491,1	1031,0	1163,0	1208,1	2211,2
3	1554,4	931,0	944,0	953,5	1032,0	667,3	590,0	993,1	1643,2
4	714,2	667,2	323,3	180,2	196,9	366,2	563,6	1414,6	1620,9
5	312,7	297,3	331,0	596,8	339,4	321,9	612,6	800,8	777,6
6	465,1	348,1	269,2	319,4	519,4	635,5	539,5	534,1	535,6
7	718,1	443,5	301,0	251,1	306,0	478,4	408,4	469,9	714,6
8	223,2	207,4	169,4	255,8	318,0	340,0	306,4	433,7	589,5
9	190,7	157,8	110,3	93,8	189,0	291,1	243,5	602,4	751,7
10	296,0	244,4	245,6	212,6	208,0	289,8	282,9	299,7	408,6

Wykres

44

Działy PKD o najwyższych nakładach na nowe obiekty w 2007 r. w Województwie Śląskim, mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 2 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 3 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 4 – Produkcja metali
- 5 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 6 – Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń
- 7 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 8 – Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych
- 9 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 10 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	1105,8	844,7	695,5	1659,0	1491,1	1031,0	1163,0	1208,1	2211,2
2	933,6	925,9	977,9	1065,5	1075,2	1161,8	1742,7	1802,6	1778,2
3	1554,4	931,0	944,0	953,5	1032,0	667,3	590,0	993,1	1643,2
4	714,2	667,2	323,3	180,2	196,9	366,2	563,6	1414,6	1620,9
5	312,7	297,3	331,0	596,8	339,4	321,9	612,6	800,8	777,6
6	190,7	157,8	110,3	93,8	189,0	291,1	243,5	602,4	751,7
7	718,1	443,5	301,0	251,1	306,0	478,4	408,4	469,9	714,6
8	223,2	207,4	169,4	255,8	318,0	340,0	306,4	433,7	589,5
9	41,4	28,8	26,6	20,9	21,6	38,9	68,1	422,7	544,4
10	465,1	348,1	269,2	319,4	519,4	635,5	539,5	534,1	535,6

Biorąc pod uwagę dynamikę nakładów na nowe obiekty, uzyskane dane pozwoliły na wyodrębnienie 10 dziedzin, które odnotowały najwyższe wzrosty w tym zakresie. Warto zwrócić uwagę na radykalny wzrost wartości w dziale wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23), w którym w roku 2007 wartość nakładów wzrosła ponad trzynastokrotnie w stosunku do roku bazowego 1999. Zestawienie dziedzin o najwyższej dynamice nakładów na nowe obiekty w 2007 r. (rok 1999 = 100) w Województwie Śląskim (prezentuje wykres 45) wygląda następująco:

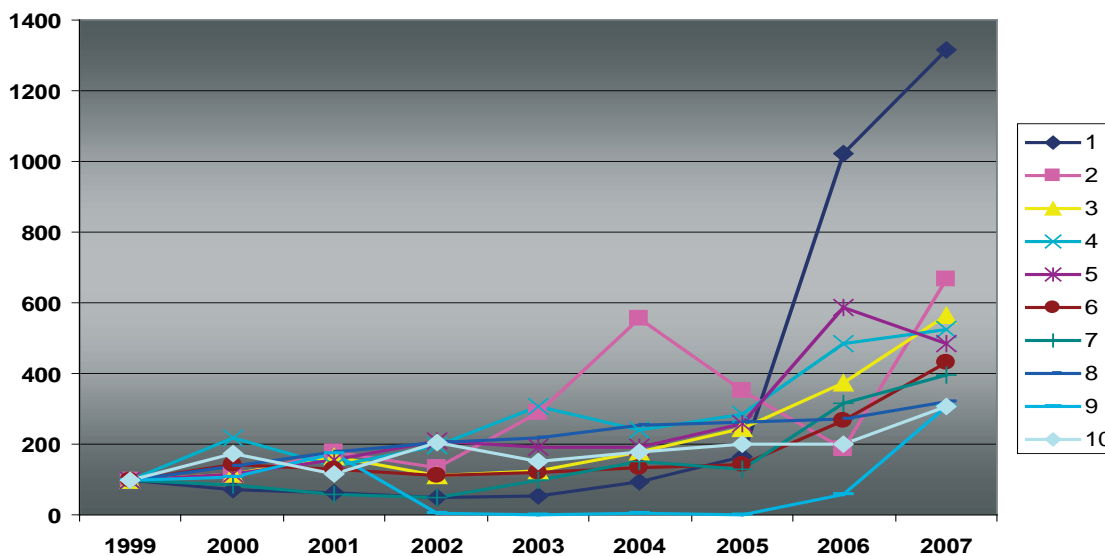
1. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
2. działalność usługowa pozostała (O93),
3. produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33),

4. produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru (D21),
5. działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (O92),
6. hotele i restauracje (H55),
7. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
8. produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D29),
9. administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne (O84),
10. odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne (O90).

Wykres

45

Działy PKD o najwyższej dynamice nakładów na nowe obiekty w 2007 r.
w Województwie Śląskim, rok 1999 = 100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 2 – Działalność usługowa pozostała
- 3 – Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków
- 4 – Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru
- 5 – Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem
- 6 – Hotele i restauracje
- 7 – Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń
- 8 – Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 9 – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne
- 10 – Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	100,0	69,6	64,2	50,6	52,1	94,0	164,6	1021,4	1315,4
2	100,0	109,0	177,1	133,7	288,4	556,0	350,1	188,2	664,5
3	100,0	114,8	164,6	109,2	125,7	177,4	244,4	373,0	564,1
4	100,0	217,6	138,8	197,0	306,0	241,8	285,5	482,6	523,0
5	100,0	113,4	157,0	206,7	192,0	192,4	257,9	586,3	482,8
6	100,0	141,8	129,0	111,5	122,0	132,2	142,8	265,8	433,1
7	100,0	82,7	57,9	49,2	99,1	152,7	127,7	316,0	394,2
8	100,0	139,4	176,1	204,8	218,6	255,4	261,3	269,0	321,7
9	100,0	105,7	175,0	2,3	1,0	2,3	1,2	55,7	306,6
10	100,0	173,0	116,3	206,6	152,9	176,0	197,9	200,8	305,3

9.4.4.

Inwestycje w rozwój kapitału ludzkiego

Czwartym z analizowanych elementów mających wpływ na możliwości rozwoju zawodowego pracowników są inwestycje w rozwój kapitału ludzkiego, na przykład wydatki na szkolenia. Na podstawie danych jedynie z lat 2005-2007, udało się wyodrębnić dziedziny Województwa Śląskiego o najwyższych wydatkach na szkolenia na jednego pracownika. Zestawienie prezentujące 10 przodujących w omawianym zakresie dziedzin, wygląda następująco (przedstawiono je również na wykresie 46):

1. informatyka (K72),
2. działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67),
3. wytwarzanie i zaopatrywanie w ener-

- gię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
4. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
5. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
6. działalność badawczo-rozwojowa (K73),
7. produkcja wyrobów chemicznych (D24),
8. produkcja metali (D27),
9. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
10. produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D31).

Biorąc pod uwagę jedynie dane za rok 2007, zestawienie nie uległo znaczącym zmianom – jest tylko jedna nowa dziedzina - przetwarzanie odpadów (D37). Warto zwrócić uwagę na pojawienie się w obu zestawieniach działu działalność badawczo-rozwojowa (K73). Na

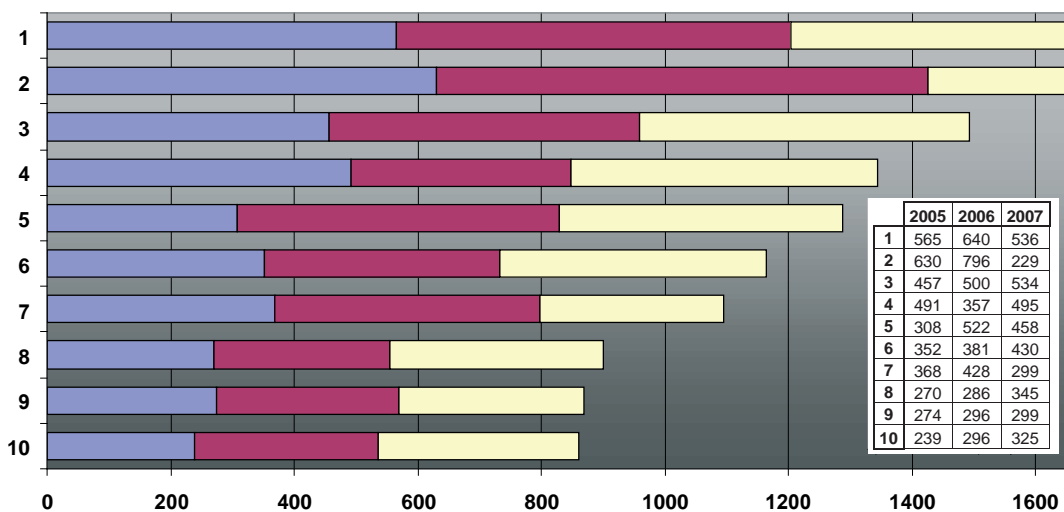
wykrесie 47 widać przodujące pod względem wydatków na szkolenia na jednego pracownika działy PKD w roku 2007, a były to:

1. informatyka (K72),
2. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
3. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
4. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
5. działalność badawczo-rozwojowa (K73),
6. produkcja metali (D27),
7. produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D31),
8. przetwarzanie odpadów (D37),
9. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
10. produkcja wyrobów chemicznych (D24).

Wykres

46

Działy PKD o najwyższych wydatkach na szkolenia na 1 pracownika ogółem w latach 2005-2007 w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

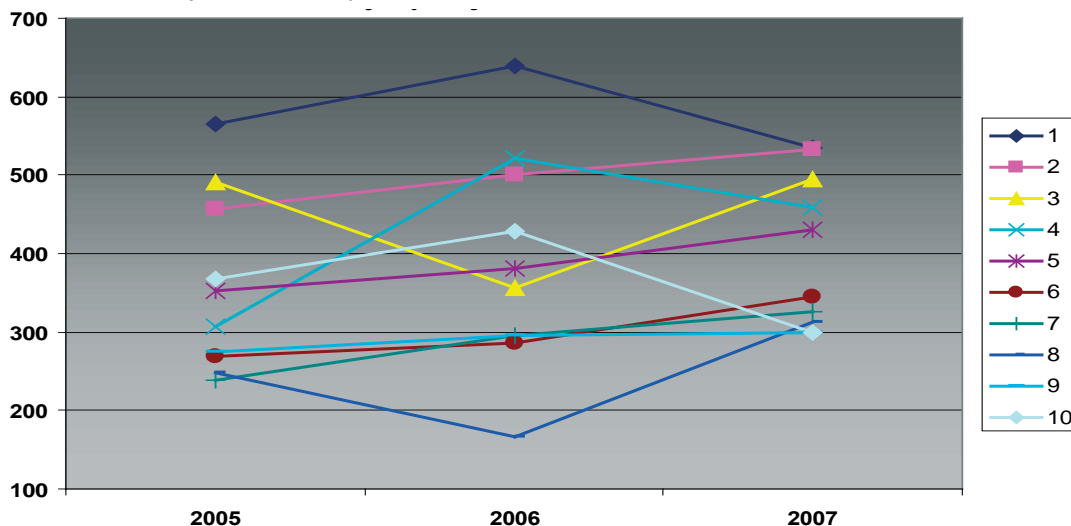
Legenda:

- 1 - Informatyka
- 2 - Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami
- 3 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 4 - Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 5 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 6 - Działalność badawczo-rozwojowa
- 7 - Produkcja wyrobów chemicznych
- 8 - Produkcja metali
- 9 - Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 10 - Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana

Wykres

47

Działy PKD o najwyższych wydatkach na szkolenia na 1 pracownika w 2007 r. w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Informatyka
- 2 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 3 - Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 4 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 5 - Działalność badawczo-rozwojowa
- 6 - Produkcja metali
- 7 - Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 8 - Przetwarzanie odpadów
- 9 - Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 10 - Produkcja wyrobów chemicznych

	2005	2006	2007
1	565	640	536
2	457	500	534
3	491	357	495
4	308	522	458
5	352	381	430
6	270	286	345
7	239	296	325
8	248	166	313
9	274	296	299
10	368	428	299

9.4.5.

Rentowność nakładów na pracę (zysk brutto na 100 jednostek poniesionych nakładów na koszty pracy)

Kolejnym wskaźnikiem, który zdaniem autorów ma wpływ na możliwości rozwoju zawodowego pracowników jest rentowność nakładów na pracę mierzona jako stosunek zysku brutto do kosztów pracy (sumy wydatków pracodawców na ubezpieczenia społeczne i na wynagrodzenia brutto pracowników). Analiza danych z lat 2002-2007 pokazała, że w badanym zakresie najwyższą rentowność nakładów na pracę odnotowały firmy z działu wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23). Zestawienie przodujących w analizowanym zakresie dziedzin (pokazane na wykresie 48) wygląda następująco:

1. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
2. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),

3. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
4. produkcja metali (D27),
5. obsługa nieruchomości (K70),
6. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
7. przetwarzanie odpadów (D37),
8. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
9. pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65),
10. rolnictwo i łowiectwo, włączając działalność usługową (A01).

Biorąc pod uwagę jedynie ostatni analizowany rok 2007, w zestawieniu pojawiły się trzy nowe działy, tj.: pozostałe górnictwo (C14), wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego (K71) oraz produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34). Widać to na wykresie 49. Warto zwrócić uwagę na wzrost

wskaźników jakie odnotowała większość dziedzin w roku 2004, w tym ogromny wzrost w dziale wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23) – ponad 20-krotny wzrost wskaźnika w stosunku do roku poprzedniego. Dziedzin przodujących w analizowanym zakresie w roku 2007 to:

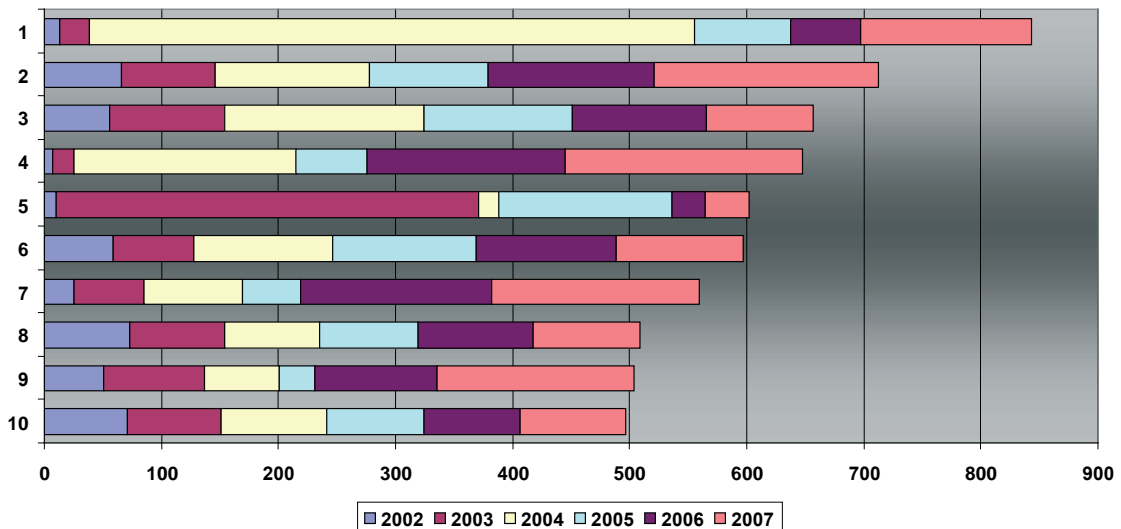
1. produkcja metali (D27),
2. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
3. przetwarzanie odpadów (D37),
4. pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65),

5. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
6. pozostałe górnictwo (C14),
7. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
8. wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego (K71),
9. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
10. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34).

Wykres

48

Działy PKD o najwyższej rentowności nakładów na pracę ogółem w latach 2002-2007 w Województwie Śląskim (zysk brutto na 100 jednostek poniesionych nakładów na koszty pracy)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

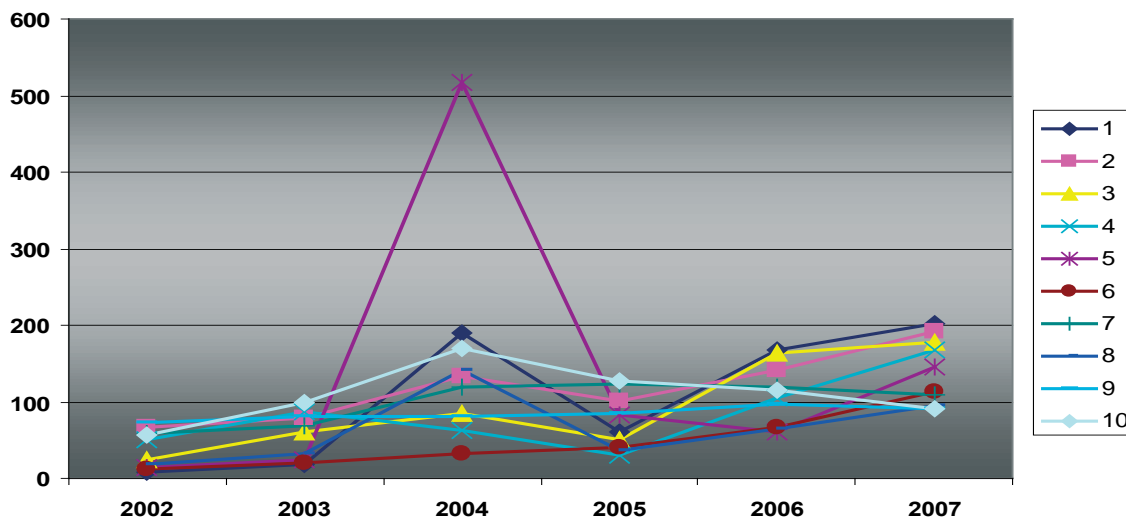
- 1 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 2 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 3 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 4 – Produkcja metali
- 5 – Obsługa nieruchomości
- 6 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 7 – Przetwarzanie odpadów
- 8 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 9 – Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych
- 10 – Rolnictwo i łowiectwo, włączając działalność usługową

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	13,3	25,1	516,8	82,8	59,7	145,8
2	65,8	79,7	132,6	100,5	142,4	191,0
3	55,6	98,4	170,0	126,8	114,7	91,5
4	7,3	18,3	189,2	61,3	168,6	203,0
5	10,5	360,5	17,2	148,3	27,8	37,8
6	59,0	68,9	118,5	122,4	119,6	108,3
7	24,8	60,0	84,3	50,2	162,8	176,8
8	73,4	81,0	80,8	84,4	97,6	91,6
9	51,0	86,1	63,2	30,5	104,5	168,0
10	71,4	79,3	90,7	82,7	82,2	90,4

Wykres

49

Działy PKD o najwyższej rentowności nakładów na pracę w roku 2007 w Województwie Śląskim (zysk brutto na 100 jednostek poniesionych nakładów na koszty pracy)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Produkcja metali
- 2 - Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 3 - Przetwarzanie odpadów
- 4 - Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych
- 5 - Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 6 - Pozostałe górnictwo
- 7 - Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 8 - Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego
- 9 - Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 10 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	7,3	18,3	189,2	61,3	168,6	203,0
2	65,8	79,7	132,6	100,5	142,4	191,0
3	24,8	60,0	84,3	50,2	162,8	176,8
4	51,0	86,1	63,2	30,5	104,5	168,0
5	13,3	25,1	516,8	82,8	59,7	145,8
6	12,1	19,7	32,0	39,9	67,2	113,0
7	59,0	68,9	118,5	122,4	119,6	108,3
8	18,2	33,0	142,1	36,0	63,8	94,3
9	73,4	81,0	80,8	84,4	97,6	91,6
10	55,6	98,4	170,0	126,8	114,7	91,5

9.4.6.

Rentowność pracy

Kolejnym elementem mającym wpływ na możliwości rozwoju zawodowego pracowników jest rentowność pracy, czyli zysk brutto w przeliczeniu na jednego pracownika. W Województwie Śląskim w latach 1999-2007 działy PKD o najwyższej rentowności pracy (pokazane również na wykresie 50) przedstawiały się następująco:

1. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
2. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
3. produkcja metali (D27),
4. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
5. przetwarzanie odpadów (D37),
6. handel hurtowy i komisowy, z wyłącze-

niem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),

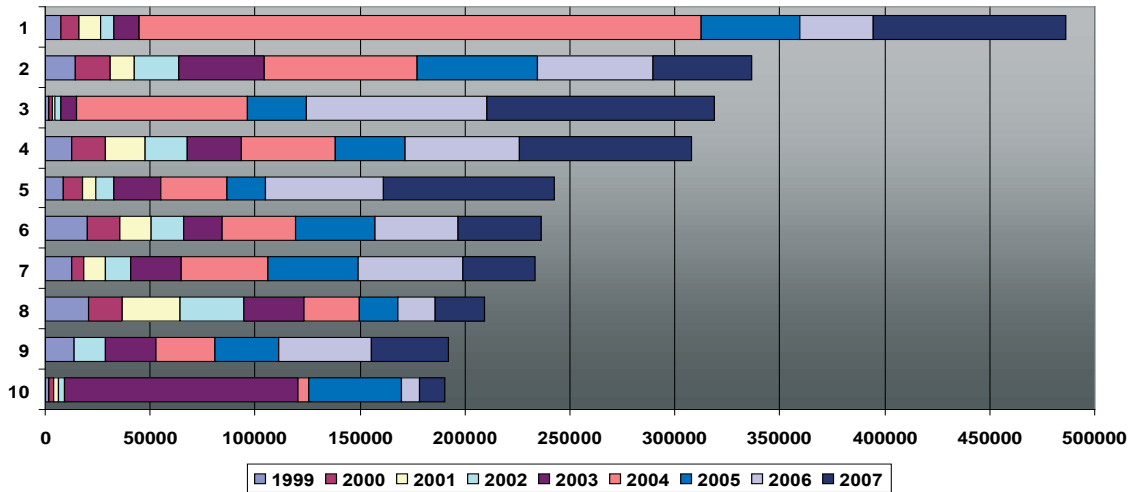
7. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
8. informatyka (K72),
9. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
10. obsługa nieruchomości (K70).

Biorąc pod uwagę jedynie ostatni rok za jaki dostępne były dane statystyczne, zestawienie (widoczne także na wykresie 51) przodujących pod względem rentowności pracy działów PKD, obejmuje:

1. produkcja metali (D27),
2. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
3. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
4. przetwarzanie odpadów (D37),
5. pozostałe górnictwo (C14),

6. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
7. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
8. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
9. produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D29),
10. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40).

Wykres 50 Działy PKD o najwyższej rentowności pracy ogółem w latach 1999-2007 w Województwie Śląskim, w zł na 1 zatrudnionego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

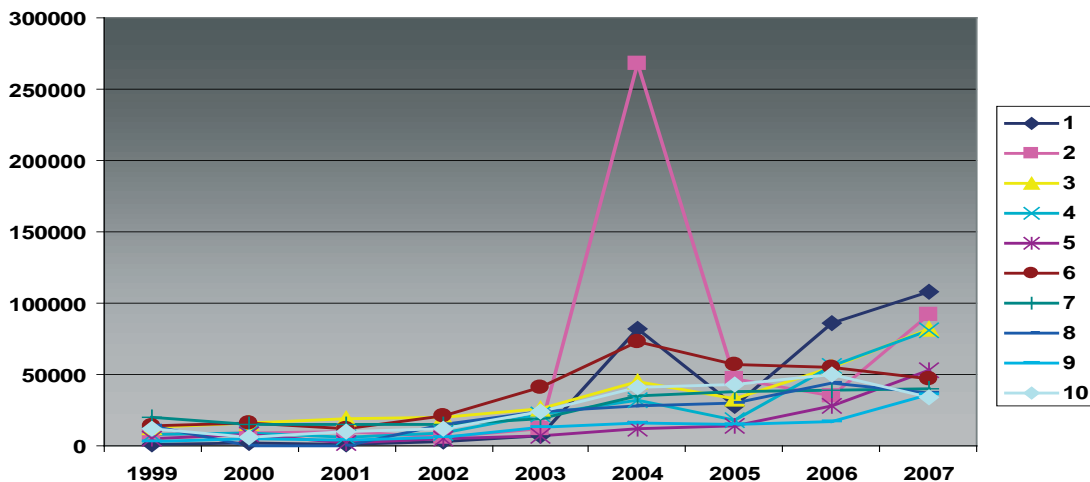
- 1 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 2 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 3 – Produkcja metali
- 4 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 5 – Przetwarzanie odpadów
- 6 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 7 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 8 – Informatyka
- 9 – Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 10 – Obsługa nieruchomości

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	7662,9	8553,0	10170,1	6192,5	11879,5	268179,9	46856,1	35168,5	91546,8
2	14390,5	16344,5	11604,3	21164,9	40727,6	73020,7	57323,8	54834,8	46888,5
3	1478,9	1972,7	1245,8	2533,2	7447,4	81791,0	28225,6	85689,0	108349,1
4	12839,2	15715,4	19001,1	20026,4	25600,5	45238,1	32872,8	54596,0	81870,0
5	8484,1	9147,3	6268,6	8690,5	22341,4	31652,6	18305,8	56236,3	81138,7
6	20309,4	15124,3	15110,9	15265,2	18618,2	35036,1	37861,4	39291,8	39827,9
7	12423,7	5996,3	10455,0	12057,9	24002,1	41328,3	42632,6	50311,3	34081,1
8	20436,3	16540,8	27020,8	30620,8	28919,2	26200,1	18125,7	17676,4	23730,2
9	13700,8	x	x	14848,4	24186,3	28172,9	30230,6	43976,1	37124,3
10	1629,8	2256,5	2283,5	2877,6	111573,8	5020,9	43931,6	8691,9	12332,8

Wykres

51

Działy PKD o najwyższej rentowności pracy w roku 2007 w Województwie Śląskim, w zł na 1 zatrudnionego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Produkcja metali
- 2 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 3 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 4 – Przetwarzanie odpadów
- 5 – Pozostałe górnictwo
- 6 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 7 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 8 – Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 9 – Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 10 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	1478,9	1972,7	1245,8	2533,2	7447,4	81791,0	28225,6	85689,0	108349,1
2	7662,9	8553,0	10170,1	6192,5	11879,5	268179,9	46856,1	35168,5	91546,8
3	12839,2	15715,4	19001,1	20026,4	25600,5	45238,1	32872,8	54596,0	81870,0
4	8484,1	9147,3	6268,6	8690,5	22341,4	31652,6	18305,8	56236,3	81138,7
5	5382,1	7911,1	2128,1	4599,0	7080,7	12114,6	14033,2	27971,7	53444,3
6	14390,5	16344,5	11604,3	21164,9	40727,6	73020,7	57323,8	54834,8	46888,5
7	20309,4	15124,3	15110,9	15265,2	18618,2	35036,1	37861,4	39291,8	39827,9
8	13700,8	x	x	14848,4	24186,3	28172,9	30230,6	43976,1	37124,3
9	2889,6	4651,9	3963,1	5547,2	12506,2	15820,7	15427,5	17430,1	36476,0
10	12423,7	5996,3	10455,0	12057,9	24002,1	41328,3	42632,6	50311,3	34081,1

2006 2007

9.5.

Praca z nowymi technologiami (także naukowa i B+R)

W Województwie Śląskim praca z nowymi technologiami została uznana za jedną z najważniejszych cech miejsca pracy wysokiej jakości. Dzięki zebranim danym statystycznym udało się zidentyfikować dziedziny gospodarki zapewniające pracę umożliwiającą rozwój poprzez nowe technologie i pracę naukową. W dalszej części prezentujemy wyniki obliczeń związanych z potencjałami pracy z nowymi technologiami, pracy naukowej oraz badawczo-rozwojowej.

9.5.1.

Wartości niematerialne i prawne

Pierwszym z analizowanych elementów świadczących o pracy z nowymi technologiami są wartości niematerialne i prawne. Dostępne dane pozwoliły na wyodrębnienie 10 dziedzin, które w latach 1999-2007 poniosły najwyższe wydatki na zakup wartości niematerialnych i prawnych, przedstawia je wykres 52. Warto zauważyć, że w dziale produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34) wartości niematerialne i prawne były w całym omawianym okresie ponad 70% wyższe niż w dziale pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65). Zestawienie działów o najwyższych wydatkach na zakup wartości niematerialnych i prawnych wygląda następująco:

1. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
2. pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszków emerytalno-rentowych (J65),
3. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
4. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10),
5. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
6. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
7. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
8. produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D31),
9. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
10. produkcja metali (D27).

Biorąc pod uwagę jedynie ostatni omawiany rok 2007, zestawienie działów niewiele się zmieniło – pojawiła się jedna nowa dziedzina - sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych (G50). Zesta-

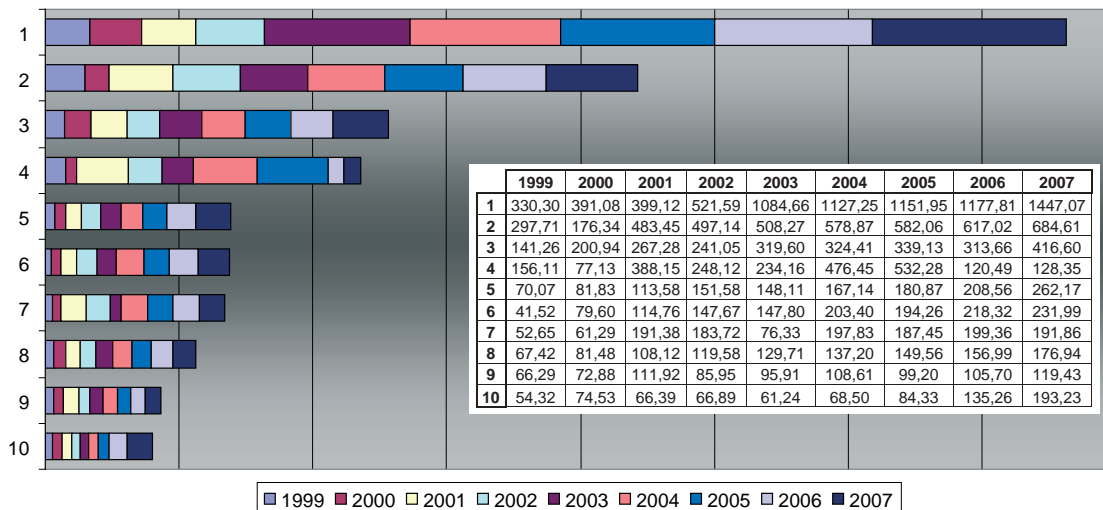
wienie zawierające przodujące w omawianym zakresie działy PKD Województwa Śląskiego wygląda następująco (pokazano je także na wykresie 53):

1. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
2. pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszków emerytalno-rentowych (J65),
3. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
4. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
5. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
6. produkcja metali (D27),
7. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
8. produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D31),
9. sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych (G50),
10. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10).

Wykres

52

Działy PKD o najwyższych wydatkach na zakup wartości niematerialnych i prawnych ogółem w latach 1999-2007 w Województwie Śląskim, mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

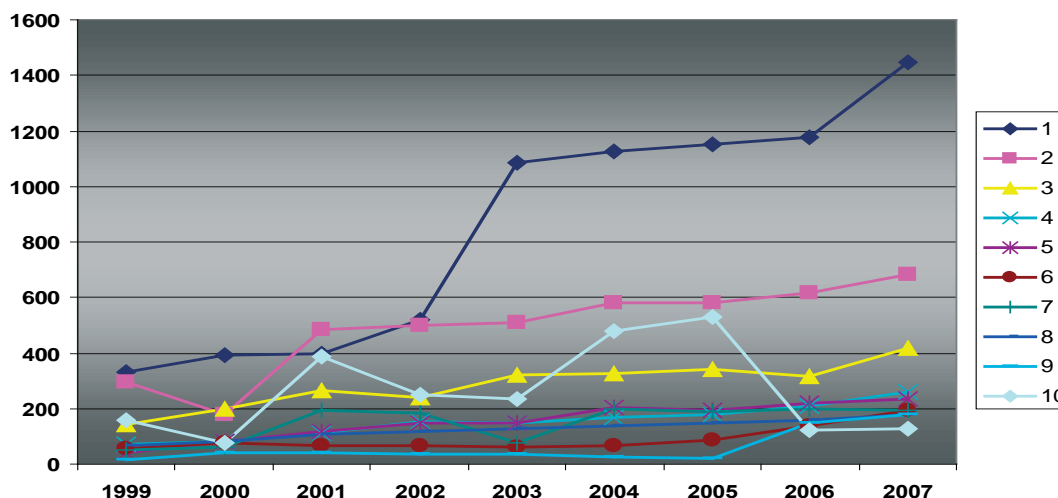
Legenda:

- 1 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 2 - Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych
- 3 - Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 4 - Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu
- 5 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 6 - Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 7 - Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 8 - Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 9 - Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń
- 10 - Produkcja metali

Wykres

53

Działy PKD o najwyższych wydatkach na zakup wartości niematerialnych i prawnych w roku 2007 w Województwie Śląskim, mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 2 – Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszów emerytalno- rentowych
- 3 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 4 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 5 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 6 – Produkcja metali
- 7 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 8 – Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 9 – Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych
- 10 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	330,30	391,08	399,12	521,59	1084,66	1127,25	1151,95	1177,81	1447,07
2	297,71	176,34	483,45	497,14	508,27	578,87	582,06	617,02	684,61
3	141,26	200,94	267,28	241,05	319,60	324,41	339,13	313,66	416,60
4	70,07	81,83	113,58	151,58	148,11	167,14	180,87	208,56	262,17
5	41,52	79,60	114,76	147,67	147,80	203,40	194,26	218,32	231,99
6	54,32	74,53	66,39	66,89	61,24	68,50	84,33	135,26	193,23
7	52,65	61,29	191,38	183,72	76,33	197,83	187,45	199,36	191,86
8	67,42	81,48	108,12	119,58	129,71	137,20	149,56	156,99	176,94
9	16,41	38,33	43,19	33,78	33,84	27,75	22,77	148,63	176,11
10	156,11	77,13	388,15	248,12	234,16	476,45	532,28	120,49	128,35

Biorąc pod uwagę dynamikę nakładów na wartości niematerialne i prawne, uzyskane dane pozwoliły na wyodrębnienie 10 dziedzin, które odnotowały najwyższe wzrosty w tym zakresie, widać je na wykresie 54. Warto zwrócić uwagę na radykalny wzrost wartości w roku 2002 w dziale rolnictwo i łowiectwo, włączając działalność usługową (A01) oraz na wzrost wartości w latach 2005-2006 w dziale informatyka (K72). Zestawienie dziesięciu przodujących dziedzin wygląda następująco:

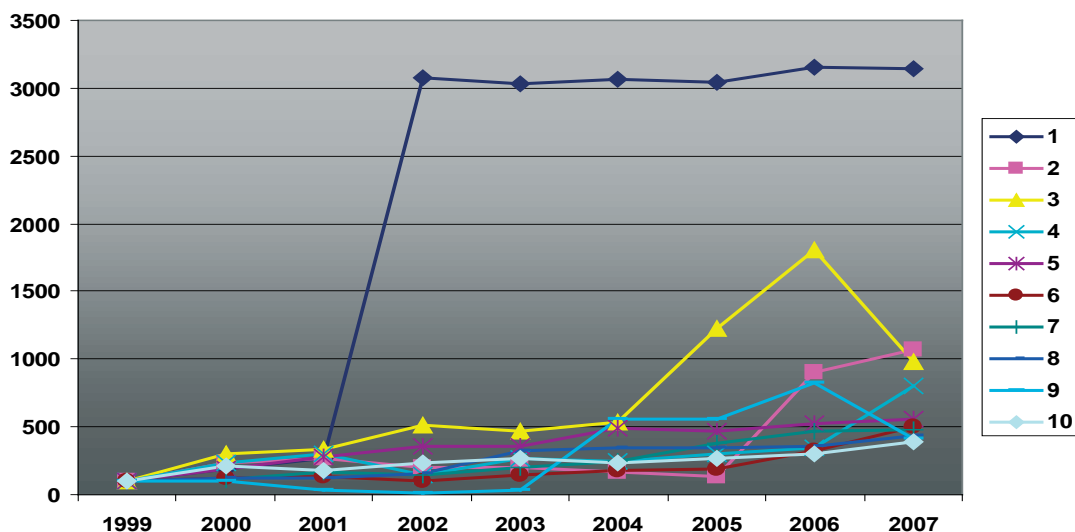
1. rolnictwo i łowiectwo, włączając działalność usługową (A01),
2. sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż

- detaliczna paliw do pojazdów samochodowych (G50),
3. informatyka (K72),
4. edukacja (M80),
5. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
6. produkcja wyrobów chemicznych (D24),
7. działalność badawczo-rozwojowa (K73),
8. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
9. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
10. działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (O92).

Wykres

54

Działy PKD o najwyższej dynamice wydatków na zakup wartości niematerialnych i prawnych w 2007 r. w Województwie Śląskim, rok 1999 = 100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Rolnictwo i łowiectwo, włączając działalność usługową
- 2 – Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych
- 3 – Informatyka
- 4 – Edukacja
- 5 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 6 – Produkcja wyrobów chemicznych
- 7 – Działalność badawczo-rozwojowa
- 8 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 9 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 10 – Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	100,0	187,6	271,1	3081,4	3027,0	3062,5	3039,8	3158,7	3141,0
2	100,0	233,5	263,1	205,8	206,2	169,0	138,7	905,5	1072,9
3	100,0	305,5	334,9	509,5	462,6	529,9	1227,9	1802,4	985,7
4	100,0	229,3	297,8	140,2	266,7	245,7	302,2	351,0	797,0
5	100,0	191,7	276,4	355,7	356,0	489,9	467,9	525,9	558,8
6	100,0	117,1	136,3	95,0	144,8	178,1	185,6	327,6	506,2
7	100,0	112,6	170,0	146,9	195,5	246,1	383,3	464,7	480,7
8	100,0	118,4	120,8	157,9	328,4	341,3	348,8	356,6	438,1
9	100,0	101,4	30,3	14,9	30,5	554,6	559,6	826,4	410,6
10	100,0	212,4	175,9	234,1	268,5	234,4	265,2	295,6	392,7

9.5.2.

Wartości niematerialne i prawne na pracownika

Drugim z analizowanych elementów świadczących o pracy z nowymi technologiami są wartości niematerialne i prawne w przeliczeniu na jednego pracownika. Co ciekawe analiza dostępnych danych pokazała, że dziedziny wyodrębnione w zakresie największych wartości niematerialnych i prawnych w latach 1999-2007 nie pokrywają się całkowicie z dziedzinami, które osiągnęły najwyższe wskaźniki wartości w przeliczeniu na jednego pracownika - w tym zestawieniu pojawiła się między innymi jedna z innowacyjnych dziedzin - informatyka (K72), co pokazuje wykres 55, pozostałe przodujące działy PKD to:

1. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
2. działalność pomocnicza związana z po-

- średnictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67),
3. pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65),
4. informatyka (K72),
5. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
6. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
7. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
8. produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D31),
9. wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego (K71),
10. produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33).

Biorąc pod uwagę jedynie ostatni omawiany rok 2007 zestawienie działów uległo zmianom

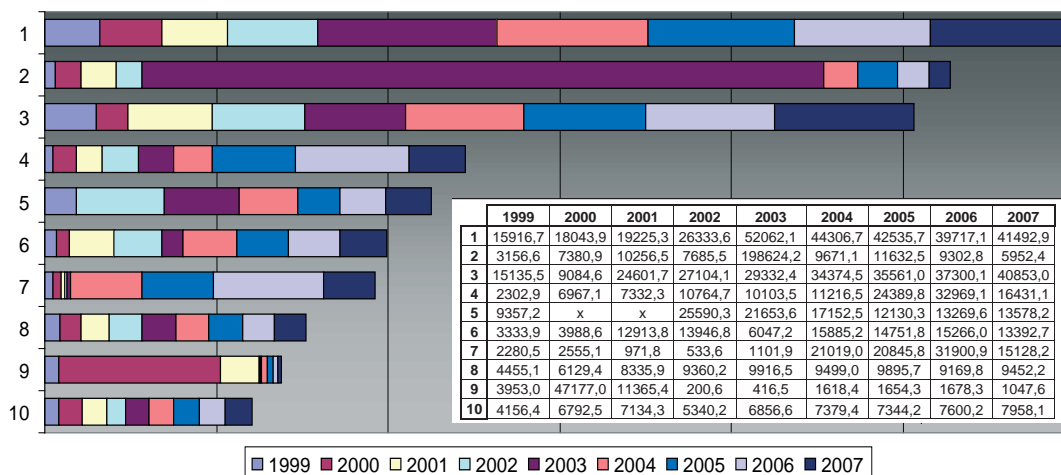
– pojawiły się trzy nowe dziedziny, tj. sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych (G50), wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40) oraz handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51). Widać to również na wykresie 56. Warto zwrócić uwagę na duży wzrost wartości w dziale produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34) od roku 2003 oraz na sukcesywny wzrost w dziale pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65) od roku 2001. Zestawienie kluczowych działów PKD wygląda następująco:

1. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
2. pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65),
3. informatyka (K72),
4. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23),
5. sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych (G50),
6. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
7. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
8. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
9. produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D31),
10. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51).

Wykres

55

Działy PKD o najwyższych nakładach na zakup wartości niematerialnych i prawnych na 1 pracownika ogółem w latach 1999-2007 w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

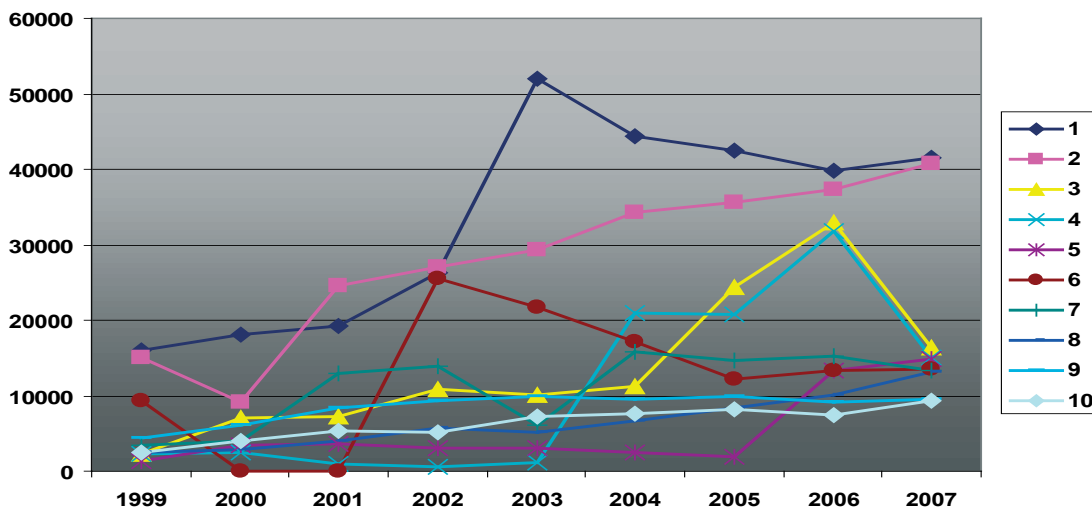
Legenda:

- 1 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 2 – Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami
- 3 – Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych
- 4 – Informatyka
- 5 – Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 6 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 7 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 8 – Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 9 – Wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego
- 10 – Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków

Wykres

56

Działy PKD o najwyższych nakładach na zakup wartości niematerialnych i prawnych na 1 pracownika w 2007 r. w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 2 - Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych
- 3 - Informatyka
- 4 - Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych
- 5 - Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych
- 6 - Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 7 - Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 8 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 9 - Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 10 - Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	15916,7	18043,9	19225,3	26333,6	52062,1	44306,7	42535,7	39717,1	41492,9
2	15135,5	9084,6	24601,7	27104,1	29332,4	34374,5	35561,0	37300,1	40853,0
3	2302,9	6967,1	7332,3	10764,7	10103,5	11216,5	24389,8	32969,1	16431,1
4	2280,5	2555,1	971,8	533,6	1101,9	21019,0	20845,8	31900,9	15128,2
5	1407,9	3384,8	3676,1	3044,4	3012,8	2413,0	1996,1	13381,7	14765,5
6	9357,2	x	x	25590,3	21653,6	17152,5	12130,3	13269,6	13578,2
7	3333,9	3988,6	12913,8	13946,8	6047,2	15885,2	14751,8	15266,0	13392,7
8	2382,3	2860,3	3938,5	5777,6	5112,6	6585,4	8337,3	10090,4	13122,2
9	4455,1	6129,4	8335,9	9360,2	9916,5	9499,0	9895,7	9169,8	9452,2
10	2462,1	4048,7	5280,6	5145,5	7177,7	7602,8	8140,8	7448,6	9425,7

9.5.3.

Wartość praw autorskich i licencji na pracownika

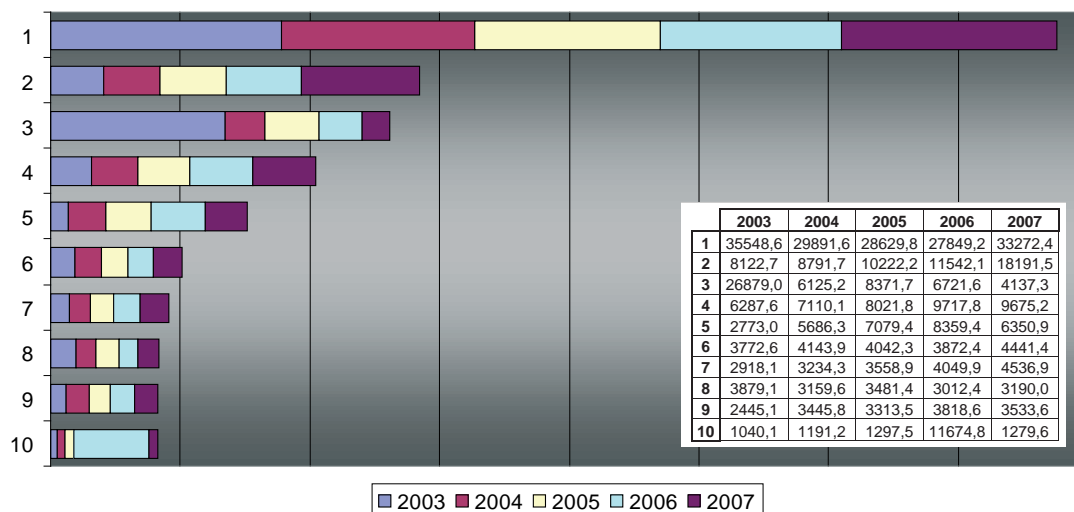
Wartość praw autorskich i licencji w przeliczeniu na jednego pracownika to kolejny element wskazujący na pracę z nowymi technologiami. Uzyskane dane dla Województwa Śląskiego za lata 2003-2007 pokazują ogromną dominację działu produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34), w którym w omawianym okresie wartość praw autorskich i licencji w przeliczeniu na jednego pracownika wyniosła ponad 155 tys. zł. Widać to na wykresie 57. Do dziedzin o najwyższych wartościach praw autorskich i licencji w przeliczeniu na jednego pracownika należały:

1. produkcja pojazdów samochodowych,

2. przyczep i naczep (D34),
2. pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65),
3. działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67),
4. informatyka (K72),
5. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
6. produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D31),
7. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
8. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),

9. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26),
 10. wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych (D23).
- Biorąc pod uwagę jedynie ostatni rok poddany analizie, tj. 2007, ponownie widać dominację działu produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i nacze (D34). Warto zwrócić uwagę na bardzo duży spadek wartości praw autorskich i licencji w przeliczeniu na jednego pracownika w dziale działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67) w roku 2004. Zestawienie dziedzin o najwyższych wartościach praw autorskich i licencji w przeliczeniu na jednego pracownika w 2007 r. wygląda następująco (zawiera je także wykres 58):
1. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i nacze (D34),
 2. pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych (J65),
 3. informatyka (K72),
 4. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
 5. produkcja wyrobów chemicznych (D24),
 6. pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody (E41),
 7. produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D31),
 8. działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67),
 9. działalność badawczo-rozwojowa (K73),
 10. produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (D26).

Wykres 57 Działy PKD o najwyższej wartości praw autorskich i licencji na 1 pracownika ogółem w latach 2003-2007 w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

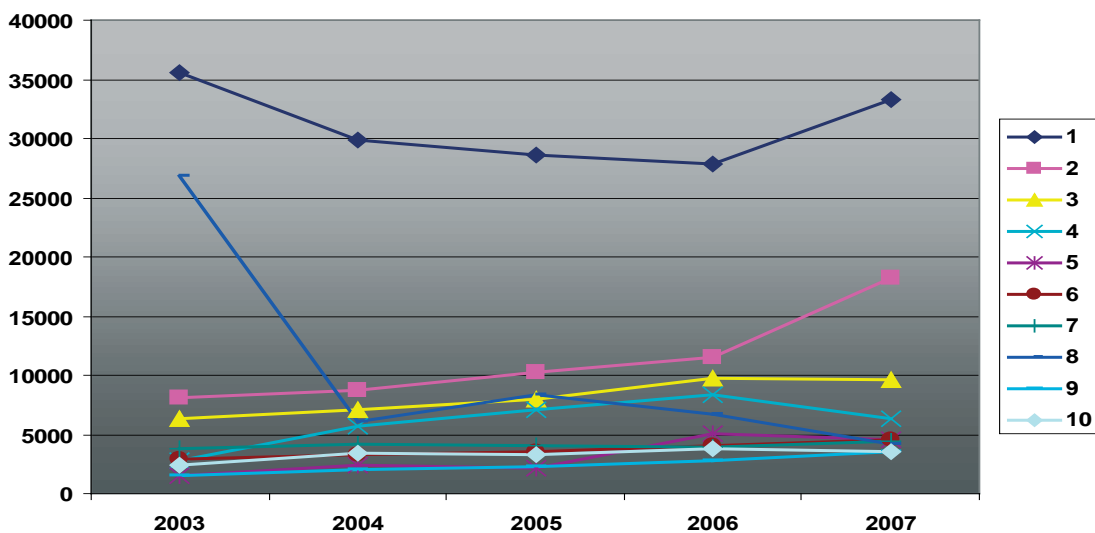
Legenda:

- 1 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i nacze
- 2 – Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych
- 3 – Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami
- 4 – Informatyka
- 5 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 6 – Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 7 – Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 8 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 9 – Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych
- 10 – Wytwarzanie koksu, produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych

Wykres

58

Działy PKD o najwyższej wartości praw autorskich i licencji na 1 pracownika w 2007 r. w Województwie Śląskim, w zł

Legenda:

- 1 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 2 - Pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalno- rentowych
- 3 - Informatyka
- 4 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 5 - Produkcja wyrobów chemicznych
- 6 - Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody
- 7 - Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 8 - Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami
- 9 - Działalność badawczo-rozwojowa
- 10 - Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych

	2003	2004	2005	2006	2007
1	35548,6	29891,6	28629,8	27849,2	33272,4
2	8122,7	8791,7	10222,2	11542,1	18191,5
3	6287,6	7110,1	8021,8	9717,8	9675,2
4	2773,0	5686,3	7079,4	8359,4	6350,9
5	1490,5	2393,1	2190,8	5027,0	4579,5
6	2918,1	3234,3	3558,9	4049,9	4536,9
7	3772,6	4143,9	4042,3	3872,4	4441,4
8	26879,0	6125,2	8371,7	6721,6	4137,3
9	1572,8	1980,5	2244,8	2813,5	3586,9
10	2445,1	3445,8	3313,5	3818,6	3533,6

9.5.4.

Wartość patentów i wynalazków na pracownika

O pracy z nowymi technologiami może również świadczyć wartość patentów i wynalazków w przeliczeniu na jednego pracownika. Uzyskane dane dotyczące Województwa Śląskiego w tym zakresie pozwoliły na dokonanie analizy dziedzin, które w latach 2003-2007 odnotowały najwyższe wartości patentów i wynalazków w przeliczeniu na jednego pracownika. Uzyskane wyniki – widoczne na wykresie 59, są nieco zaskakujące, gdyż działem, w którym wartość patentów i wynalazków była w omawianym okresie najwyższa jest działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67), pomimo tego, że dostępne dane dla tego działu pochodzą tylko z roku 2003. Zestawienie dziesięciu dziedzin

o najwyższej wartości patentów i wynalazków w przeliczeniu na jednego pracownika wygląda następująco:

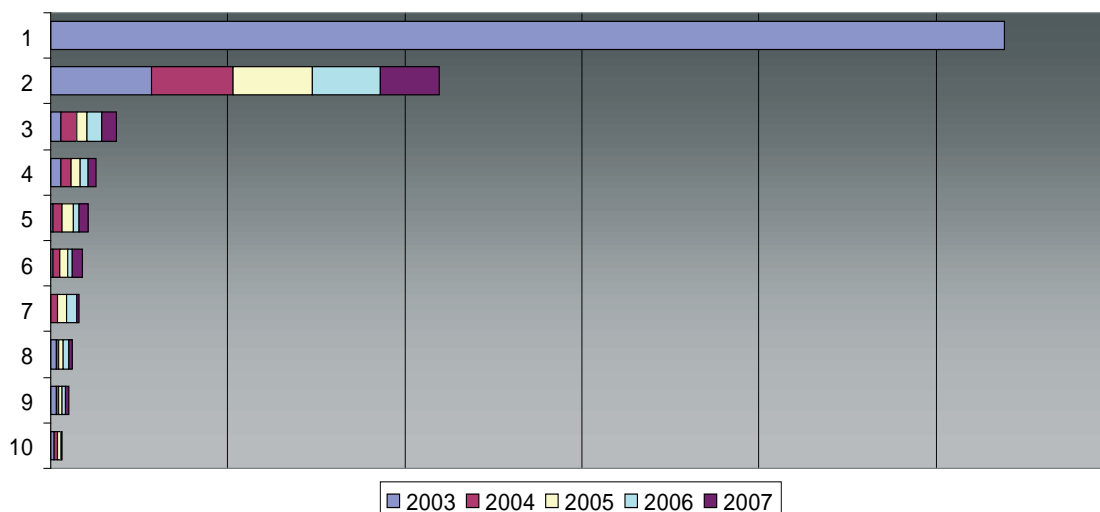
1. działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67),
2. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
3. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
4. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
5. produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33),
6. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
7. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),

8. produkcja wyrobów chemicznych (D24),
 9. produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D36),
 10. informatyka (K72).
- Biorąc pod uwagę dane jedynie z ostatniego omawianego roku – 2007, najwyższą wartość patentów i wynalazków w przeliczeniu na jednego pracownika odnotowano w dziale produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i nacze (D34), w którym wskaźniki są dużo wyższe niż w pozostałych ujętych w zestawieniu dziedzinach (widocznych również na wykresie 60), lecz z roku na rok obniżały się. Działy PKD o najwyższej wartości patentów i wynalazków w przeliczeniu na jednego pracownika w 2007 r. w Województwie Śląskim to:
1. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i nacze (D34),
 2. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
 3. handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51),
 4. produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33),
 5. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
 6. przetwarzanie odpadów (D37),
 7. produkcja wyrobów chemicznych (D24),
 8. produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D36),
 9. obsługa nieruchomości (K70),
 10. wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40).

Wykres

59

Działy PKD o najwyższej wartości patentów i wynalazków na 1 pracownika ogółem w latach 2003-2007 w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

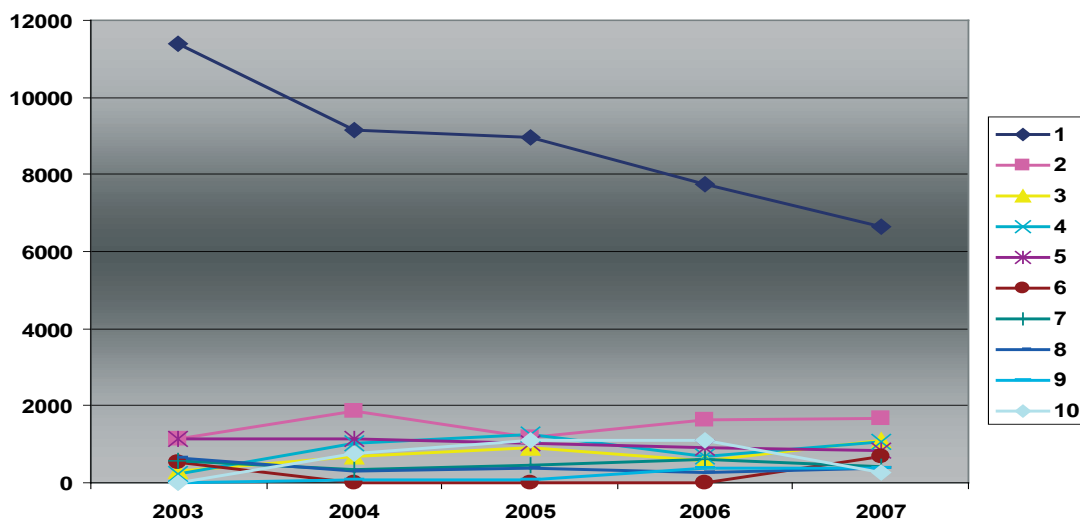
- 1 – Działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami
- 2 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i nacze
- 3 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 4 – Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń
- 5 – Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków
- 6 – Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 7 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę
- 8 – Produkcja wyrobów chemicznych
- 9 – Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 10 – Informatyka

	2003	2004	2005	2006	2007
1	107742,0	x	x	x	x
2	11408,0	9149,8	8967,1	7756,1	6638,6
3	1134,5	1850,1	1158,4	1625,5	1679,4
4	1142,6	1148,8	1013,7	925,8	845,6
5	238,5	1008,5	1250,1	689,4	1063,1
6	295,6	676,9	908,0	583,0	1116,5
7	x	757,8	1089,9	1088,7	282,6
8	583,9	355,0	472,6	615,8	412,7
9	658,6	294,3	374,1	279,9	382,2
10	398,9	415,4	394,0	92,7	40,4

Wykres

60

Działy PKD o najwyższej wartości patentów i wynalazków na 1 pracownika w 2007 r. w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 2 - Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 3 - Handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami
- 4 - Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków
- 5 - Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń
- 6 - Przetwarzanie odpadów
- 7 - Produkcja wyrobów chemicznych
- 8 - Produkcja mebli; działalność produkcyjna, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 9 - Obsługa nieruchomości
- 10 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę

	2003	2004	2005	2006	2007
1	11408,0	9149,8	8967,1	7756,1	6638,6
2	1134,5	1850,1	1158,4	1625,5	1679,4
3	295,6	676,9	908,0	583,0	1116,5
4	238,5	1008,5	1250,1	689,4	1063,1
5	1142,6	1148,8	1013,7	925,8	845,6
6	527,3	0,7	1,2	14,5	670,5
7	583,9	355,0	472,6	615,8	412,7
8	658,6	294,3	374,1	279,9	382,2
9	15,9	63,2	65,7	373,2	377,8
10	x	757,8	1089,9	1088,7	282,6

9.5.5.

Koszty prac rozwojowych

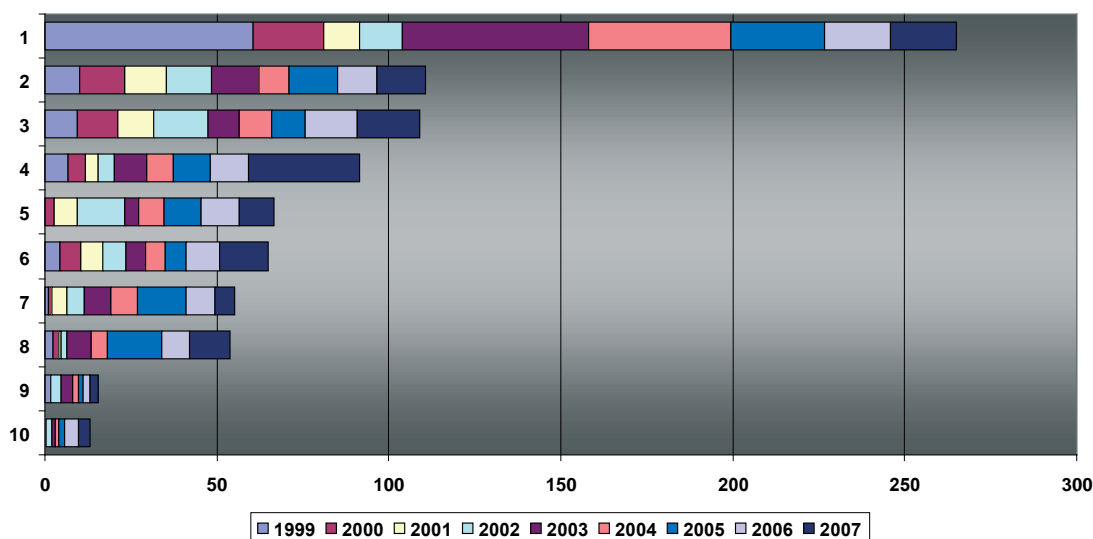
Kolejnym z analizowanych elementów mogących świadczyć o pracy z nowymi technologiami jest wysokość poniesionych kosztów prac rozwojowych. Po raz kolejny, w oparciu o uzyskane dla Województwa Śląskiego dane z lat 1999-2007, najwyższe wskaźniki odnotowano w dziale produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34). Koszty prac rozwojowych w tym dziale były w latach 1999-2007 ponad 2,5-krotnie wyższe niż w drugim dziale ujętym w zestawieniu (uwidocznionym także na wykresie 61) - produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D31). Działy PKD o najwyższych nakładach na prace rozwojowe to:

1. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
2. produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D31),
3. produkcja metali (D27),
4. produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D29),
5. informatyka (K72),
6. produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33),
7. działalność badawczo-rozwojowa (K73),
8. produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25),
9. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
10. górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10).

Biorąc pod uwagę wysokość poniesionych kosztów prac rozwojowych jedynie w ostatnim omawianym roku, tj. 2007, w zestawieniu pojawiły się tylko dwa nowe działy: produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15) oraz produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28) – przedstawia to wykres 62. Warto zwrócić uwagę na duże wahania wartości w dziale produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34). Działy PKD o najwyższych nakładach na prace rozwojowe w 2007 r. to:

1. produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D29),
2. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
3. produkcja metali (D27),
4. produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33),
5. produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D31),
6. produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25),
7. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15),
8. informatyka (K72),
9. produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
10. działalność badawczo-rozwojowa (K73).

Wykres 61 Działy PKD o najwyższych kosztach prac rozwojowych ogółem w latach 1999-2007 w Województwie Śląskim, mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

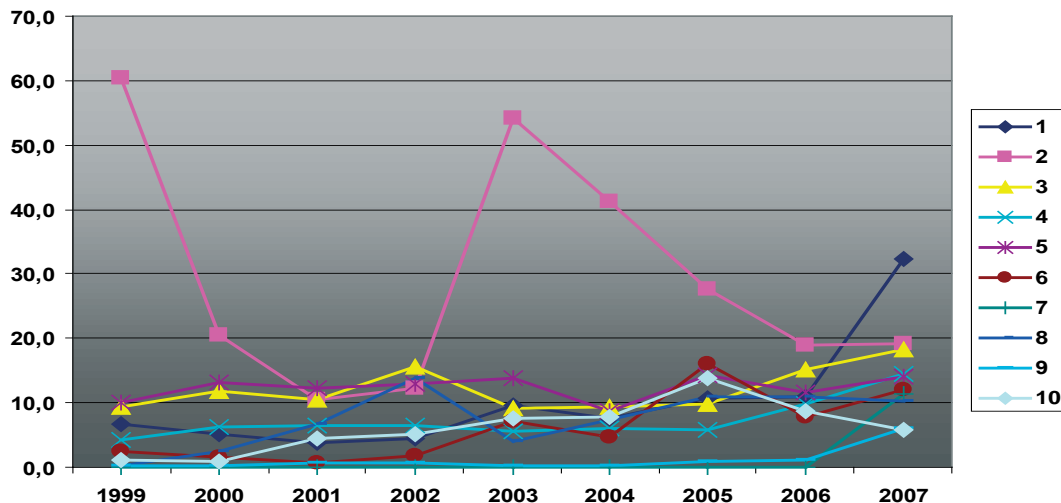
- 1 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 2 – Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 3 – Produkcja metali
- 4 – Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 5 – Informatyka
- 6 – Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków
- 7 – Działalność badawczo-rozwojowa
- 8 – Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych
- 9 – Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 10 – Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	60,4	20,6	10,5	12,3	54,1	41,3	27,6	18,9	19,3
2	10,0	13,1	12,2	13,0	13,9	8,8	14,2	11,5	14,1
3	9,3	11,9	10,5	15,5	9,1	9,4	9,8	15,2	18,2
4	6,6	5,0	3,9	4,6	9,6	7,6	10,8	11,0	32,4
5	0,1	2,5	6,6	13,8	4,0	7,5	10,9	10,9	10,4
6	4,3	6,2	6,5	6,6	5,6	5,9	5,9	9,7	14,4
7	1,1	0,9	4,5	5,1	7,7	7,8	13,9	8,6	5,8
8	2,4	1,6	0,7	1,7	7,1	4,7	16,0	7,9	12,0
9	1,6	x	x	3,3	3,3	1,5	1,5	2,0	2,4
10	0,2	x	x	1,8	0,9	1,1	1,7	3,7	3,4

Wykres

62

Działy PKD o najwyższych kosztach prac rozwojowych w 2007 r. w Województwie Śląskim, mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 – Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 2 – Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 3 – Produkcja metali
- 4 – Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków
- 5 – Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 6 – Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych
- 7 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów
- 8 – Informatyka
- 9 – Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń
- 10 – Działalność badawczo-rozwojowa

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	6,6	5,0	3,9	4,6	9,6	7,6	10,8	11,0	32,4
2	60,4	20,6	10,5	12,3	54,1	41,3	27,6	18,9	19,3
3	9,3	11,9	10,5	15,5	9,1	9,4	9,8	15,2	18,2
4	4,3	6,2	6,5	6,6	5,6	5,9	5,9	9,7	14,4
5	10,0	13,1	12,2	13,0	13,9	8,8	14,2	11,5	14,1
6	2,4	1,6	0,7	1,7	7,1	4,7	16,0	7,9	12,0
7	0,0	0,0	0,1	x	0,0	x	0,1	0,1	11,5
8	0,1	2,5	6,6	13,8	4,0	7,5	10,9	10,9	10,4
9	0,3	0,3	0,7	0,7	0,3	0,3	0,9	1,0	6,0
10	1,1	0,9	4,5	5,1	7,7	7,8	13,9	8,6	5,8

9.5.6.

Koszty prac rozwojowych na pracownika

Wysokość kosztów prac rozwojowych w przeliczeniu na jednego pracownika jest ostatnim analizowanym wskaźnikiem mówiącym o pracy z nowymi technologiami i jednocześnie wpływającym na możliwości rozwoju zawodowego pracowników. W wyniku analizy danych dla Województwa Śląskiego za okres 1999-2007 wyodrębniono działy, które tylko nieznacznie różnią się od ujętych w zestawieniu wysokości poniesionych kosztów prac rozwojowych ogółem. Różne są jednak kolejności działów ujętych w zestawieniu. I tak firmy z działu produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30, w zestawieniu prezentowanym w poprzednim punkcie - na miejscu 9.) poniosły w omawianym okresie ponad czterokrotnie więcej kosztów prac rozwojowych w przeliczeniu na jednego pracownika niż firmy z działu

produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33, 6. w zestawieniu kosztów prac rozwojowych). Zestawienie dziesięciu dziedzin o najwyższych kosztach prac rozwojowych na jednego pracownika wygląda następująco (pokazano je także na wykresie 63):

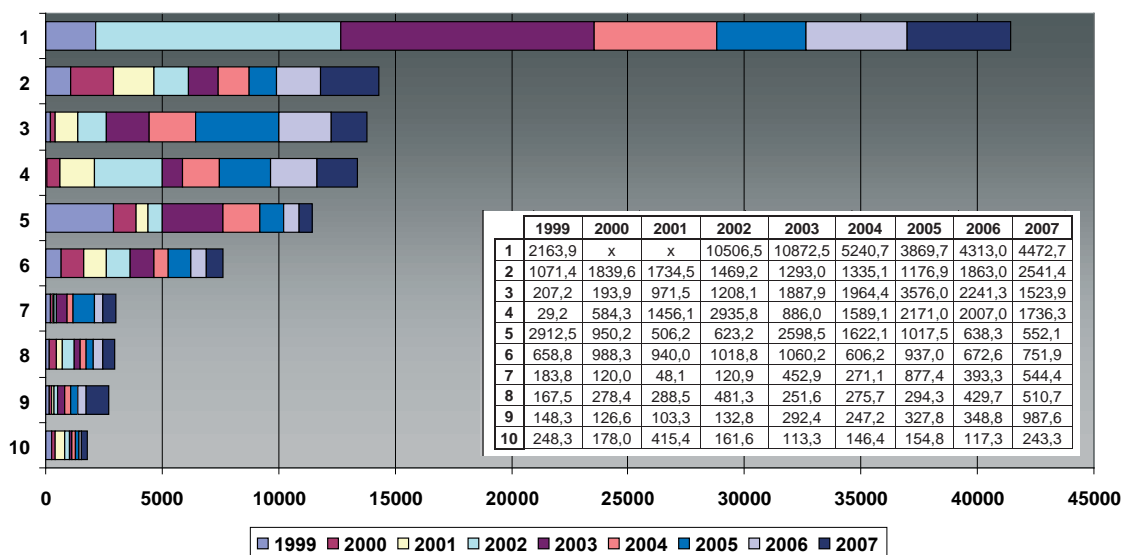
1. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
2. produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33),
3. działalność badawczo-rozwojowa (K73),
4. informatyka (K72),
5. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
6. produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D31),
7. produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25),
8. produkcja metali (D27),

9. produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D29),
 10. produkcja wyrobów chemicznych (D24).
- Biorąc pod uwagę wysokość poniesionych kosztów prac rozwojowych jedynie w ostatnim omawianym roku, tj. 2007, w zestawieniu pojawiła się tylko jedna nowa dziedzina - produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15), a dziesięć dziedzin o najwyższych kosztach prac rozwojowych na jednego pracownika w 2007 r. (pokazano je również na wykresie 64) to:
1. produkcja maszyn biurowych i komputerów (D30),
 2. produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33),
 3. informatyka (K72),
 4. działalność badawczo-rozwojowa (K73),
 5. produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D29),
 6. produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D31),
 7. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34),
 8. produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25),
 9. produkcja metali (D27),
 10. produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15).

Wykres

63

Działy PKD o najwyższych kosztach prac rozwojowych na 1 pracownika ogółem w latach 1999-2007 w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

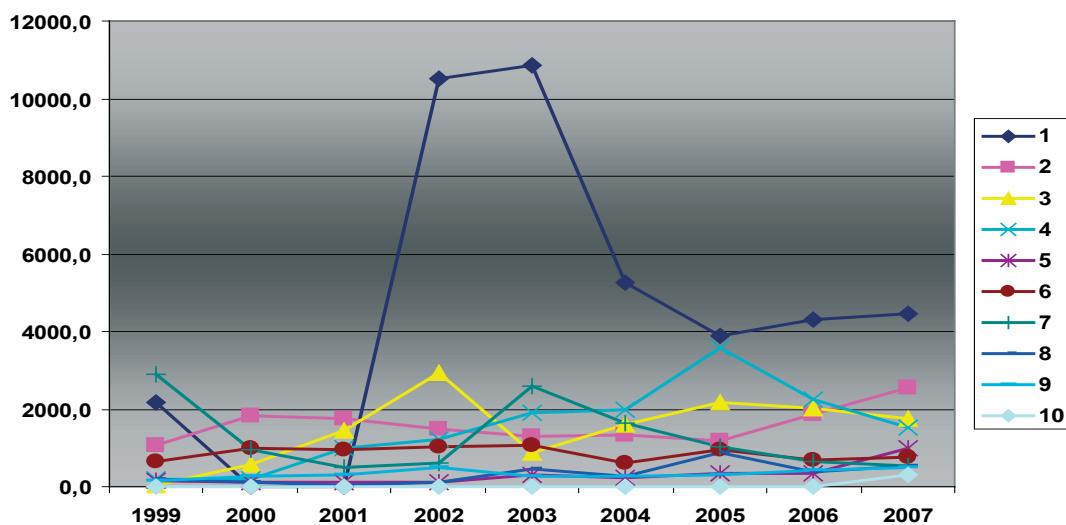
Legenda:

- 1 - Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 2 - Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków
- 3 - Działalność badawczo-rozwojowa
- 4 - Informatyka
- 5 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 6 - Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 7 - Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych
- 8 - Produkcja metali
- 9 - Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 10 - Produkcja wyrobów chemicznych

Wykres

64

Działy PKD o najwyższych kosztach prac rozwojowych na 1 pracownika w 2007 r. w Województwie Śląskim, w zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z US w Katowicach.

Legenda:

- 1 - Produkcja maszyn biurowych i komputerów
- 2 - Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków
- 3 - Informatyka
- 4 - Działalność badawczo-rozwojowa
- 5 - Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 6 - Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana
- 7 - Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep
- 8 - Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych
- 9 - Produkcja metali
- 10 - Produkcja artykułów spożywczych i napojów

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	2163,9	x	x	10506,5	10872,5	5240,7	3869,7	4313,0	4472,7
2	1071,4	1839,6	1734,5	1469,2	1293,0	1335,1	1176,9	1863,0	2541,4
3	29,2	584,3	1456,1	2935,8	886,0	1589,1	2171,0	2007,0	1736,3
4	207,2	193,9	971,5	1208,1	1887,9	1964,4	3576,0	2241,3	1523,9
5	148,3	126,6	103,3	132,8	292,4	247,2	327,8	348,8	987,6
6	658,8	988,3	940,0	1018,8	1060,2	606,2	937,0	672,6	751,9
7	2912,5	950,2	506,2	623,2	2598,5	1622,1	1017,5	638,3	552,1
8	183,8	120,0	48,1	120,9	452,9	271,1	877,4	393,3	544,4
9	167,5	278,4	288,5	481,3	251,6	275,7	294,3	429,7	510,7
10	0,1	1,0	2,8	x	1,0	x	2,2	1,7	318,7

2004 2005 2006

Analiza wybranych danych statystycznych w podregionach Województwa Śląskiego

{ *Analiza zatrudnienia w poszczególnych podregionach Województwa Śląskiego w latach 1999-2007 pozwoliła zidentyfikować kluczowe działy PKD zapewniające najwięcej miejsc pracy w badanych okresie. Aż w pięciu podregionach do kluczowych działów należała edukacja (M80), przy czym w 2007 r. w tym dziale w podregionie bielskim było zatrudnionych 15,5 tys. osób, w sosnowieckim – 15,1 tys., w częstochowskim – 14,3 tys...*

Anna Szcześniak

W Województwie Śląskim wyróżniono osiem podregionów statystycznych: bielski, bytomski, częstochowski, gliwicki, katowicki, rybnicki, sosnowiecki oraz tyski. Poniżej przedstawiamy analizę wybranych danych statystycznych i wskaźników w poszczególnych podregionach w następujących zakresach:

1. potencjały zatrudnieniowe:
 - zatrudnienie ogółem,
 - przyjęcia i zwolnienia z pracy,
2. potencjały rozwojowe:
 - środki trwałe na jednego pracownika,
3. potencjały wynagrodzeniowe i dochodowe:
 - wynagrodzenia na jednego pracownika,
 - świadczenia socjalne na jednego pracownika,
 - przychodowość pracy,
 - rentowność pracy.

10.1. Potencjały zatrudnieniowe

10.1.1. Zatrudnienie ogółem

Analiza zatrudnienia w poszczególnych podregionach Województwa Śląskiego w latach 1999-2007 pozwoliła zidentyfikować kluczowe działy PKD zapewniające najwięcej miejsc pracy w badanych okresie. Aż w pięciu podregionach do kluczowych działów należała edukacja

(M80), przy czym w 2007 r. w tym dziale w podregionie bielskim było zatrudnionych 15,5 tys. osób, w sosnowieckim – 15,1 tys., w częstochowskim – 14,3 tys., w gliwickim – 13,4 tys., a w tyskim – 8,4 tys. osób. W podregionie bytomskim na czoło pod względem liczby zatrudnionych w całym badanym okresie wysunęła się ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N85) – zatrudniając w 2007 r. ponad 9,3 tys. osób w 2007 r. (w edukacji zatrudnienie w tym roku wynosiło 9,8 tys.), natomiast w podregionach katowickim i rybnickim najwięcej osób zatrudnionych było w całym analizowanym okresie w górnictwie węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywaniu torfu (C10), a zatrudnienie w tym dziale w 2007 r. wynosiło odpowiednio 86,1 oraz 21,6 tys. osób. W obydwu podregionach edukacja była drugą kluczową dziedziną, jeśli chodzi o liczbę zatrudnionych osób w latach 1999-2007: w podregionie katowickim w 2007 r. 25,7 tys. osób znalazło zatrudnienie w edukacji, a w podregionie rybnickim – 14,2 tys. Jednocześnie dział C10 należał do kluczowych także w podregionach bytomskim i sosnowieckim, natomiast dział N85 we wszystkich podregionach należał do kluczowych pod względem liczby zapewnianych miejsc pracy. Kolejne istotne dziedziny dla wszystkich podregionów to: budownictwo (F45), administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne (L75), poza podregionem rybnickim, również handel hurtowy i komiso-

wy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami (G51), poza podregionami gliwickim i katowickim – także produkcja artykułów spożywczych i napojów (D15), poza podregionami bytomskim, częstochowskim i rybnickim do kluczowych działów należał też dział K74 - działalność gospodarcza, pozostała. Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (D34) zajmowała w omawianym zestawieniu wysokie pozycje w podregionach bielskim i tyskim, a wśród kluczowych dziedzin była również w podregionach gliwickim i częstochowskim. W czterech podregionach istotny był także handel detaliczny, z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowych i motocykli; naprawa artykułów użytku osobistego i domowego (G52) – bielskim, bytomskim, rybnickim i tyskim, a produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D29) – w bytomskim, gliwickim, rybnickim i sosnowieckim. Pozostałe kluczowe dziedziny w poszczególnych podregionach to:

- w bielskim: produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana (D31),
- w bytomskim: produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich (D18),
- w częstochowskim: włókiennictwo (D17) i produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
- w gliwickim: produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28),
- w katowickim: produkcja metali (D27), pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszów emerytalno-rentowych

- (J65) oraz poczta i telekomunikacja (I64),
- w rybnickim: produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń (D28), a także wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (E40),
- w sosnowieckim: produkcja metali (D27),
- w tyskim: produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych (D25).

Tabela 32 przedstawia zatrudnienie ogółem w poszczególnych podregionach Województwa Śląskiego w ciągu 9 lat. Widać, że we wszystkich podregionach zatrudnienie wahało się w tym czasie, spadło w 2000 r. w stosunku do 1999 r., w podregionie bytomskim wręcz drastycznie zmniejszyło się w ostatnim analizowanym roku – 2007. Podregion katowicki był jedynym, w którym zatrudnienie w 2007 r. było wyższe niż w roku 1999. W całym analizowanym okresie najwięcej miejsc pracy zapewniał podregion katowicki, następnie sosnowiecki, bielski, rybnicki, gliwicki, częstochowski i tyski, a najmniej podregion bytomski.

Na rysunku 10 widzimy, jak rozkładało się zatrudnienie w podregionach Śląska w roku 2007. Przewodził podregion katowicki chociaż jest najmniejszym podregionem w województwie, zapewniał najwięcej miejsc pracy (ponad 30% wszystkich w regionie) – niemal 2,5-krotnie więcej niż w kolejnym podregionie – bielskim (który zapewniał nieco ponad 13% miejsc pracy w regionie), prawie trzykrotnie więcej niż w rybnickim i aż niemal pięciokrotnie więcej niż w podregionie bytomskim (który zapewniał w 2007 r. jedynie około 6% miejsc pracy w województwie).

Tabela 32 Zatrudnienie ogółem w podregionach Województwa Śląskiego w latach 1999-2007, w osobach

podregion	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
bielski	139 223	129 615	127 667	124 340	123 860	123 156	125 393	127 014	136 130
bytomski	102 924	92 527	88 567	82 684	65 574	63 499	63 920	64 061	65 302
częstochowski	105 167	100 051	98 451	96 129	94 647	94 162	94 427	95 401	99 689
gliwicki	135 793	118 957	113 441	109 382	94 527	91 489	95 020	98 221	102 777
katowicki	293 808	269 875	281 118	261 014	324 528	319 030	313 379	319 815	319 741
rybnicki	148 205	138 918	135 549	130 935	109 686	106 362	108 700	109 417	111 231
sosnowiecki	162 097	144 835	137 088	132 111	122 729	117 686	117 924	120 538	124 947
tyski	98 642	92 654	88 411	86 011	66 314	64 592	65 967	67 627	73 241

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US w Katowicach.

Rysunek 10 **Zatrudnienie ogółem w podregionach Województwa Śląskiego w roku 2007**

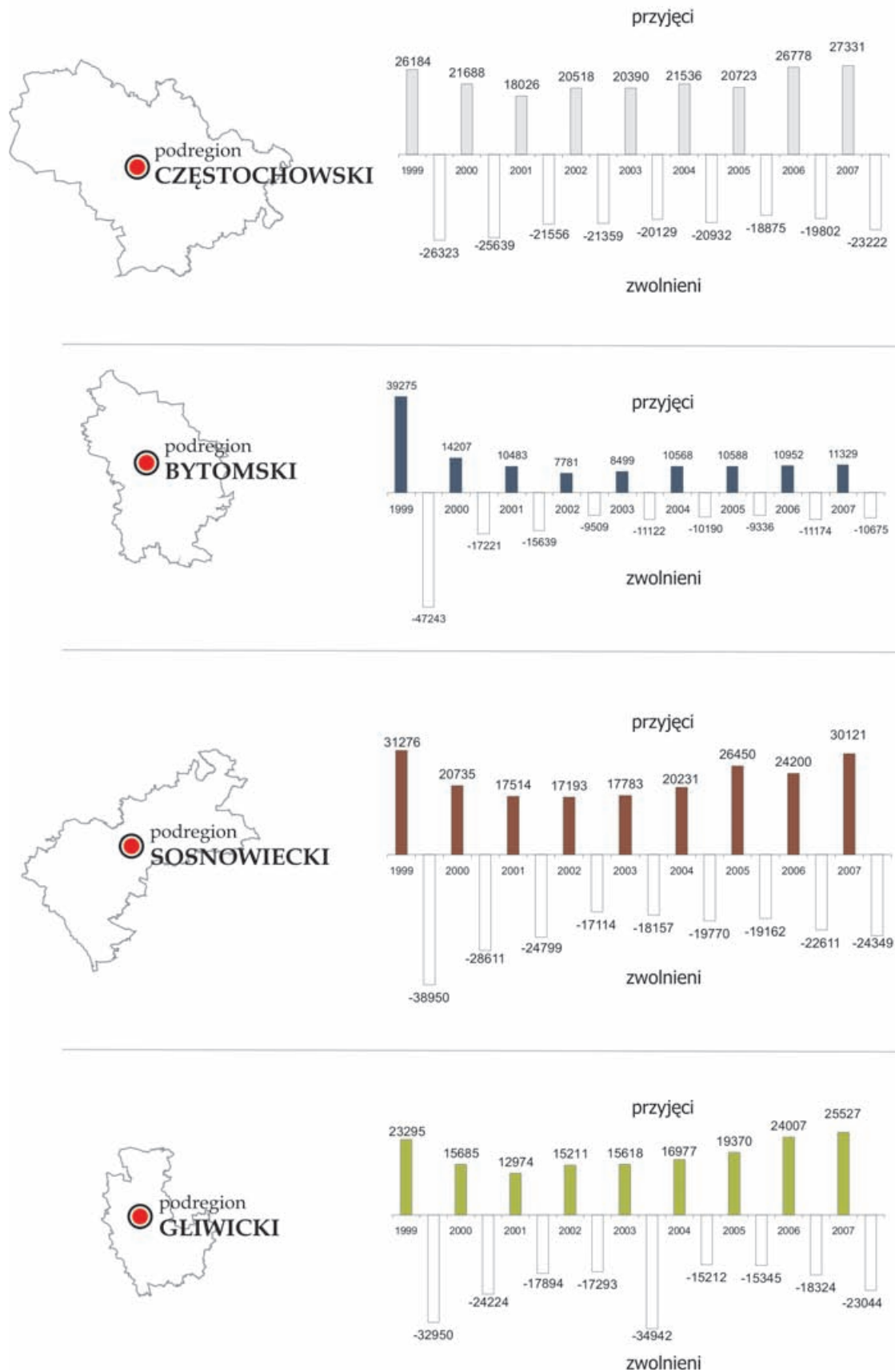
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US w Katowicach.

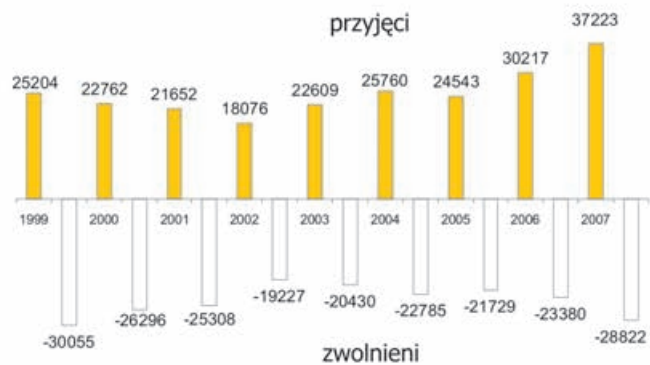
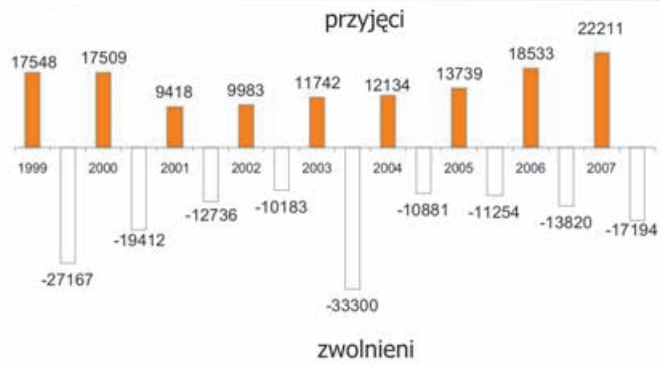
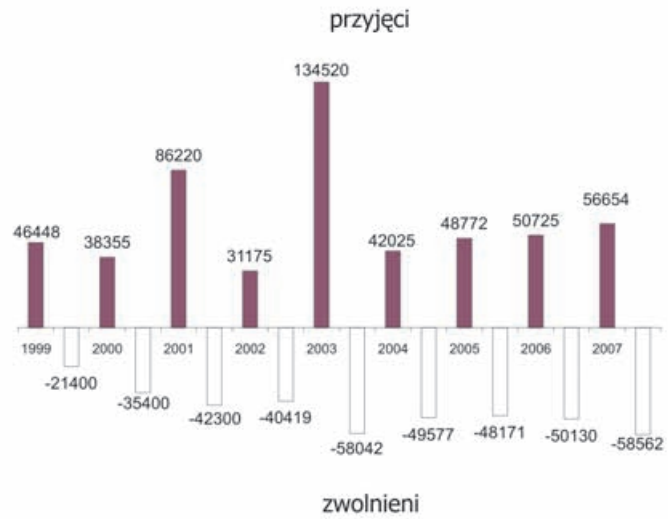
10.1.2. Przyjęcia i zwolnienia z pracy

Zmiany w zatrudnieniu w podregionach Województwa Śląskiego w latach 1999-2007 przedstawia rysunek 11. Jak wspomniano wcześniej, we wszystkich podregionach w 2000 r. nastąpił spadek liczby zatrudnionych w porównaniu z rokiem 1999, jednak w siedmiu podregionach (poza katowickim, wymagającym odrębnego omówienia), po latach spadków daje się zauważyć trend wzrostowy. W podregionach bielskim i częstochowskim od 2003 r. notowano więcej przyjęć do pracy niż zwolnień, w podregionach gliwickim, rybnickim i tyskim – od 2004 r., natomiast w podregionie bytomskim więcej przyjęć niż zwolnień również nastąpiło w 2004 r. z tym,

że w 2006 r. miała miejsce sytuacja odwrotna. W podregionie sosnowieckim już w 2002 r. było więcej przyjęć niż zwolnień, ale jeszcze rok 2003 charakteryzował się ujemnym saldem w tym zakresie. Podregion katowicki, w odróżnieniu od pozostałych podregionów Śląska, cechują znaczne wahania w zakresie przyjęć do pracy i zwolnień w latach 1999-2007. W tym czasie w trzech latach (2002, 2004 i 2007 r.) liczba zwolnionych z pracy osób była wyższa niż przyjętych do pracy, natomiast w pozostałych sześciu latach zaobserwowano odwrotną tendencję. Jednocześnie przedstawione na rysunku 11 dane dotyczące tego podregionu mogą wskazywać na dużą rotacyjność pracy, ponieważ przy jednoczesnym zatrudnianiu pracowników, dużo osób zwalniano.

Rysunek 11 Zwolnienia i przyjęcia osób w podregionach Województwa Śląskiego w latach 1999-2007

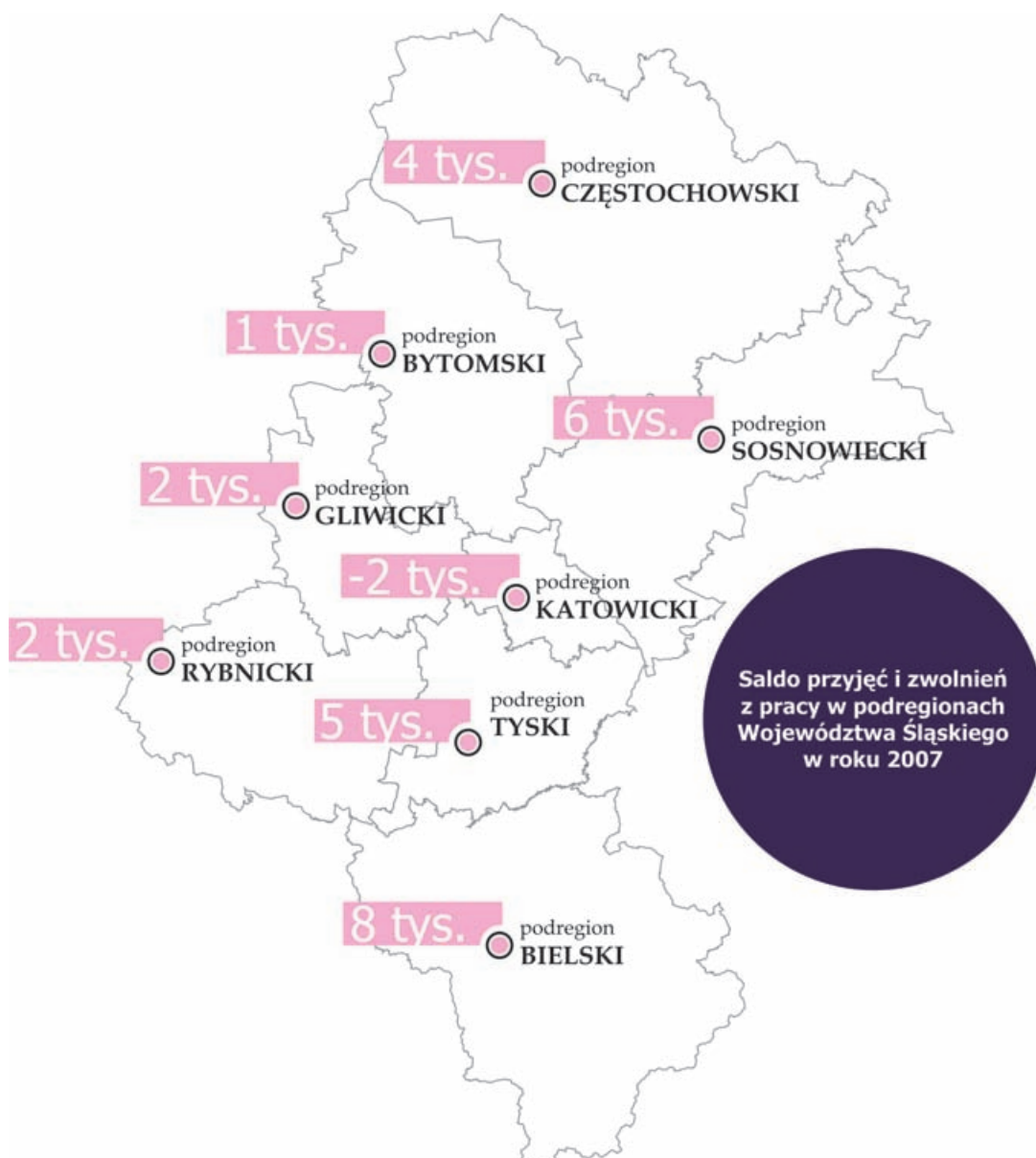
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US w Katowicach.

Jeżeli chodzi o bilans przyjęć i zwolnień w analizowanym okresie w poszczególnych podregionach Województwa Śląskiego, badanie wykazało, że w podregionie katowickim, mimo znacznych wahań zatrudnienia, *per saldo* udało się w latach 1999-2007 stworzyć ponad 76 tys. nowych miejsc pracy. Dodatkowo saldo przyjęć i zwolnień w tym okresie odnotowano także w podregionie bielskim (ponad 10 tys. nowych miejsc pracy) oraz częstochowskim (ponad 5 tys. nowych miejsc pracy). W pozostałych podregionach miała miejsce utrata miejsc pracy – najwięcej w podregionie rybnickim (ponad 35 tys.), następnie – gliwickim (ponad 30 tys.), tyskim (23,1 tys.), bytomskim (18,4 tys.) oraz

sosnowieckim (nieco ponad 8 tys.). Ogólnie dodatnie salda przyjęć i zwolnień odnotowane w trzech podregionach województwa nie rekompensowały utraconych miejsc pracy w pozostałych pięciu podregionach. Saldo przyjęć i zwolnień z pracy w podregionach Śląska w roku 2007 prezentuje rysunek 12.

Z danych przedstawionych na rysunku 12 wynika, że podregion katowicki był jedynym w ostatnim analizowanym roku (2007), w którym było więcej zwolnionych z pracy niż przyjętych. Najwyższe saldo dodatnie odnotowano w podregionie bielskim, następnie – w sosnowieckim i tyskim.

Rysunek 12 Saldo przyjęć i zwolnień z pracy w podregionach Województwa Śląskiego w roku 2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US w Katowicach.

10.2. **Potencjały rozwojowe**

10.2.1. **Środki trwałe**

Środki trwałe są jednym z aktywów wskazujących na potencjał rozwojowy podmiotów. Im są wyższe, tym większa szansa, że miejsca pracy stwarzane przez podmioty o wysokiej wartości środków trwałych będą należały do grupy miejsc pracy wysokiej jakości. Rysunek 13 przedstawia środki trwałe na jednego pracow-

nika w 2007 r. w poszczególnych podregionach Województwa Śląskiego.

Jak widać na rysunku 13, najwyższą wartość środków trwałych w przeliczeniu na jednego pracownika w 2007 r. odnotowano w podregionie gliwickim (203,5 tys. zł), następnie w podregionie katowickim (192,5 tys. zł) oraz bielskim (161,5 tys. zł). Do regionów o najniższej wartości tego wskaźnika należały: podregion częstochowski (92,5 tys. zł), bytomski (100 tys. zł), a także – tyski (138,4 tys. zł). Widać znaczną różnicę w omawianym zakresie pomiędzy najlepszymi i najgłabszymi podregionami Śląska.

Rysunek 13 Środki trwałe na 1 pracownika w podregionach Województwa Śląskiego w roku 2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US w Katowicach.

10.3.

Potencjały wynagrodzeniowe i dochodowe

10.3.1.

Wynagrodzenia na jednego pracownika

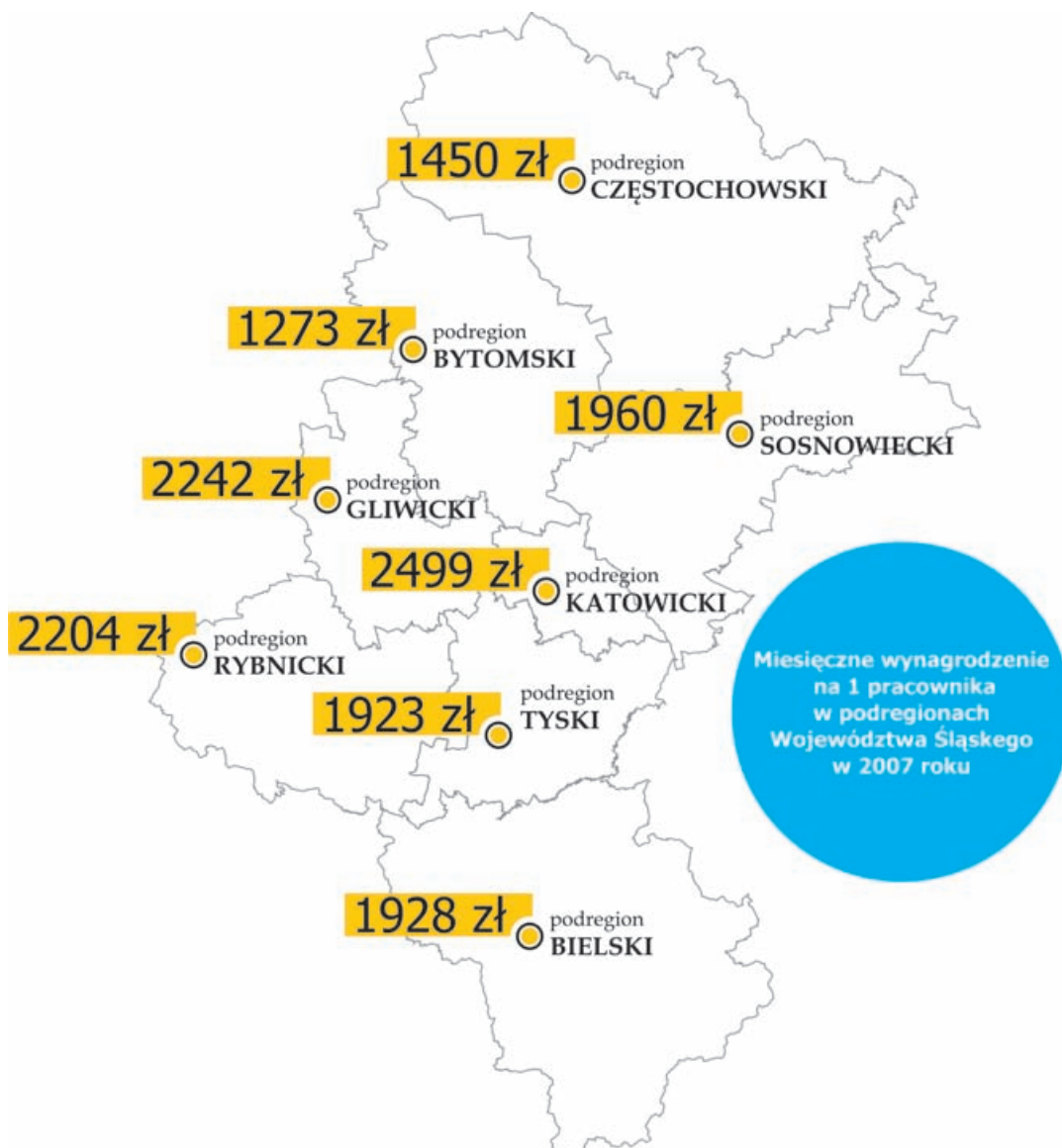
Rysunek 14 prezentuje wysokość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w 2007 r. w poszczególnych podregionach Śląska. Najwyższe wynagrodzenie w przeliczeniu na jednego pracownika było osiągalne w podregionie katowickim, następnie w gliwickim i rybnickim. W pozostałych podregionach ofe-

rowano wynagrodzenia nie przekraczające 2 tys. zł, przy czym w sosnowieckim, bielskim i tyskim były dosyć zbliżone i oscylowały wokół 1.900 zł, podczas gdy w podregionie częstochowskim i bytomskim wyraźnie odstawały od pozostałych – zwłaszcza podregionu katowickiego. Co ciekawe, kiedy analizujemy fundusz wynagrodzeń w 2007 r., po przodującym podregionie katowickim, drugi co do wielkości fundusz wynagrodzeń odnotowano w podregionie bielskim, co jednak nie przełożyło się na przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto i może świadczyć o gorszych miejscach pracy niż w podregionach wyprzedzających bielski pod względem wysokości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w 2007 r.

Rysunek

14

Miesięczne wynagrodzenie na 1 pracownika w podregionach Województwa Śląskiego w roku 2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US w Katowicach.

Analiza przeciętnych wynagrodzeń miesięcznych brutto w 2007 r. wykazała znaczne różnicowanie między podregionami zarówno jeśli chodzi o wysokość wynagrodzenia, jak i dziedziny, w których można było uzyskać najwyższe wynagrodzenie. Tabela 33 przedstawia najwyższe wynagrodzenia w poszczególnych podregionach, jak i działy PKD zapewniające je.

Jak widać w tabeli 33, najwyższe miesięczne przeciętne wynagrodzenie brutto w 2007 r. odnotowano w podregionie częstochowskim i było ono ponad trzykrotnie wyższe niż przeciętne wynagrodzenie dla całego województwa (2.082 zł). Widać również, że w każdym podregionie inny dział PKD zapewniał najwyższe wynagrodzenia, przy czym informatyka (K72) należała do kluczowych działów pod względem wynagrodzeń oprócz podregionu gliwickiego, również w sześciu innych (wszystkich poza bielskim). Także w siedmiu podregionach (poza bielskim) istotny był również dział E40 - wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę. W sześciu podregionach (poza katowickim i rybnickim) do kluczowych dziedzin pod względem wynagrodzeń można zaliczyć też dział D26 - produkcję wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych, w pięciu (poza bielskim, bytomskim i tyskim) - dział D24 (produkcję wyrobów che-

micznych). Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33) przodująca pod względem wysokości wynagrodzeń w podregionie tyskim była również istotna w trzech innych podregionach (bytomskim, częstochowskim i sosnowieckim). W czterech podregionach (częstochowskim, gliwickim, katowickim i sosnowieckim) do kluczowych dziedzin oferujących najwyższe wynagrodzenia należał dział D27 - produkcja metali, w kolejnych czterech (bytomskim, rybnickim, sosnowieckim i tyskim) - dział D29 (produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowana). Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10) przodujące w podregionie bytomskim było jedną z kluczowych dziedzin także w podregionach katowickim i rybnickim, w tym ostatnim przeciętne wynagrodzenie oferowane w tym dziale PKD (5.299 zł) przewyższało wynagrodzenie w podregionie bytomskim. Dział J67 (działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami) zapewniający najwyższe średnie wynagrodzenie w podregionie rybnickim był istotny również w gliwickim i katowickim. Do innych kluczowych działów PKD o najwyższych przeciętnych miesięcznych wynagrodzeniach brutto w 2007 r. należały jeszcze:

Tabela 33 Najwyższe przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w 2007 r. w podregionach Województwa Śląskiego, w zł

Dział PKD	Podregion							
	częstochowski	rybnicki	katowicki	bytomski	gliwicki	sosnowiecki	bielski	tyski
<i>rolnictwo i łowiectwo, włączając działalność usługową (A01)</i>	6.479							+
<i>działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i z ubezpieczeniami (J67)</i>		5.621	+		+			
<i>działalność badawczo-rozwojowa (K73)</i>			5.502		+			
<i>górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu (C10)</i>		+	+	5.030				
<i>informatyka (K72)</i>	+	+	+	+	4.785	+		+
<i>pozostałe górnictwo (C14)</i>						4.501		
<i>działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem (O92)</i>							4.047	
<i>produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków (D33)</i>	+			+		+		3.674

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US w Katowicach.

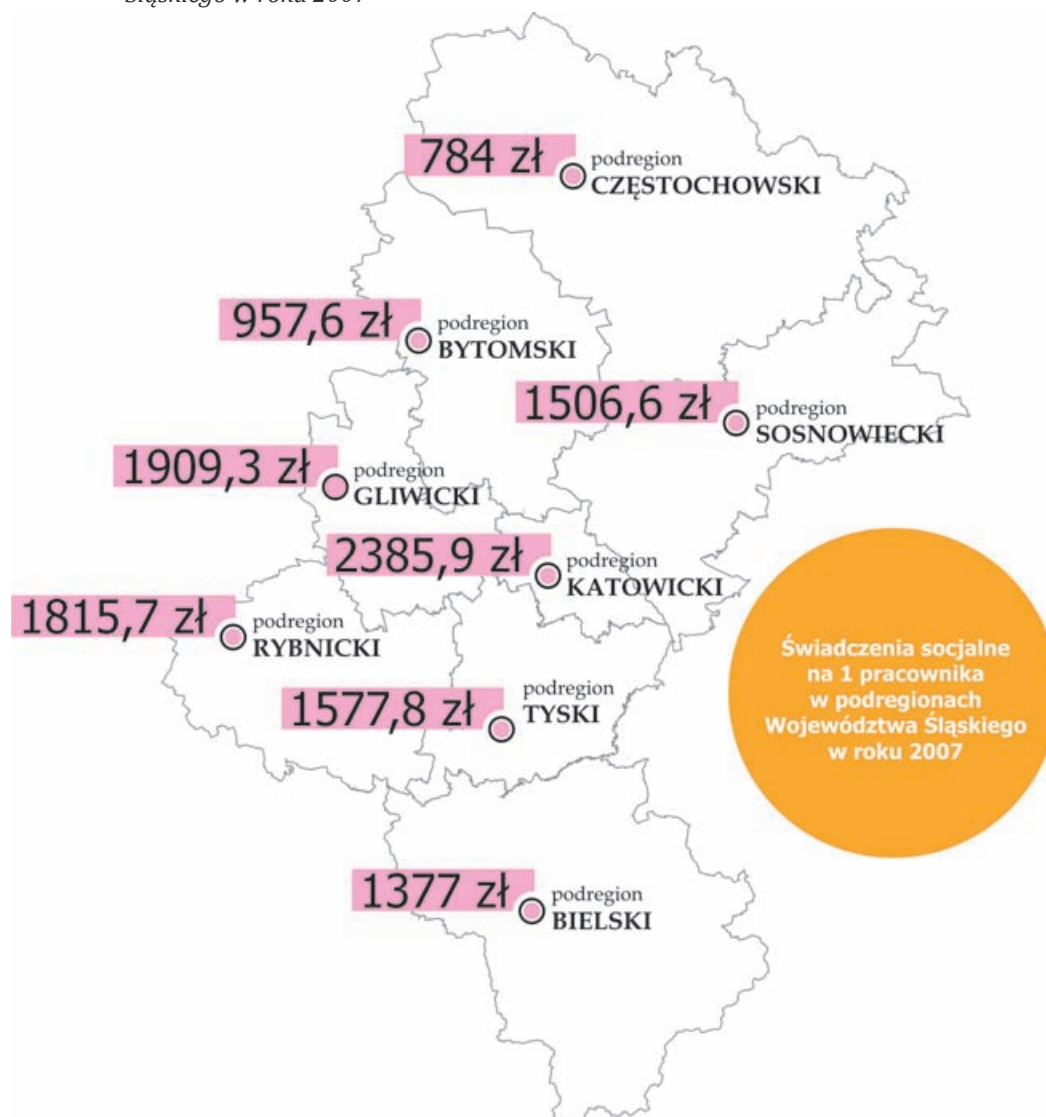
* „+” zaznaczono podregiony, w których dany dział PKD także należał do kluczowych w 2007 r. pod względem wysokości wynagrodzeń przeciętnych

- w podregionie bielskim: D19 - produkcja skór wyprawionych i wyrobów ze skór wyprawionych, D22 - działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji, G51 - handel hurtowy i komisowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami, K70 - obsługa nieruchomości, K74 - działalność gospodarcza, pozostała, D20 - produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz z korka (z wyłączeniem mebli), wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania, I63 - działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką oraz D31 - produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana;
- w podregionie bytomskim: D37 - przetwarzanie odpadów, D28 - produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń, O90 - odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami, pozostałe usługi sanitarne i pokrewne oraz K70 - obsługa nieruchomości;
- w podregionie częstochowskim: D34 - produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep oraz F45 - budownictwo;
- w podregionie gliwickim: F45 - budownictwo, I64 - poczta i telekomunikacja, D34 - produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep oraz K73 - działalność badawczo-rozwojowa;
- w podregionie katowickim: D31 - produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana, D37 - przetwarzanie odpadów i D28 - produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem ma-

Rysunek

15

Świadczenia socjalne w przeliczeniu na jednego pracownika w podregionach Województwa Śląskiego w roku 2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US w Katowicach.

- szyn i urządzeń;
- w podregionie rybnickim: D31 - produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, gdzie indziej nie sklasyfikowana, D28 - produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń, E41 - pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody i C14 - pozostałe górnictwo;
 - w podregionie sosnowieckim: D37 - przetwarzanie odpadów i D34 - produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i nacze;
 - w podregionie tyskim: D34 - produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i nacze, A01 - rolnictwo i łowiectwo, włączając działalność usługową, D21 - Produkcja masy włóknistej, papieru oraz wyrobów z papieru, D22 - Działalność wydawnicza;

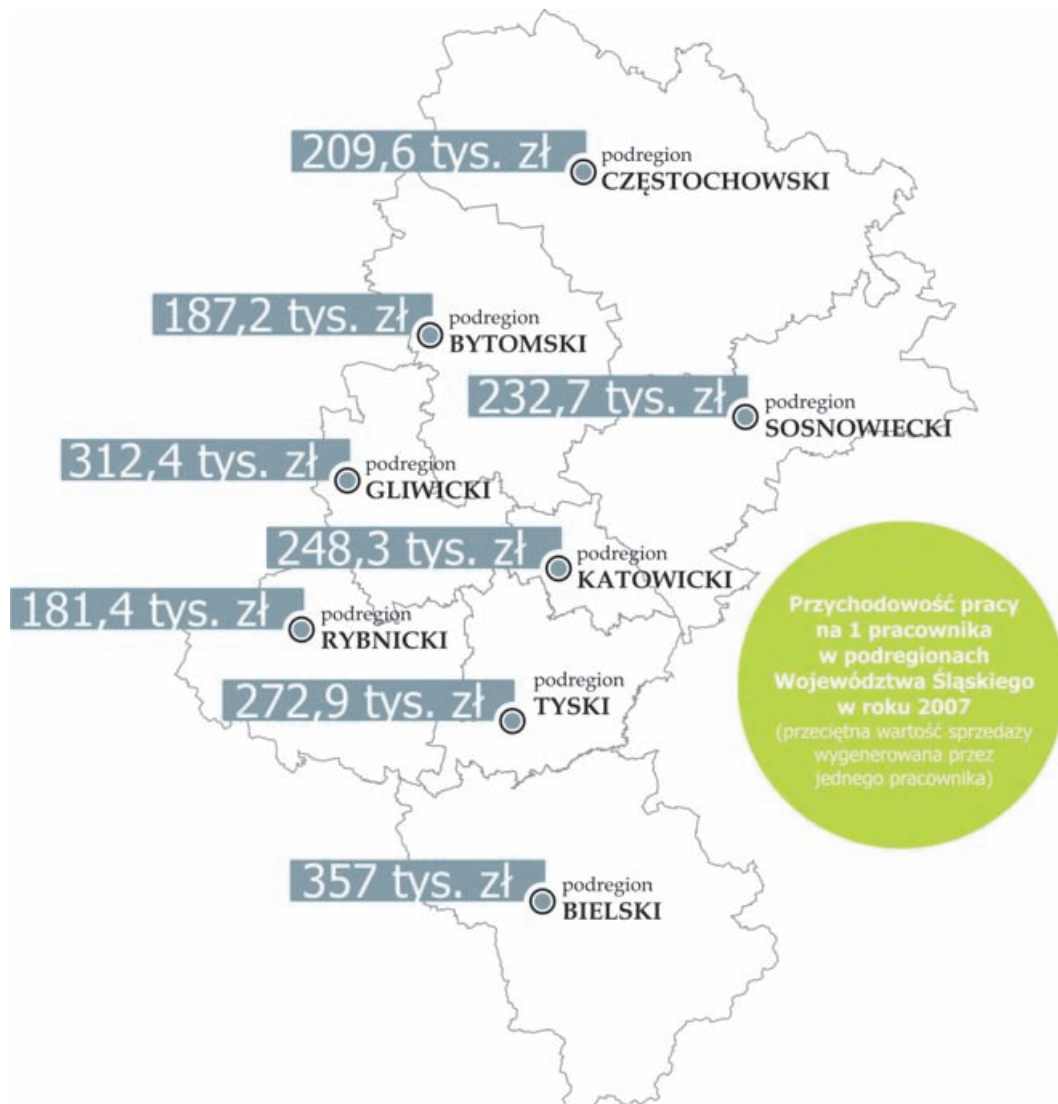
poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji oraz E41 - pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody i C14 - pozostałe górnictwo.

10.3.2.

Świadczenia socjalne na jednego pracownika

Na jakość miejsc pracy wpływają także kwoty przeznaczane przez pracodawców na świadczenia socjalne. Analizując dane przedstawione na rysunku 15 (świadczenia socjalne w przeliczeniu na jednego pracownika w roku 2007 w podregionach Śląska) można stwierdzić, że pod tym względem najlepsze miejsca pracy ist-

Rysunek 16 Przychodowość pracy na 1 pracownika w podregionach Województwa Śląskiego w roku 2007 (przeciętna wartość sprzedaży wygenerowana na jednego pracownika).

Źródło: Opracowanie własne na podst. danych z US w Katowicach.

niały w podregionie katowickim i co ciekawe na jednego pracownika pracodawcy przeznaczali na świadczenie socjalne kwotę zbliżoną do przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto (2.385,9 zł). Dwa kolejne podregiony w zestawieniu świadczeń socjalnych (gliwicki i rybnicki) pokrywają się z wiodącymi podregionami ze względu na przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto, co wzmacnia ocenę miejsc pracy w wymienionych trzech podregionach, jako miejsc pracy wysokiej jakości. Zestawienie zamyka podregion częstochowski z kwotą 784 zł, a przedostatni był podregion bytomski (ostatni w zestawieniu przeciętnych wynagrodzeń miesięcznych), co minimalnie poprawia jakość miejsc pracy oferowanych w tym podregionie.

10.3.3.

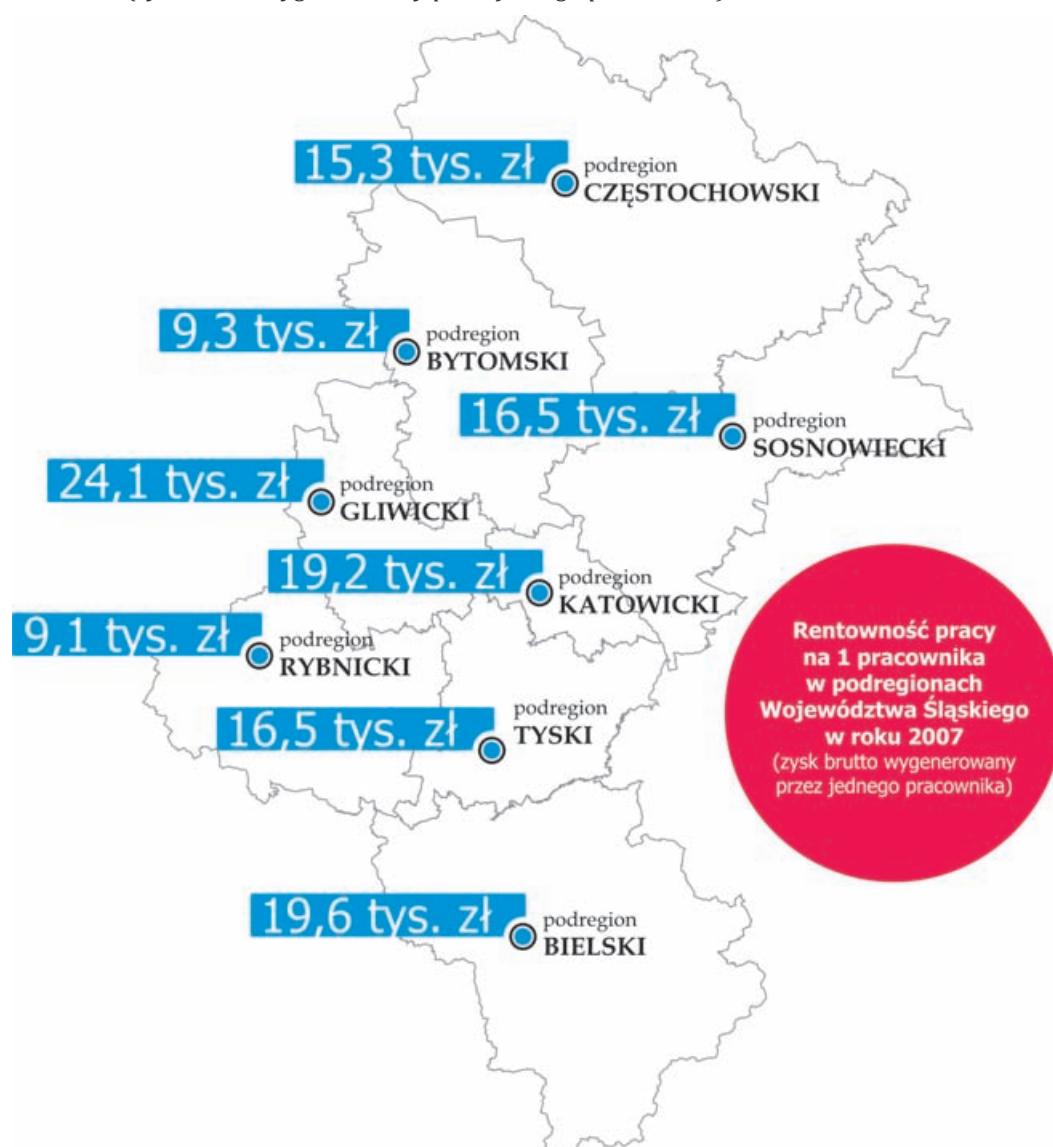
Przychodowość pracy

Przychodowość pracy, czyli przeciętna wartość sprzedaży wygenerowana przez jednego pracownika może wskazywać na potencjał poszczególnych dziedzin i podregionów. Rysunek 16 przedstawia przychodowość pracy w podregionach Województwa Śląskiego w roku 2007. Z analiz wynika, że najwyższą wartość sprzedaży wypracowaną przez jednego pracownika osiągnął podregion bielski – niemal 357 tys. zł, następnie podregion gliwicki – nieco ponad 312 tys. zł. Zestawienie zamyka podregion rybnicki z przychodowością pracy na poziomie

Rysunek

17

Rentowność pracy na 1 pracownika w podregionach Województwa Śląskiego w roku 2007 (zysk brutto wygenerowany przez jednego pracownika).

Źródło: Opracowanie własne na podst. danych z US w Katowicach.

181,4 tys. zł, czyli 50% wartości produkowanego pod tym względem podregionu. Podobny wynik odnotowano w podregionie bytomskim, który w analizie podregionów wypada niezbyt korzystnie.

10.3.4.

Rentowność pracy

Rentowność pracy to wartość zysku brutto wygenerowana przez jednego pracownika. Zestawienie dotyczące roku 2007 dla podregionów Śląska prezentuje rysunek 17. W sześciu podregionach podmioty osiągnęły wyższą rentowność pracy niż przeciętna dla całego województwa (14,9 tys. zł na jednego pracownika), poniżej średniej wojewódzkiej znalazły się podregiony rybnicki (9,1 tys. zł) i bytomski (9,3 tys. zł). Wiodący w tym zestawieniu podregion gliwicki znacznie odbiegał od pozostałych podregionów, osiągając rentowność pracy na poziomie niemal 162% średniej dla województwa.

Bibliografia

1. Alfaro L., Chanda A., Kalemli-Ozcan S., Sayek S., How Does Foreign Direct Investment Promote Economic Growth? Exploring the Effects of Financial Markets on Linkages, NBER Working Paper 12522, Cambridge, MA 2006.
2. Almozan A., de Matta A., Titman S., Vysal V., Financial Structure, Liquidity, and Firm Locations, NBER Working Paper 13660, Cambridge, Ma 2007.
3. Arcipowska A., Węglowe dylematy. Spojrzenie z Nadrenii Północnej Westfalii, 2009.
4. Backus D., Henniksen E., Storesletten K., Cities and the Global Allocation of Capital, NBER Working Paper 13624, Cambridge, MA 2007.
5. Bąk M., Kulawczuk P., Szcześniak A. (red.), Praca Wysokiej Jakości. Mechanizmy, instrumenty i rozwiązania dla zwiększenia liczby dobrze płatnych miejsc pracy w Województwie Mazowieckim, Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym, Warszawa 2010.
6. Bąk M., Stosowanie Kodeksów etycznych w „Gminach Fair Play”, referat konferencyjny, Warszawa 2007.
7. Bezrobocie w województwie śląskim w 2007 roku, Urząd Statystyczny w Katowicach, marzec 2008.
8. Blonigen B., Davies R. B., Waddell G., Naughton M., FDI In Space: Spatial Autoregressive Relationships In Foreign Direct Investment, NBER Working Paper 10939, Cambridge MA 2004.
9. Cluster and Innovation Promotion In Styria, Tech Monitor, July-August 2009.
10. Dotacje na innowacje - Górnośląska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., www.wnp.pl, 29.03.2010.
11. Ebbinghaus B., Eichhorst W., Employment, Regulation and Labor Market Policy In Germany 2001-2005.
12. Estevao M., Regional Labour Market Disparities In Belgium, Vol. 42, nr 1, 2003.
13. Glasser E., Entrepreneurship and the City, NBER Working Paper 13551, Cambridge, MA 2007b.
14. Glasser E., Gyourko J., Sacks R., Urban Growth and Housing Supply, NBER Working Paper 11097, Cambridge, MA 2005.
15. Glasser E., Kolko J., Saiz A., Consumer City, NBER Working Paper 7790, Cambridge, Ma 2000.
16. Glasser E., Saiz A., The Rise of the Skilled City, NBER Working Paper 10191, Cambridge, MA 2003.
17. Glasser E., The Economics Approach to Cities, NBER Working Paper No 13696, Cambridge, MA 2007a.
18. Głogowski T., Górnicza wojna o soboty. Związkowcy są oburzeni, <http://katowice.gazeta.pl/>, 2010.
19. Gyourko J., Mayer C., Sivai T., Superstar Cities, NBER Working Paper 12355, Cambridge, MA 2006.
20. Henk van Dijk, The Decline of Industry in Ruhr Area in Germany, Paper Presented to the Urban History Conference, Edinburgh, 2002.
21. Jednostki oraz zatrudnieni w działalności badawczo-rozwojowej, WUS, Katowice 2008.
22. Kowanda C., Flandria/Walonia - stare (nie)dobre małżeństwo, 2006 r.
23. Kulawczuk P., Bąk M., Szcześniak A., Społeczna odpowiedzialność biznesu w małych i średnich przedsiębiorstwach, IBnDiPP, Warszawa 2008.
24. Kulawczuk P., Bąk M., Szcześniak A., Tax and Labor Cost Competition in Central Europe in European Union Pre -Accession Period, IPED Working Paper Series No 1, Warsaw 2005.
25. Da Mata D., Deichmnn U., Henderson J. V., Lall S. V., Wang H. G., Determinants of City Growth in Brazil, NBER Working Paper 11585, Cambridge, Ma 2005.
26. Pawłowicz L., Wybrane metody taksonomii numerycznej i ich zastosowanie w badaniach ekonomicznych, Skrypty uczelniane, Uniwersytet Gdański, Gdańsk 1988.
27. Pluta W., Wielowymiarowa analiza porównawcza w badaniach ekonomicznych, PWN, Warszawa 1986.
28. Pounds N. J. G., The Ruhr: A Study in Historical and Economic Geograp, 1952.

29. Program łagodzenia w regionie śląskim skutków restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego, Katowice, 18 grudnia 2003.
30. Rassi-Hansberg E., Sarte P., Owens III R., Firm Fragmentation and Urban Patterns, NBER Working Paper 11839, Cambridge, MA 2005.
31. Regional Innovation System. Designing for the future, CORDIS, 2004.
32. Regionalna Strategia Innowacji na lata 2003-2013, Katowice 2003.
33. Republic of Austria. Public Administration and country profile, www.unpan.org, 2006.
34. Restrukturyzacja górnictwa węgla kamiennego w latach 2004–2006 oraz Strategia na lata 2007–2010, dokument zaakceptowany przez Radę Ministrów 27 kwietnia 2004 r.
35. Rocznik statystyczny województw, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2009.
36. Rose A., Cities and Countries, NBER Working paper 11762, Cambridge, MA 2005.
37. Shapiro J., Smart Cities. Quality of Life, Productivity and the Growth Effects of Human Capital, NBER Working paper 11615, Cambridge, MA 2005.
38. Statistical yearbook 2001, Eurostat.
39. Strategia działalności górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 2007 – 2015, dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 31 lipca 2007 r.
40. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice, 2005.
41. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice, luty 2010.
42. The National Innovation System of Belgium: the Institutional Profile, Cesit discussion Paper, luty 2000.
43. Vigdor J., Is Urban Decay Bad? Is Urban Revitalization Bad Too? NBER Working paper 12955 Cambridge, MA 2007.
44. Zaucha J., Rola przestrzeni w kształtowaniu relacji gospodarczych, FRUG, Gdańsk 2007.

Inne źródła:

http://www.arbeit.nrw.de/	http://www.inwestycje.pl/
http://www.chance-eu.com/	http://katowice.gazeta.pl/
http://clusters.wallonie.be/	http://www.katowice.uw.gov.pl/
http://www.dubielvitrum.pl/	http://www.lecho.be/
http://www.ebn-cbc.net/	http://www.leforem.be/
http://ec.europa.eu/	http://www.materialcluster.at/
http://economie.wallonie.be/	http://www.mbendi.com/
http://www.economy.nrw.de/	http://www.metropoleruhr.de/
http://efs.silesia-region.pl	http://www.mpg.de/
http://www.employment.belgium.be/	http://www.nrw-bank.de/
http://www.eref.eu/	http://www.nrw-invest.com/
http://www.eures.eu/	http://p4g-project.eu/
http://www.eurofound.europa.eu	http://www.pakte.at/
http://www.exzellenz.nrw.de/	http://portal.wko.at/
http://www.forsal.pl/	http://www.psz.pl/
http://www.fraunhofer.de/	http://www.regleg.eu/
http://www.gapp.pl/	http://www.sfg.at/
http://www.garr.pl/	http://www.silesia-region.pl/
http://www.geschichte.nrw.de/	http://www.stat.gov.pl/
http://www.gib.nrw.de/	http://statbel.fgov.be/
http://www.gornictwo.wnp.pl/	http://www.unpan.org/
http://www.holzcluster-steiermark.at/	http://www.wgl.de
http://www.innovation-steiermark.at/	http://www.wnp.pl/
http://www.investinwallonia.be/	http://www.zenit.de/
http://www.iv-steiermark.at/	

Lider projektu:

Partner projektu:

Śląsk jest dla Polski miejscem szczególnym. Literatura, film, teatr pokazują Śląsk jako miejsce ciężkiej, odważnej pracy, jako miejsce na ziemi, gdzie walka o byt jest szczególnie trudna i związana z dużymi wyrzeczeniami. Równocześnie praca ta jest rzetelna, uczciwa, oparta na osobistym staraniu, na duchu współpracy i jest ponadto wysokiej jakości. Ale czym jest praca wysokiej jakości? Praca wysokiej jakości to praca dająca satysfakcję, interesująca, pozwalająca na rozwój i realizowanie celów życiowych, zapewniająca godne wynagrodzenie i dobre warunki. Taka praca przynosi jednocześnie ponadprzeciętne efekty i zaangażowanie, skłaniając pracownika do identyfikacji z celami firmy i troski o jej przyszłość. Można więc uznać, że tworzenie stanowisk pracy spełniających wymienione powyżej cechy jest korzystne, zarówno dla pracownika, jak i pracodawcy. Uzyskanie takiej pracy jest ważną aspiracją życiową, zarówno dla młodych ludzi, wkraczających na rynek pracy po okresie edukacji, jak i dla pracowników o długim stażu.

Publikacja dystrybuowana bezpłatnie

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Śląskie.
Pozytywna energia

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

